T.C. MARMARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

21. YÜZYILDA STRATEJİK KÜLTÜRÜ ANLAMAK: TÜRKİYE VE GÜNEY KORE'NİN SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİMİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Doktora Tezi

OZAN AHMET GÖKÇE

İstanbul, 2023

T.C. MARMARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

21. YÜZYILDA STRATEJİK KÜLTÜRÜ ANLAMAK: TÜRKİYE VE GÜNEY KORE'NİN SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİMİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Doktora Tezi

OZAN AHMET GÖKÇE

Danışman: DOÇ. DR. GONCA OĞUZ GÖK

İstanbul, 2023

ÖZET

Uluslararası ilişkilerdeki güç dağılımında değişimlerinin yaşandığı 21. yüzyılda, yükselen orta güçlerin tercih ettikleri dış politika stratejileri de değişmektedir. Yükselen orta güçlerin bu dış politika stratejilerindeki süreklilik ve değişimi anlamak için birçok kavramsal çerçeve vardır. Bunlardan birisi de dış politika tercihlerinde devletlerin stratejik kültürlerinin etkisini analiz etmektir. Bu çalışmada 2000'li yıllarda iki yükselen orta güç olarak tanımlanan Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültür unsurlarının süreklilik ve değişiminin analiz edilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla çalışmada öncelikle iki devletin yerleşik ve değişen stratejik kültürleri tespit edilecek ve daha sonra iki ülkenin yükselen orta güç politikaları karşılaştırmalı şekilde analiz edilecektir. Bu karşılaştırma sonucunda, yükselen orta güçlerin stratejik kültürlerindeki süreklilik ve değişimin dış politika stratejilerine nasıl yansıdığı ve bunların sonuçları ortaya koyulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler, Stratejik Kültür, Yükselen Orta Güç, Türkiye, Güney Kore

ABSTRACT

In the 21st century, characterized by shifts in power politics in international relations, the rising middle powers have been revising their foreign policy strategies to enhance their power and capacities. There are various conceptual frameworks to understand the changes in the foreign policy strategies of these rising middle powers. One such framework is analyzing the impact of states' strategic cultures on their foreign policy strategies. Türkiye and South Korea, recognized as rising middle powers since the 2000s, aim to increase their influence in regional and global politics, seeking to broaden their spheres of influence and enhance their power and security capacities. This study will analyze the continuity and change in the strategic cultural elements of Türkiye and South Korea as two rising middle powers. Firstly, both states' entrenched and evolving strategic cultures will be identified, and a comparative analysis will be conducted. As a result of this comparison, the study will elucidate how continuity and change in the strategic cultures of rising middle powers are reflected in their foreign policy strategies and implications.

Keywords: International Relations, Strategic Culture, Rising Middle Powers, Türkiye, South Korea

ÖNSÖZ

Bu akademik yolculuğun başından sonuna kadar her adımında yanımda olan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Gonca Oğuz Gök teşekkürlerimi sunarım. Bilgi birikimleri, değerli önerileri ve yönlendirmeleriyle tez çalışmamın her aşamasında rehberlik eden tez izleme jürimdeki Prof. Dr. Emel Parlar Dal ve Doç. Dr. Helin Sarı Ertem'e derin minnettarlığımı ifade etmek isterim. Tez savunma sürecinde beni onurlandıran, değerli eleştirileri ve yapıcı yorumları ile çalışmama katkıda bulunan Dr. Öğretim Üyesi Radiye Funda Karadeniz ve Dr. Öğretim Üyesi Ferit Belder'e şükranlarımı sunarım.

Ailemin sonsuz sevgisi ve desteği olmasaydı, bu çalışmayı tamamlamak mümkün olmazdı. Babam Mustafa Gökçe ve annem Semiha Gökçe'nin sevgisi, sabrı ve inancı, her zaman güçlü bir ilham kaynağı oldu. Desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Ablam Esra Ersoy ve değerli eşi Mehmet Akif Ersoy'a, varlıklarıyla moral kaynağım olan yeğenlerim Afşin Yusuf ve İnci Sena'ya, tüm kalbimle teşekkür ederim.

Doktora eğitimim boyunca yanımda olan dönem arkadaşlarım, akademik ve kişisel gelişimime katkılarda bulunan tüm dostlarım, her birinize ayrı ayrı minnettarım. Sizlerle paylaştığım bilgi ve tecrübeler, bu zorlu sürecin sonuna gelmemde kıymetli katkılar sağladı.

Akademik benim için okurken ve öğrenirken daha önce hiç rastlamadığın bir şeye karşı tanıdıklık hissi duymak gibidir. Bu çalışmada bilgi üretmenin kıymetini ve zorluğunu tecrübe etmenin mutluluğu ile bu tezi tamamlıyorum. Ortaya çıkardığım bu tez çalışması, bir kişiye bile ilham olursa benim için okumanın, öğrenmenin ve çalışmanın anlam bulmuş olacaktır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET iii
ABSTRACT iv
ÖNSÖZ v
1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Arka Planı 1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Soruları 5
1.3. Araştırmanın Önemi ve Literatür Taraması 6
1.4. Metodoloji 13
2. TEORİK ÇERÇEVE: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE SOSYAL İNŞACILIK, STRATEJİ, KÜLTÜR VE STRATEJİK KÜLTÜR 15
2.1. Sosyal İnşacılık ve Uluslararası İlişkiler 15
2.1.1. Sosyal İnşacılığın Varyasımları 15
2.2. Strateji: Yaklaşım, Varsayım, İlişkiler 16
2.2.1. Stratejinin Tarihsel Gelişimi 17
2.2.2. Strateji ve Uluslararası İlişkiler 21
2.2.3. Realizmin Kıskancında Strateji ve Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorileri 24
2.3. Kültürün Kavramsallaştırılması 27
2.3.1. Kültür Yaklaşımının Temel Prensipleri 27
2.3.2. Kültür ve Sosyal İnşacılık 28
2.4. Stratejik Kültür: Kaynak, Kavram, Dönüşüm 29
2.4.1. Stratejik Kültürün Kavram ve Kaynakları 32
2.4.2. Stratejik Kültür Tanımlamaları 32
2.4.3. Stratejik Kültür'ün Jenerasyonları 32
2.4.4. Stratejik Kültürün Kaynakları 38
2.4.5. Stratejik Kültürün Değişim ve Sürekliliği 40
2.4.6. Stratejik Kültür'e Alternatif Çağdaş Yaklaşımlar 43
2.4.7. Stratejik Kültür ve 'Yükselen' Orta Güç: İki Yaklaşımı Birleştirmek 45
2.4.8. Yükselen Orta Güç Teorisi 45
2.4.9. Yükselen Orta Güçlerin Stratejik Kültürü 49
2.4.10. 'Yükselen 'Orta Güç'ün Alamet-i Farikası 50
2.4.11. Stratejik Kültür ve Yükselen Orta Gücü Kullanmak 52

3. BÖLÜM: YERLEŞİK STRATEJİK KÜLTÜR 54
3.1. GÜNEY KORE'NİN YERLEŞİK STRATEJİK KÜLTÜR UNSURLARI: JEOPOLİTİK, İTTİFAK, REFAH 54
3.1.1. Kore Tarihi ve Kültürel Kaynakları: Krallıklar, Konfüçyusçülük ve Minjok 55
3.1.2. Kore Yarımadası'nın Jeopolitiği ve Jeostratejisi 59
3.1.3. Kore'nin İkili İlişki Kültürü..... 62
3.1.4. Kuzey-Güney Sorunu ve Güvensizlik Algısı 70
3.1.5. Refah ve Kalkınma Arayışı 76
3.2. TÜRKİYE'NİN YERLEŞİK STRATEJİK KÜLTÜRÜ: MİRAS, GÜVENLİK, ARAYIŞ..... 84
3.2.1. Osmanlı Devleti'nden Yeni Cumhuriyete İmparatorluk Mirası 85
3.2.2. Kemalizm ve Stratejik Kültür'ün Cumhuriyetçi Kaynakları 90
3.2.3. Türkiye'nin Jeopolitiği: Stratejik Kültürü Yönlendirici Bir Güç 99
3.2.4. Türkiye'nin Stratejik Kültür Unsuru olarak Batılılaşma..... 105
4. BÖLÜM: DEĞİŞEN STRATEJİK KÜLTÜRLER..... 113
4.1. Güney Kore'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurları: Zirveye Tırmanmak 113
4.1.1. Kuzey-Güney Sorununda Yeni Dönem: Birleşme ve Güvensizlik Ekseni 113
4.1.2. Orta Ölçekli Güç Olarak Güney Kore: Eski Strateji, Yeni Kültür 117
4.1.3. Han Nehri Mucizesini Sürdürmek: Güney Kore'nin Değişen Ekonomi Stratejileri 126
4.1.4. Güney Kore'nin Yol Ayrımı: İttifaklar, İhtilaflar ve Otonomi..... 139
4.2. Türkiye'nin Değişen Stratejik Kültürü: Orta Güç Çerçevesinde Değişen Stratejiler 149
4.2.1. İmparatorluk Mirası'nın Yeni İnşası: Osmanlıcılık Düşüncesi..... 150
4.2.2. Türk Dış Politikası'nın Alansal Güvenlik Stratejilerinin Değişimi: Savunma Sanayii ve Askeri Operasyonlar..... 155
4.2.3. Yükselen Orta Güç Olarak Değişen Kimlik ve Rol Tanımlamaları 161
4.2.4. Yükselen Orta Gücün Ekonomi Politiği: Türkiye'nin Ekonomik Atılım Arayışı 169
4.3. 21. Yüzyılda Türkiye Ve Güney Kore'nin Stratejik Kültürlerinin Süreklilik ve Değişiminin Karşılaştırılması.....177
4.3.1. Türkiye ve Güney Kore'nin Yerleşik Stratejik Kültür Unsurlarının Karşılaştırılması.....179
4.3.2. Türkiye ve Güney Kore'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurlarının Karşılaştırılması 185
4.3.3. Güney Kore'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurları 186

4.3.4. Türkiye'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurları 190
4.3.5. 21. Yüzyılda Türkiye ve Güney Kore'nin Stratejik Kültürlerinin Karşılaştırmalı Analizi 195
5. SONUÇ 200
6. KAYNAKÇA 225

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Stratejik Kültürün Jenerasyonları

Tablo 2: Stratejik Kültürün Potansiyel Kaynakları

Tablo 3: Türkiye ve Güney Kore'nin Yerleşik Stratejik Kültürlerinin Karşılaştırılması

Tablo 4: Güney Kore'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurları

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği (EU: European Union)

ABD: Amerika Birleşik Devletleri (USA: United States of America)

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu (EEC: European Economic Community)

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE: Organization for Security and Co-operation in Europe)

APEC: Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (Asia-Pacific Economic Cooperation)

ASEAN: Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (Association of Southeast Asian Nations)

BM: Birleşmiş Milletler (UN: United Nations)

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (UNSC: United Nations Security Council)

BRICS: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika (Brazil, Russia, India, China, and South Africa)

BYP: Beş Yıllık Kalkınma Planı (FYP: Five-Year Development Plan)

CMIM: Chiang Mai İnisiyatifi Çok Taraflılaştırması (Multilateralisation of the Chiang Mai Initiative)

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi (Republican People's Party)

COVİD-19: Koronavirüs Hastalığı 2019 (COVID-19: Coronavirus Disease 2019)

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü (WTO: World Trade Organization)

EAS: Doğu Asya Zirvesi (East Asian Summit)

EAC: Doğu Asya Topluluğu (EAC: East Asian Community)

EDCF: Ekonomik Kalkınma İşbirliği Fonu (EDCF: Economic Development Cooperation Fund)

EThOS: Elektronik Tezler Online Hizmeti (EThOS: Electronic Theses Online Service)

G-20: (Group of Twenty)

G-77: (Group of 77)

GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

GNA: Ulusal Mutabakat Hükümeti (GNA: Government of National Accord)

GND: Yeşil Yeni Düzen (Green New Deal)

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IDRA: Bireysel Borçlu Rehabilitasyon Yasası (Individual Debt Restructuring Act)

IFOR: Uygulama Kuvveti (Implementation Force)

IMF: Uluslararası Para Fonu (IMF: International Monetary Fund)

İTC: İttihat ve Terakki Cemiyeti (Committee of Union and Progress)

KAFTA: Kore-Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (Korea-America Free Trade Agreement)

KD-I: (Destroyer type 1, Specific class name would depend on the country and context)

KDX: Kore Destroyeri Deneysel (Korean Destroyer Experimental)

KFP: Kore Finansal Planı (Korea Financial Plan)

KFX: Kore Savaş Uçağı Deneysel (Korean Fighter Experimental)

KND: Kore Yeni Düzeni (Korean New Deal)

KSS-I: Kore Uzay İstasyonu-I (Korean Space Station-I)

KSS-II: Kore Uzay İstasyonu-II (Korean Space Station-II)

MGK: Milli Güvenlik Konseyi (NSC: National Security Council)

MIKTA: Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye ve Avustralya (Mexico, Indonesia, Korea, Turkey, and Australia)

MİT: Milli İstihbarat Teşkilatı (MIT: National Intelligence Organization)

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

NAPCI: Kuzeydoğu Asya Barış ve İşbirliği Girişimi (Northeast Asia Peace and Cooperation Initiative)

NEPAD: Yeni Ortaklık Afrika'nın Kalkınması (New Partnership for Africa's Development)

NPT: Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons)

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)

OPCON: Operasyonel Komuta Kontrolü (Operational Control)

RAND Corporation: (RAND Corporation)

RKY: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (Radio and Television Supreme Council)

SMO: Suriye Milli Ordusu (Syrian National Army)

SSCB: Sovyetler Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (USSR: Union of Soviet Socialist Republics)

SSN: Sosyal Güvenlik Ağı (Social Safety Net)

STA: Serbest Ticaret Antlaşması

SSIK: Savunma Sanayii İcra Komitesi (Defense Industry Executive Committee)

THAAD: Terminal Yüksek İrtifa Alan Savunması (Terminal High Altitude Area Defense)

TİKA: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (Turkish Cooperation and Coordination Agency)

TÜSİAD: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (Turkish Industry and Business Association)

UBH: Ulusal Birlik Hükümeti (National Unity Government)

UAEA: Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (International Atomic Energy Agency)

UNAOC: Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı (United Nations Alliance of Civilizations)

WTO: Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization)

1. GİRİŞ

"Strateji, evrensel olduğu kadar kültüreldir." (Colin Gray, 1999)

1.1. **Araştırmanın Konusu ve Arka Planı**

Uluslararası güvenlik ve strateji çalışmaları, zamanın ötesine geçmiş, birçok multidisipliner alanda çalışılan, her zaman iç ve dış politika analizlerinin önemli bir parçası olmuş alanlardır. Güvenlik tehditlerinin dönüşümü, uluslararası siyasetin dinamiklerinin derin değişimlere sahne olması ve dünyadaki savaş/barış dengesi gerek büyük güçler, gerek yükselen güçler ve diğerlerinin kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler ve planlamalar yapmaları gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Strateji kavramı, uzun bir süre boyunca esas olarak masa başında ve savaş alanlarında, sivil veya askeri elitler tarafından alınan kararlar ve bunların uygulanması olarak anlaşılmıştır. Ancak, bu perspektif stratejiye sadece maddi güç biriktirme ve hayatta kalma merkezli bir yaklaşım getirmiştir. Bu yaklaşım, stratejiyi etkileyen diğer dinamiklerin ve etmenlerin ortaya çıkardığı problemlere yeterli çözümler üretememiştir. Ancak 1970'li yıllardan itibaren, Soğuk Savaş dinamiklerinden farklılaşan tehdit ve risklerin olduğu güvenlik ve strateji çalışmaları ortaya çıkmış, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile bu çalışmalarda farklı kültürel etmenleri de dikkate alacak şekilde aktör ve konu çerçevesinde bir genişleme yaşamıştır (Buzan ve Hansen, 2009).

Bu çalışmanın amacı, 2000'li yıllarda iki yükselen orta güç olarak tanımlanan Türkiye ve Güney Kore'nin sadece geleneksel güvenlik politikalarını ve karakterini incelemek yerine, stratejik kültürlerinin süreklilik ve değişimini analiz ederek, dış politika tercihlerini bu analiz çerçevesi içerisinde kavramsallaştırmaktır. Bu nedenle, stratejik kültür terimi güvenlik kültürünü de çevreleyen bir kavram olarak tercih edilmiştir. Çalışma, strateji kültürünün hipotezini başlangıç noktası olarak almaktadır. Bu hipoteze göre, strateji kültürü yalnızca ülkelerin güvenlik ve savunma politikalarına yön veren bir araç işlevi görmekten daha fazlasını ifade etmektedir.

Stratejik kültür kavramı devletlerin tutumlarının, özellikle de güç kullanımı ile ilgili kararlarının açıklanmasında ülkelerin ortak değerleri, normları, kültürleri ve tarihlerinin günümüzdeki kararlarına etkileri de göz önünde bulundurur. Bu etkilerin, tarihi vakaların sonucu olarak ortaya çıkan ve devletler var oldukça var olmaya ve değişmeye devam edecek olan,

devletlerin savunma ve güvenlik alanlarında ortak düşünme yolu olarak tanımlanabilir (Johnson, Kartchner ve Larsen, 2009: 9).

Stratejik kültür, akademik anlamda ilk kez 1977 yılında RAND Corporation'a bağlı akademisyenlerden Jack Snyder, *"The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*" başlıklı raporda ortaya konmuştur. Modern savaş ve strateji çalışmaları, felsefi ve tarihi boyutuyla Clausewitz, Napolyon, Jomini veya Liddel Hart'a dayanmaktadır (Paret ve vd. ; 1986). Sun Tzu özellikle 'kendini bilme' ve 'düşmanını tanıma'ya önem vererek kültürel bir süreç çerçevesinde gelişen kimliğe vurgu yaparken (Gray, 2008:3), Jack L. Snyder'e göre stratejik kültür daha karmaşık "davranış kalıpları, refleksler ve fikirler" içermektedir. (Snyder, 1977:8).

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren uluslararası siyasetteki kısa, orta ve uzun vadeli değişim ve dönüşümlere, hem küresel hem de bölgesel düzeyde maruz kalmıştır. Bu değişikliklere karşılık olarak da belirlediği stratejilerle bu durumlarla başa çıkmaya çalışmıştır. Kuruluşundan itibaren bir taraftan gücenlik bağlamında her türlü yoğunlukta tehdit ve risklerle karşı karşıya olurken, diğer taraftan uluslararası siyasette kimlik arayışı içerisinde her seviyesinde fırsatlar yakalamaya çalışmıştır. Kuruluşundan bu yana kendisini ''Batılı'' olarak tanımlayan (Bilgin, 2015: 15) ve İkinci Dünya Savaşı ile Soğuk Savaş dönemlerinde temkinli dış politikasıyla "bekle ve gör" yaklaşımını benimseyen (Karaosmanoğlu, 2000: 200-201) çok taraflılık ile sorunları çözme arayışında olan Türkiye, zamana ve olaylara bağlı olarak değişimler gösteren bir dış politika takip etmek zorunda kalmıştır (Ataman, 2007: 293).

Soğuk Savaş sonrasında Türkiye'nin değişen uluslararası siyasetteki rolü ve kimliği akademisyenler tarafından farklı şekillerde kavramsallaştırılmıştır. Bir yandan "bölünük ülke" (Huntington 1996: 149) olarak kimlik kriziyle başa çıkarken, bir yandan da "pivot ülke" (Larrabee ve Lesser, 2003: 2), ''yükselen güç'' (Parlar ve Gök: 2014), '"bölgesel güç" (Aksu, 2013; Öniş, 2014) gibi yeni kavramlarla stratejileri açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye, bir yandan Yanık (2011) tarafından "eşik ülke" ve Herzog (2014) tarafından "dönemeçteki ülke" olarak tanımlanırken, diğer yandan temeli Cumhuriyetle atılmış kimliği olan "laik devlet" anlayışını sürdürmektedir. Türkiye tarih boyunca birçok savaşa katılımı ve güvenlik sorunlarının sürekliliği nedeniyle de "ordu-millet" miti (Robins, 2003) ile anılmaktadır. Ayrıca Asya ve Avrupa arasındaki "köprü ülke" konumu sıklıkla vurgulanagelmiş, konjonktürel olarak "ticaret devleti" (Kirişci, 2009), "BRICS-yakını" (Öniş ve Kutlay, 2013:1409) devlet ya da farklı güçlerle ilişkileri dengelemeye, bölgesel istikrarı teşvik etmeye ve daha işbirlikçi bir dış politika

izlemeye odaklanan bir “sınırlı orta güç” (Oğuzlu, 2022) olarak ifade edilmektedir.

Türkiye'nin iç ve dış politikası, coğrafyasından ve tarihi jeopolitik kimliğinden gelen çok katmanlı ve çok boyutlu bir yapıyı yansıtmaktadır. Bu yapı, hem uzun vadeli yapısal hem de kısa vadeli konjonktürel dinamikleri (Aydın, 1999: 152-186) içermekte, hem de içsel ve dışsal unsurları barındırmaktadır. Tarihsel jeopolitik konum ve coğrafya, politika yapıcılar ve toplumun perspektifini sürekli etkilemektedir (Yeşiltaş, Durgun ve Bilgin: 2015). Türkiye’nin kimliği üzerine olan tartışmaların, dış politikasının merkezinde yer aldığı görülürken, Soğuk Savaş sonrası dile getirilen birçok kavramsallaştırmanın aslında yeni olmadığı, tarihi kökenlere sahip olduğu görülmektedir.

Bir örnek olarak, 1920 yılında Osmanlı Devleti ve İtilaf Devletleri arasında imzalanan ve Osmanlı’nın birçok bölgesinin işgal edilmesi ve dağıtılmasını ön gören Sevr Antlaşması, içerik bağlamında çok fazla toprak kaybını içerdiği için toplumsal ve siyasi bir kavrama dönüşerek ‘Sevr Sendromu’ olarak adlandırılmıştır. İmparatorluğun parçalanması engellenememesi ile bu durum çağdaş Türkiye Cumhuriyeti’nde kuvvetli bir güvensizlik ve kuşkuculuk yaratmıştır. Yıllar geçse de devletin güvensizliği ve endişeleri tamamen ortadan kalkmamış, bu durumda asli görev Türkiye Cumhuriyeti'ni güvence altına almak, iç ve dış düşmanlara karşı sürekli uyanık olmasını gerektirmiştir (Jung ve Piccoli, 2001). Bu nedenle, Türk dış politikası ve güvenlik uzmanları arasında, bir değer olarak dikkatli ve şüpheci bir yaklaşım benimsenmektedir (Aydın, 2003: 167).

Bunlarla birlikte Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren orta güç literatüründe çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bu anlamda Dilek Barlas (2005) Türkiye’yi 1930’lu yıllarda çok taraflı girişimleri ve Balkan Antantı gibi paktlar yoluyla düzen ve barış arayışını Orta Güç davranışı olarak nitelendirmiştir. Oğuzlu'ya (2022) göre "sınırlı orta güç", Altunışık (2022) tarafından ise "belirsiz orta güç" olarak adlandırılmıştır. Bununla birlikte, son yıllarda Türkiye, "yükselen orta güç" olarak da tanımlanmaktadır (Dal, 2014; Dal ve Gök, 2014; Dal, 2019; Aydın, 2021; Soyaltin-Colella & Demiryol, 2023). Diğer tanımlamalardan daha yoğun bir şekilde bu "yükselen orta güç" kavramsallaştırması, hem Türkiye'nin değişen bir orta güç yaklaşımı olduğunu ortaya koymakta, hem de uluslararası siyasetteki güç ve kapasite artırma çabalarını, aynı zamanda bu amacı gerçekleştirirken izlediği dış politika stratejilerinin içerideki materyal ve ideolojik etkilerinden bağımsız olmadığını göstermektedir. Bu anlamda Türkiye’nin dış politikasını şekillendiren orta güç ve yükselen orta güç stratejilerindeki değişim ve süreklilik unsurlarının ne olduğu sorusu da önem kazanmaktadır.

Güney Kore de Türkiye gibi "yükselen orta güç" tanımlamasının yoğun olarak atfedildiği bir ülkedir (Rozman, 2007; Shin; 2012; Mo, 2016; Lee, 2016). Güney Kore'nin bu güç tanımlamasının altında, bölgesel ve uluslararası güç ve kapasite artırımı ihtiyacının devamlı bir biçimde artması ve çevresindeki riskler ve tehditlere rağmen uzun süreli stratejilerini bu ihtiyaca, bölgesel ve küresel kırılmalara göre dönüştürmesi yatmaktadır. Güney Kore, stratejisini uluslararası liberal düzenden ve onun yürütücülerinden yana geliştirdiği görülmektedir. Güney Kore, on yıllar boyunca Kuzey Kore tehdidine odaklandıktan sonra, Soğuk Savaş sonrası demokratikleşme ve ekonomik büyüme dönemi içerisinde stratejik çıkarlarını ve stratejik kültürünü geliştirmiştir. Siyasi ve ekonomik araçların kullanımına ve katılımına büyük değer verilmiş, yarımadanın ötesine gerçekleştirilen eylem ve tedbirlerle çıkarlarını genişletmiştir. Güney Kore'nin tarihsel olarak kültürel faktörleri, çağdaş Güney Kore'nin stratejik meselelere bakış açısını ve davranışlarını etkileyen üç dayanak noktasına sahiptir. Birincisi, müreffeh ve güçlü bir ulus inşa etme hedefidir. Bu hedef, 1960'larda, tamamen ABD'ye bağımlı, dünyanın en fakir ülkelerinden biri olmaktan kurtulma arzusu ile kök salmış ve dünyanın en büyük 12. ekonomisi olma başarısı ile devam etmektedir (World Bank, 2017). İkincisi, 1945'te Kore'nin kurtuluşundan bu yana ortaya çıkan ve Güney Kore'ye bir tehdit olan Kuzey Kore'nin sürekli varlığıdır. Bu Güney Kore'nin stratejisini belirlemesinde belki en önemli unsurlardandır. Üçüncüsü, ABD ile Güney Kore arasındaki çok yönlü ve uzun süreli ittifaktır. Bu ittifak 1945'teki kuruluşu başlayan ve Kuzey Kore tehdidine karşı durmanın yanı sıra güvenlik ve refah elde etmek için ağırlıklı bir desteği içermektedir (Cha, 1999; Seongwhun, 2007; Bong, 2016).

Bugün ise, Güney Kore, Kuzey Kore dışında da birçok stratejik meydan okuma ile karşı karşıya durumdadır. Çin'in bölgede güçlenen etkisi, Japonya'nın artan milliyetçi eğilimleri, ABD ile olan ittifakındaki değişiklikler ve uluslararası arenada ticaretin büyümesi, barışın sürdürülmesi, ulusal yapılandırma, kitle imha silahlarının yayılması ve iklim değişikliği gibi konular gündemin üst sıralarında yer almaktadır. Yine bir örnek olarak Güney Kore'nin uluslararası örgütlerdeki varlığı ve etkinliği önemli bir stratejik unsur olarak göze çarpmaktadır. Güney Kore, yoğun bir şekilde maruz kaldığı sert güç tehdit algılamaları sebebiyle de yumuşak güç unsurlarını tercih etmektedir. Başta BM ve alt kurumları olmak üzere, G-20, MIKTA, G-77, ASEAN (diyalog partneri), OECD, APEC, AGİT, DTÖ gibi çok organizasyonun içinde yer almaktadır. Günümüz dünyasında Kore gibi bir ülkenin bu katılımı normal görülebilir. Bunun ötesindeki durum, Kore'nin bu katılımında stratejik olarak aktif rol oynamasıdır. Örneğin G-20 Seul Zirvesi, uzlaşı sağlanan kararlar ve bu kararların başarıyla uygulanmasındaki isabet

yoğunluğuna bakıldığında, zirveler arasında tarihe geçen bir konumda olmuştur.

1.2. **Araştırmanın Amacı ve Soruları**

Bu çalışmanın amacı, uluslararası ilişkilerde yükselen bir orta güç olarak tanımlanan ve "ağırlıklarının üzerinde etki" (punch abobe their wieght) yapabilme potansiyeli bulunan (Efstathopoulos, 2015: 15) Türkiye ile Güney Kore'nin stratejik kültürlerini karşılaştırmaktır. Her iki ülke de köklü tarihsel birikime, geniş ve derin kültürel altyapılara sahiptir ve dünya siyasetinde, ekonomisinde ve toplumunda giderek artan bir şekilde yer bulmaktadır. Çalışmada, Türkiye ve Güney Kore'nin uzun dönemli-yapısal ve kısa dönemli-konjonktürel stratejik kültür unsurları kavramsallaştırılacaktır. Böylece, hem iki ülkenin güncel stratejik kültürünün genel çerçevesi ortaya çıkarılacak, hem de iç ve dış politikadaki sabit olguların (yerleşik/yapısal stratejik kültür) ve değişimlerin (konjonktürel stratejik kültür) özellikle- dış politika üzerindeki etkisi analiz edilecektir. Bu şekilde, Türkiye ve Güney Kore'nin orta güç ve yükselen orta güç olarak bölgesel ve küresel olarak var olan rollerindeki süreklilik ve değişim unsurları karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Özellikle 21. Yüzyıl itibariyle yaşanan güç dönüşümleri be düzen tartışmaları göz önüne alındığında, orta ölçekli devletlerin uluslararası arenada güç ve kapasite artırmak ve var olan nüfuzlarını genişletmek için kendilerine alan buldukları görülmektedir. Bu sistemik değişimler altında yükselen orta güçlerin de dış politika stratejilerinde de değişimlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Yükselen orta güçlerin dış politikalarındaki bu değişimleri analiz etmenin yollarından biri de, dış politikalarını etki eden stratejik kültürlerinin süreklilik ve değişiminin analiz edilmesidir. Bu çalışmada stratejik kültür seçilmesinin sebebi, bu analiz çerçevesinin yükselen orta güçlerin dış politika stratejilerindeki süreklilik ve değişim unsurlarını daha iyi anlama ve bunlara dair farklı bir yaklaşım/açıklama getirmektir. Bu bağlamda, yerleşik ve yeni olarak ortaya çıkan stratejik kültür kavramsallaştırmalarının analizi gerçekleştirilecektir. Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültür unsurlarındaki değişim ve sürekliliğin dış siyasetindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenecek ve aralarındaki olası benzerlikler ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın araştırma soruları şöyledir:

1) Stratejik Kültür nedir? Nasıl gelişmiş ve evrilmiştir?
2) Orta güçlerin stratejik kültürünün kavramsallaştırılması nasıl bir analiz çerçevesi sunar?
3) Türkiye'nin orta güç ve yükselen orta ölçekli güç olarak yerleşik ve değişen stratejik kültür unsurları nelerdir?

4) Güney Kore'nin yükselen orta güç olarak yerleşik ve değişen stratejik kültür unsurları nelerdir?

5) Yükselen orta güç olarak Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültür unsurları ve bu unsuları oluşturan ve değişimini mümkün kılan nedenler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

6) Yükselen orta güç olarak Türkiye ve Güney Kore 'nin stratejik kültürlerindeki süreklikik ve değişimin politikalarına etkileri nelerdir?

Bu sorular çerçevesinde bu çalışmanın temel amacı, 2000'li yıllarda yükselen Orta Güç olarak tanımlanan Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürlerindeki sabit olguların (yerleşik/yapısal stratejik kültür) ve değişimlerin (konjonktürel stratejik kültür), dış politikalarını nasıl etkilediğinin karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmesidir.

1.3. **Araştırmanın Önemi ve Literatür Taraması**

Stratejik kültür, hem pratik hem de teorik düzeyde geniş tartışmalara sahne olmaktadır. Neredeyse her kavram gibi, stratejik kültür de en az bir teoriyle ilişkilendirilmektedir. Ancak, stratejik kültür kavramının teorilerle olan ilişkisinde de genel bir uzlaşıya varılamamıştır. Yine de, stratejik kültürün konstrüktivizm teorisiyle daha yakın bir ilişkisi olduğu gözlemlenmektedir. 1980'lerin ikinci yarısından itibaren, realizmin "bilardo topu" yaklaşımının (Walker, 1984: 531) prestij kaybı, kimlik merkezli teorilerin yükselişi ile doğru orantılı olarak gerçekleşmiştir. Yapısal realizmin iç ve dış politikayı kesin şekilde ayırmasının yerini bireylerin, toplumların ya da devletlerin, içinde bulundukları sistem ile karşılıklı etkileşimini içeren kavramlar almıştır. Dahası konstrüktivizmin güç, güvenlik, dış politika ve strateji konularına yaptığı özgün katkılar "kültür" ve "kimlik" gibi kavramlarla da etkileşimini artırmıştır. Nihayetinde, konstrüktivizmin yükselişiyle ilham alan araştırmacılar, kültürel olarak şekillenen devlet davranışlarının, yapısal beklentilerle ve dış politika gerçekleriyle arasındaki uyuşmazlığı açığa çıkarmışlardır (Campbell, 1992; Katzenstein, 1997: Barnett, 1999). Ayrıca, konstrüktivist perspektife göre, kültür sadece devletlerin eylemlerini şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda devletlerin karakteristik özelliklerini de iç ve dış politika bağlamında düzenler (Jepperson vd., 1996). Bununla birlikte, karşılaştırmalı politika alanında da kültürel analizler ortaya çıkmış ve gelişmeye başlamıştır. Soğuk Savaş dönemindeki teorik kısıtlılık iki kutuplu sistemin çöküşünde bir fırsata dönüşmüş ve Soğuk Savaş sonrası dönemde stratejik olayları açıklamak için alternatif bir teoriye olan ihtiyaç artmaya başlamıştır. Kültürel açıklama yararlı bir analitik araç olarak daha yaygın bir şekilde kabul edilmeye başlanmıştır. Bu nedenle, bu stratejik ve entelektüel eğilimle, stratejik kültür çalışması daha fazla dikkat çeker hale gelmiştir.

Ulusal Tez Merkezi, Britanya Tez Merkezi EThOS (e-theses online service) ve diğer tez veri tabanlarında yapılan literatür taramasında stratejik kültür ile ilgili çalışmalarda genellikle bir devletin stratejik kültürünün belli analiz çerçeveleri ile incelenmesi şeklinde olduğu görülmüştür. Türkçe literatürde tez çalışması Mustafa Küçük'ün *Konstrüktivizm ve güvenlik ve dış politika çalışması: Türk-Yunan ve Türk-İsrail ilişkilerinde kimlik ve stratejik kültür* isimli çalışmadır (Küçük, 1999). Takip eden süreçte Türkiye'nin stratejik kültürü (Erdağ, 2011), AB ve ABD'nin Kosova politikalarının stratejik kültürel analizi (Lahi, 2012), Alman stratejik kültürü (Pak, 2018), Türk stratejik kültürünün sürekliliği (Körpe, 2019), Japon stratejik kültürü (Yalçın, 2019), Azerbaycan-İran ilişkilerinde stratejik kültürün rolü (Mehdiyev, 2019), İran stratejik kültürü (Kiraz, 2019), Rus stratejik kültürü ve Kırım'ın ilhakına etkileri (Abdik, 2020) ve Weimar öncesi (II. Wilhelm 1888-1918) dönemden birleşme sonrası (Merkel 2005- 2021) döneme Alman stratejik kültürü (Kamalak, 2023) çalışmaları yapılmıştır.

Literatürde Japonya, Çin, Almanya, İngiltere, Rusya, Fransa, Hindistan, Avustralya, Tayvan, Kuzey ve Güney Kore, Pakistan, Kanada ve Yeni Zelanda gibi diğer çeşitli ülkeleri de kapsayacak şekilde stratejik kültür çalışmalarına rastlanılmıştır (Berger, 1998; Morgan, 2003; Scobell, 2002; Cassidy, 2003; Khan, 2007; Libel, 2016; Feng ve He, 2019; Bhattacharya, 2019). Bu çalışmalar arasında İsrail'in stratejik kültürünün süreklilik ve değişimi (Giles, 2009) analiz eden çalışma dikkati çekmiştir. Bunların yanında, Avrupa Birliği ve NATO gibi farklı yapıdaki uluslararası örgütlerin stratejik kültürleri ile ilgili (Meyer, 2005; Cornish & Edwards, 2005: Biava, Drent & Herd, 2011; Dooley, 2023) El-Kaide gibi devletdışı aktörlerin stratejik kültürü üzerine (Last, 2018) tez ve makale çalışmaları yapılmıştır. Güç kavramsallaştırmaları ile ilgili literatür taramasında, Murhaf Jouejati'nin küçük güçlerin stratejik kültürü üzerinden Suriye'yi incelediği çalışması (Jouejati, 2006), Frederick Doeser'in Finlandiya ve İsveç'in yakınsayan dış politikalarına stratejik kültürün etkisini incelediği çalışması (Doeser, 2016) analiz çerçevesinin genişlediğini gösteren çalışmalar olmuştur. Literatür taramasında orta güçler ve stratejik kültür üzerine çok az çalışma yapıldığı görülmüştür. Mark Beeson, Alan Bloomfield ve Wahyu Wicaksana'nın Endonezya ve Avustralya'nın orta güç tanımlamaları üzerinden stratejik kültürlerini analiz ettikleri çalışmaları (Beeson, Bloomfield & Wicaksana, 2020) ve Avustralya Ulusal Üniversitesi'nden Abdullah Bin Khurram'ın diplomatik tarzlar ve stratejik kültürlerin yükselen orta güçlerdeki dış politika davranışlarındaki farklılıkları anlamada nasıl katkıda bulunduğunu incelediği yüksek lisans tezi (Khurram, 2021) dışında stratejik kültür ve orta güç/yükselen orta güç teorilerini beraberce analiz çerçevesine alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çalışmada Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültür açısından karşılaştırılması üç temel faktör açısından önemli ve özgün kılmaktadır. Bu üç faktör hem Türkiye ve Güney Kore'nin neden vaka olarak seçildiğine hem de stratejik kültürlerini oluşturmalarında benzer ana yollardan geçtiklerine işaret etmektedir. Bunlardan birincisi *güvenlik temelli* faktörlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son iki yüz senesinden bu yana süregelen ve Sevr anlaşmasıyla doruk noktasına ulaşan toprak kayıpları Türkiye Cumhuriyeti'nin stratejisi derinden etkileyen durumların başında gelmektedir. Bu Türkiye'nin stratejik kültürünü oluşturmada çoklu etki yaratmıştır. En başta son iki asrı savaşlarla geçiren, kurucu kadrosu asker kökenli olan bir ülke olan Türkiye için güçlü ordu güvenlik politikalarında temel unsurların başında gelmiştir. Bunun yanında özellikle Soğuk Savaş dönemi uluslararası siyasetin bir güvenlik kuşağı ile çevrelenmesine sebep olmuş, büyük güçlerin kendi aralarındaki mücadele onların müttefiklerine de sirayet etmiştir. Devletler giderek keskinleşen kamplaşmada pozisyon almaya çalışmıştır. Türkiye, 1930'lu yıllarda, "iki savaş arası dönemde" dahi, Balkanlar'daki ittifak arayışlarına yönelmiş ve bu süreçte "orta güç davranışı" ile o yıllardan itibaren "çok taraflılık" arayışının bir parçası olmuştur (Barlas, 2005). Türkiye'nin stratejik kültüründe "çok taraflılık", Milletler Cemiyeti döneminden beri hem bir ideal olarak hem de güvenlik kaygısı sonucu ortaya çıkan "barış" arayışının bir yansıması olarak önemli bir yer tutmaktadır. Bu barış arayışı, Mustafa Kemal Atatürk'ün dile getirdiği "Yurtta Sulh, Dünyada Sulh" ilkesine dayanarak, Türkiye'de belirleyici bir unsurdur ve esasen güvenlik kaygısıyla da oluşmuş bir ideali ifade etmektedir. Türkiye, bu ideali gerçekleştirmek için çok taraflılığı merkeze almakla birlikte, uluslararası siyasetteki değişimlerin de etkisi altında bazen yumuşak güç, bazen de sert güç stratejilerini benimseyegelmiştir. Türkiye 1945 sonrası Soğuk Savaş'ın başlamasıyla birlikte, İkinci Dünya Savaşı boyunca sürdürdüğü denge politikasını ABD ve müttefikleri lehine değiştirmiştir. Türkiye'nin 1952'de NATO'ya girişi bunun en önemli örneğidir. Ancak Türkiye'nin bu stratejisi sadece bir ittifaka katılmayı amaçlayan pozitif bir motivasyon içermemekte, bunun yanında Sovyetleri toprak bütünlüğü ve siyasi rejimi gibi Türkiye'nin kazanımında çok büyük fedakarlıklar gösterdiği iki olguya yönelik tehdit algısını etkilemede ve stratejilerini uygulamada denkleminin için dahil edebilecek gelişmeler de meydana gelmiştir (Oran: 2009: 502). Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte, Yunanistan, Irak, Suriye, Ermenistan gibi sınır komşularıyla şiddeti değişken bir şekilde devam eden sınır güvenliği sorunları devam ede gelmiş, bölgesinde birçok yeni çatışma ve savaş ortaya çıkmıştır. Hem iç, hem de dış güvenliği tehdit eden terör sorununun da bunlara eklenmesi, güvenlik temelli yaklaşımların sürekliliğinde belirleyici unsurlar olmuştur.

Kore Yarımadasındaki bölünme Güney Kore'nin kuruluşundan itibaren güvenliği en önemli mesele haline getirmiştir. Her ne kadar Güney ve Kuzey arasındaki savaş benzersiz bir olay gibi görünse de geniş çerçevede bu duruma karşı Güney Kore'nin temel stratejisi sınır güvenliğini maksizimize etmek ve ittifak oluşturma olarak ortaya çıkmıştır. Güney Kore de Türkiye gibi bu stratejini ABD ve Batı kampı ile ittifak kurma ve güçlü bir ordu oluşturma yoluyla uygulamaya çalışmıştır. Nitekim Güney Kore, ABD ve Batılı müttefiklerin yoğun desteği sonucunda kurulmuş bir devlettir. Sonrasında ise Güney Kore'nin var olduğu Asya bölgesi Çin ve Japonya gibi bölgesel güçler ve ABD ve Sovyetler gibi süper güçlerin mücadele alanı olmuştur. ABD ve Güney Kore arasında çok yoğun bir siyasi, askeri, ekonomik ittifak olsa da Kore hiçbir zaman "balinaların arasındaki karides"[1] olmak istememiştir. Buna ek olarak yıllar boyunca Türkiye gibi Batı ittifakı içerisinde yer alan Kore, Komünizm tehdidinin Soğuk Savaş sonrası azalmasından etkilenmemiştir. Zira halen kuzeyinde Sosyalist bir *Pyongyang* yönetimi varlığını sürdürmektedir. Bu noktada ikinci temel unsur olarak Seul'un askeri gücünü arttırma çabası, bölgesel politika düzeyinde güç politikalarına yönelik yaklaşımını ortaya koymaktadır. Türkiye ile benzer şekilde Güney Kore için de en nihayetinde bağımsız bir güvenlik politikası yürütmek elzem görülmüştür. Bu noktada Güney Kore ordusu halen eleştirel olarak ABD'ye bağlı olsa da Asya'nın donanımlı ordularından birine sahiptir (macrotrends.com). Bunun yanında, Kore'nin bazı silah sistemlerini edinme arayışı stratejisinin yalnızca geleneksel tehdide müdahale etmek için değil, aynı zamanda belirsiz bölgesel tehditlere hazırlanmak için olduğu görülmektedir.

Türkiye ve Güney Kore karşılaştırması yapılmasında ikinci önemli motivasyonlardan birisi iki ülkenin de özellikle 21. Yüzyıldan itibaren ivmelenen *yükselen orta güç* kimliğidir. Çalışmanın arka planında da bahsedildiği gibi iki ülke çok çeşitli kalıcı veya konjonktürel kavramsallaştırmalara tabii tutulmuştur. Teorik kavramsallaştırmanın yanında son yüzyıldaki pratikler iki ülkenin de hem bölgesel hem de küresel çapta hali hazırda bulundukları güç kapasitesini aşmaya çalıştıklarını ve seçtikleri yeni niş politika alanları ile küresel siyasette etkilerini arttırma arayışı içerisinde olduklarını göstermektedir. Bunun stratejik kültür açısından önemi artık geleneksel güvenlik saiklerinin bir devleti, bölgeyi ve küreyi güvenli hale getirmede yetersiz kalmasıdır. Küresel siyaset ekletik bir yapıya bürünmüş, siyaset, güvenlik, ekonomi, toplum, kültür gibi alanlar iç içe bir yapıya bürünmüştür. Bu da devletlerin stratejiler belirlerken çok etkenli bir düşünce bulutunda çalışmalarına neden olmaktadır. Tüm bunlar küresel siyasetin her seviyesinde derinleşen ve genişleyen bir stratejik düşünceyi beraberinde getirmektedir. Devletler ancak bu şekilde stratejik hareket edebilmekte ve güç imajlarını kendileri yeniden

oluşturmaya çalışmaktadır. Bu noktada hem Türkiye'nin hem de Güney Kore'nin uluslararası düzende mevcut güç imajlarını değiştirme amacıyla küresel yönetişimde birçok faaliyet yürüttükleri görülmüştür. Türkiye açısından en başta BM ve NATO'nun barış operasyonlarına artan oranda katkı sağlaması; BM Medeniyetler İttifakı Projesi'ne öncülük etmesi ve 2010 yılında Finlandiya ile önerilen Barış için Arabuluculuk grubu; 2009-2010 dönemi için uzun aradan sonra BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği'ne seçilmesi; NATO operasyonlarının genişlemesi kapsamında Akdeniz Diyaloğu ve bağlantılı İstanbul İşbirliği Girişimi; 1999 Helsinki Zirvesi'nde açıklanan AB adaylığı; NATO Genel Sekreter Yardımcısı seçilmesi ve İslam Konferansı'na ilk kez Türk Genel Sekreter seçilmesi bu küresel aktivizme gösterilebilir. Bunların yanında G-20'nin aktif kullanılma çabası, küresel yönetişimin görece daha fazla manevra alanı olan oluşumlarında güç dönüşümünü hedeflediğinin göstergesidir. 2015 yılında Antalya'da düzenlenen Zirve bu açıdan önemli olmuştur. Nitekim G-20 zirveleri genellikle küresel ekonomi ve kalkınma odaklı konuları ele alırken, bu zirvede Türkiye'nin önceliği terörizme karşı birlik ve dayanışma vurgulanmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin katkılarıyla W20 gibi yeni bir alt grup, G-20 mekanizmasına dahil edilmiştir. (https://www.tccb.gov.tr). İnsani diploması, kalkınma yardımları ve arabuluculuk Türkiye'nin küresel yönetişimde etkili olmak için seçtiği niş alanlar oalrak ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda 2000'lerin başından beri etkin olarak kullanılmaya çalışan yumuşak güç çalışmaları bağlamında, politik ekonominin de etkin rol aldığı ve Türkiye'nin bir "ticaret devleti" olarak tanımlandığı görülmektedir.

Güney Kore uzun süreli ekonomik ve siyasi çalkalanmaların ardından birinci amaç olarak müreffeh ve güçlü bir ulus inşa etme hedefi koymuştur (Kim, 2014: 271). Bunun yolunun aynı Türkiye gibi küresel yönetişim faaliyetlerinde yoğun bir şekilde aktif olmak yoluyla yapmaktadır. Türkiye ile benzer bir şekilde ve Türkiye'den daha uzun bir sürede kalkınma modeli ve refah üzerine güçlü ve uzun vadeli stratejiler üretmektedir. Böylece Güney Kore, kendi çıkarlarını benzer ülkelerle ve dünya topluluğuyla uyumlu hale getirmeyi ve küresel sorunları ele almak için çeşitli çabalar sarf etmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda Güney Kore'nin G-20'deki rolü, onun yükselişine bir gösterge olarak gösterilmektedir (Sung-han, 2013). Güney Kore, G-20'nin kalkınma gündemini yönlendiren ve aynı zamanda tüm G-20 üyelerinden oybirliği ile desteklenen birkaç ülkeden biri olmuştur. Bunun yanında Seul Zirvesi, G-20 zirvelerinin ilk kez G-8 ülkelerinden birinin dışındaki ülke tarafından organize edilen zirvesi olmuş ve en başarılı zirvelerden biri hatta en başarılısı olarak tarihe geçmiştir (Kirton, 2021). Bunların dışında kendisi de bir BM barış misyonu ile desteklenmiş olan Güney Kore, BM faaliyetlerine de katkı sağlaması; 2013 yılında BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği yapması

ve 2024-202 dönemi için yeniden seçilmesi; son olarak en önemli gelişmelerden biri olarak Güney Kore'den Ban Ki-moon 2007-2016 arasında Birleşmiş Milletler Genel Sekteri olarak görev yapmıştır. Son olarak Türkiye'nin ve Güney Kore'nin G-20 çatısı altında MİKTA oluşumunda yer alması önemli bir göstergedir. MIKTA'nın temel birleştirici unsuru, bu devletlerin yakın zamanlarda gösterdiği güçlenme sürecidir. Ek olarak, bu beş ülke, demokratik yönetim ilkelerini uygulama çabası içinde olmaları, serbest piyasa ekonomisini kabullenmeleri ve ekonomik büyüme kaydetmiş olmaları ile öne çıkmaktadır (Karagöl, 2014). Her ne kadar MIKTA'nın faaliyetleri istenen düzeyde olmasa da, Türkiye ve Güney Kore'nin küresel yönetişim alanındaki faaliyetleri ve benzer güç imajı arayışları bağlamında karşılaştırma yapılabilir olduğu görülmektedir.

Türkiye ve Güney Kore'nin karşılaştırılması açısında üçüncü önemli faktör *politik-ekonomik* temelli faktörlerdir. Esasen Türkiye ve Güney Kore'nin ekonomik karşılaştırılması diğer çalışmalara nazaran daha popüler olarak göze çarpmaktadır. Zira birçok araştırmacı ve akademisyen Türkiye ve Güney Kore ekonomisini çeşitli yollardan karşılaştırmıştır (Krueger, 1987; Onaran ve Stockhammer, 2014; Akçelik vd., 2015; Aslan, 2016). Bunun en önemli sebebi Türkiye ve Güney Kore'nin benzer ekonomik tarihsel yollardan geçmeleri, bu geçişteki yaşanan hadiselerin ve stratejik düşünce ve uygulamaların iki ülke ekonomisini nasıl farklı yollara götürdüğüdür. Güney Kore jeopolitik önemi ve Güney Asya'daki siyasi akışın milyonlarca insanını kaybetmiş, ekonomik ve yapısal olarak dibe vurmuş vaziyetteydi. Yukarıda da bahsedildiği gibi Kore'nin temel amacı güçlü ve müreffeh bir devlet olmaktı. Güç ve güvenlik temelli politikalarına yön vermelerinin ardından, ekonomik kalkınma stratejilerini üzerine yoğunlaşmışlardır (Easly ve Park, 2018).

Türkiye'nin siyaseten ve ekonomik olarak liberalizme ve batıya doğru yönelimi ve Güney Kore'nin benzer yola girmesi benzer yıllara denk gelmektedir. 1946 ile başlayan süreçte Türkiye'ye de Güney Kore'ye önerilen ekonomi politikaları telkin edildi. Türkiye'nin ABD yardımlarından yararlanabilmesi için uluslararası liberal düzenin ekonomik çerçevelerine dahil olması koşuluna bağlanmıştır. ABD, 1961 yılına kadar Güney Kore'ye stratejik kalkınma hedeflerine ulaşması amacıyla toplam 1,9 milyar dolar yardım sağlamıştır (Nahn, 1998: 222-228). Öte yandan, Türkiye'ye 1960'a kadar ABD ve diğer uluslararası yardım organizasyonları tarafından gerçekleştirilen toplam yardım 2 milyar dolardı (Kepenek, 1997: 123). Bu durum, Güney Kore'nin kalkınmasında ABD ve uluslararası örgütlerin oldukça belirleyici bir rol oynadığına işaret etmektedir. 1960'a kadar bu planlamalar uygulanmaya çalışılmıştır. 1960-1980 arasında iki devletin de Devlet Planlama Teşkilatları çerçevesinde planlı kalkınma planı

uygulanmıştır. İki ülkede de askeri darbeler ve bu darbelerin ekonomiye etkileri gözle görülür bir biçimde artmıştır. Kore'de General Park darbe ile başa gelip 1979'a kadar iktidarı elinde bulunmuş ekonomik kalkınmaya büyük bir önem atfetmiştir. Buna karşın Güney Kore tarafında Kuzey Kore tehdidine karşı darbeci generallere göz yumulması önemli bir etkendir. Ancak Türkiye tarafında Kıbrıs Sorunu gibi ABD ile karşıya gelinmesi ve sonucunda ambargoya maruz kalınma, sağ-sol çatışması gibi olaylar Türkiye ve Güney Kore'nin ekonomik parametrelerinin farklılaşmasına sebep olmuştur. Nihayetinde neoliberalizm çağına girerken Türkiye ve Güney Kore'nin GSYİH'leri 68 ve 64 Milyar Dolar olarak neredeyse eşitlenmişti (World Bank).

Sovyetlerin dağılmasından bugüne gelindiğinde her iki ülke arasındaki farklılıklar belirginleşmeye başlasa da hedefler ve stratejiler benzer doğrultuda devam etmiştir. Türkiye özellikle 2001 krizinden sonra, böyle bir krizi bir daha yaşamamak için yeni bir ekonomik kalkınmanın ve buna yönelik stratejiler üretmenin gerekli olduğunu benimsemiştir. 2001 krizinin deneyimleriyle hareket eden ve krizlerden öğrenen politika yapıcılar, 2009'daki küresel krizine rağmen 2002-2012 yılları arasında yaklaşık yüzde %7 büyüme oranını tutturabilmiş ve Türkiye 2011 yılının ilk çeyreğinde büyümede dünya rekoru kırmştır (invest.gov.tr).

Kore için de kalkınma ve gelişmişlik ön plana çıkarılmış ve küresel ekonomik yönetişimdeki etkinlik hedefi görülmüştür. Bu bağlamda 1996 yılında başlayan OECD üyeliği en önemli gelişmelerden biridir (OECD) . Ayrıca Kore'nin "Han Nehri mucizesi" 1967-2015 arasında yıllık ortalama %7,3 büyüyerek dünyanın en gelişmiş ekonomileri arasına girmiş, GSYİH'si yaklaşık 1.3 Trilyon Dolar seviyesine gelmiştir (World Bank). Aynı zamanda Türkiye ve Güney Kore'nin resmi kalkınma yardımları bakımından benzerlik gösterdikleri de görülmüştür. Güney Kore 1960'larda resmi kalkınma yardımı alan ülkeden donör ülkeye doğru evrilirken, Türkiye de ekonomik zorluklarla mücadele eden bir konumda ekonomisine oranla en yüksek yardım yapan ülkelerden biri olmuştur (Chun, Munyi ve Lee, 2010; Turhan, 2021). Bu açıdan bakıldığında aradaki hacimsel farklılığa rağmen hedeflerin ve çalışmaların benzer yönde seyrettiği görülmektedir. Yukarıdaki tüm faktörler incelendiğinde Kore'nin stratejik kültürünün analiz edilmesinde Türkiye'ninki gibi yapısal ve konjonktürel etkenleri araştırmanın önemi görülmektedir.

Çalışmanın öneminin diğer bir önemli tarafı, stratejik kültür Türk akademik literatüründe sınırlı bir alan olarak karşımıza çıkmasıdır. Ancak Türk siyaseti, kapsadığı inceleme alanlarının ve dinamikler bakımından stratejik kültür araştırmaları için çok verimli bir araştırma alanı

olarak dikkat çekmektedir. Nitekim daha önce de anlatıldığı gibi fırsatlar ve riskler ile kuşatılmış bu iki ülke için stratejiler dış politikalarında önemli yer tutmaktadır. Bu yüzden stratejik kültürlerin analizi hem uluslararası ilişkiler alanına hem de ülkelerin stratejik kültürlerinin anlaşılmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Yukarıda sayılan analiz birimlerine ait çalışmalara bakıldığında, stratejik kültür alanına hem ülkesel açıdan hem de kavramsal açıdan bir yenilik getirmek gerektiği görülmüştür. Bunun da yolu stratejik kültür alanında dahi yeni bir alan olan karşılaştırmalı stratejik kültür analizi yapmaktan geçmektedir. Bunun yanında, çalışmanın içinde güç siyaseti odaklı bir başlık ayrılması da günümüzde önemli bir literatür konusu olan yükselen güçler ve güç değişimi konusuna stratejik kültür gibi, git gide önemi artan bir kavram çerçevesinden bakarak, yeni bir katkı verilmesi amaçlanmaktadır. Zira yapılan araştırmalarda Türkiye ve Güney Kore gibi güç ölçeğinde ve yakınsak strateji yollarından geçmiş iki ülkenin "orta güç rolü" ve "stratejik kültür" bağlamında karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Son tahlilde bu noktada çalışmanın şu katkılarda bulunmayı hedeflemektedir:

1.Genel stratejik kültür literatürüne katkı;

2.Karşılaştırmalı stratejik kültür literatürüne katkı;

3. Türk dış politikası ve orta güç literatürüne katkı;

4. Türk stratejik kültür çalışmalarına katkı.

1.4. **Metodoloji**

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden karşılaştırmalı vaka analizi kullanılarak, Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürleri ve bu kültürlerin ilgili ülkelerin siyasetleri üzerindeki etkileri incelenecektir. Alan Bryman, karşılaştırmalı analizin, bir sosyal olguyu iki veya daha fazla örnek olay veya durumla karşılaştırarak daha derinlemesine anlamamıza olanak tanıdığına işaret etmiştir (2012: s. 72). Bu bağlamda, iki ülkenin yerleşik ve konjonktürel stratejik kültür unsurları Lantis'in 'Stratejik Kültürün Potansiyel Kaynakları' kavramsallaştırması temel alınarak belirlenecektir (Lantis, 2009). Ayrıca, süreklilik ve değişim unsurlarını tespit etmek adına, stratejik kültür literatürü taranacak ve ortaya çıkan kavramlar eşleştirilecektir.

Metodolojik yaklaşım, stratejik kültürün ve değişiminin orta ölçekli güç kimliği, davranışı ve politikalarına nasıl etki ettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. 2000'li yıllardaki yükselen orta güç politikalarının, stratejik kültürün etkisi altında nasıl şekillendiği ve bu iki

ülkenin kimlik ve davranışlarına ne gibi yansımaları olduğu incelenecektir. Bağımsız değişken olarak stratejik kültür, bağımlı değişken olarak ise yükselen orta ölçekli güç politikaları ele alınacaktır.

Kaynak kullanımı bakımından, birincil ve ikincil metinler kullanılmıştır. Türkiye ve Güney Kore'nin stratejilerini belirleyen öğretiler, belgeler, söylemler ve bildiriler detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Ayrıca, çalışma kapsamında konunun uzmanı Güney Koreli ve Türk uluslararası ilişkiler akademisyenleriyle mülakatlar da gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma, Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürlerini karşılaştırmalı bir perspektiften ele alarak, bu kültürlerin ve değişim unsurlarının iki ülkenin 2000'li yıllarda ön plana çıkan yükselen orta ölçekli güç kimliği, davranışı ve politikalarına etkilerini karşılaştırmalı bir şekilde inceleyerek literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde teorik çerçeve bölümüne yer verilecektir. Sosyal inşacılık teorisinin uluslararası ilişkilerdeki kültür ve kimlik politikalarının dış politikadaki analizindeki yerine değinilecektir. Sonrasında strateji ve kültür kavrasallaştırmasına yönelik çalışma yapılacaktır. Aynı bölüm içerisinde teorik çerçeve ve literatür taraması çerçevesinde stratejik kültür tanımlamaları, stratejik kültürün jenerasyonları, kaynakları, süreklilik ve değişimine dair kavramsallaştırma yapılacaktır. Stratejik Kültür ve yükselen orta güç bağlamında iki yaklaşımı birleştirilmesi bu bölümde ele alınacaktır. Bu bağlamda yükselen orta güçlerin stratejik kültürü ve yükselen orta güçün alamet-i farikası alt başlıkları, bu konunun farklı boyutlarına ve özelliklerine odaklanarak, stratejik kültür ile yükselen orta güç arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelencektir. Son olarak stratejik kültür ve yükselen orta gücü kullanmak başlığında, bu iki kavramın birleştirilmesi ve uygulanması konusundaki potansiyelleri ve zorlukları tartışacaktır. Bu bölümler, çalışmanın ana konuları arasındaki bağlantıları güçlendirecek ve literatüre kapsamlı bir katkı sağlayacaktır. Üçüncü bölümde Türkiye ve Kore'nin Yerleşik Stratejik Kültür unsurları Lantis'in (2009) 'Stratejik Kültürün Potansiyel Kaynakları' kavramsallaştırması temel alınarak, karşılaştırmalı şekilde incelenecektir. Dördüncü bölümde ise Türkiye ve Kore'nin yükselen orta ölçekli güç kimliğiyle birlikte süreklilik gösteren ve değişen stratejik kültür unsurları karşılaştırmalı şekilde ele alınacaktır. Sonuç bölümünde çalışmanın bulguları, literatüre katkısı, sınırlılıkları ve gelecek çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

2. TEORİK ÇERÇEVE: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE SOSYAL İNŞACILIK, STRATEJİ, KÜLTÜR VE STRATEJİK KÜLTÜR

2.1. Sosyal İnşacılık ve Uluslararası İlişkiler

Bu tezin arkasındaki ana rehberlik ve teorik kaynak, varsayımları stratejik kültür, kimlik ve kültürel değişimle ilgili tartışmaları derinden etkileyen sosyal inşacılıktır. Sosyal inşacılık, "*siyasete dair somut bir teori değil, sosyal yaşamın ve sosyal değişimin doğası hakkında iddialarda bulunan bir sosyal teoridir*". (Finnemore & Sikkink 2001: 393). Sosyal inşacılığın genel önemi, rasyonalizm tarafından desteklenen ve kendi çıkarını gözeten rasyonel aktör prensibine karşı meydan okumasıyla görülmektedir. Sosyal inşacılık, "ben merkezli çıkar artırıcılarının" (Price ve Reus-Smit, 1998: 284) kanıksanmış ilkelerini mesele haline getirmektedir. Böylelikle, menfaat ön kabulüne dayalı rasyonel eylem ilkesini karşısına, insan eyleminin ister hedef odaklı ister çıkar temelli olsun, uluslararası ve yerel düzeyde bulunan fikirler, normlar ve kimlikleri koymaktadır (Ruggie 1998: 864).

2.1.1. Sosyal İnşacılığın Varyasımları

Uzun zamandır, düşünsel unsurlar Uluslararası İlişkiler için aforoz edilmiş gibiydi. Çoğu araştırmacı, açıklayıcı bir değişken olarak uygulanması bir yana, düşünsel unsurları gözlemlemek ve ölçmenin "belirsiz, amorf ve sürekli dönüşen" (Berman 1998: 16; Berman 2001) olduğu fikrine bağlıydı (Ayrıca bkz. Parsons 2007). Düşünsel unsurlar üzerine yapılan ilk çalışmaların daha önce olmasına rağmen, Uluslararası İlişkiler'de inşacılığın yükselişi, 1980'lerin sonlarında ve 1990'larda sosyolojik, dilbilimsel ve post-modern yaklaşımların önemli katkılarıyla desteklenmiştir (Kratochwil 1989; Onuf 1989; Wendt 1992; Wendt 1999; Adler 2002). Düşünsel unsurlar üzerine erken araştırmalar ile inşacı dönem arasındaki en belirgin fark, erken dönem çalışmalarının rasyonalizmin ontolojik temellerine doğrudan ve ciddi bir şekilde meydan okumadan, epistemolojik ve metodolojik temellerde rasyonalist temelli açıklamaları gözden geçirme ve iyileştirme merkezli olmasıdır. Buna karşılık, sosyal inşacılık, pozitivist bir ontoloji ve ben merkezli rasyonel aktör modelinin mantığıyla desteklenen deneyci bir epistemolojiye odaklanan Uluslararası İlişkiler ontolojik temellerine itiraz etmektedir.

Düşünsel faktörlerin sağladığı bilgi, faydayı maksimize eden aktörlerin hedeflerine daha verimli bir şekilde ulaşmalarına yardımcı olan bir yol haritası veya odak noktası görevi görür. (Goldstein and Keohane 1993). Sosyal gerçekler, aynı kültürler gibi, değişimin ana itici gücü olarak öznelerarasıdır (White & Wildavsky, 1989) . Yani bireyler arasında paylaşılan ve

karşılıklı olarak anlaşılan bir olgudur. Yani önemli olan düşüncelerin varlığı olduğu kadar, iki özne arasındaki etkileşimdir. Bireylerin sahip olduğu düşünceler ve inançlar, belirli bir topluluk içerisinde geniş bir kabul görüp benimsendiğinde, bu, topluluğun ortak bir kimlik, sosyal bir ilke veya belirgin bir kültür oluşturmasına zemin hazırlar. Bu kavramlar, bireylerin kişisel inançlarından daha çok, bu inançların topluluk içinde nasıl bir etkileşimde bulunduğu ve nasıl ortak bir anlam kazandığı üzerine yoğunlaşır. Sosyal inşacılığın merkezinde, bireysel fikirlerden ziyade, bu kolektif bilincin ve karşılıklı anlayışın toplum üzerindeki etkisi ve rolü yatar.

Öznelerarası ve toplumsal olarak inşa edilmiş gerçeklik kavramı, uluslararası siyasete uygulandığında, uluslararası sistemin onu nasıl anladığı ya da Wendt'in (1992) zekice ifade ettiği gibi, "devletlerin bundan ne çıkardığı" sonucuna varmaktdır. Wendt, sosyal olarak yapılandırılmış uluslararası politika fikrinin arkasındaki ana fikri şu şekilde ifade etmektedir: *"Uluslararası siyasetin temel yapıları, sadece materyalist olmaktan ziyade sosyaldir ve bu yapılar, aktörlerin sadece davranışlarını değil, kimliklerini ve çıkarlarını da şekillendirir."* (1995: 71). Sosyal inşacılara göre, uluslararası politika üzerine araştırma alanları, nükleer veya kimyasal silahlar gibi nesnelerin sosyal inşası, Soğuk Savaş gibi gündem veya olaylar, ülkeler ve bölgelerin durumu gibi coğrafi unsurlar ve egemenlik, ulusal çıkarlar ve güvenlik gibi Uluslararası İlişkiler gibi kabul gören kavramlardır (Price ve Reus-Smit 1998: 270). Uluslararası sistemde anarşinin katıksız varoluşundan veya maddi yeteneklerinin eşitsiz dağılımından ziyade, devlet elitlerinin uluslararası sistemi anarşik olarak nasıl tanımladıkları, ulusal kimliklerini nasıl inşa ettiklerine dair sorular; ulusal çıkarlarını nasıl tanımladıklarını, çevrelerindeki sorunlarla veya fırsatlarla dolu olarak hayal ederek (teminat) güvenliklerini nasıl inşa ettikleri; Komşularını tehdit veya arkadaş olarak nasıl algıladıkları ve uluslararası normları ve değerleri siyasi kültürlerine nasıl dâhil ettikleri, Uluslararası İlişkiler'deki sosyal inşacıların araştırmanın merkezini oluşturmaktadır.

2.2. **Strateji: Yaklaşım, Varsayım, İlişkiler**

Strateji, en geniş şekilde "*kendi varlığını sürdürme ve geliştirme ile karşı tarafın, yani varlığını koruma ve sürdürme olgularını tehdit edenin, bertaraf edilmesine yönelik eylem ve uygulamaları*" olarak tanımlanabilir (Dedeoğlu, 2008:67). Bu tanımlamadan yola çıkarak stratejinin devletlerden ordulara, devasa organizasyonlardan mikro birimlere kadar her aktörün varoluşsal amacını gerçekleştirmek ve arzuladığı sonuçları alabilmek için bilgisi, enerjisi, gücü ve kaynaklarını belli bir sistematik ile bir araya getirmesidir. Strateji bu şekilde hayati önem

taşıyan bir olgu anlamı taşımaktadır. Nihayetinde stratejinin kökeninde savaş, savaşın kökeninde de "si vis pacem, para bellum (barış için savaşa hazır ol)" düsturu hakimdir. Stratejinin muhteviyatı zamanda binlerce parçalı bir makinanın dişlilerin mükemmel dönmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Yine de strateji tek başına bağımsız bir olgu olarak uzayda yer almaz, etkileşim içine girdiği kendi girdileri ve kendisini var hedefin doğasına da bağlıdır.

Strateji kavramı bu bağlamda başta güvenlik olmak üzere birçok sektörü kapsayan daha geniş siyasi bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Küreselleşme dünyanın ve dış uzayın neredeyse her noktasında yüksek hızda sirayet etmeye başlayarak uluslararası olgunların ve olayların nokta perspektifinden incelenmesini imkânsız kılmaktadır. Küreselleşmenin yanında bölgeselleşme yerelleşme de küreselleşmenin tersine işlemeye başlamış eklektik ve karmaşık bir dünya çerçevesinin görülmesine neden olmuştur. Tarihin hiçbir dönemi, dünya üzerindeki aktörlerin siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel olarak birbirleriyle bu kadar yoğun bir şekilde etkileşim halinde olduğu bir dönem olmamıştır. Aktörler, her an ve her durumda birbirlerine karşı veya beraber olarak mücadele etme hali içindedir. Bunun yanında mücadelenin içinde bulunduğu koşullar, kurallar, araçlar ve aktörlerin bizatihi kendileri de mütemadiyen değişmekte, dönüşmekte ve yeni eklemeler ortaya çıkmaktadır. Bu da strateji kavramının kullanımını güç veya askeri odağından çok geniş alanlara yayılmasına sebep olmuştur. Strateji artık sadece genel tanımındaki askeri ve siyasi güçlerin planlama ve idaresi gibi bir anlama gelmemektedir. Devletler ve hükümetlerin kalkınma, eğitim, sağlık gibi alanlarda strateji vardır. Şirketler karlarını artırmak için satış ve reklam stratejileri için bütçelerinden önemli paylar ayırır. Bireylerin hayatını –çoğunlukla kariyerlerini – başarılı bir şekilde yönlendirmesi için stratejiler içeren kitaplar her çoğunlukla "çoksatan" raflarında yer almaktadır. Nihayetinde 'strateji' kavramı, onu anlamından mahrum bırakan bir evrensellik kazanmış ve ilk anlamındaki yüksek önemin yerini bayağılığa bırakmıştır (Strachan, 2005: 34).

2.2.1. **Stratejinin Tarihsel Gelişimi**

Strateji kelimesi, etimolojik olarak yunanca general manasına gelen "*strātēgos*" kavramından gelmektedir. *Strategos* general manasına gelmekle birlikte, generalin uyguladığı pratiklerin de strategos olarak da ifade edildiği üzerinde durulmuştur. Dahası Yunanlılar için ortaçağ şövalyelerinde olduğu gibi, savaş alanında ya da kuşatma sırasında yapılanlar savaşın gidişatı yönlendiren ve günümüzde daha çok taktik anlamına gelen bir kavram olmuştur (Strachan, 2005: 35). Aynı şekilde Antik Çin, Roma, Mısır ve Hint medeniyetlerinin de -bugünkü kavramsallaştırması olarak değil- stratejiyi, bir savaş sanatı veya bir savaşın yolu olarak

gördükleri ve buna yönelik teorik ve pratik sonuçlara ortaya çıkardıkları görülmüştür. Sun-Tzu, modern stratejinin evrimine ışık tutmuş, ve ilk stratejist olarak kabulen bir düşünürdür. Strateji teriminin başlangıçta yalnızca askeri bir bağlamda kullanıldığı kabul edilse de, Sun-Tzu bu kavramı yalnızca askeri boyutuyla sınırlı kalmayarak daha geniş bir çerçevede değerlendirmiştir. Sun-Tzu'nun "Silah kullanmadan düşmanı yenmek en üstün beceridir" şeklindeki ifadesi (Tzu, 1998, 12), onun silahlı çatışmadan ziyade diplomasi gibi barışçıl yöntemleri daha üstün gördüğünü ve stratejinin öncelikle bu alanda kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, "Her savaşı kazanan gerçek bir ustalığa sahip değildir, asıl usta olanlar düşmanı savaşmadan teslim alabilendir" (Tzu, 1998: 84) sözleriyle, Sun-Tzu strateji anlayışını geniş bir şekilde ele almıştır ve bu yüzden "Savaş Sanatı (The Art of War)" adlı eseri zamanımıza kadar önemini korumuştur. Mao Tse-tung, 1930'lar ve 1940'lar arasındaki Çin iç savaşını anlattığı yazılarında Sun-Tzu'nun etkisi altında kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Japonya'da Savaş Sanatı'nın sayısız versiyonu basılmıştır. Vietnam Savaşı sırasında da Vietnamlı liderler Sun-Tzu'nun stratejik düşüncelerini kullanmışlardır (McCready, 2003: 85).

İ.Ö. 500'de yazılmış "Savaş Sanatı"ndan sonra, strateji üzerine günümüze ulaşan en eski metin, İ.Ö. 51'de, Romalı devlet adamı ve ünlü general Gaius Julius Caesar tarafından yazılan 240 sayfalık "Gallia Savaşı" adlı eserdir. Caesar bu kitabında Galya Savaşı ile ilgili anılarını ve gözlemlerini yazmıştır. Eserde göze çarpan en önemli noktalar, 9 yıl süren Galya Seferi'nin aslında Caesar tarafından adım adım tasarlandığıdır. Bunun yanında Caesar'a yöneltilen gerek ekonomik ve siyasi eleştiriler, gerek seferi zora sokan iklim ve lojistik problemleri, gerekse de Galya Ordusu'nun sayı ve mekân bakımından üstün olmasına -o tarihlerde asker sayısı ordunun gücüyle doğru orantılıydı- karşın, Prokonsül'ün stratejisini bu şartlara göre düzenleyerek zaferi ettiği işlenmektedir (Caesar, 2019).

Caesar'dan yüzyıllar sonra, Medici Ailesi'nin baş danışmanı Niccolo Machiavelli, devlet yönetimi için stratejiler üzerine yoğunlaşmıştır. Her büyük devletin güç kullanarak topraklarının ve gücünün genişlemesine inandığı bir çağda yazmak, Machiavelli küresel sistemin rekabetçi doğasını kavrayan ilk siyasi düşünür olarak ortaya çıkmasında önemlidir. O siyaseti, büyüyen ve genişleyen organizmalar arasında bir hayatta kalma mücadelesi olarak savaşların doğal ve gerekli olduğunu görmüştür. Böylesi "bir organizmanın varlığının savaş kapasitesine bağlı olduğu sonucuna varmış ve savaşların gidişatını zamanının kısır kavramlarından çıkarmaya çalışmıştır" (Palit, 1966: 34). Savaş sanatı eserinde, bir devletin savunulması, ayrıcalıklı bir grubun ya da yöneticinin sorumluluğundan ziyade, toplumdaki

herkesin endişesi olduğu fikrini savumuştur (Machiavelli, 2014). Zorunlu askerlik savunuculuğu, Machiavelli'nin askeri düşüncesinin gelişiminde önemli bir yer almıştır.

Yukarıdaki çerçeveye göre Machiavelli'nin stratejik düşüncesinin temel unsurları şöyle sıralanabilir. Birincisi, savaş, siyasette hayati öneme sahip bir faaliyettir ve tüm stratejiler buna göre oluşturulur. İkincisi, mücadelelerin ve belirsizliklerin varlığı, savaşın karakterini ve yöntemlerini şekillendirmektedir. Üçüncüsü, savaşın amacı düşmanın tamamen yenilgiye uğratılması olmalıdır. Dördüncüsü, savaşlar 'kısa ve keskin' olmalıdır. Kesin bir sonuca ulaşılarak mümkün olduğunca çabuk bitirilmelidir. Beşincisi, her şey savaşın sonucuna bağlı olduğundan, düşman düşük bir güce sahip gibi görünse bile, güçlerin tam olarak kullanılması da dâhil olmak üzere, zaferi sağlamak için mümkün olan her şey yapılmalıdır. Altıncı olarak, her askeri harekâtın amacı kesin bir savaş olmalı ve her askeri harekât planlı ve koordineli bir operasyon olmalıdır. Yedinci, komuta bir kişinin elinde olmalıdır. Sekizincisi, askeri başarı düzen ve disipline bağlıdır. Dokuzuncu, siyasi ve askeri otoriteler ve kurumlar arasında yakın ve uyumlu bir ilişki olmalıdır. Son olarak, paralı askerler zaferi garanti edemezler; bir devletin kendi ‘düzenli ordusu' olmalıdır (Paret, Craig & Gilbert, 1986: 23-26).

19. yüzyıla kadar, savaş stratejisini değiştiren büyük kırılmalar meydana gelmedi. Ancak Napolyon Savaşları dönemi, bu kırılmalardan en büyüklerinden biri olarak meydana gelmiştir. Napolyon döneminde ortaya çıkan yeni askeri yazarların en önde gelenleri, hem askeri teori hem de popüler savaş kavramları üzerinde sonsuz bir etkiye sahip olan İsviçreli Antonie Henri de Jomini (1779 1869) ve Prusyalı Carl von Clausewitz (1780-1831) idi. Aydınlanma Çağı, dönemin Avrupa’sındaki birçok düşünceyi derinden etkilemiştir. Elbette bunlardan biri de savaş yönetiminin altında yatan bilimsel ilkeleri ortaya çıkarmaktır. Aydınlanma aynı zamanda psikolojik, duygusal, öznel ve sezgisel boyutlara odaklanan Alman idealistlerinin ve Romantik filozofların hâkim olduğu bir döneme yol açtı. Jomini Aydınlanmacı bilimsel ve matematiğin etkisine dayanırken, Clausewitz ise, geleneksel Aydınlanmanın en iyilerini Alman romantik geleneği ile birleştirdi. 1838'de iki cilt halinde yayımlanan Jomini'nin başyapıtı "Savaş Sanatı" (Precis de L'art de la Guerre), onun strateji teorilerinin temelini oluşturur (Earle, 2015: 76). Jomini, savaşın doğasına dair düşüncelerini şöyle ifade eder: Ona göre, savaş meydanında zeka yalnızca sınırlı bir etkiye sahiptir. Askeri eğitim ve disiplin, büyük ölçüde zekâya bağlı olmayıp, yalnızca doğru düşünmek savaşı kazanmak için kafi gelmez. Cesaret ve inisiyatif gibi faktörler, zekadan daha mühimdir. Ancak, zekânın hakim olduğu özel bir alan mevcuttur: strateji. Strateji çerçevesinde, insan aklının kavrayabileceği ve formülleştirebileceği evrensel ilkeler ve kurallar bulunmaktadır. Askeri bilimin ana meselesi, bu evrensel ilkeleri entegre etmektir

(Calhoun, 2011).

Cari Von Clausewitz ise "Savaş Üzerine (On War)" adlı eseriyle strateji kavramının gelişmesinde büyük rol oynamıştır. O'nun en ünlü sözüne göre "savaş siyasetin başka araçlarla devamıdır" (Clausewitz, 2008: 89). Strateji kavramı ise, ikinci kitabın ikinci bölümünde şöyle tanımlanmıştır; Clausewitz'e göre, "Strateji, muharebenin savaşın amaçlarına hizmet edecek şekilde kullanılmasıdır" (Clausewitz, 2008: 183). Clausewitz'in savaş hakkındaki fikirleri, on sekizinci yüzyılın sosyal ve politik iyimserliğinden bir kopuşu işaret etmekteydi. Savaşı, rasyonel karar vermenin rehberliğinde bir siyasi araç olarak görse de şiddete ve zayiata yol açma istekliliğine bağlı olduğunu vurgulamaktaydı. Savaşın amacı, savaşmak ve şiddet yoluyla kişinin iradesini rakibe empoze etmek olmuştur (Baylis, Wirtz and Gray, 2013: 43).

Savaş stratejilerinin önemli temsilcilerinden son olarak altı çizilecek kişi Basill Lidell Hart'tır. B. L. Hart'a göre strateji "askerî araçların siyasetin amaçları doğrultusunda dağıtılması ve uygulanması sanatı"dır (Hart, 1967: 336). Sun Tzu ve Clausewitz gibi öncüllerinden etkilenen düşünür, onların fikirlerinden gördükleri açıkları veya zayıflıkları giderdiğini düşündüğü stratejik yaklaşımlar inşa etmiştir. En temelde, Clausewitz saldırgan bir savaş yöntemine vurgu yaparken, Hart –en önemli yaklaşımında olduğu gibi- 'savunma veya sınırlı savaş' stratejisti olarak görülmektedir. Askeri teknolojideki değişiklikler göz önüne alındığında, O hücumun artık doğru strateji olmadığına inanıyordu. Tersine, düşmanı kuvvetlerini dağıtmaya zorlayan manevra ve sürpriz "dolaylı tutum stratejisi" doğru stratejidir. Böylece, Clausewitz'in ima ettiğinden daha derin ve daha geniş bir anlamda, Hart'ın düşün dünyasında savunma, daha güçlü ve aynı zamanda daha ekonomik strateji biçimidir.

Basil Liddell Hart, savaş stratejisindeki temel sonuca ulaşmıştır; düşmanın gücünün istikrar, kontrol, moral ve arzın denge durumuna bağlı olduğunu belirtmiştir. Hart'a göre, düşmanın psikolojik ve fiziksel dengesini bozmak, onun üzerine yapılacak başarılı bir saldırının kritik bir başlangıç noktasıdır. Bu denge bozma hali, dolaylı bir strateji ile gerçekleştirilir. Hart, savaş tarihinin öğrettiklerini iki temel ilke ile özetlemiştir: Birincisi, hiçbir komutanın, kuvvetli bir pozisyonda olan birliklerle düşmana doğrudan saldırmak için bir gerekçesi olamaz; bu, bilinçli olarak kendine zarar vermekle eşdeğerdir. İkinci ilke ise, düşmanın dengesini bir saldırı ile bozmaya çalışmaktansa, bu dengenin gerçek bir saldırı gerçekleşmeden veya gerçekleştirilebilir hale gelmeden bozulması gerektiğidir. Hart'ın vurguladığı gibi, en etkili strateji, düşmanın moralinin sarsılmasını beklemek ve bu durum, kesin bir vuruş yapmayı mümkün kılana kadar saldırıyı ertelemektir (Hart, 2003: 182).

Son olarak, Harry R. Yarger (2006) stratejinin ideal ve başarılı olması, belirli öncüllere dayandığını öne sürmüştür. Bu bağlamda ilk olarak, strateji proaktif ve öngörücü, fakat tahmin edici olmamalıdır. İkincisi, politik amaç tüm stratejilere hâkim olmalıdır; strateji ve politika birbirini etkilemelidir. Üçüncüsü, strateji, iç ve dış bileşenleri olan stratejik ortama bağlıdır ve bu ortam karmaşık ve kaotiktir. Dördüncü olarak, strateji bütünsel bir bakış açısına sahip olmalı, hem iç hem de dış faktörleri değerlendirmelidir. Beşinci öncül, stratejinin güvenlik ikilemi yaratması; altıncı öncül, stratejinin insani bir girişim olması, değerlere ve inançlara dayanmasıdır. Yedinci öncül, uyuşmazlığın stratejinin doğal bir parçası olması; sekizinci öncül, stratejinin temel nedenlere ve amaçlara odaklanması ve esnek olmasıdır. Son olarak, strateji hiyerarşik olmalı; siyasi liderlik kontrol ve nüfuzunu sürdürmelidir. Bu öncüller, stratejinin doğru analizle etkilenebilir ve şekillendirilebilir olduğu, kriz yönetimi olmadığı, politikanın rehberlik ettiği, stratejik ortamın doğasını anladığı, bütünsel bir bakış açısına sahip olduğu, güvenlik ikilemi yarattığı, insani olduğu, uyuşmazlıkları yönetebildiği, esnek olduğu ve hiyerarşik bir yapıya sahip olduğu anlamına gelmektedir (Yarger, 2006: 5-10).

2.2.2. **Strateji ve Uluslararası İlişkiler**

Uluslararası İlişkiler çalışmaları Soğuk Savaş başladığından itibaren, bu savaşın alanlarının çeşitlenmesine paralel olarak genişlemeye ve derinleşmeye başlamıştır. Uluslararası İlişkiler çalışmalarının hali hazırda en önemli konusunun savaş, savaşın da en önemli unsurlarının belki başında yer alan "strateji" konusu, yıllar ve gündemdeki olaylara bağlı olarak gelişmiştir. Soğuk Savaş yıllarının tek "yüksek politika" konusu güvenlik, güvenlik çalışmalarının - da ayrılmaz parçası stratejik çalışmalar olmuştur. Bu durumun oluşmasında 1950'li yıllarda teorik ve pratik olarak strateji ve güvenlik çalışmalarında etkin olmaya başlayan ve yıllar geçtikçe bu çalışmaların merkezine haline Amerikan düşünce kuruluşları etkili olmuştur. RAND Corporation çatısı altında, ABD devletinin Soğuk Savaş ile ilgili kafa yormasını istediği Bernard Brodie, Thomas Schelling, Klaus Knorr, James Schlesinger vd. gibi isimler, stratejik çalışmalar alanında o günkü mevcut durumu değiştirmişlerdir. Stratejistlerin amacı, o güne kadar ki stratejik yaklaşımları, hatta İkinci Dünya Savaşı sırasında uygulanmış stratejik pratiklerin sınırlılığını ortadan kaldırarak, stratejik çalışmalarını yeni uluslararası güç mücadelesinin içerisinde ve nükleer silahların varlığı ile tamamen değişen şartlara karşı geniş kapsamlı, spesifik ve disiplinler arası bir yaklaşım getirmekti (Betts, 1997: 7-12). Çünkü "strateji en iyi disiplinler arası bir perspektiften incelenir" (Baylis, Wirtz ve Gray, 2013: 5).

Uluslararası ilişkiler çalışmaları için strateji çalışmaları alanı çok önemli hale gelmiştir.

Buzan'ın ifadesiyle "uluslararası ilişkiler içinde yerleşmiş olan strateji çalışmaları, vücudun içindeki hayati organlardan biri gibidir" (Buzan, 1987: 3). Strateji Çalışmaları benzer şekilde, genişleyen bir Uluslararası İlişkiler bütününün hayati bir bileşenidir. Strateji çalışmaları olmadan Uluslararası İlişkiler, devletlerarasındaki mücadeledeki başlıca gerçekleri temsilde ciddi hatalar yapılmasına neden olmaktadır. Uluslararası İlişkilerden kopuk Strateji Çalışmaları, devletlerarasındaki ilişkilerde yalnızca çatışmalı unsuru görme ve onu bütün gerçeklik olarak alma tehlikesi içinde olacaktır.

Uluslararası ilişkiler ve strateji bir araya geldiğinde, stratejinin savaş odaklı tanımlamaları da genişlemiş ve değişmiştir. Strateji, askeri araçlar ile siyasi hedefler arasındaki köprüyü sağladığından, strateji araştırmacıları için birçok alanda bilgi sahibi ve geniş bakış açısı sahibi olunması gerekmektedir. Strateji, ulusal politikanın zor problemleriyle, politik, ekonomik, psikolojik ve askeri faktörlerin örtüştüğü alanlarla ilgilenmektedir. Bunun yanında sosyolojik, kültürel ve teknolojik durumlarla alakalı dikkatli olması gerekmektedir. Strateji meseleleri söz konusu olduğunda tamamen askeri tavsiye diye bir şey yoktur.

Stratejik çalışmalarının ayırt edici kimliği, askeri stratejiye odaklanan köklerinden gelmektedir. Strateji, genel olarak 'herhangi bir çatışma alanındaki amaçları desteklemek için araçları şekillendirme sanatı veya bilimi' olarak tanımlanabilir (Bull, 1968: 593). Strateji çalışmaları çerçevesinde araçlar askeri araçlar, çatışma alanı uluslararası sistem ve amaç, uluslararası bağlamda önemli ölçüde tescil edilebilecek kadar büyük aktörlerin siyasi hedefleridir. Devletler, askeri gücün ezici çoğunluğuna komuta ettikleri için, strateji çalışmaları çoğunlukla devletler içinde ve arasında güç kullanımı ile ilgilidir. Bu bağlamda tanımlamalar da bu yönde oluşmuştur. Örneğin klasik tanımlamalardan birinde Thomas Schelling'e göre "Strateji... gücün verimli bir şekilde uygulanmasıyla değil, potansiyel gücün kullanılmasıyla ilgilidir. Askeri strateji artık... askeri zaferin bilimi olarak düşünülemez. Hatta şimdilerde fazlasıyla zorlama, gözdağı ve caydırıcılık sanatıdır. Askeri strateji, hoşumuza gitse de gitmese de, şiddetin diplomasisi haline gelmiştir" (Schelling, 1960: 5) demiştir. Bu tanımlama, klasik olsa da artık askeri ve sivil strateji ayrımını ortaya koymuştur. Gregory Foster ise stratejiyi "nihayetinde gücü etkin bir şekilde kullanmakla ilgili" olduğu söyler (Foster, 1996: 111). Bu tanımlama, gücün içeriğine göre sınırsız bir hal alabilir. Uluslararası ilişkilerde zamanın ruhuna bağlı olarak gücün kaynağı değişir; bazen bir Tomahawk Füzesi bazen ise Dünya Ticaret Örgütü'nde yükselen güçleri sınırlamaktır. Robert Osgood, Foster'ın gücün sınırlarını belirtmeyen tanımlamasını bir adım öteye götürür. O'na göre "Strateji günümüzde, dış olitikayı açık, örtülü

ve zımni yollarla en etkili şekilde desteklemek için - ekonomik, diplomatik ve psikolojik iktidar araçlarıyla birlikte - silahlı zorlama kapasitesini kullanmaya yönelik genel plandan daha fazlası olarak anlaşılmamalıdır" (Osgood, 1962). Yani askeri güç kullanımı artık birincil planda değildir, dış politikayı ve siyasi mücadeleyi destekleyici bir enstrümandır.

Stratejinin bir eylem planı veya bir yol haritası olduğunu düşünen stratejistler mevcuttur. Amiral J. C. Wylie, *Askeri Strateji: Güç Kontrolü'nün Genel Teorisi* isimli kitabında, stratejiyi "Bir amaca ulaşmak için tasarlanmış bir eylem planı: amacın başarıya ulaşması için bir ölçü sistemi" olarak tanımlamıştır (Wylie, 1967: 13). Codevilla ve Seabury'e göre "strateji, eldeki durumdan ulaşmak istediği duruma, buradan oraya gitmek için bir yol haritası anlamına gelen süslü bir kelimedir". Strateji, soyut düşüncenin tam tersidir. Kişinin ulaşmak istediği şeyler, eldeki araçlar ve koşullar arasındaki entelektüel bağlantıdır (Codevilla ve Seabury, 2006: 97). Drew ve Snow ise stratejiyi "Bir hedefe ulaşmak için çabaları organize eden bir eylem planı" (Drew ve Snow, 1988: 13) olarak görmüşlerdir. Richard K. Betts, stratejiyi daha geniş perspektiften bir süreç olarak görmektedir. O'na göre strateji, "savaşı politik olarak etkili ya da manevi olarak savunulabilir hale getirmenin temel bileşenidir. Strateji, askeri araçlarla siyasi amaçlar arasındaki bağlantıdır, birinin diğerini nasıl üreteceğinin şemasıdır. strateji, politika ve operasyonlar arasında ayrı bir plandır, ikisinin kendisinden ziyade ikisini birbirine bağlamak için bir fikirdir" (Betts, 1997: 5).

Başka bir grup stratejist, stratejiyi dinamik bir olgu olarak görmüşlerdir. Örneğin, Williamson Murray ve Mark Grimsley. "Strateji bir süreçtir; şansın, şüphe ve belirsizliğin egemen olduğu bir dünyada değişen koşullara ve şartlara sürekli bir adaptasyondur" (Murray ve Grimsley, 1994). Aynı şekilde Beatrice Heuser de iki taraflı bir irade diyalektiğinden bahseder. Strateji "siyasi hedeflere ulaşmak için tehdit ve fiili güç kullanımını içeren geniş kapsamlı bir yöntemdir" (Heuser, 2012). Heuser'in ittifaklar ve ilişkilerin sınırlı olduğunu ancak iki iradenin tüm muhteviyatının (siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel vd.) strateji unsuru haline geldiğini göstermektedir.

Strateji gibi bir kavramın uluslararası ilişkiler veya güvenlik/strateji çalışmaları araştırmacıları tarafından tanımlanması kritik bir önem taşımaktadır. Yukarıda da olduğu gibi her tanımlama, strateji ile ilgili müspet bir katkı veya strateji çalışmalarının teorik olarak tartışılmasına katkı sağlama anlamı taşımaktadır. Bu noktada, bu çalışmanın temeli oluşturan stratejik kültürün en önemli düşünür ve yazarlarından Colin S. Gray, strateji üzerine önemli çalışmalarda bulunmuştur. O'nun strateji üzerine çalıştıklarına değinmeden geçmek bir eksiklik olacaktır.

Colin S. Gray, stratejiyi “siyasi amaçlar için organize gücün kullanımı ve/veya kullanım tehdidinin teorisi ve pratiği” olarak tanımlamaktadır (Gray, 1999a: 1). Bu tanımlamadan stratejinin özünün 'kuvvet veya güç tehdidi' ile ilgili olduğu açıktır (Gray, 1982a: 3). Bu öz, stratejiyi “askeri güç ve siyasi amaç arasındaki ilişki” içinde konumlanmasına sebep olmaktadır (1982b: 1). Gray, stratejik değişim ve süreklilik üzerine de fikirler geliştirmiştir. “Tarihin tüm dönemlerinde tüm stratejik tecrübeler için temel bir ortak olgu vardır” der, “Çünkü savaşın ve stratejinin doğası ve işlevi için hayati olan şeyler hiçbir zaman değişmez.” (Gray, 1999a: 1) Bunların yanında, Gray yalnız stratejinin kendisiyle ilgilenmemiş, askeri operasyonel tarafıyla ilgili de tanımlamalarda bulunmuştur. *Modern Strateji* adlı kitabında, stratejinin üç ana kategorisi ("İnsanlar ve siyaset"; "Savaşa hazırlık" ve "Savaş hali") ve on yedi boyutunu tanımlamaktadır. "İnsanlar ve siyaset" başlığı altında, insanlara, topluma, kültüre, siyasete ve etiğe odaklanmaktadır. "Savaş hazırlıkları", ekonomi ve lojistik, organizasyon, askeri idare, bilgi ve istihbarat, stratejik teori ve doktrin ve teknolojiyi içermektedir. Savaşın boyutları askeri operasyonlar, komuta, coğrafya, sürtüşme, düşman ve zamandan oluşmaktadır. Gray, Clausewitz'e katılarak, bu birbiriyle ilişkili boyutlardan herhangi birinin yokluğu ihtimalinde strateji çalışmasının eksik olduğunu savunmaktadır (Gray, 1999a: 39-81).

Bunların dışında, birçok dikkat çeken strateji yaklaşımları bulunmaktadır. Edward Luttwak, strateji alanının fiili veya olası silahlı çatışma bağlamında insan ilişkilerinin davranışını ve sonuçlarını kapsadığını belirtirken (Luttwak, 1987: 2), Gabriel Marcella ve Stephen O. Fought’a göre strateji, “politikanın koyduğu sınırlar içinde hedeflere ulaşmak için güç uygulama sanatıdır” (Marcella ve Fought, 2009: 56). Son olarak toparlayıcı bir ifade ile strateji, liderliğin ve devlet politikasına uygun olarak hedeflere (amaçlara) ulaşmak için koşullar ve coğrafi konumlar dizisi üzerinde kontrol uygulamak için devlete sağlanan gücü (kaynakları veya araçları) nasıl (kavram veya yöntem) kullanacağıyla ilgilidir (Lykke Jr., 1994: 3-8).

Strateji ve Uluslararası İlişkiler teorileri/yaklaşımları, her zaman yakın bir ilişki içerisinde olmuşmaktadır. Neredeyse çoğu yaklaşımın strateji ile sıkı bir ilişkisi vardır. Bunun da ötesinde, bazı teoriler stratejik çalışmalarla neredeyse beraber anılmaya başlamıştır. Bu sebeple, uluslararası ilişkiler teorilerinin/yaklaşımlarının strateji ile ilgili kesişim noktaları ve ilişkilerine bakılması gerekmektedir.

2.2.3. **Realizmin Kıskancında Strateji ve Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorileri**

Klasik stratejik teori ekolünün ontolojik varsayımları, uluslararası politika ve dış politika üzerine realist bakış açısıyla paylaştığı yönündeki yaygın inanca sahiptir. Hem realizm ve hem

strateji araştırmacıları, uluslararası aktörler arasında kalıcı bir harmonik ilişki yaratma olasılıkları konusunda şüphelidir. Liberal düşüncede, örneğin liberal demokrasilerin birbirleriyle savaşmayacağı varsayıldığından, liberal demokrasiyi demokrasiye yayarak uyumlu bir durum yaratılabilir (Doyle, 1986). Yukarıda bahsedilen realizm ve stratejik ontoloji arasındaki kesişim noktasının inancı, akademisyenlerin stratejik ve gerçekçi perspektifleri neredeyse veya tamamen eşanlamlı olarak ele almasına neden olmaktadır. Örneğin, strateji üzerine bir giriş ders kitabında editör, stratejik perspektifin uluslararası ilişkilerin 'gerçekçi yorumuna dayandığını', çünkü her ikisinin de siyasi iklimin doğası ve siyasi aktörlerin birbirleriyle etkileşim biçimlerinin karakteristik özellikleriyle ilgili varsayımlara dayanan ayırt edici bir dünya görüşüne sahip olduğunu savunmaktadır (Snyder, 2007: 4). Başka bir kaynak, strateji çalışmalarının akademisyenlerinin ortak ilgi alanlarının uluslararası siyasi yaşamın doğası ve siyasi-askeri sorunları en iyi şekilde çözebilecek düşünceler üzerine olduğu varsayımını ortaya atmaktadır (Baylis, Wirtz ve Gray: 2013: 6).

Strateji çalışmaları ve realizm yaklaşımı arasındaki ilişkinin bu yakınlığı, son on yıllardaki birçok eserde rastlanabilmektedir. Örneğin Hugh Smith, Carl von Clasuewitz'i realist geleneğin bir üyesi olarak görmektedir (Smith, 1990: 39). Neta Crawford strateji araştırmacılarının "uluslararası ilişkileri anarşi [realist] perspektifinden Hobbesçu anlamda görme eğiliminde olduklarını" iddia etmektedir (Crawford, 1991: 292). Michael Williams da genel stratejik perspektifi " neo-realist çerçevede gelenekel olarak yerleşmiş" olduğunu söylemektedir (Williams, 1993: 104). Tarık Barkawi bu bağlantıyı bir adım ileriye götüererek stratejik perspektifin " mantıksal olarak realist bir siyaset bilimi ve uluslararası siyaset" şartına bağlamıştır (Barkawi, 1998). Duyvesteyn ve Worall ise realist paradigmanın stratejik çalışmalar alanının köşetaşı olduğunu ortaya koymuşlardır (Duyvesteyn ve Worall, 2017: 350). Hatta bazıları strateji perspektifini realizmin 'askeri-teknik kanadı' olarak görmüşlerdir (Buzan ve Hansen, 2009: 16).

Klasik realistler, insanın doğuştan bencil, agresif ve rekabetçi olduğuna inanırlar. Thomas Hobbes, insanların işbirliği yapabilme yeteneğine sahip olduğunu kabul ederken, aynı zamanda bireylerin egoist ve çatışmacı yanlarının da bulunduğunu savunur. Realizm, insanın bu doğasını kabul ederek, bu yıkıcı yönlerin değişmeyeceğini öne sürer. Özellikle Butterfield'a göre, tarih boyunca yaşanan büyük savaşlar ve çatışmaların ardında yatan ana sebep insanın kötülüğüdür (Butterfield ve Wight, 1966). Bu bağlamda, realizm, dünyadaki şiddeti tamamen ortadan kaldırma iddiasında bulunan bir teori değil, daha çok şiddetin sürekli bir tehdit olarak var

olmasını kabul edip, bununla nasıl başa çıkılacağını önerir. Bu kapsamda, realistler uluslararası ilişkilerde sıklıkla savaş ve çatışmanın kaçınılmaz olduğunu savunurlar ve devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket edeceğine inanırlar. Hukuk ve adaletin eksikliği nedeniyle, uluslararası düzende devletlerin kendi başlarına hareket etmeleri gerektiği düşünülür. Bu durum, Thukydides'in gücün yol gösterici olduğunu savunduğu Peloponnesos savaşlarına da yansımıştır.

Yapısal realizm, devletlerin temel amacının hayatta kalmak olduğunu ve bunu başarmak için kendi kendine yardım ilkesine dayandığını ileri sürmektedir (Waltz, 1979: 91). Gücün, anarşi içerisinde var olma şansını artırdığına inanılmaktadır ve bu yüzden devletler arasında sürekli bir rekabet söz konusudur (Mearsheimer, 2001). Bu perspektife göre, devletlerin uluslararası arenada nasıl hareket ettiği, anarşik yapıdan etkilenmektedir. Öte yandan, Mearsheimer, öngörülemezliğin uluslararası ilişkilerde büyük bir rol oynadığını ve devletlerin askeri harekatların sonuçları konusunda kesin bir öngörüye sahip olmadıklarını vurgular (Mearsheimer, 2001). Genel olarak neorealistler, stratejinin öngörülemezlik faktörünü önemsemezken, devletlerin uluslararası arenada nasıl hareket edecekleri konusunda bilinçli olduklarına inanmaktadır (Mearsheimer, 2001: 31).

Neoklasik Realizm, uluslararası ilişkiler teorilerinin geniş bir yelpazesini içeren bir yaklaşımdır ve bu sayede stratejideki kavramlar gibi ‘kültür, kimlik ve norm’ gibi unsurları kapsar. Barkin (2003) ise, uluslararası politikada manevi değerlerin göz ardı edilmesinin yetersiz olduğunu savunur. Waltz (1979) da devletin içyapısının uluslararası siyaseti anlamak için önemli olduğunu belirtir. Neoklasik realizm, devletlerin dış politikalarını merkezine alarak, bu politikalardaki içsel faktörlere de vurgu yapar. Kitchen (2010) bu bağlamda, stratejik düşüncenin uluslararası ilişkilerde nasıl bir rol oynadığına dikkat çeker. Barkin (2003), realizmin sadece materyalizme odaklanmasının yanıltıcı olduğunu ifade eder. O, uluslararası ilişkilerde normlar ve güç yapısının nasıl etkileşimde bulunduğuna vurgu yapar. Kitchen ise, neoklasik realizmin düşünsel öğeleri içermesi gerektiğini savunur. Maddi ve düşünsel öğelerin beraber değerlendirilmesi gerektiğini belirterek, neoklasik realizmin bu iki boyutu kucaklayan bir yaklaşım benimsemesi gerektiğini öne sürer. Sonuç olarak, neoklasik realizmin bu geniş kapsamlı yaklaşımı, uluslararası ilişkilerde daha kapsamlı analizlere imkan tanır ve bu, realizmin modern bir yaklaşımı olarak önem taşır. Bu, uluslararası ilişkilerde daha derinlemesine anlayışlar kazandırma potansiyeline sahip olan bir yaklaşımdır.

2.3. **Kültürün Kavramsallaştırılması**

2.3.1. **Kültür Yaklaşımının Temel Prensipleri**

Kültüre yaklaşımın en önemli meselelerinden birisi, kültürün ne olduğu ve nasıl tanımlanabileceği gri bir alan olmasıdır. Bu sebeple kültürel analiz, "ne kadar derine gidilirse o kadar eksiktir" (Geertz, 1972). Kültüre dair öğelere ve kavramsallaştırmalara farklı manalar yüklenmesi, kültürün ölçülmesini zorlaştırmaktadır. Nihayetinde kültür, birçok sosyal bilimler kavramı gibi "esası ihtilaflı kavram" olarak tanımlanabilmektedir (Gallie, 1955).

Gözlemlenebilir ve ölçülebilir veriler arayan pozitivist sosyal bilimciler için kültür, analitik bir araç olarak çekici görünmemektedir. Bunun nedeni, kültürel değişkenlerin tanımlanması ve operasyonel hale getirilmesinin genellikle zor olmasıdır. Sonuç olarak, kültür, yalnızca son çare olarak kullanılan bir artık değişken olarak kullanılma eğiliminde olmuştur. David Elkins ve Richard Simeon, kültürün bir dizi tercihe yönelik artık bir açıklama olarak görülmesini ancak belirli seçenekleri açıklayamayacağını belirtmektedirler. "Kültür, alternatif B yerine alternatif A'nın neden seçildiğini açıklamada pek yardımcı olmayacaktır. Ancak C, D veya E hiç düşünülmemişken, A ve B'nin neden dikkate alındığını anlamada çok yardımcı olabilir" (Elkins, 1979: 36).

Bundan farklı olarak kültür aktörlerin içinde bulunduğu ortamı belirler ve bu, somut faktörlere anlam katar. Herring'e göre, eğer bu kültürel ortamı olduğu gibi kabul edersek, o zaman ne yapabileceğimiz ve nasıl değişebileceğimiz konusunda yanılgıya düşme riski mevcuttur (Herring, 1997: 12). Booth bu tarz sorunlara karşı, kültürün "katı belirleyiciler değil ayırt edici eğilimler" sağladığını öne sürmektedir (Booth, 1987). Bu nedenle, kültürel değişkenlerin sonuçlara nasıl yol açtığını veya bunları nasıl açıkladığını düşünmek yararlı olmayabilir. Yine de kültür, aktörlerin faaliyet gösterdiği bağlama etki edebilmektedir. Böylece maddi faktörleri oluşturabilir ve onlara anlam verebilmektedir.

Kültürün bağlam olarak ilgisi, Keith Krause ve Andrew Latham tarafından gösterildiği gibi, Uluslararası İlişkiler içindeki kültürel araştırmanın kullanımına doğrudan uygulanabilmektedir. Şöyle ki (Krause ve Latham, 2012: 24):

> "kültürel etkiler bir politik tepkiyi doğrudan belirlemezken, 'politik refleks' olarak adlandırılabilecek olgunun şekillendirilmesi üzerinde güçlü bir etkiye sahiptirler.

Başka bir deyişle, neyin "normal", "uygun" veya "arzu edilen" pratikler ve tepkiler oluşturduğunun anlaşılmasına yardımcı olabilirler.”

Kültürün sağladığı bağlamsal veya "yorumlayıcı" çerçeve her durumda farklı olabilmektedir. Michael Desch, "güvenlik/strateji araştırmalarındaki yeni kültürel çalışmacıların, birkaç vakada ortak olan faktörlerden ziyade tekil vakaların ayrıntılarına odaklandıklarını, çünkü her birinin kendine özgü olduğunu varsaydıklarını" öne sürmektedir (Desch, 1998: 152). Kültürel değişkenlerin vakalar arasında sistematik kullanımı olmadan, tahmine dayalı veya test edilebilir bir kültürel teori oluşturmak zordur. Ancak, stratejik kültür gibi çalışmaları yapanların amacı bu olmamalıdır. Bunun yerine, genellikle rasyonalist materyalist açıklamalarda bulunmayan kültürel bağlamın ilgisini vurgulamaya odaklanılmalıdır.

2.3.2. **Kültür ve Sosyal İnşacılık**

Sosyal inşacılık, insan davranışı ve zihniyet üzerine indirgemeci teorilere karşı durarak, kültür ve kimlik konularındaki özcü yaklaşımları sorgular. Rasyonel seçim teorisyenlerinin kültürü bireysel tercihler üzerinden değerlendirdiği bir ortamda, sosyal inşacılık, kültürün aslında daha kompleks ve kolektif bir yapıya sahip olduğunu savunur (Wendt 1999; Wedeen 2002). Bu yaklaşım, kültürü bireylerin basit inançlarına indirgemeyerek, onu kolektif bilginin ve sosyal dinamiklerin bir yansıması olarak görür. Wendt, özcülük tuzağına düşmeden, bireylerin veya grupların önceden belirlenmiş kültürel özelliklere sahip olmadığını vurgular (Wendt 1998). Kültür, sosyal inşacıların önerdiği gibi, paylaşılan normlar ve kolektif kimliklerle şekillenir.

Aynı şekilde, söylem analizi odaklı araştırmacılar da, kültürün basit ve önceden belirlenmiş özelliklerle tanımlanamayacağını savunur (Bevir and Rhodes 2006; Wæver 2005; Larsen 1997). Onlara göre, kültür, bireylerin inançlarından çok, söylem ve iktidar dinamikleriyle inşa edilir. Bu çalışmanın temel önermesi, kültürün statik veya sabit bir olgu olmadığıdır. Kültür, değişkendir ve toplumsal dinamiklerle sürekli evrilen bir yapıya sahiptir (Jørgensen and Phillips 2002; Wedeen 2002). Bu yaklaşım, kültürün toplumsal etkileşimlerle şekillendiğini ve genellikle egemen güçler tarafından belirlendiğini savunur.

2.4. **Stratejik Kültür: Kaynak, Kavram, Dönüşüm**

Son kırk yıl içinde uluslararası ilişkiler alanında iki öne çıkan teorik yaklaşım belirmiştir: Neorealizm ve Neoliberalizm. Her iki yaklaşım da materyalist bir ontolojiye sahip olup rasyonel tercih metodolojisini benimsemektedir. Bu kavramsal yapılar, aktörler arasındaki işbirliği olasılığına dair varsayımlarıyla farklılık gösterirken, devletlerin etkileşim dışı sabit çıkarlara sahip olduğu görüşünde birleşmektedir. Materyalist ontolojilerine uygun olarak, neorealizm ve neoliberalizm, uluslararası sistemin temel özelliği olarak anarşiyi ve gücün, büyük oranda askeri kapasiteyle açıklanabilen, devlet davranışları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu kabul eder. Fakat neorealizm, devletlerin işbirliği yapma eğilimine dair karamsar bir bakışa sahipken ve bunu sıfır toplamlı bir oyun olarak görürken; neoliberalizm, devletlerin rejimler veya kurumlar gibi araçlarla işbirliği yaparak mutlak kazançlar elde edebileceği konusunda daha iyimser bir tutuma sahiptir. Neoliberaller devletlerin uzun vadede fayda sağlayacaklarını bilerek hareket ettiklerinde, işbirliğini geliştirebilecek normları ve kurumları yaratmada özgürce tercih yapacaklarına inanırlar(Barnett, 2004: 253). Neorealistler, bu noktada neoliberallerden farklılaşmakta, daha Hobbesçu bir anarşi görüşünü tercih etmekte ve devletler arasındaki ilişkileri doğal olarak rekabetçi görmektedir.

Son yıllarda uluslararası ilişkilileri açıklamada materyalist olmayan, kimlik, kültür vb. değişkenleri içeren çalışmalar dikkat çekmeye başlamıştır. Yapısal realizmin net bir biçimde iç ve dış politikayı birbirinden ayırma yaklaşımı, artık bireylerin, toplulukların veya ulus devletlerin bulundukları sistemle mütekabil etkileşimlerini kapsayan düşüncelerle ikame edilmiştir. Konstürkvizm, yalnızca devlet çıkarlarını, davranışını ve etkileşimini hesaba katmakta kullanılan maddi faktörlerin aksine düşünseldir. Kimlikler, kültür, normlar ve fikirler gibi değişkenlerin uluslararası ilişkileri nasıl şekillendirdiği ile ilgilidir. Yani uluslararası ilişkileri bugüne kadar şekillendiren devlet merkezli ve maddeci yaklaşımın yerine, devletlerin birbirleriyle temasıyla ortaya çıkan neticelere yüklenen anlamlarla ilgilidir. Nihayetinde konstrüktivizmin yükselişinden ilham alan araştırmacılar, kültürel olarak bağlı devlet davranış modelleri ile yapısal beklentiler ve dış politika gerçekleri arasındaki boşluğu ortaya çıkarmışlardır.

Konstrüktivizmin en önemli kavramsallaştırmalarından biri olaran stratejik kültür kavramı en geniş haliyle, “bir ulusun tehdit ya da güç kullanımıyla ilgili olarak çevreye uyum sağlama ve sorunları çözme yöntemlerine ek olarak, gelenekleri, değerleri, tutumları, davranış modelleri, alışkanlıkları, sembolleri ve başarılarına” atıfta bulunmaktadır (Booth, 1990: 121).

Stratejik kültür çalışmasının incelenmesi için analiz birimi devlet düzeyinde stratejik davranışlar olmuştur ve yerel kültürel bağlamın davranışları sadece materyalist yaklaşımlar tarafından dayatılan kısıtlamalar ve fırsatların sonucu yorumlamak yerine, stratejik sonuçlar üzerindeki etkisine vurgulamayı amaçlamaktadır (Howlett, 2005: 1). Stratejik kültür çalışmasının ana katkısı, kültürü çeşitlendirilmiş stratejik davranışların açıklamalarına dâhil ederek stratejik görelilik ihtiyacını karşılama çabaları olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrası ortaya çıkan uluslararası siyaset gündemi, birçok yeni yaklaşımın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Evrensel olarak uygulanabilir olduğu düşünülen oyun teorisinin teorik çerçevesini kullanarak, belirli stratejik durumlarda benzer şekilde yanıt vermeleri beklenen rasyonel aktörler olduklarını varsayımıyla hareket etmiştir (Garnett, 1975: 16-17). Rasyonaliteyi, zamanın, aktörlerin, mekânların ötesinde gördükleri için, milli tarihe, politikaya, kültüre, toplumsal değişkenlere vd. önem verilmesine gerek duymamışlardır. Merkezi teorilerin bu varsayımların ve yaklaşımları, stratejik kültür çalışmalarının temel itiraz noktasıdır. Örneğin; Soğuk Savaş dönemi boyunca silahlanma yarışının yüksek seviyede seyrettiği uluslararası siyaset ikliminde süper güçlerin farklı stratejik tercihlerde bulunduğu görülmüştür. Bu süreçte Sovyetlerin ve ABD'nin nükleer güç ile ilgili stratejileri dış politikalarındaki otokratik geçmişleri, yayılmacı politikaları veya kurucu babalarının cumhuriyetçi felsefi düşüncelerine göre değişkenlik gösterdiği görülmüştür.

Bu bağlamda stratejik kültür çalışmaları, diğer teorilerin tek boyutlu, indirgemeci, sorgulanamaz olarak görülen ancak gitgide verimsiz ve zayıf bazı varsayım ve yaklaşımlarına geniş bir bakış açısı sunarak katkı sağlar. Esasen, stratejik kültür çalışmaları her ne kadar merkezi teorilerin karşısında pozisyon alsa da bu teorilerin reelpolitik veya jeopolitik gibi kavramlarına bir karşı duruş sergilememektedir(Gray, 2007: 16). Nihayetinde, stratejik kültür, özellikle neorealizmin sorgulanamaz devlet tasavvurunu ve bu devlet tasavvurun "rasyonel", "yekvücut", "bilardo topu" gibi tanımlamalarını yerel kültürün, iç siyasetin ve mekânın değişkenlerinin altını çizerek yorumlayabilmektedir (Poore, 2000: 3). Bu strateji çalışmalarına önemli bir katkı olarak görülmektedir.

Bunların dışında stratejik kültürü anlamak, iki yönlü bir katkı manasına gelmektedir. Birincisi kendi strateji kültürünü anlamaktır. Dış politikalar için bir temel oluşturarak ve çeşitli aktörlerin kendine özgü davranışları hakkında daha temel bir anlayış sağlayarak stratejik ihtiyaçları karşılamak önemli bir noktadır. Bunun yolu da kendinin ve başkasının stratejik kültürünü anlamaktan geçmektedir. Macmillan'a göre kendi stratejik kültürünü ve potansiyel düşmanların stratejik kültürünü anlamak, siyasi başarısızlık olasılığını azaltacak daha etkili bir

savunma planlaması sağlar(Macmillan, 1996: 72). İnsanlığın ve anarşik uluslararası sistemin niteliği göz önüne alındığında, kaçınılmaz olan çatışma ile devletler kendilerini olası saldırganlara karşı güvence altına almak için hareket etmelidir. Ayrıca, Ken Booth'un belirttiği gibi, başkalarının stratejik kültürlerinin anlaşılması, stratejik etnosentrizmin üstesinden gelmekle birlikte, bazı ihtilafların barışçıl çözüme kavuşma ihtimalini, bütün çatışmaların ortadan kaldırılmaması durumunda, farklılıklara olumlu ve işbirliğine dayalı çözümler yoluyla artırabilir(Booth, 1979: 180).

Stratejik kültür literatürüne bakıldığında, tanımlamaların ve kavramsallaştırmaların derin farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Stratejik kültürün merkezi çerçevesi, üç esas meseleye yanıt verir. İlk olarak, devletler arası münasebetlerde çatışma frekansı; ikinci olarak, düşmanın ve tehditlerin mevcut durumu; ve üçüncü olarak da güç uygulamanın verimliliği bu meseleler arasındadır. (Johnston, 1996:31). Bu sorulara yanıt aranarak birçok stratejik kültür tanımlaması yapılmış, tanımlamalara birbirinden oldukça farklılaşmış, hatta görece yeni kavramın üzerinden önemli akademisyenler tarafından kavrama katkı sunan çok faydalı tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmalar sonucunda kavramın üzerine üç temel nesil tartışması olduğu ortaya çıkmıştır. Yaklaşım ve kavram üzerinde tartışma olsa da alandaki bilim insanları arasında fikir birliği sağlanan üç nokta vardır. Birincisi stratejik kültürün kaynağı ile ilgilidir. Diğer birçok stratejik kültür kaynağının olabileceği eleştirisine duyarlı olsa da üçü en temel olarak kabul edilir ve diğer kaynaklar onlar tarafından benimsenebilir; 1) coğrafya ve kaynaklar; 2) tarih ve deneyim; 3) siyasi yapı ve savunma organizasyonu. İkincisi, stratejik kültürün etkilerinin sonuçlarıyla ilgilidir. Her ne kadar akademisyenler bireysel olarak sonuçların ve etkilerin üzerine mutabakata sahip olsalar da etkinin yoğunluğu konusunda görüş birliği yoktur. Üçüncü fikir birliği, stratejik kültürün "sürekli olmadığı" şeklindedir. Süreklilik arz eden kaynaklar olabilmekle birlikte, stratejik kültürün unsurları şüphesiz bir şekilde değişim göstermektedir. Bilim insanları bu değişimlerin nedenleri, hızları, tarzları ve sonuçlarıyla ilgilidir.

Daha önce de bahsedildiği gibi bu üç fikir birliği dışında, bilim insanları arasında çeşitli konularda halen tartışmalar devam etmektedir. Stratejik kültür yaklaşımı konusunda göreceli bir fikir birliği bulunmanın zorluğu üzerine birçok neden vardır. Birincisi, en büyük zorluk kültür kavramından kaynaklanmaktadır. Stratejik kültür, kavramın merkezine 'kültür' kavramını dâhil ettiği sürece, soyut bir kültür kavramının doğurduğu kavramsallaştırma zorluğundan ve bu nedenle de araştırmacının bakış açısıyla bir fikir birliğinden oluşturamamadan kaçmak neredeyse imkânsızdır. İkincisi, stratejik kültür "strateji" ve "kültür"

kavramlarından oluşan bir terim olduğundan, uzmanlar bu iki kavram arasındaki odak veya kavramsal ağırlık bakımından anlaşmazlık içinde olabilir. Bir grup bilim adamı "strateji", bir diğeri kültür hakkında daha fazla strese gireceklerdir. Üçüncüsü, bilim insanları araştırmalarında belirli epistemoloji ve metodolojiyi farklılaştırdılar. Bir grup bilim insanı, belirli stratejik davranışlarla ilgili daha kapsamlı bir "anlayış" sağlamaya istekliyken, diğerleri ise değişkenler arasındaki veya arasındaki doğrudan "nedensel ilişki" ile ilgilenmeye devam etmektedir.

2.4.1. **Stratejik Kültürün Kavram ve Kaynakları**

Stratejik kültürün 'tek beden' bir tanımı yoktur. Her araştırmacı, "strateji" ve "kültür" tanımlarındaki ortaklıklar nedeniyle tanımdaki bazı fikir birliğini paylaşsalar bile, stratejik kültürü farklı tanımlamaktadır. Ayrıca, siyasi kültür, askeri kültür, güvenlik kültürü, savaş tarzı, stratejik şahsiyet, askeri örgütsel kültür, savunma kültürü gibi birçok benzer kavram ve terim bulunmaktadır. Bunların bir kaçı stratejik kültür ile kesişmekte ancak tanım ve kavramsallaştırma itibariyle ayrışmaktadır. Güvenlik kültürü "daha geniş bir politik, stratejik ve diplomatik kültür alt kümesi" olarak tanımlanan bir kavramdır. Güvenlik kavramının muhteviyatının genişliği güvenlik kültürünün, daha geniş güvenlik alanı dâhil olmak üzere, stratejik çalışmalardan daha geniş bir alanı kapsadığını açıkça göstermektedir (Baylis ve Wirtz, 2004: 12). Gerald Segal, savunma kültürü ile ilgili eserinde kavramı "siyasi/askeri savunma politikasının temel ve kalıcı bileşenlerini algılamaları" olarak tanımlamaktadır. Segal'in bu tanımlaması, devletin savunma politikalarını şekillendiren her nevi geleneksel ve tarihi yaklaşımları içermektedir. Ancak kavram, stratejik kültürden, görece dar savunma çerçevesi bakımından ayrılır(Segal, 1985: 180-198). Son olarak askeri kültür, sivil siyasi aktörlerin dışında tutulduğu, tamamen askeri organizasyonlar ve onların aktörlerinin teorik ve pratik yaklaşımları üzerinden inşa edilen bir kavramdır(Kier, 1996: 187-203).

2.4.2. **Stratejik Kültür Tanımlamaları**

Stratejik kültüre dair çalışmaların başlangıcı olarak kabul edilen ve kavramı ilk kez kullanan Jack L. Snyder'a göre stratejik kültür "ulusal stratejik topluluğun üyelerinin stratejiye dair eğitim ya da taklit yoluyla kazandığı ideallerin, koşullu duygusal tepkilerin ve alışkanlık haline gelmiş davranış biçimlerinin toplamı" olarak tanımlamıştır (Snyder, 1977:8). Snyder, o döneme kadar teorileri ve pratikleri çevreleyen rasyonle aktör teorisine karşın, Sovyetlerin kendine has bir Sovyet strateji kültüründen beslendiğini öne sürmüştür. Bu noktada Snyder,

Sovyetlerin stratejik kültürü olduğunu ve bu stratejik kültürün yekpare olmadığını, tarihten, siyasi kurumlarından, askeri bakış açısından ve bunun dengeleyici bir unsuru olarak stratejik alt kültüründen bahseder. Ona göre Sovyet stratejisi tüm bu stratejik unsurların karışımından ortaya çıkan ve üretilen bir olgudur(Snyder, 1977: 38). Snyder'in ortaya koyduğu bu sonuç onu, daha önce de bahsedildiği gibi dönemin "oyun teorisi" ve "rasyonel seçim" odaklı araştırmalara yoğunlaşmış akademisyenlerden ayırmaktadır. Zira o dönem bu yaklaşımlar sonucunda Sovyetlerin nükleer savaş çıkarabileceği ihtimali mevcut siyasi ve akademik iklimde yüksek bir ihtimale tekabül etmektedir. Ancak Snyder buna karşı çıkmış, Sovyet stratejik kültürünün bu tarz bir nükleer savaşı değil, sınırlı ve konvansiyonel savaşı tercih edebileceğini savunmuştur.

Her ne kadar kavram ilk kez Snyder tarafından kullanılsa da savaş ve güvenlik stratejileri bağlamında, bu kavramları kültür ile ilişkilendiren ilk araştırmacı Colin S. Gray'dir. Gray 1971 yılında yazdığı *What Rand Hath Wrought* isimli makalesinde Amerikan caydırıcılığını diğer ulusal bileşenlere uygulama girişimlerinin, her bir bileşenin farklılığını tam olarak anlaşılmazsa yanlış bir hesaplamaya neden olacağını belirtmiştir. Ayrıca Amerikan tarzı sınırlı savaş, tırmandırma, ulus inşası teorilerinin başarılarının yerel bağlamlara gösterilen dikkate bağlı olduğunun altını çizmiştir (Gray, 1971: 126). Bu bağlamda Colin S. Gray'e göre stratejik kültür yerel bağlamlardan ayrı olamaz. Gray, stratejik kültürü Stratejik kültür, belirli bir coğrafi temelli güvenlik topluluğuna daha çok ya da az özgü olan sosyal olarak inşa edilmiş ve aktarılmış varsayımlar, zihin alışkanlıkları, gelenekler ve tercih edilen işletme yöntemleri — yani davranışlar— olarak tanımlamıştır (Gray, 1999: 28). Bir noktada başlayacak nükleer saldırıların sonucunda dünyanın yok olma ihtimalini Sovyetlerin de tıpkı ABD gibi benimsediği bir durum olmadığınına katılmıştır (Gray, 1986).

Alain I. Johnston'a göre stratejik kültür;

> "Argümantasyon yapıları, diller, benzetmeler, metaforlar gibi sembollerin sistemini içeren entegre bir sistemdir. Bu sistem, devletlerarası politik işlerde askeri gücün rolü ve etkinliği hakkındaki kavramları formüle ederek yaygın ve uzun süreli stratejik tercihleri belirler ve bu kavramları öyle bir gerçeklik havasıyla giydirir ki stratejik tercihler benzersiz olarak gerçekçi ve etkili gibi görünür" (Johnston, 1995a: 46).

Kartchner ise stratejik kültürü "ortak deneyimlerden ve kabul görmüş anlatılardan (hem sözlü hem de yazılı) türetilen, kolektif kimliği ve diğer gruplarla olan ilişkileri şekillendiren ve güvenlik hedeflerine ulaşmak için uygun sonları ve araçları belirleyen inançlar, varsayımlar ve

davranış biçimlerinin paylaşılan setidir" (Johnson, Kartchner ve Larsen, 2009: 9). Kartchner, kitle imha silahları ile ilgili konulara stratejik kültür analizi uygulamasının özellikle önemli olmasının birkaç nedeni olduğunu belirtir. Öncelikle, ulusal kültür ve dış politikayı etkin bir şekilde uygulamak ve korumak ve kitle imha silahlarının yayılmasıyla mücadele etmek için stratejik kültürü anlamanın hayati önem taşıdığına dikkat çeker. İkincisi, yeni ortaya çıkan tehditleri daha iyi değerlendirmek 'düşmanı tanımak' önemlidir. Stratejik kültürel analiz, ortaya çıkan tehditlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda fikir verebilir. Stratejik kültürel bakış açıları, sadece propaganda dili oluşturmak yerine, bu aktörlerin motivasyonlarını ve niyetlerini anlamada bu dilin önemini vurgulamaktadır (Kartchner, 2009: 57).

Kerry Longhurst'un stratejik kültür tanımlaması kavramın üzerine yapılan birçok tartışmaya ve fikir birliğine temas etmektedir. Ona göre stratejik kültür:

> "Bir kolektif –genellikle bir ulus- tarafından inanılan ve zamanla, uzun süreli tarihsel süreç içerisinde zaman içinde ortaya çıkan güç kullanımına ilişkin belirgin bir inanç, tutum ve uygulamalar topluluğudur. Kalıcı ya da statik bir özellik olmamasına rağmen, stratejik kültür, zaman içinde kalıcı hale gelebilir ve başlangıcını aşma eğilimindedir. Biçimlendirici ve değiştirici dönemler tarafından şekillendirilir ve etkilenir. İlgili kolektifin deneyimleri, kritik anlarda, temelde veya parça parça olarak stratejik kültürü değiştirebilir."(Longhurst, 2004: 16)

Jeannie L. Johnson ise stratejik kültürü ortaya çıkaran temel bileşenler, kimlik, değerler, normlar ve algısal lenslerdir. Kimlik, bir ulusun kendini görme biçimi; değerler topluluklar arasında farklılık gösteren maddi ve manevi önem arz eden olgular; normlar, benimsenmiş ve sıkıca korunan davranış biçimleri ve son olarak algısal lens bir ulusun dünyaya bakışını şekillendiren bir araçtır. Bu dört temel değişken coğrafya, tarih, teknolojiye ulaşım, siyasi tecrübe, dinî gelenekler, eğitim, demografik yapı ve ortak metinler gibi birçok etki tarafından biçimlendirilirler (Johnson, 2008).

Ken Booth, stratejik kültür kavramını bir ülkenin tehditlere veya güç kullanımına yönelik sahip olduğu gelenekler, değerler, alışkanlıklar ve problem çözme yöntemleri şeklinde açıklamıştır (Booth, 1979). "Strategy and Ethnocentrism" isimli eserinde, Booth, kültür sisinin, Von Clausewitz'in "savaş sisi" gibi, strateji çalışmalarında yarattığı bozucu etkiye işaret eder (Booth, 1979: 9). Ona göre, kültürel çarpıtmalar, gerçek ile hayal arasındaki çizgiyi bulanıklaştırdığından önemlidir. Booth, stratejistlere kendi kültürel bağlamının düşünce

tarzlarını nasıl etkileyebileceği konusunda uyarıda bulunur ve kültürel göreliliği bilimsel bir ayrım olarak tanımlar (Booth, 1979: 16-181). Diğer yandan, Snyder, stratejik kültür analizini Sovyet ve Amerikan nükleer doktrinlerini ve Sovyet karar alma süreçlerindeki çeşitli etkenleri açıklamak amacıyla kullanmıştır. Bu doktrinler sadece teknolojik değil, aynı zamanda tarihsel, yapısal ve siyasi faktörlerin bir sonucudur (Snyder, 1977: 9).

Stratejik kültür teorisine katkıda bulunan diğer yazarlar da mevcuttur. Andrew Scobell, bu kültürü, bir ülkenin savaşa bakış açısı ve siyasi ile askeri liderlerin kuvvet kullanımı konusundaki temel prensipleri olarak ifade etmiştir. Scobell, bu prensiplerin ulusal bağlama göre değişebileceğini belirtmiştir (Scobell, 2002:2). Iver B. Neumann ve Henrikki Heikka, stratejik kültürün, güvenlik politikalarını tarih ve toplum bağlamında incelemek için değerli bir konsept olduğunu düşünmektedirler (Neumann ve Heikka, 2005:19). Rajesh M. Basrur, stratejik kültürü, sadece düşünsel değil, aynı zamanda pratik ve yapısal boyutlarıyla kapsamlı bir şekilde ele alır. Basrur'a göre, stratejik kültürün düşünsel boyutu, tehdit algıları ve nükleer silahların rolü gibi temel konuları içerirken, pratik boyutu eylemlerin zaman içindeki tekrarlanan desenlerinden oluşur. Yapısal boyut ise stratejik çevreye verilen tepkiler, belirsizliğe tolerans ve silah kontrolü gibi konuları kapsar (Basrur, 2001:183-184).

2.4.3. **Stratejik Kültür'ün Jenerasyonları**

Stratejik kültür çalışmalarının ilk kuşağı, Jack L. Snyder'ın çalışmasıyla başlamıştır. Snyder, Sovyet stratejik düşüncesinin tarihsel deneyimlerden biçimlendiğini iddia etmiştir (Snyder, 1977:9). Sovyet davranışları tahmin edilemese de, Sovyetlerin kriz zamanındaki karar verme mekanizmasını etkileyen zihinsel, yapısal ve stratejik kültürel unsurların analiziyle durum daha iyi anlaşılabilir.

Colin S. Gray, stratejik kültür çalışmalarının ilk jenerasyon araştırmacılarından biri olarak, kültürün geçmiş tecrübelerle biçimlendiğini kabul eder ve Amerikan stratejik kültürünü, ulusal tarih ve vatandaşlık kültürü gibi unsurlardan kaynaklanan "güç merkezli düşünce ve eylem biçimleri" şeklinde açıklar (Gray, 1981:22). Bu çalışmalar, stratejik kültür tanımlamasında karşılaştıkları zorluklar sebebiyle eleştirilmiştir. Stratejik kültür, teknoloji, coğrafya, organizasyonel kültür, tarihsel stratejiler, politik kültür, ulusal karakter, politik psikoloji, ideoloji ve uluslararası sistem yapısı gibi birçok değişkeni içerir. Fakat, her bir değişken stratejik seçimi bağımsızca açıklama kapasitesine sahiptir (Johnston, 1995a: 37).

Stratejik kültür, tüm bu değişkenlerin birleşimi olarak anlaşıldığında, stratejik olmayan kültür için kavramsal bir boşluk bırakır. Bu, stratejik kültür tabanlı bir seçim modelinin geçerliliğini test etmeyi zorlaştırır. Ayrıca, yazarlar davranış modellerini stratejik kültür tanımına ekleyerek, stratejik düşüncenin homojen ve tutarlı davranışları beraberinde getirdiği fikrini savunmuşlardır, bu da eleştiri konusu olmuştur (Johnston 1995a: 37).

Stratejik kültür çalışmalarının ikinci dalgası 1980'lerin ortasında yükselmeye başlamıştır. Bu dönemin temel vurgusu, liderlerin düşünce, söylem ve eylemleri arasındaki çarpıcı farklar ve liderlik eylemlerinin altında yatan derin sebepler üzerineydi (Johnston, 1995b:15). İkinci kuşak, kültürel bir bakış açısı ile nükleer güç haricindeki diğer güvenlik meselelerini incelemeye yönelmiştir. Ayrıca, daha önceden de değinildiği üzere, Klein'in ifade ettiği üzere, açıklanan operasyonel stratejiler bu kuşakta önemli bir yer tutmuştur. İkinci kuşak stratejik kültür çalışmalarının ayırt edici bir özelliği, konstrüktivist teorinin bu çalışmalar üzerinde belirgin bir etkisinin olmasıdır.

Stratejik Kültür Nesilleri	Önemli Akademisyenler	Stratejik Davranışa Bakış	Elitlerin Rolü	Metodoloji
Birinci Nesil	Jack Snyder(1977) Colin S. Gray(1999) David Jones (1990)	Stratejik davranışı çevreleyen karar alma sürecini etkileyen bağlam olarak stratejik kültür.	Elitler, milli stratejik kültürlerinde kariyerleri boyunca söz sahibidir.	Açıklayıcı
İkinci Nesil	Bradley Klein (1998) Jeffrey Legr(1996) Robin Luckham(1984)	Stratejik davranışta hegemonya ve güç kullanımının haklı olduğu bir mekanizma olarak stratejik kültür.	Elitler, meştruiyet ve statükoyu korumak için uluslararası stratejik kültür bağlantılarını kurar.	Açıklayıcı

Üçüncü Nesil	Alastair Johnston (1995) John Duffield(1998) Elizabeth Kier(1995)	Bir stratejik davranışın bağımlı değişkenini etkileyen diğer olası faktörler arasında etkili bir bağımsız ya da müdahil değişken olarak stratejik kültür.	Elitlerin stratejik tercihleri, stratejik kültürden, maddi çıkarlardan ve diğer değişkenlerden etkilenir.	Analitik

Tablo 1: Stratejik Kültürün Jenerasyonları

1990'larda zuhur eden üçüncü kuşak stratejik kültür, bağımsız değişkenleri daha katı ve seçici bir şekilde kavramlaştırmaya meyletmiş ve stratejik kararlara daha kısıtlayıcı bir bakış açısı benimsemiştir. Bu yaklaşımda, askeri kültür, siyasi-asker kültür ve diğer örgütsel kültür bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Kültürel değerler, tarihsel kökenlerden ziyade, güncel pratik ve deneyimlerin bir sonucu olarak değerlendirilmiştir (Johnston, 1995a: 42). Son jenerasyonu arasında yer alan Johnston, Katzenstein, Lapid ve Wendt, güvenlik çalışmalarında kültürün önemini yeniden vurgulamışlardır. Bu dönemde, kimlik, kültür ve gelenek gibi kavramlar tartışmalarda ön plana çıkmıştır. Yazarlar, kültürel değerleri keşfederken tarihsel deneyimlere değil, daha çok güncel tecrübelere yönelmişlerdir (Calin, 2007). Johnston'a göre, üçüncü kuşağın karşılaştığı temel sorunlar şunlardır: Neorealizm ile yapılan bir model karşılaştırması ve stratejik seçimlerde kurumsal kültürün bağımsız değişken olarak kullanılması (Johnston, 1995a: 41-42).

Colin S. Gray ve Alain I. Johnston, uzun yıllarda boyunca stratejik kültür üzerine eserler ortaya koymakla beraber, birbirlerinin ve diğer akademisyenlerin görüşleriyle ilgili zaman zaman karşıt görüşlerini sunmuşlardır. Buna en önemli örneklerden biri de Gray'in Johnston'u, uzun birçok kez üzerine çalıştığı Çin'in stratejik kültürü ve bu noktadan türettiği "kültürel realizm" kavramı üzerinden eleştirmesidir. Gray'e göre Johnston, daraltılmış stratejik kültür tanımlaması açısından neorealistlerle de fikir ayrılığı yaşamaktadır. Zira bu tanımlamaya göre "devletlerarası siyasi ilişkilerde rol kavramlarını ve askerî gücün etkisini formüle etmek ve bu kavramlara stratejik tercihlerin gerçekçi ve etkin göründüğü bir gerçeklik ruhu giydirmek suretiyle, yaygın ve uzun süreli stratejik tercihler tesis eden bütünleşmiş bir semboller sistemidir"(Johnston, 1995a, 46). Johnston ise Gray'i, danışmanı olduğu Regan yönetimi

üzerinden eleştirmektedir. Rus tehdidine karşı Amerikan hükümetini nükleerden uzaklaştırırken, konvansiyonel bir savaş yapma çabasına soktukları noktasında eleştirmektedir. (Johnston, 1995a, 64). Gray bu eleştiriye karşılık, Johnston'un da dâhil olduğu, kültürel koşulların göz ardı edildiği Sovyet stratejisi üzerine yapılan önceki çalışmaları eleştirir (Gray, 1986, 65).

2.4.4. **Stratejik Kültürün Kaynakları**

Stratejik kültür kavramının tanımlamalarında ve tartışmalarında da görüldüğü üzere stratejik kültürün kaynakları ve kültürün tipolojisinin belirlenmesi için çok çeşitli dinamikler ve olgular belirlenmeye çalışılmıştır. Buradan hareketle stratejik kültür literatüründe kaynakların belirlenmesi açısından çok önemli bir çalışma mevcuttur. Jeffrey Lantis ve Darryl Howlett, ayrı ayrı ve birlikte olmak üzere stratejik kültürün kaynaklarını ve orijinini kavramsallaştırmışlardır(Howlett, 2005; Baylis ve Wirtz, 2009; Lantis, 2009). Tezin vaka analizinde kullanılacağı için, bu çalışmanın irdelenmesi son derece büyük bir önem arz etmektedirStratejik kültür alanında, çeşitli materyal ve kavramsal faktörler belirlenmiştir. Bunlar arasında en sıklıkla referans alınanlar şunlardır: coğrafi konum, iklim ve doğal kaynaklar; geçmiş ve deneyim; politik organizasyon; savunma alanındaki kurumların karakteri; mitoloji ve semboller; temel stratejik hareketleri yönlendiren esas yazılar ve uluslararası normlar, kuşaklararası evrim ve teknolojinin etkisi (Baylis ve Wirtz, 2013: 80). Bu liste, stratejik kültür araştırmasıyla ilişkili karmaşıklıklara değinmektedir. En sık başvurulan kaynakların her biri, kendi başına önemlidir ve bununla ilişkili çeşitli farklı anlayış ve açıklamalara sahip olabilmektedir. Buradaki amaç, stratejik kültür unsurları üzerine çıkarım yapma ihtimali üzerinedir. Bu çıkarımlar yapılırken ortaya çıkan stratejik kültür unsurlarının önem sırasının olup olmayacağı da önemli bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

İlk olarak, coğrafya, iklim ve kaynaklar, bin yıl boyunca stratejik düşünmenin kilit unsurları olmuştur ve günümüzde stratejik kültürün önemli kaynakları olmaya devam etmektedir. Coğrafi durumlar, bazı devletler için daha anlamlı çıkarımlara done verirken, bazıları için ikinci planlda kalabilirler. Ek olarak, çoğu sınır müzakere ile çözümlenirken, bazıları için ihtilaflı süreçler devam etmiştir. Bu durum da birden çok devlete sınırı olan devletlerin ve sınır komşularıyla her temas noktasında farklı stratejik faktörlerle karşı karşıya kalabilecekleri ihtimalini doğurmaktadır. Böylesine bir durumda ilgili devletler birden fazla güvenlik ikilemine cevap vermek zorunda kalabilirler. Örneğin, İsrail gibi ülkelerde savunma için oldukça büyük bir nükleer silahlanma geliştiren stratejik yönelimlerde bulunmuştur (Lantis,

2006: 16). Aynı şekilde, hayati kaynaklara erişimin sağlanması strateji için çok önemlidir. Değişen küresel bölge ve kaynak durumu ve coğrafi faktörler, 21. yüzyılda stratejistler üzerinde etkili olmaya devam etmektedir.

İkinci olarak ise tarih, edinilen tecrübelerden ötürü stratejik kültür için önemlidir. Uluslararası ilişkiler teorisi, zayıftan güçlü, sömürgeci, post-sömürge ve modern öncesi, modern ve post modern durumları sınıflandırmak için çeşitli yollar belirlemiştir. Bu, çeşitli devletlerin kendine özgü stratejik meselelerle karşılaşabileceği ve bu meselelere karşılık olarak, değişik maddi ve entelektüel kaynakları kullanarak özgün tepkiler gösterebileceğini ifade eder. Bu esasen ulus inşası ve güvenliği de içeren bir stratejik kültür oluşumunu temsil etmektedir (Lantis ve Howlett; 2013: 81). Tarih yazımı ile iktidar erkleri, dönemin şartlarına göre yeniden tasarlayabilecekleri ve bu durumu stratejik bir araç olarak kullanabilirler.

Bir diğer stratejik kültür kaynağı, bir ülkenin siyasi kurumlarının ve savunma kuruluşlarının doğasıdır. Bazı devletler liberal demokratik ilkeleri benimserken, bazıları bu yola gitmez. Bazıları tam anlamıyla demokratik sayılırken, diğerleri demokratikleşme sürecindedir. Bu sürecin hızı ve derinliği bazen kültürel faktörlere, özellikle etnik ve dini bağlılıklara bağlı olabilir. Savunma organizasyonlarının çoğu stratejik kültürün önemini kabul eder, ancak bu kültürün etkisi değişkenlik gösterebilir. Askeri doktrinler ve sivil-asker ilişkileri stratejik kültüre etki eden faktörlerdendir. Ayrıca, sivil-asker ilişkileri bağlamında, tartışmaların odaklandığı nokta genellikle askeri doktrinlerden ziyade, bu ilişkilerin temel dinamikleridir (Neumann ve Heikka, 2005: 16).

Fiziksel	Siyasal	Sosyal/Kültürel
Coğrafya	Tarihi Tecrübeler	Mitler ve Semboller
İklim	Siyasi Sistem	Önemli Metinler
Doğal Kaynaklar	Elit İnançları	
Jenerasyon Değişimi	Askeri Organizasyonlar	
Teknoloji		

Tablo 2: Stratejik Kültürün Potansiyel Kaynakları (Lantis, 2009: 16)

Mitler ve semboller tüm kültürel grupların bir parçası olarak kabul edilir ve her ikisi de stratejik kültürel kimliklerin evriminde dengeleyici bir faktör olarak hareket edebilir. Mit kavramı, geleneksel anlayıştan farklı- temelsiz ya da yanlış- olabilir. Ancak bunlar, ideolojiler için dramatik bir dışavurum olabilirler(Calvert, 2004: 31). Bunların yanında anahtar metinler de stratejik kültürlerin biçimlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu metinler, Sun Tzu'nun Savaş Sanatı gibi Çin kültürü için vazgeçilmez olduğu kadar küresel bir etkiye sahip eserler de olabilirken, Nutuk gibi Türk siyasetini ve toplumunu –muhaliflerinin etkisine rağmen- etkilemeye ve alıntılar yapılmaya devam eden bir metinler de olabilir. Bunların dışında, zamanın kırılma olaylarında etkin olan anahtar metinler ve belgeler de stratejik kültürleri hem ilgili zamanda hem de gelecek süreçte etkileyebilir. Bush Doktrini ve 28 Şubat MGK kararları bunlara çok kritik iki örnek olarak gösterilebilir.

Son olarak ulus ötesi normlar ve teknoloji, stratejik kültürü etkileyebilmektedir. Günümüzde bu iki kaynak birbirini besleyen iki olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Zira ulus ötesi normlar, internet aracılığıyla tüm dünyada karşılık bulabilmekte, yeniden şekillenmekte, yeni normlar üretilebilmektedir. Genellikle küresel meselelerde ulus ötesi normların, ülkelerin stratejik kültürlerini daha çok etkilediği görülmektedir. Bunun dışında internet aracılığıyla, ülke içi normlar da ihraç edilebilir bir hal almıştır. Birçok toplum, bazı meselelerde başarı sağlamış toplumların o meselelerdeki normlarını içselleştirebilir ve yahut ilgili toplumun politika yapıcıları tarafından bu normlar uygulanabilir. Normlar ve teknolojik gelişmeler, devletlerin stratejik kültürlerini etkilemede büyük bir potansiyele sahip kaynaklardır.

2.4.5. **Stratejik Kültürün Değişim ve Sürekliliği**

Stratejik kültürün kaynaklarının çeşitliliği, kavrama dair bir meselenin daha tartışılmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda stratejik kültür unsurları ve bunların dış politikaya etkisi değişime oldukça dirençli olgulardır. Bu durumun birçok kapsamlı ve katı nedeni vardır. Bunlardan ilki, mevcut siyasi ve stratejik kültürel içerik genellikle geniş bir halk ve/veya karar alıcı/siyasi elit/bürokrat tarafından paylaşılmasıdır. Bu nedenle alternatif fikirlerin sayısı ve çeşidi her zaman daha az olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çoğunluklu yaklaşımların azlığı marjinalitenin yolunu açar ve toplum içinde pek destek bulmazlar. Böylece yerleşik bir siyasi veya stratejik kültürün kolayca değişme, değiştirilme ve yeni bir siyasi ve strateji kültürünün ortaya çıkması ihtimali sınırlı hale gelir (Berger, 1998: 1). Uzun süreler boyunca çok çeşitli ve nüfuzlu kaynaklardan, devletlerin tarihinde kırılma anlarını temsil eden olaylardan ve iç ve dış

politikada kapsamlı etki yaratan durumlardan beslenerek ortaya çıkan strateji kültürü, devletin unsurlarının tamamını kapsayan "kollektif bir mülk" (Legro, 2003:20) haline gelir ve bireysel değişimlerden çok fazla etkilenmez. Son olarak, belirli bir stratejik kültürün varsayımları tekrar edildiğinde, kullanılan kavramsal dilin kendisi bir güç haline gelir.

Değişim konusu, aynı zamanda, uzunca bir süre nitelendirilen stratejik kültür literatürüne sahip olan bağlamsal nedensellik ötürü ortaya çıkan potansiyel bir yolu temsil etmektedir. Yukarıda tartışılan literatürün üç neslinin hepsinde, stratejik çevre ve maddi değişkenler sürekli değişirken stratejik kültürün etkisinin az ya da daha fazla sabit olduğu genel bir anlaşma vardır. Johnston'a göre "Stratejik kültürün kendisi değişirse, nesnel" koşullardaki değişikliklerin gerisinde kalarak, yavaş yavaş gerçekleşir" (Johnston, 1995: 34). Devletler zamanla daha kavgalı ya da pasif hale gelebilir, stratejik ortaklıklarını değiştirebilir ve ordularının rolü kökten değişebilir. Bu durum stratejik kültürü çalışmalarını iki yönlü etkileyebilmektedir. Mirrow bu durumu şöyle özetlemiştir:

> "Stratejik kültür üzerine yapılan çağdaş araştırmalarla ilgili büyük ölçüde çözülmemiş bir başka konu ise zaman içindeki değişimin doğasıyla ilgilidir… Bir başka deyişle, kültürü davranışla ilişkilendirmek, araştırmacılara stratejik kültür konusunda bugüne kadarki en büyük zorluk olmaya devam etmektedir.(Mirow, 2009: 5)"

Bunları incelemek için öncelikle stratejik kültürün bina edildiği sistemin tarihine bakılabilir. Eğer tarihsel hafıza, politik yapılar ve çok yönlü taahhütlerin stratejik kültürü biçimlendirdiği varsayılırsa, bu unsurlardaki evrimin, zamanla stratejik kültürde de bir dönüşüme yol açacağı anlaşılabilir. Ancak, bu transformasyonun meşakkatli olacağı kesindir. Derinlemesine yaşanan olaylar veya travma yaratan deneyimler, yerleşik değer ve inançları sarsabilir ve böylece stratejik kültürde değişime yol açabilir. (Lantis, 2006: 26). Bununla bağlantılı olarak ülkelerin kolektif hafızalarına etki eden önemli şekillendirici anlar (formative moments) maruz kalmakta ve krizlerle değişime uğramaktadır. Örneğin, Almanya'nın 1871'den beri iki defa uluslararası siyasette yükselişi ve büyük güç haline gelmesi, akabinde dünya savaşı çıkması ile sonuçlanması stratejik kültürün araştırma konularından biridir. Zira bu durum Almanya'nın ekonomik ve siyasi gücünü askeri güç ile tamamlaması uluslararası güç dağılımından daha fazla pay ve manevra alanı talebiyle sonuçlanmıştır. Bu durum literatüre "Alman Sorunu (German Question)" olarak geçmiştir (Alter, 2000). Zira Almanya'nın merkezinde olduğu iki dünya savaşı, dünyayı yıkıma götürmüştür. Chris Hedges bu durumu "Savaş kendi kültürünü oluşturur" sözleriyle özetlemiştir (Lahi, 2012: 51).

İkinci değişim etkisi normatif değişimlerdir. Bunlar genellikle belli olan normların yönlendirilmesi, değişilmesi veya yeni norm kazanımlarının ortaya çıkmasıyla ortaya çıkmaktadır. Meyer bunun tehdit algılamaları, kriz takibi ve toplumun yönlendirilmesi ile değiştiğini iddia etmiştir (Meyer, 2006: 15). Gray'in perspektifine göre, stratejik kültür, devletlerin alacakları kararlarda belirleyici bir rol oynasa da, bu durum devletlerin sürekli olarak kendi stratejik kültürlerine uygun adımlar attıkları şeklinde yorumlanamaz. Gray, ara sıra ortaya çıkan bu çeşit değişimleri göz önüne alarak, stratejik kültürde bir değişim olduğunu söylemenin yanıltıcı olacağını belirtir (Gray, 1999: 68).

Bunların dışında her ne kadar çalışmalarında 'stratejik kültür' ifadesini kullanmasa da Thomas Berger'in önce Katzenstein'in *Milli Güvenlik Kültürü: Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik*'te bölüm olarak yazdığı, sonrasında da geliştirerek kitap haline getirdiği çalışması önemlidir. Almanya ve Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında norm ve kimliklerini milli güvenliklerine yansıtmalarını incelemeleri değişim ve süreklilik konularına önemli bir katkıdır. Berger'in çalışmaları dikkat çekici her ne kadar yirminci yüzyılın ortalarında, savaştaki yenilgilerinin yol açtığı radikal bir değişiklikle etkilenmiş olsalar da Japon ve Alman stratejik kültürlerinin hem uzun süren olağanüstü süreklilik ile karakterize edildiğine dair ampirik gerçeklikle çatışan bir analiz yapmasıdır(Berger, 1996: 317-56). Berger çalışmasında vurgu yaptığı nokta, her iki ülkenin de 1970'lerin ortasına kadar 'beklenen' bir şekilde stratejik yollarını Batı ittifakıyla yaparak barış ve güvenlik çerçevesinde ekonomik ve toplumsal yıkımlarını atlattıktan sonra, Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Sovyetler'in dağılmasından sonra dahi kendilerine bağımsız bir stratejik yol çizmeyi tercih etmedikleridir. Berger bu değişimi , "Tarihsel deneyimleri ve bunların nasıl bir sonucu olarak deneyimler iç politik aktörler tarafından yorumlandı, kendilerini askeri güç kullanımına başvurmakta isteksiz hale getiren inançlar ve değerler geliştirdi" olarak yorumlamıştır (Berger, 1996: 318).

Jeffrey Legro'ya göre insanların, genellikle toplu olarak içselleştirdiği ve tuttuğu fikirlerin veya inançların, doğruluğunu dışsal bir şok veya felaketle başarısızlığa uğrayana kadar kabul ettiği, incelikli bir psikolojik süreçtir. Ayrıca;

> "Olaylar, kolektif beklentilerinden sapan sonuçlar doğurduğunda ve sonuçlar kesinlikle arzu edilmediğinde... Değişim daha muhtemel hale gelir. Beklenmeyen başarısızlıkla beklenmeyen başarı arasında bir fark vardır. Her ikisi de... Yerine getirilmeyen beklentileri içerir, ancak eski durumda, bilişsel yansıma daha olasıdır. İnsanlar, sahip olması beklenen bir şeyi kaybetmekte, sahip olmayı beklemeyecekleri bir şeyi kazanmaktan daha hassastırlar (Legro, 2000: 420)."

Stratejik kültürün sürekliliği ve değişimi üzerine halen tartışmalar devam etmektedir. Çoğunlukla formasyonlarda iki belirsizliğin devam ettiği söylenebilir. Birincisi, evet stratejik kültürlerin değişmesi üzerine vaka bazlı analizler yerine kavramsallaştırılma yapılması önemlidir anca halen bazı stratejik kültür unsurlarının nereden nereye doğru evrileceği sonsuz ihtimallerdedir ve bu da teorik çerçevenin uygulanmasını zorlaştırmaktadır. İkincisi, önceki nedene bağlı olarak çoğu stratejik kültür değişimi üzerine olan çalışmalar kısa vadede deterministik bir hal aldığı için, hesaba katılmayan stratejik davranışlar daha önce görülmemiş değişimler konusunda yetersiz kalabilmektedir.

2.4.6. **Stratejik Kültür'e Alternatif Çağdaş Yaklaşımlar**

Stratejik kültür ile ilgili önde gelen literatürün gözden geçirilmesi, kavramın uluslararası bir bağlamda ortaya çıktığını, uluslararası toplumun Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği arasındaki iki kutuplu dünya tarafından tanımlandığı ve nükleer meselelerin uluslararası güvenlik tartışmalarının merkezinde olduğu bir zamanda ortaya çıktığını göstermektedir. Farklı kuşak araştırmacılar, kavramı değişen zaman ve konulara göre uyarlamak ve ince ayar yapmak için devam etmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesiyle, güvenlik kavramı geleneksel veya sert güvenlik sorunlarından uzaklaşmaya, "yumuşak" sorunları ve "geleneksel olmayan" güvenlik endişelerini içermeye başlamıştır. Literatürde nükleer politikadan ve güvenlik sorunlarından uzaklaşıp stratejik kaygılara doğru ilerleyen stratejik kültür konusunda da bu tür bir gelişme ve ilerleme yaşanmıştır.

Bu durum, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana uluslararası toplumu karakterize eden artan küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve küreselleşmenin finansal ve ekonomik bir fenomen olarak kalmamasını, aynı zamanda politik ve güvenlik bir olay olarak kalmasını sağlamaktadır. Durum 21. yüzyılın hemen başında 11 Eylül olaylarının geleneksel ve geleneksel olmayan güvenlik tehditleri arasındaki bulanıklığı ile sertleşme emareleri göstermiştir. 2008 yılındaki Mali Kriz, küreselleşmenin bir sonucu olarak karşılaşılabilecek yansımaları ve bunun getirdiği politik sonuçları açıkça hatırlatmıştır. Bunların dışında, küreselleşme, iletişim ve ulaşım çağı, beraberinde stratejilere yeni normlar ve etki alanları da katmıştır. En yoğun olarak güç meselesinde bu durum görülmektedir. Güç kavramını şekillendiren, dönüşüm, geçiş, genişleme, daralma, etki ve füzyon gibi birçok dışsal ve içsel etmen ortaya çıkmıştır. Bu da stratejinin güce bakışını ve güç stratejisini değiştirmiştir.

Booth ve Trood, hem süreklilik hem de değişim unsurunun stratejik kültürün değişen uluslararası güvenlik ortamlarına adaptasyonuna işaret ettiğini savunmuşlardır. Zira onlara göre

küreselleşme, teknolojinin yayılması, ittifakların standartları gibi stratejik tutumlar homojenleşirken, aynı zamanda ayırıcı bir "ulusal gelenek" varlığını sürdürmektedir(Booth ve Trood, 1999: 15). Aynı şekilde Willam Kincade de stratejik kültürün bugünü ve geleceğinin uluslararası bağlamla ilişkisini "Uluslararası güvenlik ilişkilerinin yapısı, özü ve algılanmasındaki büyük süreksizliklerin bir ülkenin stratejisini ve stratejik kültürünü etkilemesi kaçınılmazdır. Ulusal güvenlikle ilgili gelecekteki meydan okumalar, egemenliğin korunmasıyla doğrudan ilgilidir. Nükleer konuların yanı sıra, ulusal sınırların giderek daha geçirgen hale gelmesiyle sermaye, ürün, bilgi, düşünce ve insan hareketliliği gibi faktörler de dikkate alınmalıdır. Buradaki ana tema, egemenlik altındaki sınırların dış etkilere tamamen kapalı olmayacağı, ancak bu sınırların giderek daha geçirgen olmasının kontrollü bir şekilde yönetilmesi gerektiğidir. (Kincade, 1991: 28).

Lantis, stratejik kültürel ikilemlerin dış politika için yeni yönler tanımladığını ve tarihsel anlatıların yeniden inşasını talep ettiğini savunmaktadır. Ona göre, güvenlik politikasındaki davranışların hızla ve radikal bir biçimde dönüşümü gerçekleşebilir. Stratejik kültürel yaklaşımlar, bu dönüşümlerin neden olduğu durumları daha iyi yorumlamalıdır (Lantis, 2006: 27).

Stratejik kültür üzerine yapılan araştırmalar, tartışmalar, kavramın gün geçtikçe büyümesine ve yeni boyutlarıyla tartışılmasına zemin hazırlamıştır. Şüphesiz ki katkı veren tartışmaların en büyüğü Johnston-Gray tartışmasıdır. Bu tartışma, stratejik kültür, stratejik davranış, siyasal kültür, dış politika ve kültür çalışan akademisyenlerin dikkatlerini çekmiştir. Akademisyenler yer yer bu tartışmanın taraflarından birine katılarak çalışmalar yapmış, yer yer de karşı çıkarak, bu tartışmada ve Johnston, Gray, Snyder vd. akademisyenlerin yaklaşımlarındaki boşlukları doldurma yoluna gitmişlerdir. Örneğin; Stuart Poore, Gray'in yaklaşımının, kültürün karar vericilerin stratejik manzaraya bakış açısıyla yorumlayıcı bir prizma sağladığını ima ettiğini ileri sürmektedir(Poore, 2003: 280-281). Dahası, politika yapıcıların sosyalizasyon sürecinde edindikleri kültürel önyargı ve varsayımlardan büyük ölçüde veya kolayca kaçamayacağını düşünmektedir. Poore ayrıca önemli bir noktayı gözden kaçırmaz: "Strateji kültürel olamıyorsa, kültürel olmayan ya da maddi değişkenlerin, onları şartlandıran kültürlerin dışında bir anlamı olamaz. Dolayısıyla bir totoloji kaçınılmazdır: kültürel her şey önemlidir ve başka hiçbir şeyden ayrılamaz" (Poore, 2003: 282).

Neumann ve Heikka'nın stratejik kültürü "kullanışlı bir kavramsal araç" olarak tanımladıkları yukarıda belirtilmişti. Ancak onlar sadece tanımlama noktasında değil, alternatif

bir yaklaşım konusunda da önemli bir katkı sunmaktadırlar. Öncelikle yazarlar, Johnston'ın davranışların kendisinin kültürün kurucu bir parçası olmayacağını ve kültürden ayrı olarak çalışılabileceğini varsayımını reddetmektedirler. Onlara göre bu çok basit bir şekilde savunulamazdır (Neumann ve Heikka, 2005: 9). Yazarlar genel olarak Gray'in yaklaşımını desteklemekte ve stratejik kültür anlayışımızın yapı ve eden arasındaki karşılıklı kurucu ilişkiyi yansıtması gerektiğini iddia etmekte, ancak akademisyenlerin pratik teoriyi takip etmeleri gerektiğini savunarak, farklı biçimde ifade etmektedirler. Bu uygulamalar ve söylemler arasındaki dinamik etkileşime odaklanılması ve "normal" durum olarak yerine –kültürel- bir değişim anlayışı sunar (Neumann ve Heikka , 2005: 10). Yani kültürel bir değişim, süreklilikten ziyade bir "normal devlet meselesi" olarak görülmektedir.

Snyder'in neredeyse kırk yıl önce stratejik kültür üzerine yaptığı ufuk açıcı çalışmasını yayınlamasından bu yana uluslararası sistemde meydana gelen değişikliklere rağmen, sağladığı çerçeve son derece geçerli olmaya devam etmektedir.

2.4.7. **Stratejik Kültür ve 'Yükselen' Orta Güç: İki Yaklaşımı Birleştirmek**

Bu tez oluşturulmaya başladığında, devletlerin politika tercihlerinin nedenleri ve sonuçları üzerine yeni bir bakış açısı kazandırmak ve bu nedenler ve sonuçların anlamlandırılması için farklı bir yaklaşım ortaya koymak amaçlanmıştır. Tezin merkezinde, "bölgesel ve küresel siyasette özgül ağırlığı ve gücü olan ülkelerin stratejik tercihlerinde kültür ne kadar önemlidir?" ve "İki yükselen orta güç, benzer güvenlik, ekonomik ve tarihi yollardan geçmelerine rağmen neden ve nasıl farklılaşmıştır?" soruları yer almaktadır. Amaç önceki bölümlerde değinildiği gibi birçok farklı şekilde (ülke, bölge, kurum, örgüt vd.) vakalar üzerinde uygulanmış olan stratejik kültür kavramını, iki yükselen orta güç olarak nitelendirilen iki devletin stratejik tercihlerinin ve bunların sonuçlarının farklılaşmasındaki nedeni açıklayabileceği iddiasıdır.

Bu soruları cevaplamak için, başlangıçta normalde izole olarak düşünülen ancak faydalı bir şekilde bağlantılı olabileceğini öne sürdüğümüz iki teorik literatürü birbirine bağlamak yükselen orta güçler üzerinden ilk kez denenecek bir şey olacaktır. Böylesi sentetik bir çerçevenin, farklı stratejik kültürlerinin kısıtlayıcı etkisinin altını çizerek, görünüşte bölgesel ve uluslararası düzende benzer sistemik pozisyonları işgal eden orta güçlerin hem farklı politika önceliklerini açıklayabileceği öne sürülecektir.

2.4.8. **Yükselen Orta Güç Teorisi**

A.F.K. Organski tarafından geliştirilen ve ilk olarak 1958'deki "World Politics" isimli kitabında

tanıtılan güç geçiş teorisi, uluslararası siyaseti yapılandırılmış bir hiyerarşi olarak betimlemektedir (Organski, 1958). Bu hiyerarşi; en çok güç kaynağına sahip olan dominant devlet, sistemi koruma ve güç kaynaklarının tahsisini kontrol etme görevlerini paylaşan büyük güçler, dominant devlete benzer bölgesel öneme sahip orta güçler ve kalan küçük güçleri içermektedir. Teorinin ana tahmin gücü, savaşın olasılığı ve ittifakların istikrarı üzerinedir. Bir yandan, bir rakip devlet dominant devletle yaklaşık eşitliğe ulaştığında ve mevcut sistemden memnun değilse, savaş en olası, en uzun süreli ve en büyük boyuttadır. Sosyal bilimlerde can alıcı noktalardan biri, kapsamlı ve anlaşılır bir analiz yapmak için açıkça tanımlanmış kavramlara ihtiyaç duymak ve sahip olmayı istemektir. Güç teorileri, pek çok yeni kavram ve konu arasında, 1950'lerden bu yana yükselen bir kavram olarak ortaya çıkmıştır.

Orta güç teorisi, geleneksel ve çağdaş 'yükselen' orta güçler olmak üzere iki kategoriye ayrılır. 1946'da Gelber tarafından ortaya atılan işlevsellik, bazı devletlerin belirli işlevsel yeteneklere sahip olduğunu vurgular. Bu yetenekler, büyük güçlerin geniş kapsamlı etkisiyle karşılaştırıldığında, sınırlıdır. Kanada gibi orta güçler, belirli konularda uluslararası arenada etkili olabilirler (Chapnick, 1999). Sistemik-yapısal model, Holbraad'ın çalışmasına dayanarak, bir devletin gücünün ekonomik ve siyasi boyutlarını ele alır. Keohane, devletleri dört kategoriye ayırır ve orta güçlerin sistemik etki yapabilmesi için ittifaklara veya uluslararası kuruluşlara ihtiyaç duyduğunu belirtir (Keohane, 1969). 1980'lerde, orta güçlerin davranışsal yönleri tartışma konusu olmuştur. Cooper, Higgott ve Nossal (1993) bu yaklaşımı savunarak, orta güçlerin dış politika davranışlarının belirli özelliklerle tanımlandığını belirtirler. Ancak bu model, seçici olması nedeniyle eleştirilmiştir.

Yükselen Orta Güç Teorisi

Orta güç kategorisine ‘yeni orta güç’ veya ‘yükselen orta güç’ kavramlarını dâhil etmeye çalışan akademisyenler (Cooper 1997; Schoeman, 2000; Jordaan, 2003; Efstathopoulos, 2018), bunu yine tamamen sistematik ve nicel yaklaşımlarla yapmışlardır. Bu yeni ortaya çıkan güçlerin bulunduğu farklı yapısal bağlamları ve genellikle gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler arasındaki farklılıklar hakkında yapılan varsayımları hesaba katma tuzağından kaçmak için davranışsal niteliklere vurgu yapmışlardır. Katzman, nitel bir analiz ile yaklaşmıştır. Bunu, ulusal kapasite teorisi ve karşılıklı bağımlılığın ekonomi politiği fikirlerinin bir karışımını kullanarak yapmakta; daha da açarsak, bir orta gücün ekonomik kaynakları ve geçerli uluslararası sistem bağlamında karşılaştırılmasını bunların faydasını analiz etmektedir. Ancak sadece ekonomik ve coğrafi değişkenlere odaklı ve potansiyeli fiiliyata çevirmede siyasi iradeye çok az bir atıfta

bulunmaktadır (Katzman 1981: 119).

Karakteristiği tanımlayan davranışsal niteliklere yeniden odaklanan Cooper (1997: 13-16), tartışmanın parametrelerini genişleterek 'yeni' orta güçler olarak adlandırdığı şeyleri de dâhil etmeye çalışmıştır. Cooper, üç yükselen orta güç tanımlamasını kavramsallaştırır. Birincisi 1970'lerde ortaya çıkan ve Brezilya, Hindistan, Yugoslavya ve Endonezya gibi bağlantısızlık hareketine mensup ülkelerden oluşmaktadır. 1970'lerde ve 80'lerde sistemin eleştirmenleri olarak da ortaya çıkan, ancak politika açısından farklı girişimlerde bulunabilen Meksika, Nijerya ve Cezayir gibi ülkeler ikinci dalga yükselen orta güçler arasında yer almaktadır. Yükselen orta güçlerin üçüncü dalgası Arjantin ve Malezya'yı içerir. Çoğunlukla bu ülkelerin Cooper'ın "koalisyon diplomasisi" olarak adlandırdığı, Cairns Grubu gibi koalisyonlarda hareket edebilme kapasitesine dayanmaktadır.

Schoeman (2000), yükselen orta güçlerin normları teşvik ederek ve koruyarak kendi bölgelerinde ahlaki açıdan sorumlu bir rol oynamalarının beklendiğini savunmaktadır. Yine Schoeman'ın (2000) belirttiği gibi, yükselen orta güçlerin temel bir özelliği olarak bölgesel üstünlüğe vurgu, 'orta güç' teriminin öncelikle bölgesel bir güç olarak tanımlanan bir duruma uygulanabilirliği sorusunu gündeme getirmektedir. Son olarak, bölgesel güç ve yükselen orta güç kavramlarının bir noktası da ahlaki sorumluluklar edinerek bunları uygulamada kendilerini sorumlu olarak görmeleridir.

Akademisyenlerin büyük bir kısmı, orta güç teorisine 'yeni' orta güçleri dâhil ederken, geleneksel analiz yöntemleri ve ölçütleri kullanma eğilimindedir. Ancak, bu geleneksel kavramların yeni ya da yükselen orta güçlere uygulandığında sıkıntılar doğurabileceğini sadece birkaç bilim insanı gözlemlemiştir. Bu farkındalıkla, bazı araştırmacılar yeni ve yükselen orta güçleri daha doğru tanımlamak adına farklı ölçütler geliştirmiş ve bu alandaki boşluğu doldurmuştur (Efstathopoulos, 2023). Aynı zamanda, birçok uzman bu yükselen güçleri değerlendirirken, ekonomik verilere büyük bir vurgu yapar. Bu bağlamda, 'yükselen' denildiğinde ilk akla gelen ekonomik başarıdır. Humphrey ve Messner (2006: 108) ise, 2020 veya 2030 gibi yaklaşan tarihlerde Çin, Hindistan ve Brezilya gibi devletlerin uluslararası arenada daha belirgin bir konum alacağını iddia ederken, bu iddialarını bu ülkelerin ekonomik projeksiyonlarına dayandırmaktadır.

Bu yeni veya yükselen orta güçleri tanımlamak ve anlamak için yeni kavramsal araçlar bulma yönünde ilk adımları sağlamada eşit derecede gelişmiş sadece iki çalışma daha vardır. Bunlardan biri, seçilen dört devlet arasındaki bazı ortak özellikleri vurgulayan ve Çin, Rusya,

Hindistan ve Brezilya'nın "büyük olabilecek güçler" olarak adlandırdığı geleneksel orta güçlerin ayırt edici özelliklerini vurgulayan Hurrell (2006) tarafından sunulmuştur. Hurrell bu "büyük olabilecek güçler" arasında dört adet müşterek özellik belirlemiştir (Hurrell, 2006: 1-3): i) ekonomik, askeri ve siyasi güç kaynakları, uluslararası düzenin üretimine katkıda bulunma kapasiteleri ve domestik güçlerinin derecesi; ii) dünya meselelerinde daha etkili bir role sahip olduklarına veya kendi başına bir güç kaynağı olarak hizmet eden bir amaç veya projenin geliştirilmesine ilişkin ortak inanç; iii) kendi aralarındaki ilişkileri ve koalisyon içinde hareket etme ile birlikte çok taraflı müzakereleri etkileme kapasiteleri; iv) bu ülkelerin ABD'nin tek süper güç olduğu hâkim liberal batı paradigmasının kenarındaki veya dışındaki konumudur. "Japonya, Güney Kore, Kanada, Avustralya ve belli başlı Avrupa ülkelerinin (blok olarak ve bireysel olarak) aksine, onlar ABD ile bir ittifak sistemine yakından entegre değiller. Onların tümü, tarihsel olarak liberal gelişmiş Batı'nınkilere meydan okuyan uluslararası düzen anlayışlarının benimsedi... " (Hurrell 2006: 3).

Eduard Jordaan, orta güçlerin sınıflandırılmasında geleneksel ile yeni yükselen güçler arasında belirgin farkları sistematik bir biçimde ele alır. Arjantin, Brezilya, Nijerya, Malezya, Güney Afrika ve Türkiye gibi ülkelerin orta güç kategorisine eklenmesi, orta güç kavramının ne kadar kullanışlı olduğuna dair soru işaretleri yaratır ve bu durum, kavramın analitik değerini sorgulatır (2003: 165).

Jordaan'ın belirttiği kurucu özelliklere bakıldığında, geleneksel ve yeni yükselen orta güçler arasında dört ana ayrım noktası saptanmaktadır (2003: 171-173). İlk olarak, demokrasinin karakteri konusunda farklar vardır. Geleneksel orta güçlerde demokrasi, genelde sosyal demokratik temeller üzerine inşa edilmiş sağlam bir yapıya sahipken, yeni yükselen orta güçlerdeki demokratik yapılar, daha yakın dönemde demokratikleşme süreçlerinden geçtikleri için sıklıkla kararsız ve eksik kalmaktadır. İkinci olarak, geleneksel orta güçler, Soğuk Savaş döneminde sahneye çıkmışken, yeni yükselen güçler, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, askeri ve stratejik önceliklerden daha çok ekonomik meselelere ve küresel yoksulluk gibi sorunlara odaklanmaya başladılar. Bu durum, dünya düzenindeki evrilmeler ve ekonomik konulardaki değişen öncelikler nedeniyle gerçekleşmiştir (Jordaan, 2003: 171). Üçüncü faktör, geleneksel ve yeni ortaya çıkan orta güçlerin yer aldığı farklı yapısal bağlamlarla ilgilidir. Geleneksel orta güçler dünya ekonomisinin 'çekirdeğine' aitken ki bu da aralarında dünyanın en yüksek yaşam standartlarından yararlandıkları anlamına gelirken, yükselen orta güçler, dünya ekonomisinin 'yarı-çevresinde' konumlamaktadır. Genel olarak, nüfuslarının büyük bir

kısmının dünya ekonomisine katılımdan dışlanmasına yol açan yüksek seviyedeki ekonomik eşitsizlikten rahatsız durumdadır (Jordaan, 2003: 172). Dördüncü farklılık kendi bölgelerindeki geleneksel ve yükselen orta güçlerin farklı konumlarını tanımlamaktadır (Jordaan, 2003: 172). Geleneksel orta güçler, kendileriyle komşuları arasında görece eşit güç dağılımları nedeniyle bölgesel birliktelik konusunda kararsız olmazken -bu da bölgesel birliği daha az baskın hale getiren bir faktördür- yükselen orta güçler bölgesel olarak çok güçlü ülkeler olma eğilimindedir. Bunun nedeni, çoğunlukla 'yarı çevrede yer almaları, oysa bölgesel komşuları çoğunlukla dünya ekonomisinin daha da az avantajlı 'periferisinde' konumlanmış olmalarıdır. Bu nedenle, yükselen orta güçler, bölgesel entegrasyon projelerinin istekli katılımcıları ve başlatıcıları olma eğilimindedir.

İlerleyen bölümlerde daha detaylı olarak ele alınacak olan bir konu, yeni ya da yükselmekte olan orta güçlerin motivasyon, amaç ve eğilimleridir. Bu orta güçler, geleneksel bölgesel ve uluslararası siyaseti takip etme eğiliminde değillerdir; yerleşik dengeleri gözetip gözetmeme konusunda kendi tercihlerini yapma arzusundadırlar ve dış politika stratejileri, kendi düşünsel, kültürel ve kimliksel özelliklerinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu tür bir farklılık, çalışmada iki orta gücün vaka olarak ele alınmasının temel sebeplerindendir. Bu noktada, orta güç kimliği ve davranışını, bunlar arasındaki süreklilik ve değişimi anlamak için stratejik kültür kavramı önemli bir rol oynamaktadır ve bir sonraki bölümde bu kavram üzerine daha fazla odaklanılacaktır.

2.4.9. **Yükselen Orta Güçlerin Stratejik Kültürü**

Yaklaşık son 10-15 yılda, orta güçler üzerine bilimsel araştırmalarda önemli bir artış olmuş (Parlar, 2014; Öniş, 2017; Yalçın, 2012) ve bazı yazarlar bu kavramın çok daha uzun bir zaman dilimine bile uygulanabileceğini iddia etmiştir (Abbondanza, 2019: 32-44). Orta güçlerin olası rolüne ilişkin son tartışmalar otuz kırk yıldır sürmekte (Holbraad, 1984), ancak son zamanlarda artan ilgi, uluslararası sistemin yapısındaki büyük değişikliklerle çakışmaktadır. Tesadüfi olmayan bir şekilde Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, sözde "tek kutuplu düzen" tarafından hızla önemi kaybolmuş orta güçlerin olası önemine yönelik bir ilk ilgi artışı ortadadır (Cooper, Higgott ve Nossal, 1993). Şimdi bir kez daha uluslararası ilişkilerde ufuk açıcı bir döneme tanık olunmaktadır.

Amaçlar açısından bu teorik ve pratik belirsizlikle ilgili önemli olan şey, hem uluslararası sistemin daha genel olarak evrimine hem de özellikle orta güçlerin onun içinde

oynayabilecekleri olası rollere yeniden ilgi uyandırmasıdır. Orta güçlerin olası rolleri ve önemi hakkında çok fazla tartışma ve şüphecilik olsa da orta güçler "uluslararası topluluğun" önemli ve potansiyel olarak etkili bir parçasını oluşturmaktadır. Yalnızca bu nedenle bile derinlemesine bir incelemeyi hak etmektedirler. Bununla birlikte ne fevkalade ne de başarısız olan ve büyük güçlerin bile faaliyetlerini yürütmek zorunda oldukları normatif ve kurumsal çevre üzerinde potansiyel olarak bir etkiye sahip olabilecek devletlerin rolünü ve olası önemini kavramsallaştırmanın bir başka penceresini açmaktadır.

2.4.10. **'Yükselen 'Orta Güç'ün Alamet-i Farikası**

Orta güç kavramı, büyük güç ve diğerleri dışında yeni bir kategori olarak, uluslararsı ilişkiler çalışmalarında yerini almış oldu. Orta güç teorisi "devleti geri getirerek" (Hobson, 2002: 45) ilgili aktöre daha fazla alan sağlar. Bu bağlamda, orta güç söylemlerinin, orta güçler gibi bir grup ülkenin dış ilişkilerini öznel bir şekilde okumak ve analiz etmek için bir çerçeve sağlayarak Uluslararası İlişkiler teorisinin kapsadığı alanları genişletebileceğini söylemek mümkündür. Orta güçlerin tek tek ya da toplu olarak için ne yapabileceklerini bir kenara bırakırsak, onların gerçekte ne oldukları konusunda oldukça sonuçsuz bir tartışma olduğunu görmekteyiz. Suudi Arabistan, İsveç, Güney Afrika ve/veya Güney Amerika devletlerinin çoğunu potansiyel olarak içeren herhangi bir kategori, muhtemelen çok aydınlatıcı görünmemektedir. Orta güçlerin devletlerinin demokratik ve hukukun üstünlüğüne bağlı olma eğilimleri olsa da ve bu nedenle tipik olarak "uluslararası toplumun" diğer üyeleriyle iyi ilişkiler içindeki oldukları için hükümet biçimlerine odaklanmak da temel belirleyici sütun olarak değerlendirilmez.

Orta güç kavramı, uluslararası toplum gibi sürekli atanan bir anlamı ve kavramsallaştırması olmasına rağmen, Toni Erskine'in de dediği gibi "mutehayyil" bir tamamlamadır (Erskine, 2014: 115). Yaptığımız bir şey hakkında çok kesin konuşuyorsak, onun hakkında çok kesin bilgiye sahip olduğumuz beklenir ancak asıl durum bundan farklıdır. Gerçekte, uluslararası toplum genellikle uluslararası meselelere normatif olarak arzu edilen sonuçları dayatmaya çalışırken aktif bir rol oynayan küçük bir grup devleti ifade eder. Orta güç diplomasisinin üçüncü dalgası, kendini G20 ile ilişkilendirilen gayri resmi kurumsallaşma aracılığıyla ayırt etmektedir. Bu zaman aralığı, orta güçlerin, hem G20 içerisinde hem de kendi başlarına, kolektif hareketler ve çeşitli faaliyetler gerçekleştirmek adına fırsatları değerlendirdiği bir süreci tanımlar (Cooper ve Dal, 2016: 520). Nadir durumlarda uluslararası topluluk gerçekten paketinden çıkarıldığında, genellikle Amerika Birleşik Devletleri ve onun destekçileri ve müttefiklerine atıfta bulunur;

bunların arasında tezin vaka alanları olan Türkiye ve Güney Kore en önde gelenlerden biridir. Daha sonra geniş çaplı açıklanacağı gibi, ABD ile yakın ilişki ve onun normatif tercihleri ve dış politika hedefleri, söz konusu bu devletlerin dış politika seçeneklerine etki eden ve stratejik kültürüne yerleşen bir olgudur.

Bu potansiyel olarak önemli bir olasılıktır, çünkü "gerçek" bir orta gücün tanımlayıcı özelliklerinden biri, çok taraflı yöntemlerle takip edilen yeni fikir ve politika seçeneklerine "aracılık eden" bir yaratıcı diplomasi kaynağı olarak bağımsız bir rol oynama kapasiteleridir. Etkili orta güç diplomasisinin işaret edilecek çok az değerli örneği olmasına rağmen, realistlerin mütevazı bir şekilde "ehil" devletler olarak gördükleri ortak güçlerin, Cooper'ın "niş" olarak tanımladığı alanda olsa da aslında uluslararası ilişkilerde ve sonuçlarda bir fark yarattığı durumlarda yer almışlardır (Cooper, 1997). Avustralya'nın Cairns Tarım ihracatçıları grubunu geliştirmesi, Kanada'nın kara mayınlarının yasaklanmasını savunması ve Norveç'in Orta Doğu'da barış sağlama yönündeki yorulmak bilmeyen çabaları, orta güç diplomasisinin eylemdeki en önemli örnekleri olarak akla gelmektedir.

Orta güç aktivizmi, ekonomik refah ve güç maksimizasyonu temelli büyümesinin sonuncunda, Türkiye ve Güney Kore gibi bir dizi önde gelen orta gücü içeren G-20 gibi forumların oluşturulmasıyla orta güçlerin artan önemine resmi olarak tanınan önemli bir kurumsallaşmış, hükümetler arası girişimler dalgası olmuştur. Orta güçlerin fikirleri gibi, G-20 bu girişimlerden bazıları eleştiriler almaktadır. Ayrıca bu girişimlerin büyük güçlerin davranışlarını etkileme yetenekleriyle ilgili sağlam şüpheler mevcuttur. G-20 örneğin, 2008'deki krize karşı kayda değer olumlu etkilerine rağmen, orta güçlerin başarısını göstermede çok etkili olmamıştır (Chodor, 2017). Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) gibi diğer, daha yerleşik, orta güç forumlarının kendini daha hafif bir konuma yerleştiren davranış kalıpları vardır. Bu da orta güçlerin potansiyelini yerine getirme söz konusu olduğunda retorik ile gerçeklik arasında hala bir boşluk olduğunu göstermektedir.

Son dönemde uluslararası politikanın, orta güçleri büyük güçlerle sıkça birleştirme eğilimi ve yönetişim gibi kurumsal yapılarla ele alınabilecek konuların artışı, orta güçlerin ivmesinin azalmasını engelleyen faktörler arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra küresel kutuplaşma rekabeti de, orta güçleri yavaş yavaş taraf seçmeye doğru zorunlu bir şekilde etki etmektedir. Bu noktada Türkiye ve Güney Kore gibi ülkeleri, arzuladıkları şeyleri gerçekleştirmede nev-i şahsına münhasır özelliklerinin yönlendireceği kuvvetle muhtemeldir. Son olarak orta güç diplomasisinin gerçek uygulamasının neden beklediğimiz etkiyi yaratmakta başarısız olduğunu

düşünmeden önce, stratejik kültürün devlet davranışı üzerinde genel bir belirleyici etki olarak potansiyel olarak kısıtlayıcı etkisi hakkında bir şeyler söylemek önemlidir.

2.4.11. Stratejik Kültür ve Yükselen Orta Gücü Kullanmak

Devletlerin davranışlarını ve yönelimlerini idrak etmede hakim olan realist yaklaşım, realist düşünceye ve daha genel olarak varsayımlara yönelik uzun süredir devam eden eleştirilere rağmen büyük ölçüde etkili olmuştur. Dünya siyasetindeki son 30 yıllık kargaşa ve gündem, bir çokları – en azından bu tezin yazarı için – benzersiz, kompleks ve sürekli olması sebebiyle 'katı' yaklaşımlarla açıklanmayacak hale gelmiştir. Elbette niyet burada artık klişeleşmiş eleştirileri tekrarlamak değil, özellikle realizmin büyük bir açığına değinmektir: stratejik politika ve davranıştaki ulusal farklılıkları hesaba katamamanın yanı sıra bunun işbirliği veya çatışma beklentileri üzerindeki olası etkisi. Farklı ülkeler arasında değişen güvenlik anlayışlarına dair normlar ve değerler, yıllar boyu süregelen araştırmalarla netleştirilip, derinlemesine analiz edilmiştir. Bu çeşitlilik, devletlerin benzersiz stratejik eylemlerini, güvenlikle ilgili kararlarını ve beklentilerini açıklayabilme ihtiyacından dolayı "stratejik kültür" teriminin doğmasına sebep olmuştur. Daha önce detaylıca ele aldığımız stratejik kültür, bize toplumsal değerler, kolektif hafıza, tarihsel deneyimler gibi değerli ve bilgilendirici araçlar sağlar. Bunun yanında devasa bir kaynak havuzunda ilgili olay veya durumu anlamak için gerekli olabilecek yaklaşımı keşfetmemiz için hazır bulundurmaktadır. Böylece stratejik kültür lensiyle devleterin davranışlarını incelerken farklı olaylara benzer veya "benzer uyaranlara farklı şekilde tepki verebilirler" (Bloomfield, 2012: 449) gibi analiz anahtarını elimizde bulundururuz. Manevra kabiliyeti yüksek, eklektik ve sığlıktan kaçınmak için farklı bir bakış açısına sahip oluruz.

Elbette stratejik kültür kendi içerisinde de birtakım boşluklara sahiptir. Kavramın içerisindeki jenerasyon ayrışmaları ve ölçülmesini zorlanılması bunların başında gelmektedir. Ancak bu noktada bu tez için önemli olan stratejik kültür kavramının, içerik olarak farklı olsa da aynı temel sütunlarına bağlı olarak kendilerine bir siyasi yol çizmiş olan iki ülkenin bu benzerlik ve farklılıkları nasıl ortaya çıkardıklarını analiz etmedeki ilgi çekici potansiyelidir. Bununla birlikte, hem teorik olarak defalarca orta güç, yükselen orta güç, yükselen orta güç olarak tanımlanmış hem de 'yükselen orta güç' pratiklerini gerçekleştirmede yüksek bir eğilimi olan iki ülke, tezin baz aldığı zaman aralığının sonuna gelindiğinde nasıl bu kadar farklılaşabileceği, ancak stratejik kültürel varlıklarının analiz edilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu noktada stratejik kültürel lensini takarak iki yükselen orta gücün yaşamsal evrak-ı metrukesini okuyabilme

çabası, her iki kavrama da yeni akademik ufuklar açmada faydalı olacaktır.

Özetle, kültürü hesaba katmayan stratejik seçim açıklamalarının yetersizliklerini ortaya çıkarmak için bir stratejik kültür yaklaşımı asgari bir şarttır. Genelde bu, realist teorilerin varsayımlarıyla yüzleşmeyi içerir. Pek çok stratejik kültürcü bunu bir başlangıç noktası olarak alır, ancak daha sonrasında buna teğet geçerek ilerler. Johnston'a göre, uluslararası kültürel karşılaştırmalar yapma olasılığı, sonuçları açıklamak için her durumda stratejik bir kültür hesabının kullanılabileceğini savunma durumunu güçlendirebilir. Bu araştırma çerçevesini analizt etmek için ise stratejik kültür ve karşılaştırılacak vakalarla uyumlu bir teori veya kavram "algısal lens" olarak kullanılabilmektedir. Bu noktada, bu tezde uygun olarak görülen ikinci algısal lens, karşılaştırılacak ülkelerin bizatihi kendilerinin ve araştırmacılarının onlara ithaf ettikleri bir kavram veya teori olmuştur. Bu kavram da daha önce bahsedildiği gibi "yükselen orta güç"tür. Tezin ilk fikri, araştırma sorusu, hipotezi ve vaka seçimi yapılırken bu uyum ve denge gözetilmiştir. Nihayetinde amaç, incelenecek vakayı uluslararası ilişkiler zeminine koyduktan sonra, stratejik kültür ve yükselen orta güç kavramlarını hassas mercekler olarak seçerek konuya bu açıdan bakmaktadır.

Bu araştırma, stratejik kültürün üçüncü jenerasyonunun bir stratejik davranışın bağımlı değişkenini etkileyen diğer olası faktörler arasında etkili bir bağımsız ya da müdahil değişken olarak stratejik kültür yaklaşımını merkeze alır. Bu çerçevede, Jeffrey Lantis'in stratejik kültürün potansiyel kaynakları üzerine yaptığı çalışmalardan yararlanılarak, yükselen orta güçlerden Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürleri incelenecektir. Araştırmanın odak noktası, bu ülkelerin yerleşik stratejik kültürlerinin zaman içinde nasıl evrildiği ve değiştiği üzerinedir. Bu evrimsel süreç, Türkiye ve Güney Kore'nin 21. yüzyıldaki stratejik kültürlerinin süreklilik ve değişim dinamiklerini anlamak adına kritik bir öneme sahiptir. Bu iki ülkenin stratejik kültürleri arasında yapılacak karşılaştırmalı analiz, kültürel değişimlerin dış politika tercihlerini nasıl etkilediğine dair değerli bilgiler sunacak ve bu bağlamda, stratejik kültür teorisi üzerine derinlemesine bir perspektif kazandıracaktır.

3. BÖLÜM: YERLEŞİK STRATEJİK KÜLTÜR

3.1. GÜNEY KORE'NİN YERLEŞİK STRATEJİK KÜLTÜR UNSURLARI: JEOPOLİTİK, İTTİFAK, REFAH

Güney Kore'nin stratejik kültür unsurları, stratejik kültür çalışmalarına çok önemli kapılar açabilecek potansiyele sahiptir. Zira çalışmanın yöntem kısmında da açıklandığı gibi stratejik kültür unsurlarını belirlemek veya ölçmek için Lantis (2009) tarafından oluşturulan kaynak tablosuna bakıldığında, tablonun her bir kavramına Güney Kore'nin stratejik kültür unsurlarına temas ettiği görülebilmektedir. Bu unsurları Türkiye'nin stratejik unsurlarında olduğu gibi iki şekilde ayırmamız gerekmektedir. Çünkü stratejik kültür unsurları yalnızca yerleşik olarak nitelendirilen olgular değildir. Kültürün stratejiye olan etkisi değişebilir, dönüşebilir, ortadan kalkabilir, unutulan bir kültürel unsur yeniden hatırlanabilir veya yeni bir stratejik kültür unsuru ortaya çıkabilir. Bunların ortaya çıkması ise öngörülemez süreçlere bağlıdır. Yani bir stratejik kültür unsuru kalıcı bir şekilde, var oluşundan itibaren ilgili milletin kültürünü etkileyebilmektedir. Bunun tam zıttı olarak ise 10 yıllık bir devlet politikası, milli hafızada iz bırakabilecek bir felaket veyahut mucize bir başarı, stratejik kültür unsuruna dönüşebilmektedir. Bunlar, Güney Kore'nin stratejik kültürünü etkileyen kaynaklar olarak görülmekte ve unsurlarını tespit ederken büyük önem arz etmektedir.

Kore yerleşik stratejik kültürünü anlamak için, Kore Yarımadası'ndaki bazı önemli stratejik kültür kaynaklarını belirlemek önemli bir adımdır. Diğer birçok olası aday kaynak arasında, Korelilerin stratejik düşüncelerini derinden etkileyen yerleşik unsurları şöyle sıralayabiliriz:

1) Kore halkını, diğer halklardan ayıran tarihi, kültürü ve *minjok* milliyetçiliği

2) Kore halkının ortaya çıktığı tarihten itibaren sürekli ve derinden etkileyen coğrafyası, buna bağlı jeopolitiği ve jeostratejisi.

3) Korelileri kültürel olarak çevreleyen ve bin yıllardır devam eden büyük güçlerle ittifak yapma eğilimi

4) Yarımada'da bir düzen halini almış Kuzey-Güney ayrımı, bunun tarihsel kökenleri ve stratejik ve güvenlik karar almadaki kültürel etkisi

5) Kore krallıkları ve devletlerinin tarihi boyunca yaşadığı güç, refah ve kalkınma arayışı.

Bu kaynaklar, ilk Çağ Kore krallıklarından modern Güney Kore devletine kadar, Kore siyasetinin, ekonomisinin ve güvenliğinin şekillenmesinde rol oynayan stratejileri etkileyen yerleşik unsurlardır.

3.1.1. **Kore Tarihi ve Kültürel Kaynakları: Krallıklar, Konfüçyusçülük ve Minjok**

Tarih, stratejik kültürün hem oluşumunu hem de belirli bir güvenlik topluluğunun stratejik yolculuğundaki etkisini tartışan en önemli faktördür. Tarih, stratejik kültürdeki rolüne odaklandığı düşünüldüğünde, üç şekilde işlemektedir. Birincisi, tarihin seyri ile birlikte ulusal kimlik de güçlendirilir. Bir grup insan, belirli bir coğrafi durumda aynı deneyimleri biriktiren ortak bir bağı paylaşır. Tarih bir grubun üyeleri tarafından ne kadar uzun süre paylaşılırsa, güçlü bir gelenek oluşturan ve belirli değerlerin ve inançların sürekliliğini geliştirmeye hizmet eden dayanışma ve kimliğin etkisi de o kadar güçlü olur (Morgan, 2003: 19). İkincisi, stratejik bir kültürün oluşmasında ve sürekliliğinde tarih önemlidir. Kültür doğuştan değildir. Bir grubun zaman içindeki ortak deneyimini ve bunların etkisi, kültürü oluşturan fikirlerin repertuarını oluşturmaktadır. Sonuç olarak, tarihin seyri, halkının kendi algısal yapısını inşa etmesine yardımcı olarak bir yönetimin stratejik davranışında yönelim olarak ortaya çıkarmada önemli bir görev görmektedir. Bu sayede, belirli bir güvenlik ortamındaki belirli bir davranış için tercihler oluşturulur ve genellikle ilgili seçeneklerin kapsamı düzenlenir (Jensen, 1982: 100). İçselleştirilmiş bir tarih, gerçeğe rağmen, bazen bir durumu değerlendirmede, bir hedef belirlemede ve hedefe ulaşmak için belirli bir şekilde performans göstermede baskın bir role sahiptir. Basitçe ifade etmek gerekirse, "toplumlar önemli ölçüde geçmişlerinin tutsaklarıdır" (Gray, 1991: 45).

Kore halkının Kore Yarımadası'nda tarih boyunca yaşadıkları, Kore stratejik kültürünün anlaşılması için çok önemlidir. İlk göçmenlerin M.Ö. 3000 civarında Kore Yarımadası'na geldikleri bilinmektedir (Kim, 2012: 4). Bu insanlar, arkeolojik ve dilbilimsel çalışmaların yanı sıra efsanevi kaynaklara göre, Altay Dağları'ndan Mançurya ve Sibirya'ya doğru göç etmeye başlamışlar ve sonunda Kore Yarımadası ve benzeri uzak doğudaki topraklara gelmişlerdir. Bu insanlar başlangıçta ekonomilerini avlanarak yöneten göçebe kabileler iken sonrasında coğrafyanın kendilerini balıkçılık ve tarım kültürüne yönelttiği Kore yarımadasının orta ve güney kesimlerinde yaşayan topluluk haline gelmiştir.

Kore Yarımadası'nda devlet oluşumunun ilk aşamasında, birçok kabile esas olarak savaşarak daha büyük devletimsi yapılara evrilmekteydi. Eski devletlerin ortaya çıkışı, bu müttefik kabileler anlayışının daha ileri götürülme aşamasından sonra meydana gelmiştir.

Kore'nin ilk devletimsi yapısı sayılabilecek Antik *Chosun* halkı "doğudaki okçu barbarlar" olarak kaydedilmiştir (Kim, 2003: 1). Çin'in doğu kıyısı olan Mançurya'ya, Yangtze Nehri'nin kuzeyine ve Kore Yarımadası'na yayılmışlardır. Kore mitolojisinde *Dangun'un* doğduğu bir efsane önemli yer tutmaktadır. Dangun, M.Ö. 2333 yılında hüküm sürmeye başladığı söylenen cennet kökenli bir baba ve bir ayı totem kabilesinden bir kadının çocuğudur. Ancak 'doğulu okçu barbarlar' daha iyi iklim koşulları için Mançurya ve Kore Yarımadası'na doğru hareket etmişlerdir. Bu dönemde, birleşmeye ve daha büyük bir yönetim kurmaya hevesli birkaç başka devlet ortaya çıkmıştır. Zaman geçtikçe, coğrafi olarak yarımadanın içinde veya yakınında bulunan üç krallık, erişimleri dâhilindeki diğer kabileleri çoğunlukla teslimiyet veya savaş yoluyla başarılı bir şekilde kendilerine dâhil etmiştir.

Üç krallık arasındaki rekabet dönemi Kore tarihi için önemlidir. M.S. dördüncü yüzyıldan sonra, üç büyük krallık kendi güvenliklerini korumak veya bölgede hegemonik güç elde etmek için birbirleriyle rekabet etmişlerdir. Yarımada, kuzey kesiminde *Koguryo* ve güney kesimde *Silla* ve *Baekjae* olmak üzere üç coğrafi bölgeye ayrılmıştır. *Koguryo*, üçlünün en büyük askeri gücüyken, göçebe geçmişinin avantajını kullanmıştır. *Koguryo* öylesine güçlüydü ki, Kuzeydoğu Asya'da hegemonya için Çin anakarasındaki güçlere karşı mücadele edebilmiştir. Fakat o dönemlerde Mançurya üzerinde artan Çin kontrolü ve Kore'de oluşturulan komutanlık sistemleri, bu iki bölgenin de Çin'in kültürel etki alanına girmesine olanak tanımıştır. Çin dilinin, felsefi düşüncelerin, siyasi ideolojilerin, sosyal organizasyonun, hukuk sistemlerinin ve sanatsal ifadelerin bu bölgelerde geniş bir şekilde kabul görmesi başlamıştır. Koguryo'nun adapte ettiği Çin tarzı bürokratik yapı, monarşi, babadan oğula geçiş sistemi, bölgesel idare, para birimi ve surlarla korunan şehirler, Kore'deki artan Çin etkisinin göstergesi olmuştur (Hwang, 2017: 51). Yarımada'nın (*Koguryo*) ve kıtanın (*Sui, Tang*) hegemonik güçleri arasında süregelen bir çatışma varken, diğer iki küçük krallık ya rekabet yoluyla ya da bir ittifak kurarak kendi askeri güçlerini artırmaya çalışmıştır. Sonunda, başlangıçtaki üç krallık arasında en küçüğü ve en yenisi olan *Silla*, daha büyük bir stratejik esneklikle, önce Koguryo ve sonra Backjae olmak üzere diğer iki krallığı yendikten sonra yedinci yüzyılın sonlarında Kore tarihinde ilk kez yarımadanın birleşmesini başarıyla gerçekleştirmiştir. *Silla*, kıtadaki en güçlü dış güç olan Çin'deki *Tang'a* borçluydu. Birleşmeden sonra, giderek tüm yarımadayı kontrol etmeye çalışan *Tang'ın* stratejik dönüşüyle karşı karşıya kalmıştır. *Silla*, son savaşı başlatarak *Tang'ın* ilerleyeişini durdurmayı hedeflemiştir. Ancak bu sefer karşısındaki güç ne *Koguryo* ne de *Backjae* gibi görece mücadele edilebilir bir güç değildi. Muazzam bir askeri, lojistik ve manevra gücüne sahip *Tang* ordusuydu. Nihayetinde Silla savaşı kazanmıştır.

Böylece Yarımada'da istikrar için önemli bir adım atılmıştır. Aynı zamanda bu savaş, iki rakipten katılan insanları asimile etmek ve birleşmeden kaynaklanan iç kırılganlığın üstesinden gelmek için önemli bir fırsat olmuş ve dayanışma sağlamasına katkıda bulunmuştur (Hwang, 2017: 15-16).

Onuncu yüzyılın ortalarında, Birleşik *Silla'nın* gerileme ve ardından geç dönem Üç Krallık devri gelmektedir. Koguryo'nun halefi olduğunu iddia eden *Koryo*, kısa bir savaş döneminden sonra yarımadayı yeniden birleştirmiştir. *Koryo*, isminden de anlaşılacağı gibi, ataları *Koguryo'ya* ve ruhuna saygı göstermeye ve onu yaşatmaya çalışmıştır. Aynı bağımsızlık ve kendi kendine güvenme ruhu atasının krallığıyla benzeşmektedir. Bu, *Koguryo'nun* ölümünden sonra kaybedilen kuzey topraklarının geri kazanılması için askeri politikalarının geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu politikanın bir sonucu olarak, *Koryo'nun* Han, Kuran, Yojin ve Moğol gibi komşu kuzey güçleriyle olan ilişkisi, mücadele ve çatışmayla daha da karmaşık bir hal almıştır.

Koryo Hanedanlığında Konfüçyanizm özellikle idari yapılanma olarak kabul görülürken, Budizm ise gündelik ve toplumsal hayatı etkilemesi bakımından önem taşımaktaydı. Budizm'in etkisi daha çok mimari, bayram ve festivallerde kendini göstermiştir. Koryo hanedanlığı Silla ve Barkjae hanedanlarının aristokrat mirasını devam ettirmiş bir krallık olarak kendini göstermiştir. Dış ilişkilerde de Liao Hanedanlığı'na karşı üstünlüğünü sürdürmüş, Kore topraklarında barışı, ulusal bütünlüğü ve Koreli kimliğini korumayı başarmıştır.

Bu tarihe kadar Kore Yarımadası'na yönelik tehdit sadece kuzeyden gelmekteydi. Bununla birlikte, *Koryo* hanedanından itibaren, Japonya'nın güneyinde önemli ölçüde artan bir tehdit ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Kore'nin güvenliğine yönelik tehdit mefhumu, her yarımadanın kaderinde olduğu gibi iki yöne dönüşmüştür. Tehditlerin artışı, krallıklardaki endişenin askeri ve elit kademeye de sıçraması üzerine *Koryo*, kendi generalinin askeri darbesinden sonra *Chosun* hanedanına geçmiştir. Chosun Hanedanlığı, Koryo'dan devraldığı büyük mirasta hüküm süren son krallık olmuştur. Bunun yanında, bu seviyede büyük bir refah ve düzenden yararlanarak, Kore kültürüne büyük katkılar yapmıştır. Özellikle, Kore tarihinin en büyük krallarından olan *Sejong, Chosun* döneminde yaşamıştır. Günümüzdeki Kore alfabesini yaptıran, *Yangban* olarak adlandırılan eğitimli bürokrasi sınıfının temellerini atmıştır. Ayrıca Kral, Yeni-Konfüçyanizm'in "birlik algısının" yerleşmesinde de önemli bir rol

oynamıştır. Bu Kore halkının kültürel dönüşümü için çok önemli bir noktaydı. Ancak Chosun hanedanının neo-Konfüçyüşçülüğü benimsemesindeki temel amaç basitti. Konfüçyüsçülük ile *Chosun* için dış ilişkiler, yani Çin ile ilişkiler, ideolojisinin etkisiyle en önemli dış politika mefhumu haline gelmiştir. Böylece güvenliği için, Çin otoritesine ve sistemin düzenine saygı göstererek Çin'in hegemonik gücü ve dostane diplomatik ilişkisinden fayda beklemiştir (Hwang, 2017: 52).

Böylelikle Chosun, Güney'de Japonya ve kuzeyde *Yojin* gibi daha az gelişmiş ülkelere büyük bir iyilik yapmıştır. Bununla birlikte, Konfüçyüsçülüğün, ordunun faydasını görmezden gelirken şair ve ulemaya aşırı vurgu yapma özelliği nedeniyle, devletin sağlam yönetimi üzerinde güçlü bir olumsuz etkisi de olmuştur. Sonunda Güney Denizi'nden gelen tehdit artmıştır. Hideyoshi, Japonya'nın sıkı kontrolünü elinde tutarak hazırlıklarını tamamlarken, yedi yıl sürecek Kore-Japon savaşı için, 1592 baharında Kore'yi işgal etmek amacıyla 150.000 kişilik bir ordu göndermiştir. *Chosun*, Japon istilasından tamamen kurtulmadan önce, kuzeyden 1627 ve 1636 Mançu istilalarına maruz kalmıştır. Klasik Kore dönemi, birçok tarihçiye göre burada sona ermektedir. Tezin yapısı itibariyle, modern Kore Dönemi'nin tarihi akışı, diğer stratejik kültür unsurları içerisinde anlatılacaktır.

Bir ülkenin ne stratejik kültür ne de stratejik davranışının, ilgili devletin genel halkının ve karar vericilerin sahip olduğu kimliğinin etkisinden bağımsız olabilmektedir (Taylor, 1985). Bunun nedeni büyük ölçüde, kültürel kimliğinin, mütehayyil ve ortak tarihlerinin, ülkülerinin, dillerinin, çatışma çözme mekanizmalarının yanı sıra tercih ettikleri sosyal örgütlenme biçimlerini ve dış sınırları kapsayabilmesidir (Berdal, Oros ve Verweij, 2016). Kendilerinin başkalarından üstün olduğuna inanma eğiliminde olan bir grup insan, saldırgan bir güç kullanımıyla kendi siyasi veya askeri hırslarına ulaşma çabalarını haklı çıkarmak için bu fikri kullanmaktadır. Başka bir grup insan da kendilerini barışsever bir öz kimliğe sahip olarak görebilmekte ve bu sayede daha barışçıl bir dünya topluluğu inşa etmek için güçlü bir dürtü ile teşvik edilmektedir. Stratejik kültür, kimlik kavramında bireyci kimlik anlayışı ile toplumcu kimlik anlayışının arasında bir yerde konumlanmaktadır. Burada stratejik kültür için önemli olan kimlik mefhumu ulusal kimliktir. Bir ulus, kendi kimliğiyle ilgili bir gelişme olduğunda bir takım siyasi hassasiyetlerini ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası politikada da birincil bir rol oynayan devletlerin en önemli ve en büyük kurucu unsurlarından biri olarak, kendi ve ötekinin milli kimliğini anlamak, stratejik kültür çalışmasında en büyük ilgi alanlarından birisidir.

Belli bir kimlik türü, bir grup insanı kendi stratejik kültürlerini şekillendirmede iki ana

açıdan etkilemektedir. Birincisi, benlik ve başkalarının farklılaşmış algısıdır. İkincisi, genellikle algılar ve davranışlar arasındaki ilişkide kritik bir rol oynamaktadır. Her devlet veya güvenlik topluluğu, kimliğin ifade edilmesiyle ilişkili proje veya hedeflere sahiptir (Blaney ve Inayatullah, 1998: 70). Coğrafi ortamda ne kadar az değişiklik olursa, etnisitenin bileşimi o kadar basit ve kültürel homojenlik ne kadar yüksekse, dil ne kadar uyumlu ve benzersiz olursa, tarihsel deneyim ne kadar uzun olursa, bir ulusun daha yüksek ve daha yoğun bir ulusal kimlik düzeyi gösterme olasılığı o kadar artar.

Kore halkı, yukarıda ele alınan kriterlerin birçoğuna dayalı olarak daha yüksek bir ulusal kimliğe sahiptir. Bunun başlıca nedeni, tarihlerinin yaklaşık dört bin yılı boyunca hayatta kalabilmeleri, statik bir coğrafi ortamda benzersiz bir dile sahip son derece homojen bir ulus oluşturmaları ve bunu başarıyla sürdürmeleridir (Conner, 1972: 320). Kore Yarımadası'ndaki insanların, ulus ile devlet ve birey arasında güçlü bir bağ görevi gören ve Korelilerle aynı ulusal kimliğe dair sağlam bir algıya sahip olan çok güçlü bir ulusal kimlik biçimi sergilediği görülmektedir.

3.1.2. **Kore Yarımadası'nın Jeopolitiği ve Jeostratejisi**

Coğrafyanın etkisi, uzun zamandır çeşitli stratejik sonuçların dikkate alınması gereken en temel unsurlarından biri olarak vurgulanmıştır. Stratejik kültür araştırmacıları da coğrafyanın bir kaynak olarak önemi konusunda benzer yaklaşımlarda bulunmaktadır. Her şeyden önce, çalışmalar jeopolitik düşüncelerin ve devlet davranışı üzerindeki yapısal baskıların önemini kabul etmektedir. Böyle bir yaklaşım, ülke güvenlik politikası geliştirmeyi etkileyen önemli gelişmeleri ve zorlukları yakalamaktadır. Ayrıca, devlet davranışının maddi ve düşünsel açıklamaları arasında yararlı bir köprü sağlar ve yaklaşımlar arasıdna köprü olur (Lantis, 2014: 172).

Farklı ülkeler arasında değişen güvenlik anlayışlarına dair normlar ve değerler, yıllar boyu süregelen araştırmalarla netleştirilip, derinlemesine analiz edilmiştir. Bu çeşitlilik, devletlerin benzersiz stratejik eylemlerini, güvenlikle ilgili kararlarını ve beklentilerini açıklayabilme ihtiyacından dolayı "stratejik kültür" teriminin doğmasına sebep olmuştur. Daha önce detaylıca ele aldığımız stratejik kültür, bize toplumsal değerler, kolektif hafıza, tarihsel deneyimler gibi değerli ve bilgilendirici araçlar sağlar. Herhangi bir savaş veya strateji, belirli coğrafi durumlar dikkate alınarak tasarlanmakta ve uygulanmaktadır. İkincisi, iklim, kaynaklar, doğurganlık ve güvenlik tehdidine maruz kalma ya da güvenlik tehdidinden korunma gibi bireyden topluma her seviyede o coğrafyada yaşayanların tarihini şekillendirdiği için,

coğrafyanın kültürün oluşumu üzerinde temel bir etkisi vardır (Morgan, 2003: 19). Bu nedenle, bir stratejik kültür, doğrudan veya dolaylı olarak onu etkileyen savaş ve strateji açısından kültürel bir yönelim olarak algılanabildiği için, coğrafyayı hem kültürler hem de stratejiler için kritik bir faktör olarak hesaba katmak gerekmektedir.

Belirli bir coğrafyanın etkisi hem mutlak hem de göreceli olarak düşünülebilir. Mutlak açıdan dikkate alındığında, mutlak konum, bölgesel büyüklük ve mesafe, şekil, arazi ve hava durumu gibi birkaç coğrafi faktör önem arz etmektedir. Mutlak bir coğrafyanın durumu ve rolüne ek olarak psikolojik coğrafya da dâhil olmak üzere göreceli coğrafya sayılabilir. Psikolojik coğrafya, göreceli konum ve fiziksel konum algısı gibi büyük ölçüde kendine has durumuyla şekillenebilir. Psikolojik coğrafya faktöründe komşu ülkelerin karakteri ilk ve en önemli kritik faktördür.

Esasen coğrafya, "her devletin ulusal güvenliği için görece değişmeyen coğrafi bağlamı" (Gray, 1991: 46) nedeniyle esas olarak tarih ve kültürle bağlantılı olarak kalıcı bir güçtür. İnsanlar gelir ve gider: ancak coğrafya kalır. Etkisi, belirli bir kültür ve tarihin oluşumunu aktif olarak etkileyerek, zaman içinde hüküm süren ve kesinlikle geçici olmayan bir faktör olarak görünme eğilimindedir. Tarihin kendisi büyük ölçüde geçmişin coğrafyasına borçludur. Gelecekteki stratejik olaylar, tarihte çözüldüğü şekliyle hem çağdaş coğrafyadan hem de geçmiş coğrafyadan etkilenmektedir. Bununla birlikte coğrafya, stratejik dramların bir sonucu olarak coğrafi ortamda önemli bir değişiklik olduğunda, stratejik adaptasyon olarak stratejik kültürde bir değişikliğe katkıda bulunabilmektedir.

Söz konusu Kore Yarımadası ise, konumu, geçmişi ve kaynakları itibariyle Yarımada, coğrafi koşullarıyla, neden belirli jeostratejik politikaları benimsediğini anlamanın anahtarı olabilir. Coğrafya ve Kore yarımadasındaki çatışma mirası, Güney Kore'nin stratejik kültürü üzerinde açıkça güçlü bir etkiye sahiptir. Kore'nin coğrafya, iklim ve kaynaklar dâhil olmak üzere bu kritik unsurları güvenlik politikası geliştirmesini kesinlikle etkilemiştir. Kore adasının stratejik kültürünün jeo stratesinin iki yönü vardır: Yarımadanın konumu ve kendine has durumu.

Bir yarımadanın genel özellikleri iki yönlüdür: yani hem deniz hem de karasaldır. Bir yarımada devleti, boyutu ve şeklinin yanı sıra, komşu güçlerinin stratejik çıkarlarını kendine çekme eğilimindedir. Bu, büyük ölçüde coğrafi gerçekliğinden dolayı, bir kıtanın sonunda ve kıtaya yaklaşan deniz güçleri için en yakın noktada bulundurmaktadır. Kore yarımadası, stratejik jeopolitik koşulları nedeniyle her zaman bölgesel güçlerin ilgisi nesnesi olmuştur.

Yarımada, Asya anakarası ile Japonya arasında bir "kara köprüsü" sağlayarak Doğu Asya tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Bu büyük jeostratejik önemi ile Çin'den Japonya'ya kültür aktarımında "aracı" rolünü oynamıştır (Nahm, 1988: 17). Ancak, "Doğu Asya'nın kalbinde" yer alan bölge, yarımadayı çevreleyen hem "kıta" hem de "Pasifik" güçleriyle aktif bir şekilde ilgilenmektedir (Wanne, 1982: 1). Kore kültüründe bu durum "balinalar arasındaki karides" şeklinde bir anlatı olarak ortaya çıkmıştır (Shim, 2009).

Peki, Kore Yarımadası'nı bu kadar benzersiz kılan özellikler nelerdir? Bu noktayı daha iyi anlamak, Kore Yarımadası'nın iki yönünü, mutlak ve göreceli coğrafyalarını ayrı zeminler üzerinde düşünmeyi gerektirmektedir. Kore Yarımadası'nın mutlak coğrafyası düşünüldüğünde, boyutu, şekli, arazisi ve konumu (mesafe, sınırlar) gibi bazı özellikler dikkate değerdir ve bazı çıkarımlar sunmaktadır. Yarımada olarak boyutu ne çok küçük ne de çok büyüktür. Şekil kısa ve geniş olmaktan çok uzun ve dardır. Yarımadanın büyük engebeli dağlarla kaplı arazisinin özelliği, dışarıdan gelen önemli istilaları engelleyecek yeterli bir siper sağlamasa da işgal zamanlarında yaşayanların hayatta kalması ve bağımsız olması için iyi koşullar sunmuştur (Choi, 1999: 94). Son olarak Yarımadanın nispeten çok sayıda nehri vardır ve bunlar kaynaklar açısından görece kolaylık sağlamaktadır.

Göreceli coğrafyası, yarımadanın çevresindeki stratejik odakların coğrafi konumu ve bunların yarımadanın coğrafyasına göre arazi, hava durumu ve enlem ve boylam açısından kendi göreceli karakterleriyle ölçülebilmektedir. Bu açıdan Kore Yarımadası'nın en önemli komşuları kuşkusuz hem modem öncesi hem de modern çağda Çin ve Japonya olmuştur. Sovyetler Birliği (Rusya) ve ABD, 19. yüzyılın ortalarından itibaren dâhil olmuştur. Komşu ülkelerin tarzı, stratejik etkileri ve güç kullanma eğilimlerini içeren daha geniş jeopolitik bağlamda stratejik etkilerini bulmaya çalışırsak, Kore Yarımadası'nın göreceli konumunu anlamayı daha da kolaylaştıracaktır.

Komşu Çin, asla sadece komşu Çin olmamıştır. İttifaklar bölümünde daha geniş bir şekilde açıklanacaktır fakat özetle, Kore Yarımadası, anakara Çin'deki merkezi güçlerin doğması, büyümesi, gerilemesi ve düşüşünden ciddi şekilde etkilenmiştir. Kore Yarımadası genellikle ya hegemonyasını tamamlamak için atılan son adım olarak ya da denizden Japonya'ya doğru genişlemek için bir köprü olarak görülmüştür. Çin'in çevresindeki 'barbar' komşularını kontrol etme ve hegemonik gücü sürdürme tarzı, yarımadadaki krallıkları yönlendirmiştir. Pan-Çin düzenine boyun eğme ve bütünleşme yoluyla Konfüçyüs düzenini takip etmek, saygı göstermek ve eşdeğer haraç ödeyerek zorlamak, Çin hanedanlarının temel

talepleri olarak meydana gelmiştir. Bu dünyaya entegrasyon, büyük olasılıkla Kore Yarımadası'ndaki krallıkları siyasi kültürlerinde daha statik, muhafazakar ve savunma politikalarında daha reaktif ve savunmacı olmaya zorlamıştır. Bununla birlikte, bu Çin merkezli düzenin herhangi bir şekilde reddedilmesi ve yarımadadaki herhangi bir güçlü ve milliyetçi güç tarafından bağımsız ve özerk bir güç arayışı, hızla mücadeleye ve çatışmaya yol açmıştır.

Buna karşılık Japonya, Kore Yarımadası konusunda coğrafi konumundan yararlanmıştır. Dışarıdan ciddi bir kesinti olmaksızın ve Kore Yarımadası'nda karasal kuvvetlere karşı güçlü bir siper görevi gören barışçıl ve destekleyici komşulara sahip olma şansını kullanmaktan çekinmemiştir. Bu, Japonya'ya benzer bir tecrit gücü olan ancak kıta ile daha aktif teması olan İngiltere'nin durumundan farklıdır (Takeuchi, 1994: 105). Kore ve Çin karakterleri Japonya'yı farklı şekilde etkilemiştir. Japonya'nın Kore-Japon savaşından sonra başarılı bir şekilde birleşmesi ve Tokugawa Shogunate'nin (1603-1868) inzivacı politikaları, büyük ölçüde, başta Kore ve ikincil olarak Çin olmak üzere komşularının münzevi özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu, Japonya'nın güvenliği için fiziksel izolasyon avantajının en üst düzeye çıkarılmasında çok önemli bir temel koşul olmuştur. Bununla birlikte, iç isteklerini tatmin etmek için genişleme ihtiyacıyla birleşmesini tamamlayan Japonya, Kore güvenliğine yönelik en düşmanca ve tehlikeli tehdit haline gelmiştir. Kore Yarımadası'nın göreceli coğrafyasından kaynaklanan coğrafi kırılganlığı, büyük ölçüde Kore'nin stratejik kaderini şekillendirmiştir.

Yarımadanın sahip olduğu coğrafya ve kaynaklar nedeniyle ekonomik özellikleri, askeri stratejide savunma karakterine daha yakındır. Kang Choi'ye göre, yakın zamana kadar Kore ağırlıklı olarak bir "tarım toplumu" idi. Savunmaya yönelik operasyonlar yürütmek için yeterli sayıda görece küçük bir silahlı kuvvet bulundurmak zorundaydı. Bu aynı zamanda Korelilere "kaynaklara erişim elde etmek için yabancı bölgeleri ele geçirmeye gerek duymadıklarını" hissettirmiştir ve bu da Kore'yi saldırgan ve fetih odaklı bir toplumdan çok "savunma odaklı" bir hale getirmiştir (Choi, 1994: 94-95).

3.1.3. **Kore'nin İkili İlişki Kültürü**

Güney Kore'nin eski çağlardan günümüze kadar, kendinden görece olarak büyük askeri, ekonomik, nüfus vd. kapasiteye sahip bir güçle ikili ilişki kurma stratejisi olagelmiştir. Bu ilişki *Silla* hanedanından modern Kore Cumhuriyeti'ne kadar, ikili ilişkilerin inşa edilip sürdürülmediği bir zaman neredeyse yoktur. Bu ilişkilerinde temelinde birkaç ortak özellik vardır ve Kore yöneticileri genellikle şunları aramışlardır: 1) Kendinden daha güçlü bir krallık/devlet ile kurulan

hiyerarşi; 2) Büyük gücün güvenlik şemsiyesinin altında yer alma motivasyonunun yüksekliği; 3) Bu güvenlik ve güç yardımı karşılığında sömürgevari bir düzenden ziyade, karşılığında saygı ve vergi odaklı olunması; 4) Pragmatik, gerektiğinde ikili ilişkiye karşı otonom hareket edebilecek kadar gücünü koruma içgüdüsüyle hareket edilebilmesi; 5) Son ve en önemli olan, büyük gücün kimlik odaklı müdahalelerini, kültürel ve sosyolojik etkilerini, asimilasyon politikalarını, isteğe bağlı olarak kabul eden, aksi takdirde bu tarz bir kültürel müdahaleye karşı savaşabilecek kadar kararlılık.

Modern zamanlarında öncesinde Doğu Asya'nın geleneksel uluslararası sistemi, Konfüçyüsçü fikirlere dair bir Haraçgüzar sistemine dayanan Çin-Merkezli düzen olarak tanımlanmaktadır. Bu sistem hem Doğu hem de Güneydoğu Asya'da *Han* hanedanının kuruluşundan sonra yani milattan önce ikinci yüzyılın ortalarından beri varlığını sürdürdüğüne inanılmaktadır (Moon ve Chun, 2003: 117). Bu tarihten önce, bölgesel düzenin kurulması için hayati öneme sahip olan, uluslararası ilişkileri yöneten genel kabul görmüş ve sistematik olarak uygulanan norm, kural ve prosedürler göze çarpmamaktadır (Moon ve Chun, 2003: 115).

Çin-Merkezli uluslararası sistemin kuruluşundan sonra, bölgedeki daha küçük güçler, büyük güçlerin askeri tehdidini en aza indirebilmek ve kayda değer ölçüde siyasi otonomi sağlayabilmek karşılığında, bu büyük güçlere vergi/haraç ödemek ve onların gücüne saygı gösterme stratejisi yürütmüşlerdir. Çoğu durumda, daha küçük güçler, Çin anakarasındaki hegemonik hanedanın iktidarını ve otoritesini, çoklu ilişkilerden ziyade o hanedanla ikili ilişkiler kurarak veya sürdürerek kabul etme yoluna gitmişlerdir. Geleneksel Çin Merkezli haraçgüzar sisteminin can alıcı karakterini anlamak için en önemli fikirler Konfüçyüsçülük ve yasacılık fikirleridir. Bu iki alana şu şekilde sirayet etmiştir; Çin'in iç sınırlarında siyasi sınırların ve manevra alanlarının yasalarla belirlenmesi ve Konfüçyüsçülüğün sınır dışı faaliyetlerde ve kültürel sınırları belirlemede ana faktör olmasıdır.

Kore, 6. yüzyılda ortaya çıkan Birleşik Silla Hanedanlığın'dan 19. yüzyılın sonlarına kadar yani yaklaşık 1200 yıl bu haraçgüzar sisteminin içinde yer almıştır. Zira Kore, modern zamanlara kendine has bir düzeni, kültürü, yaşayışı olan ve başka topraklara karşı emelleri olmayan bir ülkeydi. Ancak buna karşın, Kore toprakları neredeyse iki yılda bir, bir yabancı gücün işgal teşebbüsü ile karşı karşıya kalmıştır (Kim, 2012). Çin Hanedanıyla bu tarz ilişki kurmak, Korece'de Sadae (büyüğe saygı ve hizmet) ve Jaso (küçüğü himaye ve ona yardım) olarak kavramsallaştırılmıştır. Ancak bu kültür, bir sahip/köle kültüründen ziyade, bir süper gücün büyüklüğünü kabul ederek, onunla ittifak yapma olarak görülmelidir. Zira Kore, yasal

denetim alanının dışında olmasına rağmen kültürel denetim alanı içinde yer almıştır. Siyasi anlamda, haraçgüzar sistemi Kore için dezavantajlı olmamıştır. Bu durumda Çin'in Kore'nin içişlerine karışmamasını sağlamıştır. Ayrıca Koreli yöneticilere ve üst sınıfa statülerini ve güçlerini korumalarına yardımcı olmuştur. Özetle, geleneksel Doğu Asya düzeninde, her devlet kendi konumunu ve bölgedeki diğer devletlerin konumunu kabul etmiştir. Devletler bu şekilde belli kurallar ve sınırlar içerisinde dizayn edilmiş, en önemli özelliği hiyerarşik olmasına rağmen etki alanları belli olan bu sistemi kabul etmiş ve bölgesel istikrarı korumayı öncelik edinmişlerdir. Özellikle Chosun Hanedanlığı, Kore tarihindeki hanedanlar arasında sisteme en çok entegre olan hanedanlık olmuştur. *Chosun* dönemindeki Korelilerin dünya görüşü, Sung Hanedanı tarafından benimsenen ve *Sadae-Jaso sistemi* ve *Hwa-Yi*'nin kültürel inancı tarafından desteklenen neo- Konfüçyüsçülük tarafından şekillendirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında bu Sadae-Jaso sistemi, Kore siyasetini etkileyen en önemli kavramlardan biri olarak dikkat çekmektedir.

Doğu Asya'daki geleneksel Çin merkezli düzen, *Qing* Hanedanı'nın Afyon Savaşı'nda yenildiği 19. yüzyılın ortalarından itibaren çökmeye başlamış ve 1895'te Çin-Japon Savaşı'nda Japonya'nın yenilgisiyle siyasi olarak sona ermiştir. Ancak, Korelilerin mevcut Çin-Merkezli düzen ile ilgili krizi daha erken baş göstermişti. 19. yüzyılın sonlarına kadar düzen sembolik olarak ayakta kalmasına rağmen, pratikte Mançuryalılar *Ming* hanedanını fethettiğinde düzenin tehdit altına girdiğini söylemek doğru olacaktır. Geleneksel Haraçgüzar sisteminde, düzenin kabul edilebilir olup olmadığı, hegemonik gücün meşru olarak kabul edilip edilemeyeceğine daha çok bağlıydı. Bu meşruiyet, büyük ölçüde Konfüçyüsçü dünyanın yasal varisinin gereksinimlerini yerine getirmeye bağlıydı. Bu sebeple, Koreli liderlerin Konfüçyüşçü sistemin liderinin Qing Hanedanı olarak kabul edilip edilmemesi hususunda karar vermesi gereken bir konu ortaya çıkmıştır. Zira Mançuryalılar da Koreliler gibi haraçgüzar sisteme bağlı bir topluluktu. Yani eskiden eşit koşullarda oldukları bir siyasi gücün himayesini kabul etmek konusunda kararsızlık vardı. Bu noktada, Koreli siyasetçiler için iki ihtimal ortaya çıktı; Ya Qing Hanedanı'nı tanıyacaklar ve sistemin istikrarından yana olacaklar ya da risk alıp tahtın varisi ve koruyucusu olarak kendilerini ilan edeceklerdi. Hali hazırda Ming Çin geleneği, yeni kurulan Qing Hanedanı değil, kendini tek koruyucu ve 'küçük Çin' olarak gören "Doğu Krallığı" *Chosun* tarafından muhafaza edilmekteydi. *Chosun* bu durumdan cesaret alarak kendi Krallığı'nın Qing Hanedanlığı ile eşit görmeye başlamıştır. Sonunda Koreliler Qing'e karşı büyük bir hezimet yaşayıp, resmi olarak Qing Hanedanlığı'nın üstünlüğünü ve onu Ming Hanedanlığının halefi olarak kabul etmiştir. Ancak Qing Hanedanlığı zayıf bir hegemon olmuş

ve 1895'te Çin-Japon Savaşı'nda yenilmeleri ile bölgede bir güç değişimi ortaya çıkmıştır (Schmid, 2002: 57). Qing hanedanı, Qing ve Meiji imparatorlukları tarafından Çin-Japon savaşını sonuçlandırmak için 1895'te imzalanan Shimonoseki Antlaşması'nın ilk maddesinde ilk kez Kore'nin mutlak egemenliğini tanımıştır. Bu, Kore ile Çin arasındaki resmi Sadae ilişkisinin mutlak sonu anlamına gelmekteydi.

Çin ve Kore ilişkilerinin zayıflaması, Kore ve Japonya arasında yeni bir ilişkinin yolunu açmıştır. Kore ülkesi, ilk kez 1842'de Avrupalı ve Amerikan güçleriyle karşılaşmış ancak inziva durumunu devam ettirmeyi tercih etmiş ve yıllar boyunca Fransız, Amerikan, İngiliz ve Alman güçleriyle çarpışarak ülkesini bu yabancı güçlere kapatmıştır. Ancak 1873'ten Kral Kojong'un danışmanları dış politikada açıklık tavsiye verince, Avrupalılara ilk kez ticaret anlaşması yaparak Kore ülkesi yabancılara açılmıştır. Bu gelişme, Japonya'nın da baskılarını artırmasına sebep olmuş ve nihayetinde 1875 yılında ticari ilişkileri başlatan Kanghwa Antlaşması imzalanmıştır (Seth, 2010: 13). Bu anlaşma, Kore'nin *Sadae-Jaso* ilişkisine dair önemli bir madde içermektedir. Buna göre Joseon Hanedanlığı Japonya tarafından bağımsız bir devlet olarak tanınmış ve egemen bir devlet olarak Japonya'nın sahip olduğu bütün haklara sahip olduğu antlaşma ile garanti altına alınmıştır. Görünüşte bu durum, Kore ve Japonya arasında, Çin-Kore arasındaki gibi bir haraçgüzar sistem olmadığı ve Japonya'nın müdahil olmayacağını yönünde olmuştur.

Japon donanmasının 1905'te Tsushima Savaşı'nda Ruslara karşı kazandığı zaferden, Kore ve Japonya arasındaki ilişkiyi başka sürece geçirmiştir. Hem Çin-Japon savaşı hem de Rus-Japon savaşı oldukça sembolikti, çünkü hızla batılılaşan yeni Japonya sadece "eski" Çin'i değil, aynı zamanda "batı" Rusya'yı da yenebilmişti. Böylece Çin merkezli olan Doğu Asya düzeni sona ermiştir. Bu olaylar sadece Doğu Asya'da geleneksel düzenin çökmesine neden olmamış, aynı zamanda Japonya'yı merkeze yerleştiren yeni bir bölgesel siyasi yapının kurulmasına da katkıda bulunmuştur. Japonya, bağımsız bir devlet olarak tanıyıp Çin egemenliğinden kopardığı Kore üzerinden daha fazla etkisini artırmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda 1905 yılında imzalanan Himaye antlaşması ile Kore Japonya'nın himayesi altına girmiştir (Buzo, 2007: 13). Takip eden süreçte Koreli entelektüellerin bağımsızlık üzerine protestolar düzenlemesi, Japonya'nın Kore üzerindeki statüsü ile ilgili yeniden düşünmesine neden olmuş ve sonucunda 1910 yılındaki İlhak Antlaşması ile Japonya, Kore İmparatorluğu'nu ilhak etmiştir (Caprio, 2009: 185). İlhakın ardından Kore halkı geleneksel, kültürel ve siyasi olarak çok ciddi bir baskı altına alınmıştır. Meiji restorasyonu benzeri bir Avrupa tarzı sanayi, yol, tesis ve iletişim inşası başlatılmıştır. Kore parası yasaklanmış ve Joseon Hanedanlığı'nın

mirası tamamen ortadan kaldırılmıştır (Robinson, 2007: 58). Kore kültürünü yaymak ve propagandasını yapmak, Korece konuşmak, çocuklara Korece isim koymak, Kore tapınaklarında ibadet etmek yasaklanmıştır (Robinson, 2007: 80). Bu yoğun baskı diğer kolonyal girişimlerden çok farklıydı. Japonya, 22 milyon nüfuslu Kore'yi 52.000 kişiden oluşan siyasi, askeri ve ekonomi bürokrasiyle yönetmiştir (Temiz, 2016: 61). Buna karşın Brintaya İmparatorluğu, 340 milyon nüfuslu Hindistan'ı yalnızca 12.000 memur ile yönetmiştir. Bu karşılaştırma Kore'nin nasıl bir baskıcı rejimle karşı karşıya olduğunu bize göstermektedir. Sadece yaklaşık 30 yılda bağımsız Kore İmparatorluğu, Japonya'nın altında bir koloni haline gelmiştir.

Himaye ve İlhak'ın son aşaması olarak İkinci Dünya Savaşı sırasında Kore, Japonya tarafından işgal edilmiştir. İşgal şartlarında birçok savaş suçu işlenmiş, Koreli kadınlar sistematik olarak köleleştirilmiş ve iğfal edilerek zorla kullandırılmıştır. Bu süreçte, Kore halkı, devlet elitleri ve halkın ileri gelenleri bir varoluş ve kurtuluş mücadelesi içine girmiş ve savaş boyunca mücadeleyi bırakmamıştır. Nihayetinde Kahire konferansında Kore'nin bağımsızlığı üzerine bir mutabakat sağlanmış, aynı şekilde Yalta'da Kore'nin geleceği üzerine uzun tartışmalar yapılmış ancak bir karara varılamamıştır. Çünkü SSCB ve Çin tarafından desteklenen mevcut kurulu hükümet, ABD tarafından kabul görmemiştir. Zira ABD, uzun yıllar boyunca savaştığı ve nükleer bomba dahi kullanarak ancak teslim olan Japonya'yı kendi yörüngesine dâhil etmişken, o bölgede çok kritik bir konumda bulunan Kore Yarımadası'nda bir başka komünist/sosyalist güç istememiştir. Bu durum da Kore'nin yeni bir ikili ilişki geliştirmesinin yolunu açmıştır.

Amerika'nın Asya'daki etkinliği, 1898'de Filipinler'in kontrolünü elde eden Amiral Dewey sayesinde arttı (Bunge,1984: 22). Ancak, Kore ile olan bağlantıları daha eskilere dayanır. 1840'larda ABD, Kore ile ticari ilişkileri genişletmeyi planlıyordu. Japonya'nın 1853'te ticarete açılması bu ilgiyi körükledi. Ancak, 1866'da Amerikan gemisi General Sherman, Pyongyang'a ulaşmayı hedefledi fakat başarısız oldu. Gemidekiler Koreliler tarafından saldırıya uğrayıp öldürüldü. Amerika, 1871'de bu olaya karşılık verdi. Misilleme amacıyla gönderilen donanma Kanghwa adasını işgal etti, sonuçta çok sayıda Koreli hayatını kaybetti. Anlaşma gerçekleşmedi, fakat 1876'da Kore, Japon tehdidiyle bir antlaşma yapmak zorunda kaldı. Kore, dış güçlerle anlaşmalar yaparak denge arayışına girdi ve 1882'de Amerika ile bir antlaşma imzaladı (Kim, 2003: 18). Kore'nin bağımsızlığını koruma çabaları sırasında ABD'den yardım talebinde bulunuldu. Ancak, Başkan Roosevelt bu isteği kabul etmedi (Wilz, 1985: 262) ve Japonya ile Filipinler konusunda anlaştı.

Yukarıda da belirtildiği gibi Kore'nin Çin etkisinden çıkıp Japon etkisine girdiği çalkantılı dönemin paralelinde, ABD'nin stratejisinde önemli bir değişiklik olmamıştır. Her ne kadar ABD Ordusu, elinde tuttuğu bazı bölgelerdeki güvenliği sağlamlaştırmak için Filipinli Müslüman etnik grup olan Morolarla savaşsa da, Birleşik Devletler sömürge gücü olma konusunda hiçbir zaman hevesli olmamıştır. ABD'nin Doğu Asya ile ilgili stratejilerini değiştirmesindeki temel kırılma anı Pearl Harbor baskını olmuştur. Bu noktadan sonra ABD'nin savaş sırasında ve sonrasında Doğu Asya ve Pasifik üzerindeki stratejik teamülleri ve tercihleri başka bir seviyeye geçmiştir. Savaş sonrası Japonya ve diğer birkaç Doğu Asya üzerindeki hâkimiyetin önemi, Soğuk Savaş'ın başlaması ile kat be kat artmıştır. Bu noktada Kore Yarımadası'ndaki durum merkezi bir konuma yerleşmiştir. İç açıcı bir şekilde başlamayan ABD-Kore ilişkileri, Aralık 1943'teki Kahire Konferansı'nda ABD'nin kamuoyuna "zamanla Kore'nin özgür ve bağımsız olacağına" dair sözüyle rayına oturmaya başlamıştır (Borton, 1970: 445). Ancak Yalta görüşmelerinde Kore isminin dahi geçmemesi ve 1945'te Japonya'nın aniden düşüşü ile ABD bir anda Kore üzerindeki stratejisini değiştirmiştir. Bu noktada ABD üç önemli karar vermiştir. Bu kararlar, ABD ve Kore arasındaki modern anlamda bir *Sadae*-Jaso ilişkisinin temellerini atmıştır. Birincisi, Kore yarımadasını 38. paralel boyunca bölerek, Kore'deki Japon birliklerinin teslim ve ülkelerine geri gönderilmesi işlemlerini kolaylaştırmak için "uygun bir idari bölme hattı" oluşturmuştur (Acheson, 1970: 581). Sovyet birlikleri 38. paralelin güneyinde hareket ettiklerinden, bu karar tamamen keyfi bir ABD eyleminden ziyade sahadaki gerçekleri yansıtmaktaydı. Ancak tek ve birleşik bir ülke olarak yüzlerce yıllık bir tarihe sahip bir ülkede, başından beri oldukça tartışmalı olmuştur. Sol ve sağ fark etmeksizin Kore siyasetinin her yelpazesinden gruplar bu hamleye karşı memnuniyetsizliklerini dile getirmiştir.

İkinci karar, ülkenin güney kesimini doğrudan ABD askeri yönetimi ile yönetmekti. Koreliler, yukarıda belirtildiği gibi, "kurtuluşlarını" getirecek olan Japonya'nın yenilgisini dört gözle beklemişlerdi. Japonya'nın teslim olmasına çok istekli siyasi faaliyetlerle karşılık verdiler. Japonya'nın teslim olmasıyla ABD askeri yetkililerinin gelişi arasındaki haftalarda ülkeyi yöneten geçici bir hükümet bile kurulmuştur. ABD askeri yetkililerinin ülkeyi ABD askeri işgali altına alma kararı, askeri hükümete karşı büyük gösteriler başlatmıştır. ABD, Kore'nin güçlü bağımsızlık arzusuna rağmen, savaş zamanı müttefik anlaşmalarına devam etmekten başka seçeneği olmadığına karar verdiğinde ve Aralık 1945'teki Moskova konferansında Kore konusunda uluslararası bir vesayet teklif ettiğinde, ülke çapında büyük gösteriler patlak vermiştir. Moskova'nın doğrudan emri altında olan Koreli komünist grupların

daha sonra vesayetin kabul etmesi, vesayet kararının siyasi etkisini hafifletti, ancak lekelenmiş ABD imajını iyileştirmek için yeterli gelmemiştir.

Üç yıl sonra alınan üçüncü karar, başka yerlerdeki acil ihtiyaçlar nedeniyle ABD askeri işgalini sona erdirmek ve güneyde ayrı, bağımsız bir devletin kurulmasını desteklemektir. Zira Moskova, kendi hâkimiyetine zarar vereceğini düşünerek, ülke genelinde serbest seçimleri engellemeye çalışmıştır. Güney Korelilerin neredeyse bütüncül olarak kınadıkları vesayet kararının aksine, güneyde ayrı seçimler yapma ve bağımsız bir Güney Kore devleti kurma kararına verilen tepkiler keskin bir şekilde bölünmüştür. Uzun zamandır özgür, kapitalist, bağımsız bir devletin kurulmasını isteyen muhafazakârlar ve ılımlı milliyetçiler, kararı desteklemiş ve yeni ortaya çıkan ulusun güçlendirilmesi ve desteklenmesinde ABD için aktif bir rol aramıştır. Ayrı seçimlerin Kore'nin bölünmesini resmileştireceğine inanan ilericiler ve daha radikal milliyetçiler, karara şiddetle karşı çıkmış ve bunun yerine barışçıl birleşmeyi kolaylaştırmanın bir yolu olarak ABD askeri kuvvetlerinin geri çekilmesini istemiştir. Bu yoğun ideolojik ayrılık, 20. yüzyılın ilk yarısı boyunca Kore bağımsızlık hareketini belirleyen keskin ayrılıktan farklı ama daha yoğun olarak yeniden şekillenmiştir (Norman ve Han, 2002: 54-58). Bu olayla birlikte ABD'nin Kore'deki rolünü keskin siyasi ve ideolojik çatışmanın odağı haline gelmiş ve Güney Kore devletinin kökeni ile ilgili meseleler üzerinde bir tartışma ve çatışmanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. ABD-Kore ilişkilerinde bu tarz bir 'ABD'nin konumu' mütemadiyen sorgulanır olmuştur. ABD buna karşılık, otoriter ve 'Batı dostu' Kore liderlerinin ülkeyi yönetmesi için önemli bir efor sarf etmiştir.

Ancak bu tarz olumsuzluklardan öte, ABD'nin Kore üzerindeki göreceli pozitif etkileri göz ardı edilemez. ABD, Japonya'nın Kore üzerindeki 45 yıllık kolonyal yönetimini sona erdirmiş ve özgür, bağımsız bir Güney Kore devletinin kurulmasını tasarlamıştır. ABD, Kuzey Kore ve müttefikleri 1950'de büyük bir istila başlattığında Güney Kore'nin bağımsızlığını korumuş ve sonuçta yaklaşık 30.000 kadar ABD'li olmak üzere 137 bin NATO ve ABD müttefiki Güney Kore'nin bağımsızlığı için hayatını kaybetmiştir. ABD, Güney Kore'nin devam eden güvenliğini resmi bir savunma taahhüdü ve birleşik bir savunma duruşu ve on binlerce ABD askerinin Güney Kore'de sürekli olarak konuşlandırılmasını içeren yakın bir ikili ittifak yoluyla sağlamıştır. Bu ittifakın sık sık Güney Kore'de "kanla dövülmüş" olarak nitelendirilmesi nedeniyle Kore bağlamında gerçek bir anlama sahiptir[4]. Aynı şekilde Kore Devlet Başkanı Roh Moo-hyun ABD güçlerine "kendilerinden önce gelenlerin ve özgürlüğü ve demokrasiyi terleri ve kanlarıyla koruyanların büyük mirasını miras aldıkları" için övgüde bulunmuştur (Larson ve vd., 2004: 11).

Dahası, ikili ittifakı güçlendirme çabalarının bir parçası olarak ABD, Güney Kore'nin silahlı kuvvetlerinin gelişimini ve iyileştirilmesini aktif olarak desteklemiş ve askeri satın almalarının neredeyse yüzde 80'inin kaynağı olarak, askeri eğitimin ve gelişmiş silahların temin edilmesinde temel kaynak olmuştur. ABD ayrıca Güney Kore'ye muazzam miktarda askeri ve ekonomik yardım sağlamıştır. Örneğin 1950 ile 1988 arasında ABD Güney Kore'ye yaklaşık 9 milyar dolarlık diğer askeri yardıma ek olarak 5,5 milyar doların üzerinde ücretsiz askeri yardım vermiştir (Güney Kore Savunma Bakanlığı, 2002: 40). ABD ayrıca, Güney Kore'nin büyük güçlerle ilişkilerini normalleştirmesinin yanı sıra, dünyadaki siyasi ve ekonomik kurumlarla bütünleşmesini kolaylaştırmak için güçlü siyasi destek sağlamıştır.

Güney Koreliler arasında Amerika Birleşik Devletleri hakkında bir duygu karmaşası hali vardır. Bir tarafta, hem ABD'nin temsil ettiği değerler ve idealler hem de ABD'nin son elli yılda Güney Kore'ye sağladığı kapsamlı destek için minnettarlık, sevgi ve saygı vardır. Öte yandan, hem Güney Kore'nin servetleri üzerindeki ABD etkisinin devam etmesi hem de birçok Koreli'nin Kore'nin çıkarlarını dikkate almadığını düşündüğü geçmiş ABD eylemleri için süregelen bir kızgınlık ve güvensizlik duygusu da vardır. Bu duyguların karmaşıklığı, Güney Koreli'nin Kore'nin ABD-Kore ittifakından aldığı faydaları takdir etmesi ile birçok Koreli'nin Amerika Birleşik Devletleri'ne devam eden bağımlılıklarından duyduğu rahatsızlık arasındaki gerilim nedeniyle artmaktadır. 2016 yılında yapılan bir ankette Korelilerin yüzde 21'i ABD-Kore ittifakını iyileştirmeyi "Güney Kore'nin dış politikası için en acil mesele" olarak görürken, yüzde 17'si en acil mesele olarak "Güney Kore-Çin askeri işbirliğinin güçlendirilmesi" olarak görmektedir (The Asian Research Network, 2016). Görüldüğü gibi ABD ile ilişkiler halen önemsenmesine ve geliştirilmesinin birincil olarak görülmesine rağmen, aynı şekilde Çin ile ilişkilerin de geliştirilmesi de önemli bir konumdadır.

Sonuç olarak, ABD ve Güney Kore arasında, Korelilerin tarihsel olarak neredeyse kesintisiz olarak tecrübe ettiği bir ikili ilişki meydana gelmiştir. Bu ilişki, gerek Çin-Merkezli haraçgüzar sistemin öğelerini gerekse de erken dönem Kore-Çin ilişkilerini barındırmaktadır. Bazı araştırmacılar, bu tarz bir ilişkinin Amerikan tarzı haraçgüzar sistem olduğu üzerine çalışmalar yapmışlardır. Bunlardan en önemlilerinden biri olan Yuen Foong Khong'un 2013 yılında yayımlanan *The American Tributary System* (Amerikan Haraçgüzar Sistemi) isimli makalesinde, çeşitli Amerika Birleşik Devletleri'nin en yakın haraçgüzar devletleri hesaplaması yapmıştır. Bu hesaplama sonucunda Güney Kore, Birleşik Krallık ve Avustralya ile birlikte en yakın haraçgüzar devlet skorunu almıştır (Khong, 2013: 22). Birleşik Krallık ve Avustralya'nın ABD ile ilgili tarihsel ve etnik bağları göz önüne alındığında, Güney Kore ile aralarında görece

kısa bir sürede ne kadar yoğun bir ilişki geliştiği gözlenebilir. Bu kadar kısa sürede, bu karakterde iki ülkenin, bu kadar yoğun bir ilişki geliştirmesinin yolu ancak Kore kültürüne yerleşmiş hale gelen ve aranılan bir strateji olan "büyük güçle ikili ilişki" unsurudur. Nihayetinde bu tarz bir ikili ilişki, Güney Kore'nin siyasi ve stratejik kültürünün bir parçası olduğu net olarak görülmektedir.

3.1.4. **Kuzey-Güney Sorunu ve Güvensizlik Algısı**

Güney Kore'nin stratejisini belirleyen en temel unsurlardan biri Güney Kore ülkesinin güvenliğidir. Güney Kore'nin birincil güvenlik meselesi Kuzey Kore ile muhtemel bir savaşa, çatışmaya veya saldırıya karşı kendini korumaktır. Kuzey-Güney Savaşı ya da Kuzey-Güney sorunu, iki devlet için de varoluşsal problemlerdir. İki devletin de tarihleri boyunca sürekli gerilimler tırmanmış, iki taraf arasındaki sorunun çözülmesine ya da derinleşmesine etki edecek birçok vaka ortaya çıkmıştır. Bu durum, Güney Kore halkının ve bürokrasinin en büyük toplumsal ve siyasi kaygılarından biridir ve devlet kademesinin, ordunun ve ittifaklarının stratejik karar alma süreçlerindeki en vazgeçilmez unsur olmuştur. Dolayısıyla Güney Kore'nin güven(siz)lik algısı, stratejik kültürünün bir parçası haline gelmiştir.

Güney Kore'nin güvenlik stratejilerini belirlemede üç ana etken mevcuttur; Birincisi, 1970'lere kadar merkez konumda yer alan, sonrasında devam etmesine rağmen etkisini eskisi kadar olmayan ve kapsamı yeni bir büyük çaplı Kuzey Kore istilası gibi baskın geleneksel tehditler, Kuzey Kore aracılığıyla organize edilen terörizm, saldırılar ve füze atışları ve Kuzey Sınır Hattı'nın ihlali gibi pratiklere dayanan "Kuzey Kore'nin Zorlama Stratejisi"; İkincisi, Kuzey Kore'nin "Nükleer Silah Geliştirme Hamlesi"; üçüncüsü ise Güney Kore'nin "Zengin Ülke/Güçlü Ordu" (Cha, 2000: 155-160) mottosunun güvenlik ve savunma ayağını oluşturan "Güçlü Ordu" vizyonudur. Bu konuların dışında, Güney Kore'nin güvenlik iklimine etki edecek durumlar, yalnızca bölgesel güvenlik ve büyük güçlerin güç mücadelesi içindeki değişkenlerden ibarettir. Bu konuda geçici konular olup stratejik kültürde büyük bir etki yaratmamaktadır.

Kuzey Kore'nin Zorlama Stratejisi

Kuzey Kore ve Güney Kore, 1948'de her iki devletin de kurulmasından önce bile politik olarak sıfır toplamlı bir oyunda kilitlenmişti. Komünizme karşı antikomünizmin kamplaşması, son 25 yıldır totaliter bir rejim ile tam gelişmiş bir demokrasi arasında klasik bir çatışmaya dönüşmüştür. Ekonomik ve sosyal işbirliği konusunda aksak bir ilerleme olsa da, hükümetler arası toplantılardaki sıfır toplam yaklaşımı, Kore-arası ilişkilerde merkezi bir özellik olmaya

devam etmektedir. Görüşmelerde nadiren de olsa konusu açılan Kuzey-Güney birleşmesinin bir formülü dışında herhangi bir şey doğrudan ele alınmamaktadır. Genel olarak Güney Kore'nin ekonomik başarısı, Kuzey Kore'nin zorlama stratejisi geliştirmesine neden olmuş, böylece Güney Kore'nin ekonomik başarısını dengelemek ve bozguna uğratmayı amaçlamıştır. Bu durum Güney Kore'nin uzun yıllar güvenlik stratejisinin merkezini oluşturmuştur.

Alexander L. George'a göre zorlayıcı diplomasi stratejisi, "güç tehditlerini ve gerekirse sınırlı ve seçici güç kullanımını birleştiren" bir stratejidir (George, 1991: 5-12). Kuzey Kore, Güney'le olan ilişkilerini belirlerken sıklıkla kuvvet kullanma eğiliminde olmuştur, fakat bu kullanımı özenle seçmiştir. Nükleer ve füze programlarını uluslararası sahnede meşrulaştırmak, ABD'yi etkisiz hale getirmek, kendi savunma kabiliyetlerini teşhir etmek, ABD-Kore birliklerinin bölgeden uzaklaşmasını teşvik etmek, sınırda bulunan engelleri kaldırmak, Güney Kore yönetimini zayıflatmak ve Kim yönetiminin devamlılığını destekleyecek imtiyazlar elde etmek gibi amaçlara yönelik olarak gerçekleştirdiği eylemleri, uzmanlar genellikle Kuzey'in zorunlu stratejik amaçlarına atfetmektedir (Seongwhun, 2012: 14). Bu nedenle, Pyongyang'ın zorlama stratejisi, Güney Kore ile sıfır toplamlı oyunda kazanımlar ve kayıplar açısından rejime etkili bir şekilde hizmet etmiştir.

Bu bağlamda, İttifak'ın caydırma ve savunma stratejisiyle doğrudan çelişen Kuzey Kore'nin zorlama stratejisi, belirli siyasi, ekonomik ve askeri tavizler elde etmek için çeşitli provokasyon örnekleri sunmuştur. Pyongyang'ın sürekli provokasyonları nedeniyle, Kore Yarımadası, çeşitli yoğunluklarda 57 yıldır kriz yaşamış, yaklaşık 600 Güney Kore ve ABD askerinin ölümüne ve 1976 ve 1994'te iki kez savaşın eşiğine gelmesine sebep olmuştur. Bunun yanı sıra, Kuzey Kore uzun menzilli balistik füzelerin geliştirilmesine ve fırlatılmasına devam etmiştir. 2003 yılına kadar Kuzey Kore, Güney Kore ve ABD personeli ve varlıklarına 1.439 büyük provokasyon gerçekleştirmiştir (Scobell ve Sanford, 2007: 27). Kuzey Kore birkaç ABD uçağını, bir ABD donanma gemisini imha etmiş, Güney Kore sivil uçağını kaçırıp, çok sayıda Güney Koreli vatandaşını öldürmüştür. Güney Kore devlet başkanları 1968, 1970, 1974, 1981 ve 1983'te suikast teşebbüslerine maruz kalmıştır. Kuzey Kore Donanması'nın 1960'larda ve 1970'lerde birkaç Güney Kore gemisini batırdığı Kuzey Sınır Hattı (NLL) boyunca çatışmalar meydana gelmiştir. Güney'e döndüklerinde uyuyan hücre olarak tasarlamak için balıkçılara ajanlık eğitimi vermiştir. 1960'tan 2007'ye kadar Kuzey Kore 3,718 personel tarafından 1,243 bilinen sızma gerçekleştirilmiştir. 1973'ten 2007'ye, Kuzey, Kuzey Sınır Hattı, Kuzey Kore tarafından toplam 4.166 kez ihlal edilmiştir (Michishita, 2009: 202-2003).

Kuzey Kore, zorlama stratejisinde ve provokasyon kullanımında bazı sınırları olduğunu göstermiştir. 2010'da Kuzey tarafından Chenon zırhılısının düşürülmesi meselesinde dahi, muhtemelen ittifakın misilleme gerekçesini sınırlamak için sorumluluğu şiddetle reddetmiştir (BBC, 2015). ABD- Kore ittifakının güvenilirliği, özellikle de kuvvet kullanma kararlılığı açısından ABD inanılırlığı, şüphesiz Kuzey Kore'nin eylemlerini sınırlama motivasyonunda yatmaktadır. Kuzey Kore'nin ABD'nin itibarına ilişkin perspektifi, ABD'nin bir dizi uluslararası muhalifi kendi iradesine zorlamak için güç kullanmasıyla ilgili etkisi ile şekillenmiştir. Bu karşılıklı etki sebebiyle, Kuzey Kore bu stratejisini, kapasitesine uygun ve seçici kullanmayı tercih etmiştir.

Kuzey Kore'nin Nükleer Programı

Bugünkü Kuzey Kore nükleer silah çatışması, elli yıl önce Kore Savaşı'nın Kore yarımadasındaki yönetim meselesini çözememesinin en kötü sonucudur. Bu çatışmada her iki tarafın da tam bir zafer kazanması, Kore ulusunu Soğuk Savaş'ta bir tarafta ya da diğer tarafta bulunan tek bir devlet altında yaşamaya bırakacaktı. Bu sona ermemiş olabilir, ancak yarımada üzerindeki ve sonraki yıllarda Kore'yi kimin yöneteceği konusundaki çatışmanın ölçeğini ve yoğunluğunu muhtemelen keskin bir şekilde azaltacaktı. Buna ek olarak Soğuk Savaş sona erdikten sonra, Doğu Avrupalılar için olduğu gibi ülkelerinin geleceğine karar vermek büyük ölçüde Korelilere kalacaktı. 1953'te bölünmüş bir Kore'nin hayatta kalması, neredeyse kaçınılmaz olarak, iki rejimin dengesiz başarısına ve dolayısıyla geride kalan rejimde güvensizliğin artmasına yol açmıştı. Aynı zamanda, her iki tarafın da yabancılara bağımlılığını sürdürecek ve onlara yarımadanın geleceğini şekillendirmede önemli bir rol vermiştir. Tüm bunlar muhtemelen 1950'lerin başlarında önceden tahmin edilmiş olabilirdi ve geriye dönüp bakıldığında, her şey oldukça basit ama derin sorunlarla ilgili gözükmektedir.

Mevcut kriz aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel güvenlik kaygıları ile Kuzey Kore rejiminin artan güvensizliği arasındaki köklü bir çatışmanın bir sonucudur. Çatışma, her birinin kendi güvenlik sorunlarını karşılamak için kabul edilemez yollarla harekete geçmesiyle ortaya çıkan ve diğerini doğrudan etkileyen bir çatışmadır. Çatışma, sadece klasik türde olmasa da birçok açıdan büyük bir güvenlik ikilemini yansıtmaktadır. Standart bir güvenlik ikileminde, her devletin kendi içlerinde saldırıya karşı fiziksel olarak güvende kalma veya fiziksel olarak güvende olma eylemleri, diğer devleti daha az güvende hissettirmiş ve Kuzey-Güney ve ABD-Kuzey Kore ilişkilerinde işte bu tür birçok etkileşim etkisi olmuştur.

Kuzey Kore'nin nükleer silah edinme ilgisinin kaynağı çok eskilere gidebilir. Kore ülkesinin

baş düşmanlarından Japonya, İkinci Dünya Savaşı'nda yenilgi üstüne yenilgi almasına rağmen savaşı bırakmaması üzerine ABD tarafından nükleer bomba ile masaya oturtulmuş ve kayıtsız şartsız teslim olmuştur. Böylesine bir gücün sahibi olmak, varlığı ve güvenliği savaş halinde Güney Kore ve onun nükleer sahibi süper güç müttefiki tarafında tehdit edilme potansiyeli olan Kuzey Kore için aranılan bir stratejik enstrüman olmuştur. Pyongyang Yönetimi 1956 yılında nükleer araştırma üzerine Çin ve SSCB ile bir anlaşma imzalayarak nükleer faaliyetlerle ilgili başlangıcını yapmıştır. Eylül 1974'te, stratejik dengeyi gözeterek, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ile birlikte hareket edilmiş ve 1985'te Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'na (NPT) taraf olunmuştur. 1990'ların yarılarına varıldığında, Kuzey Kore, Yongbyon bölgesinde uranyum madeni işleyerek, uranyum zenginleştirme, plütonyum ayırma ve enerji reaktörü inşa etme gibi çeşitli büyük ve küçük nükleer tesisler geliştirmiştir (Kibaroğlu, 2004: 159-160).

UAEA, Kuzey Kore'nin ilk denetlemesini 1992'de yapmıştır. İlk denetlemeden sonra sırasıyla altı adet denetleme daha yapan UAEA, bu denetlemeler sonucunda Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetlerinin askeri amaçlara yönelik olup olmadığı konusunda net bir görüş belirtememiştir. Bu NPT'nin zayıf yönlerinden biridir. Zira antlaşmaya taraf ülkelerin sahip oldukları nükleer tesisler konusunda bütün tesisleri bildirmiş olması zorunludur. NPT bu bildirilen tesislere göre denetleme yapar. Eğer elinde bunun tersi yönünde bir istihbarat dahi olsa bunu değerlendiremez. Nitekim uzmanlar bu tarz bir eksikliğin sorumluluğu kabul etmeyip, ısrarlı bir şekilde tüm tesislerin bildirilmesini ve denetleme için açılmasını talep etmişlerdir. Kuzey Kore bu iddiaları reddetmiş ve NPT'den çekilme kararı almışlardır.

Kuzey Kore ve Nükleer programı için 1992-1994 arasındaki dönem 2000 öncesi en önemli dönem anlamına gelmektedir. Zira 1992'ye gelindiğinde Kuzey Kore, gücü pek olası gözükmemiştir. SSCB ve Çin desteğini kaybetmesi ile petrol kaynakları azalan ve gıda kıtlığı daha da kötüleşen Pyongyang, zorunlu bir dış politika değişikliğine gitmiştir. Buna göre Pyongyang'ın Seul'le doğrudan anlaşma isteği, ABD ve Japonya'nın Kuzey Kore'yi tanınması ve yardımını elde etmenin anahtarı olarak görülmüştür (Cotton, 1992: 163-164). Buna ek olarak stratejik açıdan ABD'nin Güney Kore'den taktik nükleer silahları çekmesi yarımadadaki stratejik oyunu değiştirdi. Kuzey Koreli ılımlılar, Kuzey Kore'nin nükleer programı üzerinde bir uzlaşmanın ABD ve Japonya'nın tanınmasına ve yardımına değer olacağını iddia edebilmiştir (Harrison, 1993: 85-87). Ancak Kuzey'in kazanımlarından ortaya çıkan Güney Kore'in tepkileriyle birlikte Mart 1993'te, Güney Kore ve Amerika Birleşik Devletleri, takım ruhunu devam ettirmiş ve Kuzey Kore ve ABD arasındaki ilişkileri çıkmaza sokmuştur (Oh ve

Hassig, 1994: 242).

Kuzey Kore için bu olumsuz gelişmeler, katı, nükleer silah yanlısı bir grubu siyasi yükselişe geri itmiş olabilir ve bunun sonucunda nükleer sorun Kuzey-Güney diplomasisini daha da engellemiştir. Kuzey Kore'nin güvenliği temelde risk altında olması, diyalog yollarının kapanması ile geriye kalan tek seçenek, nükleer caydırıcılık geliştirme çabalarını sürdürmek ve hızlandırmak olarak görülmüştür (Mack, 1991: 89). Öngörülen bu caydırıcılık olmadan, ABD kuvvetleri Seul'ün nükleer silahlardan arındırma taahhütlerine ve Bush'un ABD nükleer silahlarını geri çekmesine rağmen Güney'i savunmak için nükleer silahları konuşlandırma ve kullanma konusunda hâlâ özgürdü. Bu siyasi değişimin görünürdeki sonuçları 1993 baharında şekillenmiştir. Kuzey Kore'nin nükleer bomba üretmeye yetecek kadar plütonyumu zaten yönlendirmiş olabileceğine dair daha fazla uydu gözleminden elde edilen göstergeler arasında, Pyongyang 12 Mart 1993'te NPT'den çekildiğini duyurmuştur. ABD'nin güçlü desteğiyle IAEA, daha sonra bir dizi yaptırımlar için BM Güvenlik Konseyi'ne gitmiştir. Pyongyang, NPT'ye yeniden girmeden önce ABD'den güvenlik garantisi ve diplomatik tanıma konusunda görüşme talep etmiştir (Mack, 1991: 91). ABD bir strateji değişikliğine giderek, Haziran 1993'te Cenevre'de buluşarak, ABD'nin Kuzey Kore'ye saldırmayacağı garantisi karşılığında çekilme kararını geri alma konusunda anlaşılmıştır.

Seul Yönetimi, nükleer krize kadar, ABD'nin bu sorunu çözebileceğini düşünmüştür. Bu sebeple krizde de ABD'nin tavsiyelerine uyarak Kuzey ile görüşmelerin seviyesini düşürmüştür. Onlara göre, çok etkin olmamanın, savaş veya çatışma çıkarma ihtimalini azaltması önemli bir görüş olmuştur. Bu sebeple anlaşmaları ihlal ettiği için Kuzey'e propaganda saldırılarını işaret eden provokasyonlara karşı çıkmıştır. Zamanın kendi tarafında olduğuna inanan Güney Koreli liderler, beklentilerini makul düzeye çekerek olan biteni takip etmeyi tercih etmişler. Zira Güney'e göre, Kuzey Kore'ye ekonomik ve teknik yardım ve siyasi sistemini açmak için kaldıraç olarak yatırım teklifleri sunarak, eninde sonunda nükleer açmazda galip gelmeyi ummuştur. Nükleer mesele, bu nedenle, Güney'de, soğuk savaş döneminde var olmuş ancak tam gelişmiş bir ulusal güvenlik krizi olmamıştır. Seul de, nükleer müzakerelere, olmasını istediği kadar direk olarak katılmakta kararlı bir şekilde ısrar etmemiştir. Nihayetinde nükleer sorun, Güney Kore için 2000'li yıllara kadar tekrar hasıraltı edilen ancak güvenliği ile ilgili doğrudan bir sorun olarak kalıcı hale gelmiştir.

Güney Kore'nin Güçlü Ordu Vizyonu

Asya bölgesindeki Soğuk Savaş mücadelesi boyunca, büyük güçlerin yörüngesi devletlerin merkezinde iki stratejik davranış mevcuttu. Bunlar büyük güçlerin vesayet savaşlarının, geçmişteki işgal vb. müdahalelerin, yüzyıllardır süren siyasi rekabetin sonucu olarak kültürel kodlara işlenmiş ve stratejinin teoride ve pratikte merkezinde yer alan "ordu gücü ve silah" kapasitesidir. İkincisi ise, varlıklarını ordu ve silahlanmaya ayırmak yerine, büyük güçle ortaklık kurarak enerjisini, kapasitesini ve varlıklarını ekonomik temelli gelişmeye ayırmak yani "zenginlik" arayışıdır. Bu iki yaklaşım, yıllar boyunca Asya devletlerinin stratejilerini ve davranışlarını incelemede birbirlerinin yerine tercih edilen mefhumlar olmuştur. Ancak, Güney Kore'nin silahlanma, ekonomik atılım ve buna bağlı olarak bölgesel dinamikleri, ittifaklarına olan etkisini açıklamada tek başına yeterli gelmemektedir. Zira Güney Kore, her iki kavram ile ilgili en yüksek seviyede arayış ve isteğe sahiptir. Bu sebeple iki kavram da önemli stratejik kültür unsurlarıdır ve ayrı ayrı ele alınarak incelenmesi gerekmektedir. Güney Kore'nin stratejik kültürüne göre, yarımada ve çevresindeki askeri güç dengesi her daim gözetilmeli ve buna yönelik güçlü ve sağlam bir strateji ve duruş sahibi olmalıdır. Güney Kore için savaş ve barış meselesi mübalağa ya da uzak ihtimal değil, gerçekliğin bizatihi kendisidir. Buna göre mesele, idealist basmakalıp davranışları değil, gerçekçi analizleri ve zekice karşı önlemleri gerekli kılmaktadır.

Bu bağlamda, Güney Kore'nin askeri güçlü ordu vizyonu ve misyonu modernizasyonunun kökenleri Vietnam Savaşı'ndan Güney Kore askerlerinin çekilmesiyle başlamıştır. Ancak, Güney Kore'nin askeri modernizasyonunu ciddi bir şekilde üstlendiği, 1974'te 4. Park cumhuriyeti altındaki *Yulgok* programlarına kadar önemsiz detaylardır. Park'ın genel "zengin ulus / güçlü ordu"(Cha, 2001: 101) vizyonuyla paralel olan Yulgok ile Güney Kore asker modernizasyonunu değiştirmiştir. Önceleri sadece geleneksel olarak askeri modernizasyon arayışında yabancı tedarik merkeziydi. Ancak 1974'teki ilk *Yulgok* planından 2000 yılına kadar, satın almaya ayrılan bütçe, toplam savunma harcamalarının ortalama yüzde 31,8'ini oluşturmuştur (MND, 1999; Aktaran: Cha, 2001; 102). ABD, Güney Kore'nin 1960'ların ortalarına kadar tek tedarikçisi olmuş, bu Yulgok'tan bu yana da en büyük silah tedarikçisi olmayı sürdürmüştür. Ordu, öncelikle büyük ölçüde eski silahların değiştirilmesi, savaş tanklarının ve zırhlı araçların geliştirilmesi ve tank silahlarının tedariki için, donanma ve hava kuvvetleri gibi geniş çaplı bir modernizasyonuna yönelmiş ve tüm tedarik bütçesinin neredeyse yarısına hâkim olmuştur (Cha, 2001: 102).

Askeri modernleşme çalışmaları 1990'lı yıllarda Yulgok prensiplere dayanmaya devam etmiştir. Ancak bu modernleşme çalışmalarına ek olarak, ordunun güç unsurlarını artırma çalışmalarına da gidilmiştir. Buradan hareketle Güney Kore, yeni nesil savaş uçağı (KFX), denizaltılar ve destroyerler ile hava ve deniz savunmasını geliştirmeye devam etmiştir. Bir sonraki aşama olarak KDX Destroyer Programı kapsamında 1960 ve 70'li yıllarda ABD ordusundan temin edilen destroyerlerin yerine KD-I programı kapsamında yeni destroyerler sipariş edilmiştir. Güney Kore'nin ilk denizaltı programı KSS-I 1987'de başlamış ve dokuz adet 209-sınıfı denizaltının ordu bünyesine katılmasını sağlamıştır. KSS-II programı kapsamında ise altı adet denizaltının yapılması emri verilmiştir. Koreli savaş uçağı programı KFP, 1994 yılında Lockheed Martin'den satın alınan 12 F-16 ile başlamıştır. Samsung 36'sı önce olmak üzere 72 lisans altında 72 uçak daha üretip, Güney Kore'nin hava kuvvetlerinin merkezini oluşturarak 120 F-16'yı F-14 ve F-5 yerine envantere dahil etmiştir. Güney Kore 2000 yılına geliğinde, dünyanın en kalabalık yedinci ordusu (FAS, 2000: 38) ve dünyanın en çok askeri harcama yapan 9. Ülkesi (SIPRI, 2000) durumuna gelerek, önemli bir askeri güç haline gelmiştir.

3.1.5. **Refah ve Kalkınma Arayışı**

1960'lara kadar Güney Kore, bugün tipik bir gelişmekte olan ülkenin karşı karşıya olduğu tüm zorluklarla birlikte, geçimlik tarıma dayalı, geri kalmış, ıssız bir ekonomiyi temsil etmekteydi. Ekonomik ilerlemeye sahip birçok ülke (örneğin İsviçre, Hollanda, Danimarka, Japonya, Almanya, Singapur) ile paralel bir durumda, Güney Kore'nin geniş yeraltı maden rezervlerine sahip olmadığı gözlemlenmektedir. Topografik ve jeolojik olarak, Kuzey Kore, mineral zenginlikleri açısından daha avantajlı dağlık bölgelere ev sahipliği yapmaktadır. Bu coğrafi dağılımın tarihsel etkisi, önemli bir dinamik olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bu mineral kaynaklarının, su havzalarının ve verimli tarım topraklarının konumlandığı bölge, tarihsel ve stratejik öneme sahip olan Pyongyang'ın başkent olarak belirlenmesinde kritik bir rol oynamıştır.Tarihi başkent Pyongyang, Japon işgali sırasında çok önemli bir hedef haline gelmiş ve Japon işgalcileri ile direnişçiler arasında bir güç mücadelesinin merkezi olmuştur. Direnişçiler, gerilla savaşının ve yıpratma harekâtlarının yapılması için en stratejik noktaların dağlar olduğunun farkına vardıklarında, Pyongyang ve çevresinin dağlarında konuşlanmıştır. Coğrafi olarak Rusya ve Çin'e yakın olmak ve gerilla savaşını tercih etmek ve tam bağımsızlık ilkesinin etrafında toplanmak, Korelilerin ideolojilerini de şekillendirmiş komünist/sosyalist bir hareket haline gelmesine sebep olmuştur.

Güney Kore arazi alanının yalnızca yaklaşık% 30'u ekilebilir durumdadır ve hane başına düşen ekilebilir arazi dünyadaki en düşükler arasındadır[5]. Kore toplumu geleneksel, feodalist, tarımsaldı ve on dokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar Batı'dan izole durumdaydı. 1910-1945 döneminde Japon sömürge yönetimi, ülkenin yer altı ve yer üstü kaynaklarını ve sistemlerini tahrip etmiştir. Ülkenin 1960'ların başında kişi başına düşen geliri, Haiti, Etiyopya ve Yemen'den ve Hindistan'ın yaklaşık% 40 altındaydı (Nyeon, 2012). Böylesine düşük seviyeli bir gelirle, yurtiçi tasarruflar önemsizdir. Ayrıca nüfus artışı da ülkenin durumunu daha kötüye götürmesinde etken olmuştur.

Böylesi bir çerçevede, II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, Kuzey Kore'ye kıyasla Güney Kore kendisini olumsuz bir durumda bulmuştur. Kuzey'in hali hazırda elinde bulunan, Japon himayesi zamanında yapılmış tesislerin Sovyetler tarafından daha geliştirildiği bir noktada, Kore'nin çok önemli bir karar vermesi gerekmiştir. Bu karar, ekonominin ne yöne doğru kontrol edileceği olmuştur. Bu noktada en önemli etken yukarıda sayılan ekonomik başarı sağlamış ülkelerde olduğu gibi, doğru ekonomik zihniyet ortaya konulmasıdır. Çünkü ekonomik başarılarının arkasındaki itici güç bu olmuş ve nüfusun refahına yol açmıştır. Bu noktada yukarıda bahsedilen bu noktada yukarıda bahsedilen refaha ulaşmak için stratejik bir tercih olan geniş kapsamlı tarım reformu ortaya konulmuştur (Schneidewind, 2016: 123). Zira gelir düzeyi çok düşük, kalabalık nüfuslu ve yoksul halkı en efektif yaşatma yolu buradan geçmekteydi. 1950-1960 arası tarihlerde Güney Kore ekonomik olarak çok başarılı bir performans çizememiştir. Bunun tam tersi, az sektörlü, dışa kapalı ve yavaş yavaş toparlanan bir durumda seyretmiştir. Bu sancılı süreç, yüzyıllardır işgal edilmeye, sömürülmeye, iğfal ve asimile edilmeye çalışılan bu halk için bir travma halkası daha eklemiştir.

Ekonomik travma, diğerlerinden çok daha farklı bir konumda bulunmaktadır. Zira hayati ihtiyaçlarını dahi karşılayamamak Kore halkı için artık bir çile haline gelmiştir. Bu kilometre taşı tecrübe, Korelilerin kültürü ve Konfüsyüçü karakterleriyle birleşince, yeni bir Kore ülkesi yaratmak için mücadele eden bir halk ortaya çıkmıştır. Konfüçyüsçülük, geniş bir bakış açısıyla, sosyo-ekonomik ve politik ekonomik gelişmeyi ve büyümeyi çok derinden etkileyen dürüstlük, nezaket, doğruluk, kolektif yönelim, aile kültürü ve faydalı kültürel etkileşimler gibi kavramları içermektedir. Bu kavramlar, toplumda sosyal adaleti teşvik etmede önemli roller oynamaktadır (Yum, 1988). Yao ve Zhu, bu değerlerin kolektif sorumluluğu ve yoğun katkı ve katılımı kolaylaştıran bir çalışan bağlılığı kültürü ve yönetsel ideoloji inşa ettiğini söylemektedir. Bu inşa, karşılık Kore'deki kuruluşlar verimli ve etkili insan kaynaklarından yararlanabilmiştir (Castley, 1997: 5). Buna ek olarak, Koreliler arasında işkolik

kültürünü aşılamış ve onları dünyanın en çalışkan insanlarından biri haline getirmiştir (Lim ve Lay, 2003: 12). Ortalama olarak Güney Kore'de bir işçi diğer ülkelerdeki işçilere göre 500 saat fazla çalışarak toplamda 2300 saat çalışmaktadır (McGregor, 2018).

Ekonomik sıkıntıların zirve yaptığı bir dönemde, toplumun bütünlüğü, Konfüçyüsçü değerler ve yoğun çalışma etiği Güney Kore'yi bu ekonomik durgunluktan kurtarmaya yetmezken, ülkenin kültürel ve tarihsel ögeleri bu süreçte belirleyici bir rol oynamıştır. Kore'nin tarihinde yer etmiş olan merkezi devlet anlayışı, liderlik ideali ve yetkin bürokratik yapı, bu zorlu dönemde kalkınma sürecinin itici gücü olmuştur. Güney Kore'de firmaları disipline edebilecek son derece saygın ve nitelikli bürokratların bulunduğu güçlü devlet, önce ticaret politikası (ihracat önceliği stratejisi) ve daha sonra sanayi politikası ve teknoloji politikası yoluyla ekonomik büyümenin canlandırılmasında merkezi bir rol oynamıştır.

Nitekim 1961 yılında askeri bir darbe ile General Park'ın yönetime el koymasından itibaren Beş Yıllık Kalkınma Planları hazırlanmaya başlanmış, güçlü devlet ve onun unsurları sayesinde bu planlar başarıyla uygulanarak ekonomik kalkınma mucizevi şekilde ivmelenmiştir. Park, birçok gelişmekte olan, kalkınmada başarılı olmuş, çok yüksek büyüme, gelişme ve bayındırlık ivmelenmeleri yakalamış devletlerin kalkınma ve ekonomi politikalarını örnek almış, kalkınma ve ekonominin gelişmesi konusundaki bu hırslı imajı, ABD'nin de hem askeri hem de ekonomik desteğini almasında etkili olmuştur. Bölgede ekonomik, askeri ve siyasi olarak güçlü bir Batı müttefiki bir Güney Kore fikri, ABD'nin Soğuk Savaş boyunca Doğu Asya politikasının temel taşlarından biri haline gelmiştir. Bu destekle birlikte Park, her kalkınma planında, Kore ekonomisinin inşasına bir tuğla daha koyma prensibi üzerinden gitmiştir. Bu hem devasa hem de ilmek ilmek dokunmak zorunda olan büyük kalkınma stratejisi, Kore halkının ve bürokrasisinin karakteristiğinin ve kültürünün bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Kendi kendine yetebilen; fikrini ve kültürünü hür bir şekilde yaşamak isteyen; işgal, istila, asimilasyon, iğfal, yoksulluk, savaş, bölünme gibi her biri bir milletin hafızasında ağır travmalar yaşatabilecek mefhumlardan azade bir Kore devleti yaratmanın yolunun yalnızca güçlü değil, dünya çapında parmakla gösterilecek bir ekonomi yaratmaktan geçtiğini farkına varmışlardır.

1962-1966 yılları arasını içeren ilk BYP döneminde, yandan bir yere ithalatın yerini alan sanayileşme politikaları izlenmeye devam edilmiş, diğer yandan ise altyapıya yönelik yatırımlar öncelikli hale getirilmiştir. Fakat 1967-1971 yıllarını içeren Birinci BYP dönemiyle birlikte,

Güney Kore yönetimi, hafif sanayi ürünlerinin üretimine ve dış satımına destek vererek, ihracat odaklı kalkınma modelini hayata geçirmeye başlamıştır. Bu politikanın içeriğinde devletin yere ve küresel sermaye piyasalarına nüfuzu, sanayi ile derinlemesine bağlılığı, ithalatı özgürleştirme çabaları ve rekabeti sürdürebilmek adına daha etkin döviz politikaları izlemesi yer almaktadır (Collins ve Park, 1988). 1963-1973 yılları arasında, ülke ekonomisinde tarımsal üretim ve istihdam, sanayi sektörüne kıyasla daha baskın bir konumda bulunmaktaydı; tarımın GSYİH'deki payı yüzde 35 ve istihdamdaki payı yüzde 55 iken, sanayinin bu oranlar %17 ve %13 olarak kaydedilmiştir (Dornbusch ve Park, 1987: 393). 1965'ten sonra, fiyat dengesi ve devamlı büyüme amaçlarına ulaşabilmek için bir dizi yenilik hayata geçirilmiştir. Ulusal para birimi değerini düşürmüş ve yerel tasarrufları canlandırmak için faiz oranları iki katına yükseltilmiştir. Ek olarak, ihracata yönelik ürünlerin üretiminde kullanılan makine ve ekipmanların ithalatını hızlandırmak adına dış ticarette reformlar yapılmıştır.

İkinci BYP (1972-76) dönemine girilirken, hükümet ekonomik stratejisini hafif sanayi ürünlerinden ağır endüstri ve kimyasal ürünlere kaydırmış ve mali politikalarını bu sektörleri teşvik edecek şekilde düzenlemiştir. Faiz oranları azaltılarak belirli sektörlere, projelere ve şirketlere sermaye yönlendirilmiştir ve bankacılık sistemi üzerindeki hükümet kontrolü güçlendirilmiştir. Yerel tasarrufları artırma çabalarına karşın, ağır endüstri ve kimya sanayi programı borç seviyelerinin önemli ölçüde yükselmesine sebep olmuştur (Öz, 2008). 1973'teki ilk petrol krizinin etkileri ekonomik büyümeyi yavaşlatmış ve fiyat istikrarını bozmuştur. 1970'lerde göze çarpan bir diğer gelişme, başta kırsal alanda çalışan işçilerin büyük bir kısmının kentlerdeki üretim ve hizmet sektörlerine geçişi olmuştur. Kadın işçi oranı önemli ölçüde artmış, çalışma saatleri uzamış ve koşullar zorlaşmıştır. 1971'de sendika üyeliği yasaklanmıştır. Bu dönemde sendikal ve halk hareketlerinin Kore ekonomisine olası olumsuz etkilerini önlemek, 1970'li yıllardaki ekonomik kalkınmanın devamlılığı için bir faktör haline gelmiştir (Noland, 2012: 9).

4. BYP (1977-81) sürecinde, 1970'lerin sonlarına doğru Güney Kore ekonomik ve politik olarak önemli dalgalanmalarla karşılaşmıştır. Yirmi yıl süresince izlenen hızlı büyüme stratejisinin ve 1973 ile 1979'da meydana gelen petrol krizlerinin bir sonucu olarak ülkenin dış borçları hızla yükselmiştir. 1979'da Başkan Park'ın suikast sonucu hayatını kaybetmesi ve Rhee'nin liderlik pozisyonunu alması siyasi arenada önemli bir değişim olmuştur. Bu dönemde, ekonomik büyüme ilk kez negatif bir seyir izlemiş, 1980 yılında reel GSYİH %1,6 oranında daralmış ve cari açık, yükselen petrol fiyatlarının etkisiyle tarihi bir zirve yaparak %10,6'ya

ulaşmıştır (Lee, 2016: 9). Bu dönemdeki etkilerin azaltılmasında istikrar paketinin önemi büyüktür.

5. ve 6. Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYP) (1982-1991) çerçevesinde, Güney Kore ekonomisinde 1982 yılından başlayarak fiyat istikrarı elde edilmiş ve 1988 yılına dek tüketici fiyatları enflasyonu %2-3 bandında seyretmiştir. Bu başarıda üç ana faktör belirleyici olmuştur: 1980'lerin ithalat maliyetlerini düşüren düşük hammadde, enerji fiyatları ve dolar kuru, enflasyon beklentilerinin hükümetin çabalarıyla kontrol altına alınması ve verimlilikteki artışlar. Aynı zaman diliminde (1982-1988), petrol fiyatlarındaki düşüş, dolar kuru ve global düşük faiz oranları ortalama %10,5 olan yüksek büyüme hızını desteklemiştir (Song, 2003). Fiyat istikrarının yakalandığı sonraki altı yıl içerisinde GSYİH, ortalama %11 oranında büyüyerek 1988 yılında 202 milyar ABD Doları değerine ulaşmıştır.

1992-1996 arasındaki 7. BYP döneminde ekonomik büyüme, önceki dönemlere paralel olarak devam etmiştir. Fakat, 1997/98'de Asya finansal krizi, 1998'de Güney Kore ekonomisinin 1980'den beri ilk kez %6 daralmasına neden olmuştur. Bu krizde, Asya'daki birçok ülkenin ekonomileri, yabancı yatırımcıların kısa vadeli fonları büyük ölçekte ve ani bir şekilde çekmeleri sonucu ciddi zarar görmüştür (Radelet, Sachs ve Lee, 2001). Güney Kore, bu zorlu dönemi ulusal birlikle aşmış ve 2000'li yıllarda yeni bir ekonomik yol çizmiştir, ahbap-çavuş kapitalizminin yıkıcı etkileri ile mücadele etmiştir. Sonuç olarak, Güney Kore'nin ekonomik bir güç haline gelme süreci, kültürel etkileşim ve bütünleşik stratejilerle şekillenmiş ve kültürel faktörler, olumsuz iç ve dış dinamikleri dengeleyerek bu sürecin devamlılığını sağlamıştır.

Güney Kore'nin kültürünün bu büyük ekonomik grand stratejiye ve atılıma etki ettiği kadar, bu ekonomik atılım da sadece makroekonomik politikada olmamış, bunların yanı sıra ticaret politikası, sanayi politikası, teknoloji politikası ve eğitim politikaları da ekonomiyi ve halkı yüksek büyüme ve gelişme patikasına götürmüştür. Öncelikle, 1960'larda altın çağını yaşayan ticaret politikası, daha doğrusu ihracata dayalı politikalar, sadece Güney Kore'de değil, dünyanın birçok Doğu Asya Mucizesini açıklamada ana politika faktörü olarak kabul edilmektedir (World Bank, 1993). Devlet, doğrudan nakit ödemeler ve döviz cinsinden borçlanma izni gibi çok çeşitli önlemlerle belirli türden endüstrilerin ihracatını büyük ölçüde teşvik etmiştir. Buna ek olarak, Güney Kore devlet kontrolündeki bankalar, kredi itibar kriteri olarak ihracat performansını giderek daha fazla kullanmıştır. Ancak ticaret politikası yalnızca ihracatı teşvik edici politikaları içermemekteydi. Güney Kore ticareti, seçici ithal ikame ile

koruma ve telafi edici ihracat teşvikinin ince bir kombinasyonu ile ortaya çıkarılmıştır (Suarez-Villa ve Han, 1990: 274). Örneğin, Güney Kore'deki makinelerin ithalatı, yerli makine endüstrisini geliştirmek için yoğun bir şekilde kontrol edilmiştir. Genel olarak, başarılı makroekonomik politikalar ve ticaret politikaları birbiriyle ilişkilendirilmiştir (Dünya Bankası, 1993). Döviz kuru politikası ve bunu gerçekleştirecek mali ve parasal araçlar, genel bir ihracatı desteklemek için araç haline getirilmiştir. İç pazarda gümrük korumaları sayesinde elde edilebilecek yüksek kazançlar, ihracat hedeflerinin gerçekleştirilmesine bağlı kılınmıştır; bu durum ise canlı ve rekabetçi bir endüstriyel yapıya yol açmıştır (Cho, 1997). Bunun sonucunda stratejiye ve bunun uygulamasına bağlı kalınarak, ilk gündeki hedeflere ulaşılmış ve neredeyse sıfırdan bir dış ticaret devi ortaya çıkmıştır.

İkinci olarak, özellikle 1970'lerde öne çıkan sanayi politikası, tüm Doğu Asya'daki yeni sanayileşen ülkelerin arasındaki en müdahalecisi olarak kabul edilen Güney Kore'de önemli bir rol oynamıştır (Chang, 1993). Güney Kore hükümeti, finansal ve teknik destek hedefleri olarak stratejik endüstrilerden umut vaat edenlerin belirlendiği Beş Yıllık Planları tanıtmıştır. Kore'yi diğer ülkelerden ayıran şey, "Kore devletinin istekli olması ve performans geciktiğinde destekten çekilebilmesidir" (Chang, 1993: 148). Devlet, büyük firmalara hem iyi hem de kötü yüzünü göstermekten çekinmemiştir.

1980'lerde düşük ücrete dayalı üretim, Asya'daki rekabeti ve sanayileşmiş ülkelerin Güney Kore endüstrilerine teknoloji transfer etme konusundaki artan isteksizliği Güney Kore hükümeti, yerli teknolojik ve yenilikçi yetenekleri teşvik etmek zorunda kalmıştır (Kim ve Dahlman, 1992). Bu nedenle 1980'lerde hükümet, Güney Kore'yi yüksek ekonomik büyümeye götüren üçüncü ana politika alanı olan sanayi politikasından teknoloji politikasına kademeli olarak ağırlık vermiştir. Hükümet politikasındaki bu değişim, genel olarak ve özellikle özel sektör tarafından harcanan Ar-Ge harcama seviyelerinde keskin bir artışa yol açmış ve 1971'de% 32'den 1987'de% 80'e ulaşmıştır (Kim, 1993: 370).

Güney Kore'nin sanayi politikasında, belirli bir ölçekteki üretim kapasitesine sahip endüstrilere yoğunlaşma eğilimi gözlemlenmektedir. Bu yaklaşım, özellikle büyük firmaları teşvik ederek Chaebol fenomenini meydana getirmiştir. Chaebol, tipik olarak merkezi bir girişimci ve aile bireyleri tarafından idare edilen bir işletme konglomeratını tanımlar (SaKong, 1993: 61). Samsung, Hyundai, Daewoo ve Lucky-Goldstar bu oluşumların önde gelen temsilcilerindendir. Bu konglomeratların, kendilerine bağlı çalışan sayısısız küçük ve orta boy işletmeler üzerinde belirgin bir etkisi bulunmaktadır (Regnier, 1993: 33). Chaebol'ların,

endüstriyel çeşitlilikleri nedeniyle sürekli birbirleriyle rekabette oldukları görülmektedir, özellikle devlet teşvikleri için yapılan tekliflerde bu rekabet belirgindir. Bununla birlikte, Chaebol'ların yönetim yapıları, merkeziyetçi ve hiyerarşik bir yapıyı yansıtmaktadır (Porter, 1990). Bu konglomeratların en ayırt edici niteliklerinden biri, risk alma konusundaki cüretkâr tutumlarıdır. Hükümetin sağlam finansal desteği, bu risk alma eğilimini kısmen açıklasa da, tarihsel travmalar ve yoksulluk deneyimlerinin oluşturduğu "kaybedecek bir şeyimiz yok" anlayışı da bu özelliği desteklemektedir (Porter, 1990: 471).

Yoğun nüfuslu, kısıtlı doğal kaynak ve tarım alanlarına sahip bir ülkenin bu sıkıntıları aşabilmesi, eğitim kalitesinin ve düzeyinin artırılmasıyla mümkündür. Kore, gerek geleneksel ve münzevi geçmişi, güçlü devletle olan haraçgüzar ilişkilerinden ötürü, kalifiye insan yetiştirmede zorluklar yaşamıştır. Zira özellikle Japonya'nın tepeden yönetim anlayışı, modern zamanlarda Kore'nin kaliteli eğitim almasına engel olmuş, dolayısıyla üst kademe bürokrasi ve memur sınıfı mevcudiyeti kısıtlı kalmıştır. Ülkenin yeni ekonomik gelişme sürecinde eğitime verilen ağırlık önemli bir yere sahiptir. 1950'lerde eğitime ayrılan bütçe payı %2,5 iken, bu oran 1966'da %17'ye yükselmiş, günümüzde ise %15 seviyelerinde seyretmektedir (Levent ve Gökkaya, 2014). Aynı zamanda, eğitim harcamalarının GSYİH'ye oranı da 1975'ten itibaren önemli bir artış göstermiştir (Knomena, 2016). Bu gelişmeler, ortaöğretim ve yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayısının ve bu öğrencilerin toplam nüfusa oranının istikrarlı bir şekilde artmasına yol açmıştır. Mesela, 1980'de yükseköğretimde kayıtlı öğrenci oranı %16 iken, bu oran 2000'de %52,5'a ve 2016'da %70'e çıkmıştır. Kayıtlı öğrenci sayılarına baktığımızda ise 1960'da 81 bin olan bu sayı, 1980'de 647 bine ve 2008'de 3,5 milyona ulaşmıştır. Güney Kore, eğitime büyük yatırımlar yapmasına rağmen, bu harcamaların kaynakları açısından diğer gelişmiş ülkelerden ayrılmaktadır. OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının çoğu kamudan sağlanırken, Güney Kore'de ailelerin eğitim harcamalarına katkısı dikkate değerdir. 2008'de, Güney Kore'de ailelerin eğitim için ayırdığı bütçe %7,3 ile OECD ortalamasının üzerindedir (Güngör ve Göksu, 2013).

Güney Kore devletinin yıllar boyunca kaynaklarının önemli bir kısmını eğitime aktarması ile birlikte, uluslararası testlerde Güney Kore'nin dünya çapında en iyi eğitim sistemlerine sahip ülkeler listesinin başında olduğu sonucu ortaya çıkmıştır[7]. Uluslararası Zeka Birimi(EUI) veri tabanı ve raporlarında ise Kore eğitim sistemini dünyadaki en etkili ve en iyi organize edilmiş sistem olduğunun altı çizilmiştir (Unit I. E, 2012). Bu, Güney Kore toplumunun en ayırt edici ve takdire şayan özelliklerinden biri olan, eğitime yaptığı kültürel ve sosyal vurgudur. Bu bakış açısıyla, okul çocukları günlerinin çoğunu çalışarak geçirmeye teşvik

edilmektedir. Bu açıkça Güney Koreli öğrencilerin öğrenme çıktıları üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Konfüçyüs kültüründe yetişen Güney Koreli öğrenciler, bütün dersleri ve testleri çok ciddiye alacak şekilde eğitilmişlerdir.

Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Bu bölümde Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültürleri ele alınmıştır. İlk olarak, Kore'nin tarihi ve kültürel kaynakları incelenmiştir. Antik Chosun'dan başlayarak Kore'nin çeşitli krallıklar, hanedanlıklar ve dış güçlerle olan ilişkileri ele alınmıştır. Konfüçyusçülük ve Budizm gibi fikir akımlarının, Kore tarihinde ve idari yapısında oynadığı önemli roller vurgulanmıştır. Ayrıca, Kore'nin çeşitli dönemlerde karşılaştığı iç ve dış tehditler ile bunlara karşı geliştirdiği stratejiler detaylıca anlatılmıştır. İkinci olarak, Güney Kore'nin jeopolitik ve jeostratejik konumu irdelenmiştir. Kore Yarımadası'nın coğrafi konumu, tarihsel olarak bölgesel güçlerin ilgi odağı olmuştur. Kore'nin hem mutlak hem de göreceli coğrafi etkenleri, bölge üzerindeki Çin ve Japonya gibi güçlerin stratejik çıkarlarına etki etmiştir. Kore'nin bu coğrafi faktörlerin etkisi altında kalarak, bölgesel güç dengeleri içerisinde nasıl bir konumlandırma yaptığı ve buna bağlı olarak nasıl bir stratejik kültür geliştirdiği ele alınmıştır.

Üçüncü olarak, Güney Kore'nin diğer ülkelerle kurduğu ikili ilişki kültürü incelenmiştir. Kore'nin tarih boyunca büyük güçlerle geliştirdiği ikili ilişkilerdeki dinamikler, pragmatizm ve kültürel korumacılık gibi özellikler anlatılmıştır. Kore'nin özellikle Çin ve Japonya ile olan tarihsel ilişkileri detaylandırılmış, 19. yüzyıldan itibaren bu ilişkilerde yaşanan değişimler ve Kore'nin bağımsızlık mücadelesi ele alınmıştır. Son olarak, 20. yüzyılda Kore'nin Japonya tarafından ilhakı ve bu dönemde yaşanan kültürel ve siyasi baskılar üzerinde durulmuştur. Güney Kore'nin üçüncü yerleşik stratejik kültürü, Kuzey Kore ile olan gerilim ve güvensizlikten kaynaklanmaktadır. Bu durum, Güney Kore'nin siyasi, toplumsal ve bürokratik yapısını etkileyerek stratejik kararlarında belirleyici olmaktadır. Ülkenin güvenlik yaklaşımı, Kuzey Kore'nin tehditleri, nükleer kapasitesi ve Güney Kore'nin askeri gücünü artırma çabaları üzerine kuruludur. Bölgesel güç dinamikleri ise Güney Kore'nin stratejik kültürüne geçici etkilerde bulunmaktadır.

Kuzey ve Güney Kore arasında tarih öncesi dönemlere dayanan derin bir politik rekabet bulunmaktadır. Bu rekabet, ideolojik ayrımlardan kaynaklanmaktadır ve iki ülke arasında ekonomik ve sosyal işbirliği adımlarına rağmen sürmektedir. ABD'nin bölgedeki varlığı, Kuzey Kore'nin bu stratejisini seçici olarak uygulamasına yol açmıştır. Kuzey Kore'nin nükleer programı, yarımada üzerinde hangi rejimin hakim olacağını belirleme konusunda süregelen bir

çatışmayı teşvik etmektedir. Soğuk Savaş sonrası, bu dengede karmaşıklık artmıştır. Kuzey Kore'nin nükleer silaha olan ilgisi tarih boyunca var olmuş, ve 1990'larda bu program kritik bir dönemece girmiştir. Güney Kore ise, Kuzey'in bu eylemlerine tepkisiz kalmayı tercih etmiştir.

Güney Kore, askeri ve ekonomik stratejik yaklaşımları benimsemiştir. Askeri modernizasyon vizyonu, Vietnam Savaşı'na katılımla başlamış ve "zengin ulus, güçlü ordu" ilkesiyle devam etmiştir. Güney Kore, askeri kapasitesini modernize etmeye ve genişletmeye yatırım yapmıştır. Bu modernizasyon, yeni nesil savaş uçakları, denizaltılar ve destroyerlerin tedarikine odaklanmıştır. Ekonomik alanda, Güney Kore 1960'lara kadar zayıf bir ekonomiye sahipti. Ülke, coğrafi dezavantajlar, Japon işgali ve sosyo-politik yapılar nedeniyle ekonomik zorluklar yaşamıştır. Ancak, güçlü devlet yapısı ve etkili bürokrasi, ülkenin ekonomik gelişimini desteklemiştir. Ekonomik Planlama Kurulu'nun koordinasyonu ve uygulamaları ile Güney Kore, kalkınma stratejilerini başarıyla uygulamıştır.

3.2. **Türkiye'nin Yerleşik Stratejik Kültürü: Miras, Güvenlik, Arayış**

Türk stratejik kültürü, Johnston'un "parabellum stratejik kültürü" (Johnston 1996: 219) Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren olarak tanımladığı, "bağımsız devlet olma" ve "askeri güce" odaklı bir stratejik kültür çerçevesine sahiptir (Aktürk 2007: 352). Bu tür bir stratejik kültürde, devlet bizatihi kendisi, devletin tarihi, coğrafyası, ekonomisi, değerleri ve siyasi rejimi hakkındaki hemen hemen her şeyi güvenlik şemsiyesi altına alma içgüdüsüne sahiptir. Diğer bir deyişle, Türk stratejik kültürünün bir parçası olarak kabul edilen milli çıkarlar ve jeopolitik kaygılar doğrultusunda devlet elitleri tarafından yapılan hesapların, kuruluşundan itibaren Türkiye'nin milli güvenlik ve savunma politikalarını şekillendirdiği ve belirlediği düşünülmektedir. Bu güvenlik odaklı görece dar çerçeve, stratejik düşünceden azade olarak düşünülemez. Zira Türk stratejik kültüründen tek amaç güvenliğini maksimize etmek değildir. Türk stratejik kültürünün temel amacı, kültür, ilkeler ve değerleri de gözeten ve bu değerlerin dış politikadan yansımalarını da gözetecek bir strateji üretiminden geçmektedir. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyetinin kuruluğundan günümüze dek ulusal çıkar/güvenlik düşünesi ve değerler/prensipler çerçevesinde şekillenen bir stratejik kültür anlayışının sürekliliği göze çarpmaktadır.

Türk stratejik kültürünün unsurları, bu tezin giriş bölümünde bahsedilen analiz çerçevesine uygun olarak, yerleşik stratejik kültür unsurlar bağlamında tasnif edilmiştir. Bu bağlamda, Türk stratejik kültürünün yerleşik unsurları şunlardır;

1) Türk stratejik kültürünün tarihsel olarak önemli ölçüde şekillendiren İmparatorluk Mirası;

2) Türkiye'nin Jeopolitiği: Stratejik Kültürü Yönlendirici Bir Güç Kemalizm ve Stratejik Kültür'ün Cumhuriyetçi Kaynakları

3) Bir Stratejik Kültür Unsuru olarak Batılılaşma Düşüncesi

Bir sonraki bölümde bu unsurların incelemesi yapılacaktır.

3.2.1. **Osmanlı Devleti'nden Yeni Cumhuriyete İmparatorluk Mirası**

Tarih, herhangi bir stratejik kültür için büyük önem taşımaktadır ve Türk stratejik kültürü bu durumda bir istisna değildir. Türkiye'deki tarih, geçmişin tamamen azade, genel geçer görüşlerden çok daha fazlasıdır. Tarih, devletin doğuşunu ve varlığını meşrulaştırmaya yardımcı olmakta; devleti ideolojik olarak yönlendirmeye destek vermekte; devlet içindeki siyasal hayata anlam veren mitleri, fikirleri ve değerleri bünyesinde barındıran bir hikâye anlatmaktadır (Robins 2003: 93). Tarih sahnesindeki varlığı boyunca, Osmanlı'nın bıraktığı izler, Türk siyasi ve askeri düşüncesinin şekillenmesinde kritik rol oynamıştır. Bu noktada tarih geçmişin acılarının yinelenmemesi adına, stratejik kültür içerisinde bilinçli bir şekilde ele alınmış, tarihsel tecrübeler ve miras, teorik ve pratik zeminde sağlamlaştırılarak kültürel bir öğe haline gelmiştir. Bu süreç, tarih boyunca edinilen tecrübeler ve imparatorluktan devralınan mirasın, Türk stratejik kültürünü şekillendiren temel unsurlardan biri haline gelmesinde etkili olmuştur. Batı güçleriyle mücadelenin Cumhuriyet'in kurucularına kritik tecrübeler kazandırmıştır. 1911 ve 1923 yılları arasındaki bitmeyen savaşlar, demografik ve ekonomik yıkıma sebep olmuş ve Türk stratejik kültürünü derinden etkilemiştir. Bu süreçte, 1839'da başlayan Tanzimat ve 1856 Islahat Fermanı ile süregelen reformlar, imparatorluk yapılarında dönüştürücü değişiklikler getirmiştir (Hale, 2000: 16).

Çoğunluğu Türk milliyetçisi ve subaylardan oluşan Jön Türkler, diğerleri arasından sıyrılmış ve İttihat ve Terakki Cemiyeti altında 1908-1918 yılları arasında devleti yönetmiştir. Zürcher'e göre, "*Jön Türklerin çoğu Osmanlıcılık fikrini rasyonel olarak destekleyen, duygusal olarak romantik bir pan-Türk milliyetçiliğine bağlı olan ve aynı zamanda dindar Müslüman bir görüşü olan*" üyelerden oluşmaktaydı (Zürcher, 2004: 128). Ancak aynı Jön Türklerin çoğulcu topluma karşı merkezileşmiş bir devleti, diğer etnik gruplara karşı Türk milletini, din ve dogmaya karşı laikliği ve pozitivizmi, mutlak monarşi yerine anayasacılığı ve anayasal

monarşiyi öven fikirleri, Cumhuriyetin kurucularını etkileyen önemli bir olgu olarak ortaya çıkmıştır (Hanioğlu 2008: 151-161). Yeni Cumhuriyet'in kurucuları ve etkin rol oynayan birçok aktörü bu Jön Türk fikri ve İTC ile bağlantılı kişilerden oluşmaktaydı. Aynı şekilde Mustafa Kemal Atatürk için de merkezi devlet bir üst millet kimliği ve laiklik, yeni devletin önemli yapı taşlarını oluşturmaktaydı.

Yukarıdakilerle birlikte, o zamanın bazı elitler, aşınan eski imparatorluk kurumlarının kaçınılmaz çöküşüne karşı kaybedilmesi kesin olan bir savaşta mücadele ettiklerinin farkına varmışlardır. Mustafa Kemal Atatürk ve çevresindeki diğer önemli aktörler, İmparatorluk kurumlarında eğitim görmelerine ve İmparatorluk'a hizmet etmelerine rağmen, Sünni Müslüman-Türk toplumunun en yüksek nüfusa sahip olduğu Anadolu olarak bilinen Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezinde, homojen bir topluma sahip, seküler Batı rejimine dayalı bir ulus devlet fikrini savunmuşlardır.

Cumhuriyetin kuruluş döneminde, Osmanlı İmparatorluğu'nun sonunu belirleyen faktörlerle ilgili iki ana perspektif benimsenmiştir. İlk olarak, İmparatorluğun, İslami prensiplere dayandığı varsayılan, fakat zamanla işlevsizleşen yönetim yapısı ve Sultan'ın mutlak hakimiyeti, imparatorluğun çöküşünde belirleyici bir role sahip olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca, yüzeyde çok kültürlülüğü barındıran, fakat gerçekte içten içe parçalanmış olan Osmanlı toplumsal yapısının da bu sonu hızlandırdığına inanılmaktadır. İkincisi, Batılı güçlere verilen ekonomik ve siyasi tavizler ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı'nın elinde neredeyse yok olma deneyimiyle sonuçlanan, Batı ile işbirliği içinde olan gayrimüslim azınlıkların Osmanlı İmparatorluğu'nu bölme planlarına yönelik iddialar nedeniyle İmparatorluğun çöktüğü sonucuna varmıştır (Fisher-Onar 2009: 233). Bu bağlamda, Osmanlı dönemine dair fikirlerinin yeni elitlerdeki etkisi ile Sevr Antlaşması'nda Türklere bırakılandan daha geniş bir bölge olan Anadolu yarımadası ve Trakya'da homojen bir topluma sahip yeni bir Türk devleti kurmayı başarmışlardır. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenlik, vatandaşlık ve topraklarının sınırlarını tanımlamaktadır. Antlaşma, "tanınma, bağımsızlık ve egemenlik gibi kıymetli siyasi elementleri" ihtiva etmektedir (Robins 2003: 126).

Bu bağlamda Antlaşma, tarihsel olarak Yeni Türkiye Cumhuriyeti'ni şekillendiren yasal temeli, toplumsal arka planı ve coğrafi ortamı belirlemektedir. Bu sebeple, süre, boyut, kapasite fark etmeksizin herhangi bir stratejik hamlenin temelinde Türkiye'nin savaşarak kazanıp antlaşmalarla garanti altına aldığı bu anlayış yatmaktadır. Antlaşma ile Türkiye, savaşlarla

geçen yıllardan sonra halk ve yöneticiler üzerindeki stresi bir nebze azaltmıştır. Cumhuriyet'in kuruluşu, stratejik kültürün süreklilik ve değişimindeki unsurları şekillendiren bir geçişi temsil etmektedir.

10 Ağustos 1920'de Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından imzalanan ancak asla yürürlüğe girmeye Sevr Antlaşması, stratejik kültür için önemli bir etki unsuru olarak dikkat çekmektedir. Osmanlı topraklarının İngiltere, Fransa, Yunanistan, İtalya ve Ermenistan arasında parçalanmasını öngören Sevr Antlaşması'nın maddeleri, antlaşmanın "çaresiz ve parçalanmış, gölge bir devlet" (Robins 2003: 103) bırakması nedeniyle o dönemde Türklerin çoğunluğu tarafından kabul edilemez olarak görülmüştür. Türkler için onlara kalan bölge, düşmanların kuşattığı bir devletin topraklarından başka bir şey değildir. Bu bağlamda, birçok devletin, özellikle I. Dünya Savaşı sırasında savaşta bulunan ya da eski Osmanlı topraklarında kurulan ülkelerin, Sevr Antlaşması'na dayandırarak benimsediği olumsuz politikalar bulunmaktadır. Ayrıca, bu Antlaşma, savaş meydanında elde edilen kazanımların diplomatik masada kaybedilme endişesini tetiklemiştir. Bu endişe, savaşta başarılı olmalarına rağmen bazı bölgeleri terk etmek zorunda kalan Osmanlı yöneticilerinin tecrübeleri ile de paralellik göstermektedir (Hale, 2000: 38). Örneğin 1897 yılında Osmanlı ve Yunanistan arasında yapılan Teselya Savaşı, bu tarz bir travmatik etkiye sahipti. Osmanlı devleti, Girit üzerinde bir takım siyasi manevralar gerçekleştiren Yunanistan'a karşı savaş ilan edilmiş ancak Atina'ya kadar ilerleyen Osmanlı ordusu büyük güçler tarafından masaya oturtulmuştur. Anlaşmanın ardından kısa ve orta vadede Girit başta olmak üzere birçok toprak kaybı gerçekleşmiştir. Özetle, Osmanlı ordusu sahada kazandığı savaşı masada kaybetmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı ilgili trajik deneyim ve Sevr Antlaşması'nın imzası, neredeyse yok olmanın kıyısından dönen bir ulusun, bu konudaki travma ve sendromlarının sonsuza kadar baki kaldığını göstermiştir (Göçek 2011: 121).

İmparatorluğun yabancı güçler tarafından parçalanmasıyla yaşanan tatsız deneyim, Türk elitlerinin stratejik kültür inşasında büyük güçlere ve Türkiye'nin komşularına güvensizlik uyandıran *Sevrofobi, Sevr sendromu* veya *Sevr kompleksi* olarak kendini göstermektedir. Bu güvensizlik, Türk ülkesini bölmek için "feshedilmiş Sevr Antlaşması'nı uygulamak için yabancılardan esinlenilmiş komploların var olduğu" (Robins 2003: 162) inancından kaynaklanmaktadır. Sevr Sendromu, çok kapsamlı bir kaygı ve endişeler bütününü oluşturmaktadır:

> "Rusya'nın güneye yayılmasından duyulan korku ve kuzeye doğru Türk yayılmacılığının başarısız sonuçlarından duyulan hayal kırıklığı; Doğu Anadolu'daki

> Ermeni toprak emelleri ve Batı Anadolu'daki Yunan toprak emelleri ile ilgili endişeler; Birinci Dünya Savaşı sırasında Türk karşıtı koalisyona katıldıkları için Arapların tercihi; ve Suriye'nin Hatay vilayeti üzerindeki başarısız iddiası ve Irak'ın Musul üzerindeki başarılı iddiası; Batılı güçlerin herhangi bir noktada kendi stratejik hedefleri uğruna Türk çıkarlarını feda etmeye hazır olabileceği şüphesi" (Mufti 1998: 41)

Yabancı güçlere yönelik bu korkular uzun süredir Türk siyasetine ilintili hale gelmiştir. Özellikle Batılı devletlerin niyetleri ve Türkiye'nin sınır ötesi politikaları hakkında dikkatli ve şüpheci olma davranışını ortaya çıkarmıştır. Sevr Sendromu, literatürde sıklıkla kullanılan ve basit bir çerçeveye işaret eden bir kavram olmuştur. Ancak Sevr Antlaşması ile yerleşen bu kaygı, düşünülenden ötedir. 19. yüzyıldaki tarihsel deneyimler ve İmparatorluğun Sevr Antlaşması ile sonuçlanan çöküşü, yalnızca Batı'ya değil, Anadolu'da ikamet eden ve çoğu imparatorluktan ayrılarak kendi devletlerini kuran etnik azınlıklara ilişkin şüpheleri artırmıştır. Bazı araştırmacılara göre, çoğu Türk eliti ve halkının bakış açısından Sevr Antlaşması, Batılı ülkelerin Türkiye hakkındaki gerçek niyetlerinin nihai özeti ve gayrimüslim azınlıkların emperyal güçlerle Türkiye'yi bölmek için işbirliğinin zirvesi olarak tasvir edilmiştir (Jung 2003). Böylelikle Türkiye içindeki iç sorunların kök nedenleri her zaman dışarıda aranmakta ve genellikle yabancı ülkelerin politika ve niyetlerinde bulunmaktadır. Sevr sendromu, yalnızca Osmanlı İmparatorluğu'nun sonuyla ilgili travmatik bir anıyı değil, aynı zamanda "emperyalist Avrupa tarafından dikte edilen Sevrleri" (Göçek 2011: 103) yıkarak, yeniden doğan bir ulusun kahramanlık anlatılarının içeriklerinden biri haline gelmiştir.

Sevr Sendromu bir Soğuk Savaş kavramıdır ancak ister sendrom ister gerçek olsun, ülkenin güvenliği ve daha özelinde bütünlüğü için önemli bir unsur olmaya devam etmektedir. Çünkü Sevr Antlaşması, Türkiye'nin ulusal birliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik günümüz iç ve dış tehditler ile Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü arasında bir benzetme yapmak için tarihsel bir referans noktası olarak kullanılmıştır(Göçek 2011: 121). Sevr Antlaşması'nın 1990'ların başlarına kadar olan dönemle karşılaştırılması ya da bu antlaşmayı yabancı tehditlere karşı bir uyanıklık göstergesi olarak kullanılması, devletin karşısında bulunduğu güncel meseleleri çerçeveleme metodolojisi olarak benimsenmiştir. Bu perspektif, dış politika ve güvenlik stratejilerinin belirlenmesinde kritik bir referans noktası haline gelmiştir.

Büyük Güç Vizyonu

Türkiye Cumhuriyeti'nin bir diğer stratejik kültür unsuru da büyük güç vizyonu olmaktır. Bu perspektif, ülkenin dış ve güvenlik politikalarına da yansımıştır. Türkiye, çeşitlik bakımdan önemli bir güç olmasına rağmen, ekonomik olarak gelişmekte ve kalkınmakta, askeri

olarak konvansiyonel yoğunlukta bir güçte ve siyasi olarak çatışmacı bir pozisyonda yer almaktadır. Bu bakımdan Türkiye'nin ekonomik ve askeri sıralamalarda genellikle orta sıralarda olduğu görülmektedir (World Bank; SIPRI 2022).

İmparatorluk geçmişi, çeşitli biçimlerde tezahür eder. Türkiye'nin daha geniş bir coğrafi alanı dikkate alan bir dış politika stratejisi ve çok-bölgeli kimliğine referans yapması bunlardan biridir. Eski Dışişleri Bakanı İsmail Cem, bu geçmişin önemini vurgulayarak Türkiye'yi "*dünyanın büyük merkezleri arasında konumlanan, medeniyet varlıklarının, tarihsel deneyimlerin ve stratejik özelliklerin eşsiz bir karışımını temsil eden bir dünya devleti*" haline getirmeyi vizyon edindiğini belirtmiştir (Cem, 2002: 6). Cumhuriyetin kuruluş yıllarında kendi meşruiyetini ve güvenliğini sağlama kaygısı, yeni cumhuriyetin karşılaştığı zorluklar ve iç dönüşüme odaklanma, Türkiye'nin dış politikasını uzun bir süre için iç meselelerle sınırlandırmıştır. Fakat zamanla, Türkiye'nin maddi kaynaklarının artması ve küresel sistemlere entegrasyon sürecinin hızlanması ile birlikte, daha dışa dönük ve çok-bölgeli bir politika benimsemek mümkün olmuştur. Örneğin, 1960'lar sonrasında, Batıcılık anlayışının sorgulanmaya başlamasıyla birlikte, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve farklı bölgelerle, köprü vazifesi gören referansların artışı, Türkiye'nin global bir aktör olarak konumunu güçlendirmiştir. Bir başka örnek olarak ise Özal döneminde başlatılan Afrika açılımı gibi stratejik girişimler, Türkiye'nin uluslararası arenadaki etkinliğini artırmıştır. Doğrudan büyük bir güç olma hedefine yönelik atılımlar, farklı jeopolitik bölgelerdeki etkinliğin artırılmasına yönelik stratejilerle desteklenmiştir. 1992 Davos Zirvesi'nde Süleyman Demirel'in "21.yüzyıl Adriyatik'ten Çin Seddine kadar Türk Çağı olacaktır." ifadesi Türkiye'nin büyük güç olma vizyonuna önemli bir örnek teşkil etmiştir (Cumhuriyet, 1992). Dış etkileşim artışının reelpolitik sebeplerle olduğu düşünülse de, bunun ardında imparatorluk geçmişinin yarattığı kimliksel ve psikolojik perspektifler ile coğrafi vizyonlar yatar (Güney et al., 2013: 431-448). Sonuç olarak, Türkiye'nin yakın çevresinde ve dünya genelinde gelişmelere etki etme çabası güvenlik maksimizasyonu gerekliliği olmasına rağmen, sadece pasif motivasyonlarla değil, Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan kültürel unsurlarla ve "çok bölgeli" kimlik "tarihe ve gönül coğrafyalarına" referansla stratejik bir davranış şeklini almıştır (Davutoğlu, 2001: s. 65-68; Cem, 2002: 6; TCCB, 2017) Türk yöneticilerin dış politika yaklaşımlarını incelediğimizde, imparatorluk mirası, özellikle Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile olan ilişkilerde belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Yıllarca süren AB ile üyelik müzakereleri, Türkiye'nin bu süre zarfında AB'nin belirlediği ekonomik, siyasi ve kültürel kriterleri yerine getirme çabasını göstermektedir. AB normlarının evrensel kabul görmüş

olduğu düşünülse de, Türk yöneticiler bu süreci eşit şartlar altında bir diyalog olarak değerlendirmiş ve AB normlarına ve değerlerine karşı eleştirel bir duruş sergilemiş olsalar da AB'ye katılım hedefinde bir süreklikik göze çarpmaktadır (Oğuzlu, 2003: 285-299). Türkiye'nin bu ilişkiden sadece kendi dönüşümü için yarar sağlamak yerine, karşılıklı etkileşim yoluyla ilişkileri şekillendirme yaklaşımı göze çarpmaktadır.

ABD ile olan ilişkilerde de imparatorluk geçmişi etkili olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye ve ABD arasında stratejik, askeri ve dış politika alanında güçlü bağlar kurulmuş ve NATO çatısı altında birlikte hareket edilmiştir. Ancak, zaman zaman yaşanan anlaşmazlıklar, Türkiye'nin ABD ile ilişkilerini eşitlik temelinde sürdürme iradesini ortaya koymuştur (Türkmen, 2010: 329-345). Soğuk Savaş sürecinde, Türk siyasi arenada muhalefetin, özellikle Türkiye İşçi Partisi'nin parlamentoda yer edinme fırsatı yakalaması ve sol kesimde ABD'ye karşı tutumu konsolide etmesi de bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar ABD'ye yönelik eleştirel yaklaşımlar zaman zaman öne çıkmış olsa da, iki devlet arasındaki müttefiklik ilişkisi esasen muhafaza edilmiştir. NATO'ya olan ilişkilerde de Türkiye'nin tavrı dikkat çekicidir. Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşadığı deneyimleri göz önünde bulundurarak, NATO'nun stratejik ve güvenlik kapasitesine katkıda bulunma konusunda temkinli bir yaklaşım sergilemiştir. NATO, Türkiye için dış tehditlere karşı bir savunma mekanizması olmalı, ancak Türkiye'nin stratejik ve güvenlik politikalarını belirleme özgürlüğüne müdahale etmemelidir (Yanık, 2012: 29-50).

Bu geniş perspektifte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin imparatorluk geçmişi, AB, ABD ve NATO ile olan ilişkilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye, bu ilişkilerde kendi özgünlüğünü ve bağımsızlığını koruma arzusunu güçlü bir şekilde ifade etmekte ve bu durum, hem iç politika dinamiklerini hem de dış politika stratejilerini şekillendirmektedir.

3.2.2. **Kemalizm ve Stratejik Kültür'ün Cumhuriyetçi Kaynakları**

Yeni bir rejim kurmak, nihai hedefe ilişkin bir vizyon ve oraya ulaşmak için esnek bir yaklaşım gerektirmektedir. Çünkü yeni rejimi dizayn edecek emsaller veya yönergeler genellikle yoktur. Atatürk'ün bu durumda amacı açıktı: Savunacak kadar güçlü, teknolojik ve kültürel olarak kendi kendine yeten ve kendi bağımsızlığını iç ve dış siyasette kabul ettirip, sürdürecek ve çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşabilecek, gelişmiş bir cumhuriyet yaratmak. Bu noktaya ulaşma yaklaşımı, arzulanan siyasi düzen ile onunla orantılı dış politika arasındaki ilişkiye dair en genel ifadesinin ne olabileceğine şöyle işaret etmiştir:

"Efendiler, harici siyasetin en çok alakadar olduğu ve dayandığı husus, devletin dâhili

> teşkilatıdır. Harici siyasetin dâhili teşkilatla uyumlu olması lazımdır. Batı'da ve Doğu'da başka başka tabiatlara ve kültüre ve emele sahip birbirine zıt unsurları toplayan bir devletin dâhili teşkilatı elbette asılsız ve çürük olur. O halde harici siyaseti de esaslı ve metin olamaz… Muhtelif milletleri müşterek ve genel bir unvan altında toplamak ve bu muhtelif unsur kütlelerini aynı hukuk ve şartlar altında bulundurarak kuvvetli bir devlet tesis etmek, parlak ve cazip bir siyasi görüştür; fakat aldatıcıdır. Hatta hiçbir sınır tanımayarak, dünyada mevcut bütün Türkleri dahi bir devlet halinde birleştirmek, elde edilmesi imkansız bir hedeftir. Bu, asırların ve asırlarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı hadiseler ile meydana koyduğu bir hakikattir. Panislamizm, panturanizm siyasetinin muvaffak olduğuna ve dünyayı tatbik sahası yapabildiğine tarihte tesadüf edilememektedir." (Atatürk, 2015: 336-337)

Atatürk'ün temel kaygısı, şu halde, çoğunlukla geri dönülemez kayıplara sebep olan emperyal hırs ve emperyal heterojenlik arasındaki gerilimden kaçınmaktı. Çözümü olarak mevcut soruna yani Osmanlı'dan kalan emperyal arzulara iki yönlü bir çözüm aramıştır. Atatürk'ün ifadesiyle, son yılların liderleri, devletin ve halkın fiziksel ve zihinsel parametrelerini ve sınırlarını bilseydi; savaşlar ve krizlerle dolu travmatik kaos dönemi, yerini istikrara bırakabilirdi (Akarslan, 1995: 140). Atatürk iç reformları gerçekleştirme konusundaki taktiksel esnekliği konusu tartışılamaz derece başarılı olmuştur (Huntington, 1968: 347-357). Dış politikada da benzer bir pragmatizm sergilemiştir. Milli Mücadele'nin olağanüstü gerekliliklerı altında, çeşitli noktalarda Arap Haşimilerle Avusturya-Macaristan modelinde iki uluslu bir devlet yaratmayı tartışmıştır. Avrupa sömürgeciliğine karşı dünya çapında Müslüman çabalarını koordine etmek için bir Pan-İslam Kongresi'ne destek olmuştur. Batılı güçlerle ilgili de karmaşık ama durum ve şartlarla birlikte rahatlıkla kullanabileceği siyasi hamleler üretmiştir. Örneğin, Batılılaşma idealinin yanı sıra Moskova'daki yeni Bolşevik rejimle bir uyum politikası da izlemiş, ancak herhangi bir rejim veya devlete tam uyum veya peşine takılma siyaseti uygulamamış, "tam bağımsızlık" anlayışı sürdürülmüştür. Atatürk, geleneksel Rus düşmanına karşı ortaklaşa ihtiyatlı bir şekilde davranmıştır. Kurtuluş Savaşı döneminde Sovyetler Birliği ile ilişkiler, Atatürk'ü Lenin'e gönderdiği emperyalizm ile savaşma temalı mektup, Gürcistan ve Azerbaycan meselelerindeki denge siyasetine karşılık silah ve malzeme desteği sağlamıştır (Balcı, 2020: 33). 16 Mart 1921'de imzalanan 'Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması', Ankara hükümetinin Moskova tarafından, Misak-ı Milli sınırları içindeki topraklarıyla birlikte resmen tanınmasına olanak sağlamıştır. Bu diplomatik hamle, Kurtuluş Savaşı sürecinde, Türk liderliğinin İngiltere ile Sovyetler Birliği arasındaki stratejik rekabeti lehine çevirebilme becerisini göstermektedir. Bu bağlamda, milli mücadelenin askeri başarısının, bu iki büyük

gücün arasındaki çekişmeyi maharetli bir şekilde kullandığı görülmüştür (Hale, 2013: 31-32).

Ancak Bolşevikler, Kürtler, Lazlar, Araplar gibi Anadolu halklarının ve özellikle de doğuda hâkimiyetlerini genişletmek için savaşan Ermenilerin kendi kaderlerini tayin etme hakkına verdikleri destekten ötürü Türkiye ile mesafeli kalmıştır (Bilge, 1992: 37). Ancak bu tökezleyen blok, 1920 sonlarında Türk saldırılarının Ermeni güçlerini süpürmesi sonrasında büyük ölçüde ortadan kaybolmuştur. Bunun üzerine Atatürk Stalin'e bir mektup yollayarak Türkiye ve Rusya'nın pozisyonunu yeniden belirlemek istemiştir:

> "Yeryüzü sömürücüleri, bugün maalesef yapabildiklerinin aksine, bu iki grup emekçiyi siyasal ve ekonomik bakımlardan karşı karşıya getiremediği gün hükümranlıkları son bulacaktır… Rusya, ortak düşmanlarımızın aramıza serpmekte oldukları bütün anlaşmazlıkları ortadan kaldıracak ve kapitalizmin yok edilmesi için zorunlu olarak Batı emperyalizmini yıkmayı başaracaktır." (Yerasimos, 2000: 259)

Bu yaklaşım olumlu sonuçlar vermiştir. 18 Mart 1921'de iki devlet arasında Moskova Antlaşması olarak bilinen "Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması" imzalanmış ve yedi ay sonra Sovyetler Birliği, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Kars Antlaşması ile Türkiye'nin sınırlarını tanıdığı yeniden teyit edilmiştir. Yakınlaşma aynı zamanda pratik bir biçim almıştır. Bazı kaynaklara göre Milli Mücadele sırasında Kemalistler tarafından kullanılan topların üçte biri ve makineli ve diğer tüfeklerin toplamının dörtte biri Moskova'dan gelmiştir. Bu kaynaklarda 1920'de Sovyet mali yardımının, Kemalist savunma bütçesinin neredeyse üç katına ulaştığı ifade edilmektedir (Yerasimos, 2000: 618-619).

Atatürk, Mart ve Ekim 1921'de yapılan ayrı anlaşmalar İtalyan ve Fransız kuvvetlerinin Anadolu'dan tahliyesini etkilemiş ve aynı yılın sonbaharında Sakarya'da bir Türk zaferi Yunanistan aleyhine dönmüştür. Bu nedenle Ankara ile Moskova arasındaki yolların ayrılmasının, neredeyse tam olarak Eylül 1922'de Rumlara karşı kazanılan son zaferle aynı zamana denk gelmesi şaşırtıcı değildir. İki ay sonraki Lozan Barış Konferansında Türkiye, Boğazları açık tutma konusunda uluslararası seyrüsefer ve Sovyetlerin talep ettiği kısıtlamaları reddetmiş ve Batılı güçlerin yanında yer almıştır. Ancak buna rağmen Sovyetler ile ilişkilerde de dramatik bir kırılma olmamıştır. Ankara ve Moskova, 17 Aralık 1925'te, 1945'e kadar sürecek uzun doğru ilişkiler dönemini başlatan başka bir 'Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması' imzalamıştır. Bu da pratikte Türk dış politikasında sadece büyük güçler arasında geleneksel denge yaklaşımına geri dönüşü değil, Atatürk tarafından uygulanan bu politikanın başarısını göstermektedir.

Savaş zamanı ittifaklarını yeniden gözden geçirme, diğer devletlerle ilişkiler yürüten alternatif siyasi kanatların durumuyla devam etmiştir. Kasım 1924'te daha muhafazakâr politikaların ve Batı ile daha yakın bağların savunucuları tarafından kurulan Terakkiperver Halk Fırkası, Haziran 1925'te kapatılmış, liderleri tutuklanmış ve ardından emekliye veya sürgüne gönderilmiştir. Atatürk için, hem Sovyetler Birliği hem de Batılı güçlerle iyi ilişkileri sürdürmek önemliydi. Ancak onun en temel politikası olan tam bağımsızlık doktrini, her şeyin temelini oluşturmuştur:

> "*Biz barış istiyoruz!" dediğimiz zaman, "Tam istiklâl istiyoruz" dediğimizi herkesin bilmesi gerekir. Bunu istemeye hakkımız ve gücümüz vardır*." (atam.gov.tr)

Daha önce de işaret edildiği gibi, Yeni cumhuriyetin tam bağımsızlığını korumak, doğal olarak, Atatürk'ün ifade ettiği gibi, sınırlarına titizlikle bağlı kalmayı da gerektirmekteydi. Bunlar, 28 Ocak 1920'de İstanbul'da geçici parlamento tarafından kabul edilen Misak-ı Milli ile kesinleştirilmiştir. Misak-ı Milli sınırları, 30 Ekim 1918 ateşkes anlaşması sırasında yer alan cephe hatlarının sınırları ile benzerlik göstermektedir. Böylece Türkiye'nin revizyonist olmayan, statükocu dış politikasının temel aldığı stratejik olduğu kadar da kültürel bir metinsel sembol olarak kalmıştır.

Buna rağmen, Misak-ı Milli sınırları içerisine girdiği düşünülen, ancak 24 Temmuz 1923'te Lozan'da imzalanan nihai anlaşma sırasında Müttefik askeri kontrolüne giren bölgeleri içeren iki ana belirsizlik alanı kalmıştır. Bunlardan biri, İngiltere'nin Irak'taki yetki alanına dâhil etmek istediği, büyük ölçüde Türkmen ve Kürtlerin yaşadığı Musul vilayeti idi. Karşılaşmanın maliyetinin olası faydalardan daha ağır bastığını hesaplayan Atatürk, istila çağrılarını savuşturmuş ve iki yıl aralıklı görüşmelerin ardından İngiltere ile 5 Haziran 1926'da küçük sınır revizyonları ve mütevazı bir mali çözüm karşılığında Türkiye'nin talebinden vazgeçen bir anlaşma imzalamıştır. Benzer bir durum Fransa'nın hali hazırda mandası olan Suriye'nin bir parçası olarak tuttuğu Hatay'da yaşanmıştır. Burada ise tam tersine, Fransa'nın direnemeyecek kadar zayıf olduğuna inanan Atatürk, Suriye'nin 1936'da bağımsızlığını kazanmasının ardından müdahaleyi savunmuştur. Ancak İsmet İnönü ihtiyatlı davranılması gerektiğini savunmaktaydı. Bu bağlamda 1937'nin sonlarında bir Türk-Fransız ortak mülkiyeti kurulmuştur. 1937 tarihli meclis konuşmasında İsmet İnönü "Türkiye - Suriye hududunun masuniyetini temin eden üçlü bir muahede; Türkiye, Fransa, Suriye arasında ayrıca aktolunacağını" ilan etmiştir (Cihan, 1993: 404). Nihayetinde, yaklaşan büyük savaş güvenlik alanlarını kurmaya başlayan Fransa, Türkiye ile Hatay konusunda anlaşmıştır. 2 Eylül 1938'de bağımsızlığını ilan eden Hatay, bir yıl

sonra 3 Haziran 1939 tarihinde Ankara'da, “Türkiye ile Suriye Arasında Toprak Sorunlarının Kesinlikle Çözümüne İlişkin Antlaşma”nın imzalanması ile Türkiye topraklarına katılmıştır. Meclis tutanaklarında “Hatay Davası” olarak geçen meselenin çözümünde Atatürk ve İnönü’nün iki farklı yaklaşımı ortak bir stratejide birleştirdiği görülmüştür. Atatürk’ün Hatay’ın bağımsızlığına ömrü yetmemesine rağmen, bağımsızlık meselesini ihtiyatlı yaklaşımına rağmen benimsemiş olan İnönü şu ifadeleri kullanmıştır:

> “Hatay, ana vatana, onun ayrılmaz bir cüzü olarak iltihak etmiştir Uzun seneler bizden ayrı yaşamak elemini çekmiş olan aziz Hatayın, sizin kudretli ve temiz ellerinizde az zaman içinde vatanın en şirin, en mamur bir köşesi haline geleceğine katiyen eminiz.” (Cihan, 1993b: 1).

1930'ların sonunda, her halükarda, Türkiye son sınırlarına yerleşmişti. Irak ile olan sınır 1926 anlaşmasıyla belirlenmişti. 1930 ve 1933'teki iki antlaşma, Yunanistan ile aynı amacı gerçekleştirmiştir. 23 Ocak 1932'de İran'ın Kürt isyancıları barındırdığı yönündeki suçlamalarının ve İran'ın Türkiye'nin topraklarında sıcak takip operasyonlarına müsamaha göstermeyeceği yönündeki uyarılarının ardından iki ülke bu sınırı çizen bir anlaşma imzalamıştır. 1935'te Türkiye ve Sovyetler Birliği, "Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşması"nı on yıl daha yeniledi ve ilk kez 1921'de tanımlanan karşılıklı olarak tanınan sınırları yeniden teyit etmiştir. Bütün bunlar, Atatürk’ün dış ilişkileri istikrara kavuşturma ve iç reformlarına daha iyi odaklanma isteğiyle uyumludur. Cebesoy’a ilettiği gibi, birçok devrimin yapılması için barışa ihtiyaç olduğu, barışın sağlanmadığı ve devrimin yapılmadığı her an, ayaklanmaların olabileceği öngörülebilirdi (Cebesoy, 2001: 339). Aynı nokta, Kemalist stratejik kültürün merkezinde yer alan düşüncenin vecizen ortaya çıkmış halidir: *Yurtta Sulh, Cihanda Sulh*. Bu barış anlayışı sadece bir prensip olarak değil, iç ve dış güvenliğin sağlanması ve yeni Cumhuriyetin meşruiyetinin sağlanması için de önemliydi.

Toprak bazında azalmaya ve Ermeni ve Rum topluluklarının güçlerini yitirmelerine rağmen, ayrılıkçı kimliklerin yarattığı tehdidin kendini göstermesi uzun sürmemişti. Daha 1921'de Kemalistler, Sivas'ta Kürt Koçgiri aşiretinin ayaklanmasına karşı çıkmıştır. Dört yıl sonra Şeyh Said’in çok daha ciddi isyanı baş göstermiştir. Şeyh Said ve yandaşları, Halifeliğin yeniden ihyasının yanı sıra Kürt bölgeleri için özerklik talep ederek dini ve etnik motivasyonları amaçları için kullanmaya çalışmıştır. Şeyh Said isyanının en önemli etkisi, Musul konusunda Türk-İngiliz anlaşmazlığı ile aynı tarihlerde gerçekleşmesidir (Olson, 1989: 339). Kemalist kurucu kadro, her ne kadar o güne dek bir ‘dış mihrak’ müdahalesine şüphecilik seviyesinde

yaklaştıysa da belki de ilk dış politika meselesinde böylesi bir isyanla karşı karşıya kalmıştır. Bundan böyle, cumhuriyetin üniter bir devlet olduğu görüşü önem kazanmıştır. Şerif Mardin'in de belirttiği gibi, Kürtlerin ayrı bir etnik grup olmadığı, Kürtçenin sadece Türk dilinin bir lehçesi olduğu gibi yaklaşımlar, devlet politikasıyla desteklenerek isyanların çıkmasının engellenmesi amaçlanmıştır (Mardin, 1997: 71).

Aynı tarihlerde, Atatürk'ün meşhur devrimleri, eğitim ve hukuk kurumlarını sekülerleştirmiş, alfabeden giyim kurallarına kadar toplumsal yaşamın çeşitli yönlerini batılılaştırmıştır. Bu dönemde farklı görüşerin yer aldığını da görmek mümkündür. Örneğin Milli Edebiyat akımının önemli temsilcilerinden Hamdullah Suphi Tanrıöver, eski edebiyatın tamamen terkedilmesi gerektiğini savunmuştur. Bununla birlikte, bu tür aşırılıklar bir yana, reformlar ile milliyetçiliğin düşmanların bölücü entrikalarına karşı dayanıklı kılması ve seküler bilimsel rasyonalizmi kucaklaması, Türkiye'nin çokça tekrarlanan ifadeyle muasır medeniyet seviyesine ulaşmasını sağlayacak etkileyici bir yurttaş yaratma çabası oluşturmuştur.

Son olarak Atatürk'ün en önemli stratejik tercihlerinden biri, başkentin Ankara seçilmesi olmuştur. Ekim 1923'te başkenti kozmopolit imparatorluk liman kenti İstanbul'dan sakin Orta Anadolu kenti Ankara'ya taşımıştır. Egemen Cumhuriyetçi elitlerin bakış açısını şekillendirecek kilit kurumların çoğu -en önemlileri Harbiye ve Mülkiye- aynı şekilde Ankara'ya taşınmıştır. Bürokrasi ve yönetim artık Ankara'dan yapılacaktı. Ankara bu noktada, belli bir güç mücadelesinin, bürokrasinin, büyük kararların ve merkezden çevreye idarenin mecaz-ı mürselini tarif etmiştir. Bu stratejik hamle, herhangi bir dış politika meselesinde, İstanbul ve Ankara arasında bir ikiliğin çıkmasını engellemiştir. Böylece kültürel bir değişim yaşanmış ve yeni nizam, halk ve devlet tarafından kısa sürede içselleştirilmiştir.

Stratejik Kültür ve Parti: CHP'nin Altı Ok'u

Atatürk, 10 Kasım 1938'de vefatına kadar cumhurbaşkanı olarak kalmıştır. 1930'ların başlarında, yeni rejimin pekiştirme aşaması ve temel modernleşme reformları devam ederken, giderek artan bir şekilde devletin günlük idaresini on yılın büyük bir bölümünde İsmet İnönü ve Recep Peker, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) içerisinde başbakanlık ve genel sekreterlik pozisyonlarıyla önemli roller üstlenmiştir. Atatürk, liderlik görevlerinin bazılarını bu gibi parti üyelerine devretmiştir. Bu, kurucu liderin benzersiz zorluklara karşı gösterdiği adaptasyon yeteneği ile yeni dönemin liderlerinin farklı yaklaşımlarını ayırt etme gereksinimini tezahür ettirmiştir. 1923 yılında, CHP'nin belirli bir doktrine sahip olmadığına dair eleştiride bulunan Yakup Kadri'ye Atatürk'ün verdiği yanıt bu durumu aydınlatıcı bir şekilde ifade etmiştir:

"*Ama çocuğum, doktrine bağlanarak hareketi dondururuz*" (Aydemir, 1993: 88). İnönü ve Peker, aksine, Atatürk'ün eylemlerine rehberlik eden ilkeleri yeni rejimin temel belgelerinde yücelterek resmileştirmeyi birinci öncelik haline getirmişlerdir. CHP Dördündü Büyük Kurultayı açılışında İsmet İnönü'nün bir önceki kongrede alınan kararlar üzerine yapılan çalışmaları anlatırken "Cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçı Fırkamız geçen devrede müspet eserli ve muvaffakiyetli olarak çalışmıştır" vurgusu ile, Altı Ok ilkelerinin yerleştiğini belirtmiştir (C.H.P, 1935: 3). Ay zamanda Recep Peker bu konuyla ilgili aşağıdaki konuşmayı yapmıştır :

> "...Arkadaşlarım; yeni programın göze çarpan ve kendini duyuran başlıca farikası yeni Türkiye'de zaten baştanberi devletle bir ve beraber çalışan Cumuriyet Halk Partisi varlığının, devlet varlığı ile birbirlerine daha sıkı bir surette yaklaşmasıdır. Esasta Partinin ana vasıfları olan cumuriyetçilik, ulusçuluk, halkçılık, devrimcilik, devletçilik ve lâiklik yeni program onaylandıktan sonra yeni Türkiye devletinin de vasıfları halini alıyor. Kendi üzerinde derin konuşmalara mevzu olacak kadar ehemmiyetli görülmesi tabii olan bu noktayı, bu kürsü konuşuşunun müsait bulunacağı çizgiler içinde aydınlatmak için mümkün olduğu kadar kısaca fikirlerimizi söylemeği faydalı bulmaktayım...Şu halde Partimiz yıllardanberi kendisine çizdiği ana vasfı devlete mal etmekten, ulusun yaşama kudretini koruma yolunda en iyi ve en ileri bir kuvvet adımı daha atmış olacaktır." (C.H.P, 1935: 45)

Altı Ok olarak bilinen bu ilkeler, CHP tarafından 1935'teki Dördüncü Kongresi'nde kabul edildi ve iki yıl sonra Anayasa'ya yazılmıştır. Bu iki güçlü aktör, o zamandan beri Türk siyasal kültüründe egemen olan yaklaşımın ideolojik temelini oluşturmuştur. Cumhuriyetçilik, yalnızca Osmanlı devletinin siyasi yapılarının değil, evrenselci ve kozmopolit emperyal karakterinin de reddini ifade etmektedir. Milliyetçilik, Türklerin yönetiminin bölünmezliğini vurgulayarak Osmanlı ile karşıtlığını oluşturmuştur. Laiklik, dini özel alana indirerek, Osmanlı rejiminin karakteristiğini oluşturan devlet ve din kimliğinin iç içe geçmişliğini ortadan kaldırmıştır. Halkçılık, Gökalp'in hem bireysel hem de sınıf çıkarlarını eşitlikçi bir genel iyiye tabi kılması üzerine inşa edilmiştir (CHP, 1935: 7). Devletçilik, Atatürk'ün iktisatta kendi kendine yeterliliğe yakın bulmasıyla ve o dönemde güçlü bir orta sınıfın yokluğunun dayattığı zorunluluktan doğan bir fırsat haline getirerek, devletin önderliğinde korumacı kalkınma programı olarak ilkeleştirilmiştir.

Bu ilkelerin Altı Ok çerçevesinde somutlaştırılmasına bazen gayretli bir uygulama eşlik

etmiştir. Örneğin, Milliyetçilik ilkesi bağlamında 'Vatandaş, Türkçe konuş' kampanyası ortaya çıkmış ve tek bir milli dil konuşulması için uğraş verilmiştir. Bu nedenle, 1924 ile 1938 yılları arasında patlak veren 18 ayaklanmanın 17'si, Kürt nüfusun yoğun olduğu doğu bölgelerinde meydana gelmiştir (Oran, 1988: 158-165). Sekülerizm ise, Kemalist kadronun en çok yerleştirmek istediği ilkelerden biri olmuştur. Bu noktada İslam dininin "Arapların dini" olduğu ve Türklere uygun dinin "Kemalizm dini" olmasına kadar çok aşırı içerikli çalışmalar yapılmıştır (Aykut, 1936). Recep Peker'in Ankara Üniversitesi'ndeki derslerinde teorileştirdiği ve uygulamada özel ihtimam gösterdiği halkçılık, bireyciliğe bir saldırıya dönüştüğünü iddia etmektedir: "tek tek bakıldığında, insanların değeri sıfırdır" (Peker, 1984) . Aynı zamanda devletçilik, ekonomiyi aşan kendi kendine yeterliliği koruyacaktır: "İlerici bir millet sadece politik veya kültürel değil, aynı zamanda ekonomik bir bütündür. Türkiye, otarşik bir ulus olmanın tüm doğal şartlarına, bu bütünlüğün ideal tezahürüne sahiptir" (Peker, 1984: 46).

CHP, ciddi bir muhalefet tarafından engellenmeden toplumu dönüştürmeye başlamıştır. Bunu yaparken ortaya çıkan olağanüstü verimlilik, büyük ölçüde lider kadrolarının işe alınması ve eğitilmesiyle açıklanmaktadır. Kendi kendine yeten eğitim yapısı için öğrencilerinden yararlanan Harbiye gibi Mülkiye de, küçük ve orta büyüklükteki kasabalardaki yerel eşraf ailelerinin biraz daha yüksek sosyal sınıfından da olsa, çoğunlukla vilayetlerden istihdam edilmiştir. Cumhuriyet eğitim üçlüsünün üçüncü ayağı olan 1925'te Ankara'da açılan Hukuk Fakültesi ile Türkiye'nin devlet elitlerinin büyük bir kısmını eğitilmiştir. Resmi doktrini içselleştiren bu bürokratlar, bunun karşılığında, genel olarak halka yayılmasında öncü görevi görmüştür. Vatandaşlar, devlet okulları, mecburi askeri görevler ve 1931-1932 yıllarında aktif olarak halkın her seviyesine inmeyi hedefleyen Halk Evleri ile Altı Ok ilkelerine maruz kalmışlardır. Her mekânda hedefler aynıydı: Cumhuriyet rejimine sadık, diğer tüm bağları kapsayan ulusal bir kimlikle gurur duyan ve aynı anda hayran oldukları ve korkulan Batılı güçlerle rekabet etmelerini sağlayacak kültürel bir yeniden yönlendirmeye açık yurttaşlar yaratmak…

İsmet İnönü, 1930'lar ve 1940'lar boyunca CHP'nin dış dünyaya bakışını karakterize edecek ihtiyatlılığı dile getirmiştir: "*Dış politikada en yakın tehlikeler görülmeli ve savuşturulmalıdır. Dış politikamızda mümkün olduğunca düşman olmaktan kaçınmalıyız*." (Váli, 1971: 84). Güzel çitler güzel komşular getirir sözüne dayanarak, Türkiye'nin sınırlarının çizilmesine özellikle dikkat eden CHP liderleri, sonuç olarak tüm komşu devletlerle yaklaşık on yıl kadar doğru ilişkilerin tadını çıkarmıştır. Ancak bu çalkantısız ve sorunsuz dönem elbette sonsuza kadar sürmedi. İlk şok, İtalyan Lider Mussolini'nin On İki Adalar'ı Mondros ve Sevr

ile İtalya'ya bırakılan topraklarda hak olarak iddia etmesi ve Akdeniz'i "Mare Nostrum (Bizim Deniz)" olarak isimlendirmesiyle başlamıştır. Ankara bunu bir güvenlik tehdidi olduğunu algılayarak, birçok ülkeyle görüşmeler yapmış ve bu tehditlerin büyümesi olasılığına karşı birlik olmanın yollarını aramıştır. Balkan Paktı'nın imzalanmasına sebep olan motivasyonlardan biri de bu irredentist politikalardır. Balkan paktı aynı zamanda Dilek Barlas (2005)'ın da belirttiği gibi Türk liderlerin 1930'lu yıllardan itibaren başlayan bir şekilde ve günümüze dek uzanan, çok taraflılık, diplomasi ve arabuluculuk yoluyla barış ve düzen arayışına dayan tipik bir orta ölçekli güç davranışıdır. Nitekim eski Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, "*Atatürk'ün cihanda sulh anlayışı, barışın ortak savunulmasını kollektif barış ifade eder*" diyerek, çok taraflılığa yaklaşımını dile getirmiştir (Aras, 2003: 9).

İki savaş arası dönemde yaşanan ikinci şok ise, Türkiye, Britanya ve Fransa arasında imzalanan üçlü anlaşmanın, herhangi bir saldırı karşısındaki çifte standardı olmuştur. İtalya'nın ve Sovyetlerin savaşa dahil olmasıyla Türkiye, Almanya ile dostluk ve saldırmazlık anlaşması imzalayarak, tarafsızlık pozisyonuna geçmiştir. Sonraki yıllarda İnönü her iki tarafın da Türkiye'yi savaşa çekme girişimlerini reddetmiştir. İngiltere, teşvik olarak On iki Ada ve diğer Ege adalarının yanı sıra kuzey Suriye'nin bazı kısımlarına Almanya ise, Trakya ve Ege'de, Suriye ve Irak'ta, Kafkasya ve Orta Asya'da bölgesel revizyonlar önermiştir. Bu tekliflerden bazılarının kabul edilmesi yönünde etkilenenler olsa da, İnönü, Cumhuriyetçi stratejik kültürü temel hissini şöyle ifade etti: "*Ben Enver Paşa değilim; beni savaşa sürükleyemezler*" (Deringil, 1994: 135).

Bazıları, Cumhurbaşkanı İnönü'yü aşırı çekingenlikle suçlamış ve Müttefiklere daha önceki bir taahhüdün savaştan sonra İtalyan'dan Yunan egemenliğine devredilen On İki Ada'nın kontrolü gibi önemli kazanımlar sağlayabileceğini öne sürmüştür. Bununla birlikte, genel yargı, Türkiye topraklarındaki herhangi bir savaşı ve olası felaketleri engelleme konusundaki ısrarı, İnönü'nün Anadolu'daki geçmiş acı tecrübelerden damıttığı stratejik dünya görüşünden geldiğidir. Buna bağlı olarak, bu strateji mütemadiyen övülmüştür. Zira Avrupalı güçlerin, Osmanlı İmparatorluğunun kaynaklarından ve insan gücünden kendi amaçları için yararlanması ancak uygun olduğunda onu terk etmesi, Osmanlı'da yetişen yeni Cumhuriyet yöneticilerinin hafızasındadır. Nihayetinde, Atatürk, İnönü, CHP kurmayları, Cumhuriyeti 1950'ye kadar derin bir dönüşümden geçirterek şekillendirmiştir. Türkiye'nin siyasetinden güvenliğine, vatandaşlık olgusundan kültürüne kadar her noktasına Kemalizm ve Altı Ok prensiplerinin etkileri görülmüştür. Bu durum da Türkiye'nin yerleşik stratejik kültürü şekillendiren en önemli ideolojik etmenlerin başında gelmektedir.

3.2.3. Türkiye'nin Jeopolitiği: Stratejik Kültürü Yönlendirici Bir Güç

Türkiye'nin jeopolitik konumu, strateji ve güvenlik politikalarında en merkezi konumda olan kavramlardan biridir. Jeopolitik konum, hem bir dış politika enstrümanı olarak hem de iç siyaseti dizayn etmek ve yönlendirmek için kullanışlı ve güçlü bir yapıya sahiptir. Erken cumhuriyetten günümüze kadar, gerek Türk elitlerinin gerekse de halkın Türkiye'nin coğrafi konumu ile ilgili yerleşik ilk öğe, jeopolitik konumdur. Tarihsel anlatımla halkın zihnine yerleştirilen ve zaman geçtikçe kendi kendine gerçekleştiren bir kehanete dönüşen bu olgu, nihayetinde Türkiye'nin stratejisini etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur. Türkiye'nin coğrafyası ile ilgili yaklaşımlar, diğer stratejik kültür unsurlarıyla paralellik göstererek güvensizliklere ve tehditlere dayanmaktadır. Bu noktada önemli olan, Türkiye'nin kavramı nasıl şekillendirdiği ve özellikle Soğuk Savaş sürecinde Batı ülkeleri için "*coğrafi olarak istisnai bir ülke*" (Yanık, 2009) haline geldiğidir.

Cumhuriyet döneminin başlarında Türkiye, komşularına karşı saldırı ve güç kullanmaktan kaçınarak, Lozan düzenini korumak için revizyonist devletler yerine statüko arayışındaki diğer devletlerden yana olmayı tercih etmiştir (Aydın 2003a: 321). Bir komşusunun Türkiye'deki ayrılıkçı gruplara yardım ettiğinden ve onları kendi topraklarında barındırdığından şüphelenilmedikçe, Ankara, çevresinde statüko, istikrar ve komşularının iç sorunlarına müdahale etmeme ve en genel ifadeyle "iç işlerine karışmama" stratejisi izlemiştir.

Daha önceki bölümde de belirtildiği gibi, uluslararası siyasetteki yükselen gerilim ve İkinci Dünya Savaşına giden dönemde Nazi Almanyası, İtalya ve Japonya'nın irredantist ve revizyonist politikalarının yarattığı güvensizlik ortamı, Türkiye'nin kendi güvenliğini sağlamak için çevresiyle uyumlu hareket etmesine sebep olmuştur. Kemalist elitlerin siyasetlerinin etkisi olduğu kadar, coğrafi şartlar ve jeopolitik konumun da göz ardı edilmediği açıktır. Zira Briand-Kellogg, Milletler Cemiyeti, 1939 Karşılıklı Yardım Antlaşması ile uluslararası siyasette dostça strateji yürütülürken, Balkan Antantı ve Sadabat Paktı ile jeopolitik güvenlik saiklerinin de en üst derece gözetildiği görülmektedir (Barlas ve Vlasic, 2016).

Burada vurgulanması gereken bir diğer nokta da Türkiye'nin Musul kararında olduğu tüm memnuniyetsizliğine ve eleştirilere rağmen Milletler Cemiyeti gibi çok taraflı oluşumları destekleyen bir politika izlemesidir. Esasen Atatürk'ün ve dönemin dış işleri bakanlarının Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki politikaları, Türk devlet elitlerinin jeopolitik stratejilerinin de özü olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Soğuk Savaş yıllarda başlayan

çift kutuplu mücadele, güvenlik kaygılarının ve tehdit algısının farklılaşmasına neden olacaktır.

Büyük imparatorluk topraklarına hakim olma güdüsünden sıyrılıp, ulusal birliğini ve toprak bütünlüğünü korumak ve çevresinde istikrar ve barış aramak en büyük hedefi olan Türkiye, jeostratejik öneminin öne çıkmasını ve güvenlik öncelikli yaklaşımını dikte etmiştir. Sovyet karşıtı Amerikan söyleminin bu denli içselleştirilmesi, stratejik olduğu kadar kültürel bir etkinin de sonucudur. Milli Mücadele döneminde "yoldaş" seviyesine yükselen Türk-Rus ilişkileri, 2. Dünya Savaşı bitmek üzereyken bir anda değişmiştir. Hali hazırda uzun süredir Boğazlar'ın durumunda değişiklik talep eden Sovyetler, 1925 yılında imzalanan Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması'nı uzatmayacağını bildirerek, iki ülke arasındaki bazı sorunların yeniden tartışılıp karara bağlanması için 7 Haziran 1945 tarihinde bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmenin içeriği şöyledir; Türkiye'nin doğu sınırında değişiklik yapmak, yani Kars ve Ardahan'ın Sovyetlere bırakılması; Boğazlar'da Sovyetlere Üs verilmesi; Montreux'nün yeniden değerlendirilmesi (Oran, 2013: 473). Kayıtlara meşhur Molotov-Sarper Görüşmesi olarak geçen bu görüşmede, Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi Selim Sarper, Molotov'un isteklerini tek tek reddetmiş, "*biz egemenlik haklarımızı kullanırken, ahdi vecibelerimiz müstesna, kimsenin müsaadesini almak zorunluluğunu duymayız*" (Oran, 2013: 473) diyerek önemli bir mukavemet sergilemiştir. Sovyet tehdidi, Osmanlı ve Rus İmparatorlukları arasındaki rekabeti hatırlatarak ve Sovyet eylemlerini Türk yöneticilerinin hafızasında "Çarlık yayılmacı politikaları" anımsatmıştır (Coş ve Bilgin 2010: 56).

Nihayetinde Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na katılmamış, "aktif tarafsızlık" (Deringil 1989) politikası izlemiştir. Bununla birlikte yine çok taraflı yaklaşımı çerçevesinde Almanya'ya savaş ilan ederek, BM 'nin kuruluşu aşamasında dünya örgütüne kurucu üye olmayı başarmıştır. (Karaosmanoğlu 2009: 30). Kore'ye asker göndermek ve bir NATO üyesi olmak, devletin milli güvenlik kültürünün sağlamlaştırılması ve kurumsallaşması açısından tarihi öneme sahiptir. Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi, BM himayesi altındaki uluslararası bir barışı koruma operasyonuna ilk Türk katkısı olmuştur. Türk elitleri, istilanın Sovyet askeri hareketliliğinin bir başlangıcı olacağına inanmamakla birlikte, bu tür bir agresifliğin de karşılıksız bırakılmaması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bunun yanı sıra Kore'ye asker göndermenin daha önemli bir motivasyonu ise "Amerika Birleşik Devletleri ve diğer NATO üyelerine müttefik olarak değerini kanıtlamak istemesi" olduğu açıktır (Brown 2008: 94-95). Dolayısıyla Türkiye'nin bu tarihi katkısı, Türk siyasetçilerinin Batılı kurumlar içerisinde Türkiye'nin yerini sağlamak için Batı ile aynı tarafta olmaya istekliğinin bir göstergesidir (Deringil 1992: 3). Bu da Soğuk Savaş kavramlarının, fikirlerinin ve jeopolitik hakkındaki Dahası Türk askerlerinin Kore'deki

kahramanca savaşları, Türk ordusunun askeri yeteneklerinin etkileyici bir göstergesi olarak kabul edilmiştir (Vander Lippe 2000: 97).

Kısa vadeli ekonomik ve askeri faydaların yanı sıra, Türkiye'nin NATO üyeliği uzun vadede askeri doktrinini yeniden tanımlayarak, kurumsal tasarımını tadil ederek ve örgütsel kültürünü değiştirerek Türk silahlı kuvvetlerini dönüştürmüştür. Ulusal düzeyde militarizmin ve askeriyeye yönelik gıptanın canlanması, Türk ordusunun kurumsal dönüşümünün ve modernleşmesinin yan ürünü olmuştur. Türk ordusu, ülke içindeki rolü için dış meşruiyet çıktılarından yararlanarak, cumhuriyet rejimini her türlü dış ve iç tehdide karşı korumak için kendisini sivil politikacıların üzerinde konumlandırmıştır. Dahası Türkiye'nin NATO'ya girişi ve Sovyet tehdidine karşı Batı ittifakındaki stratejik rolü sağlamlaştırılmıştır. Böylelikle tehditlerle dolu ve çatışmalarla kuşatılmış tehlikeli bir çevreyi tasvir eden jeopolitik bakışın ortaya çıkmasıyla, jeopolitik kavramı, strateji kültüründe gitgide merkezi ve yerleşik bir konuma gelmeye başlamıştır. Bu noktada, Türkiye hakkındaki bakış açısı genellikle Türk ordusunun gücü, cesareti ve kahramanlığıyla harmanlanmıştır. Türkiye'nin NATO kalesinin bir burcu (Yanık 2009: 532) olduğu gibi anlatımlar olduğu kadar, sol görüşlü yaklaşımlar tarafından Türkiye'nin NATO'nun "ileri karakolu" haline getirildiği de söylenmiştir (Özdemir, 1986: 192).

Atatürk'ün Ortadoğu'ya yönelik mesafeli ve müdahaleci olmayan politikasına rağmen, Türkiye 1950'ler boyunca Ortadoğu'da Batı'nın öncüsü gibi hareket etmiştir (Sever, 1997). Türkiye, 1955'te İngiltere, İran, Irak ve Pakistan ile birlikte Bağdat Paktı'na katılmıştır. Ardından 1956 Süveyş Krizi sırasında İngiltere ve Fransa ile siyasi olarak desteklenmiştir. Hatta Cezayir'deki Fransa'nın tavrına karşı bir duruş sergilememiştir. Türkiye'nin Batılı müttefiklerine bağlılığı, Arapların Türkiye'ye yönelik şüphelerini ve güvensizliğini artırmıştır. 1950-1960 yılları arasında Adnan Menderes'in başbakanlığındaki Türk hükümeti, Batı tarafından kendi hükümetine fayda sağlamak için, Türkiye'nin Orta Doğu güvenliğindeki rolünü daha önemli hale getirmeye çalışmıştır. Menderes Türkiye'nin Menderes yönetimlerinde Batı yanlısı tutumuna rağmen, Ortadoğu ülkelerine yönelik şahin yaklaşımı, 1955'te Suriye sınırına asker yığarak Suriye'yi tehdit ettiğinde Washington ve Londra'da tehlike çanlarının çalmasına sebep olmuştur. 1950'lerde Ortadoğu'ya yönelik bu yaklaşım, Türkiye'de 1960 darbesinden sonra bağlantısızlık politikasının yeniden uygulanmasına bırakıldı. William Hale, Soğuk Savaş'ın geri kalanında Kıbrıs oylamalarında yalnızlaşmasının da etkisiyle Türkiye'nin Ortadoğu'ya yaklaşımını şöyle özetlemektedir:

> “1960'ların ortalarında Türk dış politikasındaki değişikliklerin en önemlisi Arap dünyasıyla yeniden köprü kurma girişimidir. Bunun en önemli nedeni Arap devletlerinin geçmiş yıllarda Makarios'a verdiği desteği kırmak ve onları Türkiye'nin Bağdat Paktı'nda bulunduğu gereksiz yaklaşımlardan vazgeçtiğine inandırmaktı. [...] Sonuçta, Türkiye bölgeye yönelik politikasını mümkün olduğunca Batı ittifakından ayırmaya ve bölgede bulunan belli başlı devletlerle çok taraflı bağlar yerine, iki taraflı bağlar kurmaya çalışmıştı. Ama her şeyin ötesinde Türk politikası bölgede çıkan anlaşmazlıklara taraf olmaktan kaçınıyordu.” (Hale, 2000: 176-177)

Türkiye Soğuk Savaş boyunca Arap ülkelerinin iç siyasetine karışmaktan kaçınmış ve Orta Doğu'daki her ülkeye eşit mesafede kalmaya büyük özen göstermiştir. Ortadoğu ülkeleri ile ilişkiler hiçbir zaman Türkiye’nin Batı ile ilişkilerinin ikamesi olarak görülmemiştir. Öte yandan, 1970'li yılların başındaki petrol şoklarının şiddetli etkileri ve Batı karşıtlığının bir tezahürü olan birçok Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan gibi arkasında güçlü siyasi hareketlerin bulunduğu aktörlerin yükselişi nedeniyle 1970'lerde Araplara ve Filistinlilere kamuoyu ve elitlerin desteği ortaya çıkmıştır. Anca buna rağmen Türkiye genel olarak, Soğuk Savaş boyunca Ortadoğu'dan uzak durmayı tercih etmiştir. Üstelik Türkiye 1949'da İsrail devletini tanıyan ilk devletlerden biri olmasına rağmen, Türkiye-İsrail ilişkileri, İsrail ile Filistin arasında 1993 yılında Oslo Anlaşmalarının imzalandığı 1990'ların başına kadar ihtiyatlı bir gelişim gösternmiştir.

Türkiye’nin jeopolitiğinin yerleşik stratejik kültür unsuru haline gelmesindeki hayati bir vaka ise Kıbrıs meselesidir. Kıbrıs, 1950'lerin ortalarında Kıbrıslı Rumların adadaki İngiliz yönetimine karşı isyan çıkardığı zaman, büyük bir uluslararası sorun haline gelmiştir. Türkiye’nin ilk tepkisi adadaki İngiliz egemenliğini sürdürmek olmuştur (Zürcher 2004: 237). Kıbrıslı Rumlar *enosis* yani Yunanistan ile birleşme dışında hiçbir şeyi kabul etmezken, Kıbrıslı Türkler adanın Yunanistan ile Türkiye arasında bölünmesi için ses yükseltmeye başlamıştır. 1959'da İngiltere, Yunanistan ve Türkiye, Zürih ve Londra Antlaşmalarını imzalamıştır. Bu antlaşma, Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve Büyük Britanya, Yunanistan ve Türkiye'nin garantörlüğü altında iki toplumlu devlete dayalı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını ilan etmiştir. Süreç, adadaki iki toplum arasındaki sosyal uçurum, 1960'larda anayasa değişiklikleri üzerindeki siyasi anlaşmazlıklar ve ardından Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkler arasında gerginlik ve çatışmalarla başlayarak 1974'te Türk askeri harekâtı ile sonuçlanan bir duruma evrilmiştir (Ker-Lindsay 2007: 17-18).

Türkiye, 1950'lerin ortalarından beri adadaki Türk toplumunu korumaya önemli miktarda para, diplomatik ve askeri kaynak ayırmıştır. Türkiye, Batılı Müttefikleri tarafından yalnız bırakılsa ve 1974 yılında Kıbrıs'a Türk askeri müdahalesi nedeniyle ABD tarafından ambargo altına alınsa bile, Kıbrıslı Türklere desteğinde hiçbir zaman tereddüt etmemiş ve ne pahasına olursa olsun Kıbrıs politikasını sürdürmüştür. 1980'ler ve 1990'lar boyunca Kıbrıs meselesi çıkmaz olmaya devam etmiştir. Kıbrıs sorunu, ulusal güvenlik devleti kavramının içinde yer alan en büyük gerginliklerden biri olmuştur. Kıbrıs, adadaki Türk toplumunun varlığından dolayı her zaman yüksek ehemmiyet gösterilmiştir (Neziroğlu ve Yılmaz, 2013: 1092). Bunun yanında, Kıbrıs'ın jeostratejik konumu ve Türkiye'ye yakınlığı nedeniyle hayati bir güvenlik endişesi ve jeopolitik risk olarak öncelik olarak görülmüştür. Kıbrıs sorunu, ulusal güvenlik devleti kavramının stratejik kültürel tarafında, jeopolitik gerçeklerin pekiştirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

> "Mili gurur ve itibar kaygıları bir yana, enosis hareketinin, Yunanistan'ın Türkiye'yi her iki taraftan kuşatmasına yol açarak, Akdeniz'de Türkiye ve Yunanistan arasındaki stratejik dengeyi bozacağı iddia ediliyordu. Bazı Türkler bu şartlar altında, adada hiç Türk bulunmasa bile Türkiye'nin enosis hareketine karşı çıkması gerektiğini savunmuşlardı" (Hale, 2000: 133).

Kıbrıs sorunu, Atina ile Ankara arasındaki iyi ilişkilere zarar vermiştir. Atatürk döneminin Yunanistan ile Türkiye arasındaki dostane ilişkisine dair algı, Kıbrıslı Türklerin acıları ve 19. yüzyılda Yunan siyasetçilerin izlediği Megali İdea'nın politikasını çağrıştıran davranışlarla gölgelenmiştir. Son olarak, Kıbrıs sorunu, Türk güvenlik çevrelerinde, Türkiye'nin müttefiklerinin Kıbrıs sorunu konusunda Türkiye'ye herhangi bir siyasi destek vermemesi nedeniyle, Türkiye'nin güvenlik kaygılarının müttefiklerininkilerle her zaman paralel olmayabileceği hissini daha da güçlendirmiştir.

Soğuk Savaş jeopolitiğine dayanan stratejik kültür ve tehdit merkezli güvenlik öncelikli yaklaşım, güvenlik ve savunmayla ilgili hassasiyeti en üst noktaya çıkarmıştır. Bu nedenlPınar Bilgin'e göre, "*Soğuk Savaş'ın güvenliğe yaklaşımındaki sorun, yalnızca askeri boyutun diğer boyutların ihmal edilmesine öncelik verilmesi değil, askeri olmayan boyutların bile ulusal güvenlik perspektifinden ve geleneksel yöntemlerle ele alınmasıydı*" (Bilgin 2004: 32). Bu amaçla 1962'de Milli Güvenlik Konseyi (MGK), 1963'te Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ve 1973'te Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurularak kendi devlet kurumlarını kurarak Türk siyasetindeki hâkimiyetini pekiştirmiştir. Buna ek olarak lise talebelerine yönelik Milli Güvenlik Bilgisi dersi de güvenlik ikliminin eğitim tarafına etkisini göstermektedir. Birinci dönemde bir

meslek olarak askerlik hizmetine genel bir bakış sağlamak için kullanılan ders, ikinci dönemde ise milli güvenlik ve ulusal strateji kavramları tanımlanmış ve Türkiye'nin diğer ülkelerle ilişkileri incelenmiştir. Böylece genç zihinlere güvenlik, jeopolitik konum ve güçlü Türkiye profili aşılanmaya çalışılmıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Türkiye'nin kendisini bir anda ortaya çıkan etnik ve dinî düşmanlıkları siyasi ortama taşıyan bir siyasi ve güvenlik boşluğunun ortasında bulmasıyla yeni bir dönemi başlatmıştır. Sovyetler Birliği'nin ani çöküşü, özellikle Balkanlar ve Kafkaslar'da şiddetli etnik çatışmalara ve iç savaşlara yol açmıştır. Dolayısıyla Türkiye için Soğuk Savaş sonrası, riskler ve fırsatlarla dolu bir bölgesel ve küresel siyaseti temsil etmekteydi. Bir yandan Ankara, dış politika yapımında daha fazla hareket alanı ve daha fazla özgürlük kazanmıştır. Öte yandan Türkiye, Türk stratejistlerin uzun süredir kaçındığı bir etnik-dinsel şiddet batağıyla çevriliydi. Bu çatışmaların dışında, 1980'lerin sonlarına doğru Türkiye'nin doğrudan algıladığı tehditler artık Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'ndan kaynaklanmamaktaydı. Zorluklar ve tehditler ekseninde Türkiye, 1990'larda Milli Güvenlik Siyaset Belgesi adlı bir kitapçıkta ulusal güvenliğini yeniden tanımlamıştır. 1989 yılında Genelkurmay ilk defa iç tehditlere dış tehditlere göre daha fazla vurgu yapmıştır (Özcan 2004: 3). Bunu, Mart 1990'da Milli Güvenlik Kurulu tarafından alınan ve Türk devletinin Türkiye'nin güneydoğusundaki PKK önderliğindeki terör unsurları ile mücadele için her türlü tedbiri alacağını ilan eden ve yüksek öncelikli hale getirilen bir karar izlemiştir. Bunlara ek olarak Radikal İslamcı gruplar ve PKK iç güvenlik meselesi olarak da tanımlanmaya başlanmıştır (Aydın 2003b: 174). 1999'da revize edilen Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'ne Yunanistan ve Suriye eklenerek dış güvenlik meselesi haline getirilmiştir. Aynı belgede Rusya ve İran, Türkiye ile rekabet eden ülkeler olarak tanımlanarak ihtiyatlı olunması gerektiği vurgulanmıştır (Aydın 2003b: 174).

Yakın çevreden kaynaklanan tehditler, Türk geleneksel politika yapıcılarının tüm komşularına karşı şüpheli ve ihtiyatlı bir tutum geliştirmesiyle çok daha elzem hale gelmiştir (Hale ve Özbudun 2010: 120). Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Türk topraklarında ve Türk boğazlarında tehditkâr Sovyet talepleri, Türk siyasetçilerini iki kutuplu dünyanın gerçeklerine göre savunma stratejilerini yeniden tasarlamaya teşvik etmişti. Ancak 1990'larda geleneksel devlet elitleri, Bulgaristan, Yunanistan, Irak ve Suriye gibi komşularının eylemlerinden daha çok endişe duymuştu. Türk devleti elitleri, savunma harcamalarını, Türkiye'nin birkaç düşmanca komşuyla çevrili bir iç ülkeye benzediği gerekçesiyle haklı çıkarmıştır. Bu tehditler ve riskler ile ilgili kaygılar 1990'lar boyunca devam etmiştir. Bu tür güvensizlik, komşular hakkındaki eski inançların bir sonucu olarak, sadece Türkiye'deki ayrılıkçı ve köktendinci terör

örgütlerine siyasi destek vermekle kalmayan, aynı zamanda gizlice silah sağlayan, terörist eğitim kamplarına ev sahipliği yapan ve hatta militanlara sığınan olağan şüpheliler olarak derinleşmiştir. Bu konuda en çarpıcı örnek, 16 Eylül 1998'te Hatay sınırıda Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Atilla Ateş'in Suriye'yi PKK lideri Öcalan'ı saklaması üzerinden yaptığı konuşmayla başlayan süreçtir. Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun da dahil olmasıyla Suriye ile ilişkiler gerilmiş ve dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 1 Ekim 1998'de Meclis açılışında "*Tüm uyarılarımıza ve barışçı açılımlarımıza rağmen hasmane tutumundan vazgeçmeyen Suriye'ye karşı mukabelede bulunma hakkımızı saklı tuttuğumuzu, sabrımızın taşmak üzere olduğunu bir kere daha dünyaya ilan ediyorum*." (TBMM, 1998) sözleriyle farklı bir boyuta taşınmış ve Öcalan'ın yakalanması ile sonuçlanacak süreç ortaya çıkmıştır.

3.2.4. **Türkiye'nin Stratejik Kültür Unsuru olarak Batılılaşma**

Osmanlı İmparatorluğu'nun zafer ve refahla özdeşleşen dönemlerinden sonra, Batı'nın yükselişi daha belirgin bir hâl almıştır. Avrupa'nın milletlerarası alanda gösterdiği askeri başarıların ötesinde, sivil alanlarda da ciddi ilerlemeler kaydettiği gözlemlenmiştir. Ekonomik büyüme, özellikle üretim, ticaret ve geniş hammadde rezervleriyle beslenmiştir. Aynı zamanda, teknolojik yenilikler, eğitimdeki reformlar ve toplumsal dönüşüm, Avrupa'nın kalkınmasının diğer önemli unsurları olmuştur. Osmanlı, kuruluşundan itibaren Batı ile gerek hasmane gerekse de barışçıl sürekli bir iletişim halinde olmuştur. Ancak Batı'nın bu atılımı ile birlikte, Osmanlı, Batı'nın elindeki somut ve soyut kıymetlere ulaşmak için kendini bir batılı kimlikte konumlandırmaya başlamıştır. Bunun sonucunda bir kavram olarak meydana gelen Batıcılık, genellikle Türkiye'nin modernleşmesinin ve Batı kimliğinin 19. yüzyılın başlarından itibaren gelişiminin bir öyküsü olmuştur (Bilgin 2009: 120). Osmanlı, kültürel ve kurumsal farklılıkları sebebiyle Avrupa topraklarında sayılsa da "Avrupa" kavramının içinde sayılmamaktaydı (Yurdusev 2003: 78). Osmanlı İmparatorluğu, 1856'da Paris Antlaşması imzalanana kadar Westfalyan sistemde yer almamıştır. Antlaşma hükümlerine göre, İmparatorluk "kamu hukukuna ve Avrupa'daki birliğe iştirak eden" katılımcılarından biri olarak kabul edilmiştir (Hale 2000: 27). O zamandan beri, Avrupalı güçler tarafından sürekli tanınma arayışı, Türkler için ana dış politika hedefi olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu siyasi, askeri ve sosyal yapılarını Batılılaşma yoluyla bir modernleşme süreci izlemiştir. Yüzyıllardır süren bu Batılılaşma projesinin Türk devleti kimliğini oluşturduğuna inanılmaktadır. Bununla birlikte Kösebalaban (2011: 48), Kemalist

elitin paradoksuna dikkat çekmiş ve kısaca şunu söylemektedir: "*Kemalizm Türkiye'yi Batılılaştırmayı hedefliyordu, ancak aynı zamanda birçok Kemalist, Batı'yı Sevr anılarını hatırlattığı için, varoluşuna bir tehdit olarak görmeye devam etti*". Batılılaşma projesi, yeni Cumhuriyet'in stratejisi için vazgeçilmez bir tema olmuştur. Sevr'in hatırasının Batı'ya yönelik korku ve şüpheyi şiddetlendirerek yaptığı kadar, Batılılaşma projesi devlet elitine insanları kendi politikaları etrafında toplama idealini sağlamıştır. Batı'ya rağmen Batılı olma amacı, stratejik kültüre yerleştirilmesi vurgulanan uzun süredir sevilen bir hedef haline gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği, Batılı olma ve çağdaş medeniyet merdiveni üzerinde yükselme umutlarına bağlı olduğu bir hedef haline gelmiştir. Dahası geleneksel Türk eliti için "Batılılaşma, Batı'ya karşı gerekli bir güçlenme süreciydi" (Kösebalaban 2011: 48). Böylesine bir durum, elbette Türkiye ve Batı arasında, imparatorluk zamanından devam eden; bıçak sırtı, paradoksal, düzensiz bir sevgi-nefret ilişkisinin yürütülmesine sebep olmuştur. Sonuç olarak bu Batı-Batı dışı ikilemi, Bilgin'e göre, Türkiye'nin Batı'nın liberal ve demokratik ideallerine tamamen uygun hareket etmemesine ve Türk elitlerinin Batı'nın genel olarak Batılı olmayanlara ve özelde Türkiye karşısındaki niyetleri hakkında şüpheli kalmasına rağmen, Batılı olarak tanınmaya yönelik ulusal bir saplantı haline gelmiştir (Bilgin 2009: 114).

2. Dünya Savaşı'na hemen sonrasında Türkiye, Çanakkale Boğazı ve İstanbul Boğazı üzerinde kontrolü olan önemli bir jeostratejik konumda bir devletti. Sovyetlerin Boğazlar üzerindeki tehditleri ve ABD ve SSCB arasında yükselene iki kutuplu dünyanın durumu, Türkiye ve ABD'yi daha da yaklaşmasına neden olmuştur.

Türkiye NATO'ya kabul edildikten sonra, ABD Türk dış politikası üzerinde önemli bir siyasi ve ekonomik etki yaratmıştır. Çünkü Karaosmanoğlu'na göre, "*Ankara, Batı Avrupalı müttefikler de dâhil olmak üzere NATO tarafından az çok tartışmasız bir güvenlik taahhüdüne sahipti ve ABD tarafından barış zamanında askeri ve ekonomik yardım aldı*" (Karaosmanoğlu 2001: 279). Yine de Türkiye ile ABD arasındaki ilişkiler Soğuk Savaş boyunca sorunsuz gitmemiştir. Karaosmanoğlu'nun dediği gibi, "*Türk subayı için NATO, Türkiye'nin güvenliği için çok yararlıdır ve Batı ile değerli bir bağ oluşturmaktadır. […] Ülkesinin güvenlik seçeneklerinin her zaman İttifak'ınkilerle uyumlu olmadığını çok iyi bilir*" (Karaosmanoğlu 1993: 31). Türkiye'nin Batı kampına, özellikle de ABD'ye bağlılığının temellerini sarsan iki büyük olay olmuştur. İlk olay, 1962'deki meşhur Küba Füze Krizidir. Cumhurbaşkanı John F. Kennedy'nin Küba'daki Sovyet füzeleri konusunda Sovyetler Birliği ile karşı karşıya geldiği sırada Türkiye'deki füzeleri satma kararı, Türkiye'nin hayati güvenlik çıkarları söz konusu olduğunda büyük güçlerin güvenilmezliğinin bir hatırlatıcısı olmuştur.

Amerika-Türkiye ilişkilerindeki bir diğer kriz ise Johnson Mektubu'nun daha az bilinen ama aynı derecede zarar vermesidir. Haziran 1964'te ABD başkanı Lyndon B. Johnson, Kıbrıs meselesi ve olası Türk müdahalesi hakkında, dönemin başbakanı İsmet İnönü'ye olağanüstü sert ve keskin bir tonda yazılmış bir uyarı mektubu göndermiştir. İki olay, Türkiye'nin NATO'daki yeri ve Batı merkezli dış politikası hakkında siyasi bir tartışmayı tetiklemiştir. 1960'ların ortalarından itibaren Türk devlet eliti bağlantısız ülkelerle, Müslüman dünyayla ve hatta Sovyetler Birliği ile yeni siyasi ve ekonomik ortaklıklar arayışına girmiştir. Amerika-Türk ilişkilerindeki iniş çıkışlara rağmen Türkiye, Batı'nın bir müttefiki olarak kalmış ve 1980'lerde ve 1990'ların başında Turgut Özal'ın başbakanlığı ve başkanlığı sırasında ABD ile iyi ilişkiler sürdürmüştür. Nihayetinde Türkiye, ittifak, tarafsızlık ve alternatiflerin sonunda Batı İttifak'ında kalmıştır.

Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET / AT) arasındaki ilişki de güvenlik endişelerine ve Türkiye'nin Batı kurumlarına dâhil olma stratejik hedefine dayanmaktaydı. Batı Avrupa'ya yayılan komünizm korkusu, Ortadoğu ve ABD'nin askeri yardımı ve Avrupa'nın korunmasına yönelik nükleer şemsiyesi istikrarsızlığı, Türkiye'nin güvenlik kaygıları ve bir Avrupa ülkesi olma arzusuyla örtüşmekteydi. AET 1957'de kurulmuştur ve Türk hükümeti başvurusunu Yunanistan'dan birkaç hafta sonra Temmuz 1959'da sunmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Ankara Anlaşması 1963 yılında imzalanmıştı. Ankara Antlaşması, Türkiye-Avrupa ilişkilerinde iki nedenden ötürü bir dönüm noktasıdır: Birincisi, anlaşmanın onaylanması Türkiye ekonomisinin yanı sıra Türkiye'yi Avrupa yapılarına dâhil etmeye yönelik siyasi bir sürecin başlangıcı olarak daha derin bir dönüşümün fitilini ateşlemiştir (Müftüler-Baç 2000: 162). İkincisi ve stratejik kültür unsuru açısından daha önemli olanı, Anlaşma Türkiye ile Avrupa arasındaki belirsiz ilişkinin dönüştürülmesine de yardımcı olmasıdır. Çünkü Meltem Müftüler, Baç'ın da ifade ettiği gibi, Türkiye'nin Sevr Antlaşması'nın Batı'ya dair şüphesinin aksine Ankara Antlaşması bir enstrüman ve kültürel kod olarak alternatif yaratmak için kullanılmıştır (Müftüler-Baç 1997: 53). Türkiye'nin batı yönelimi, dış politika kaygıları ve Türk-Yunan rekabeti gibi siyasi motivasyonlar, Türkiye'nin AET'ye başvurmasının başlıca nedenleri olsa da Avrupa ile Türkiye arasındaki ilişkiler siyasi olmaktan çok ekonomik olmaya devam etmiştir. 1980'lerde ve 1990'larda Türkiye'deki insan hakları ihlalleri Avrupalıların siyasi gündemini ele geçirdiğinde ve özellikle Türkiye'nin 1987'de AT'ye tam üyelik başvurusunu sunmasının ardından kültürel farklılıklar öne çıktığında siyasi meseleler daha da artmıştır.

Soğuk Savaş'ın iki kutuplu dünya düzeni, milli çıkarları yeniden tanımlayarak ve bunları

milli güvenlik kavramı ile ilişkilendirerek Türk elitlerinin stratejilerine damgasını vurmuştur. İki kutuplu dünyada tehditler daha açık ve müttefikler nispeten daha güvenilirdi; bu nedenle, devlet kurumlarının ve devlet elitinin elinde daha fazla güç toplanmıştır. Türk dış politikasında belirleyici bir etken, devlet elitinin güvenlik öncelikli stratejik ajandası ve ittifak siyasetine verdiği önemdir. Bu durum, uluslararası arenada ve dış politika hedeflerinde, Türkiye'nin güvenliğini maksimize etme eğilimine yol açmıştır. Ancak, iç siyasi dalgalanmalar ve darbeler gibi faktörler nedeniyle, Türkiye'nin politikası sıklıkla 'orta güç' yaklaşımıyla sınırlandırılmış ve norm takipçiliği ön planda tutulmuştur. Bununla birlikte, 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye, güvenlik politikalarını tek boyutlu bir çerçevede tutmaktan ziyade, çok taraflı platformlara yönelik adımlar atmıştır. Örnek olarak, İslam İşbirliği Teşkilatı gibi inisiyatifler, Türkiye'nin uluslararası siyasette güvenliği ön planda tutarken aynı zamanda çok taraflı iş birliklerini de ihmal etmediğinin göstergesidir.

24 Ocak 1980 Kararları ile Türkiye için yeni bir süreç başlamış, politik ekonomik değişim Türkiye'nin dış politika stratejilerinde etkili bir öğe haline gelmiştir. Doğu bloğunun dağılması, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği'ne katılımı, 1990'ların başında Körfez Savaşı, 1990'lar boyunca Kafkasya ve Balkanlar'daki etnik çatışmalar ve iç savaşlar, uluslararası terörizmin yükselişi ve ardından Afganistan ve Irak'ta ABD önderliğindeki askeri operasyonların tümü, Türkiye civarında gerçekleşmekte ya da devam etmektedir. Soğuk Savaş'ta çekici ve uygulanabilir bir seçenek olarak görülmediği gibi, 1990'lı yıllarda da Türkiye için izolasyoncu ve tarafsız bir politika arayışı da bir seçenek olarak reddedilmiştir. 1990'lar, Türkiye'nin çok boyutlu dış politika stratejileri izlemeye çalıştığı bir dönem olarak öne çıkar. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve süper güç rekabetindeki değişimler, global ve bölgesel politikada büyük yankılar uyandırmış, bu da Türkiye'nin yeni uluslararası gerçekliklere uyum sağlama çabasını gündeme getirmiştir. Türkiye, eski Sovyetler Birliği'nin dağılması, Doğu Avrupa ve Orta Asya'nın siyasi ve stratejik manzarasının dönüşümü ile Balkanlar ve Kafkaslar'da şiddetli etnik çatışmaların patlak vermesi gibi gelişmelerle doğrudan etkilenmiş, bu da dış politika çevresinde değişikliklere yol açarak Türkiye'ye rolünü genişletme fırsatları sunmuş aynı zamanda yeni riskler ve zorluklar ortaya çıkarmıştır. "Tarihi sonu" tezlerinin popülerleştiği bu yıllarda, Türkiye, Bosna savaşı gibi uluslararası krizlerde aktif rol almaya çalışmış, İslam İşbirliği Teşkilatı gibi platformları harekete geçirme girişiminde bulunmuş, ancak tam anlamıyla başarılı olamamıştır. İçeride ise PKK terörü gibi güvenlik sorunları ön plana çıkmış ve Suriye ile gerilim yaşanmıştır. Buna rağmen, TIKA'nın Orta Asya'daki faaliyetleri gibi açılımlar, Türkiye'nin sadece güvenlik odaklı bir politika izlemediğini, aynı

zamanda bölgesel etki ve iş birliği arayışında olduğunu göstermektedir. Bu dönemde Türkiye'nin izlediği dış politikayı 'yeni aktivizm' olarak tanımlanmıştır (Sayarı, 2000: 170)

Esasında Türk politika yapıcılar, Batı'nın sağlam ve sürekli desteği olmadan çalkantılı olayların yaşandığı bir çağda Türkiye'nin güvenliğinin nasıl sağlanacağı sorusunu ele almakta da büyük zorluklar yaşamıştır. Türkiye'nin toprak bütünlüğü ve ulusal birliği konusunda endişeli olan Türk devlet eliti, Balkanlar ve Kafkasya'daki iç savaşlardan rahatsız olan ve Türkiye'nin dış ve güvenlik politikasına ilişkin küreselleşmenin bir sonucu olarak yaşanan hızlı ekonomik ve siyasi dönüşümden alarma geçtiği için, milli güvenlik devleti yaklaşımı da karmaşıklaşmıştır. Sonuç olarak 1990'lı yıllarda uluslararası siyasete verilen anlamlar, Türk dış politika elitlerinin Türkiye'nin çevresindeki yeni ortamdan ve siyasi fırsatlardan yararlanma hedeflerinin, Türk devlet elitinin maddi yetenekler ve fikirsel yenilik eksikleriyle buluştuğu noktada meydana gelmiştir. 1990'lı yıllarda Türkiye'nin dış politika rolleri, küresel arenada evrilen stratejik ilgi ve konumunu göstermektedir. Türkiye'ye bir çok rol biçilmiş ve bunların farklı yoğunluklarda göstermiştir. Örneğin; Türkiye'nin 'Köprü' rolü, Avrupa ve Asya'nın kavşağında benzersiz coğrafi ve kültürel konumunu vurgularken. 'Arabulucu' ve 'Aktif Bağımsız' rolleri, Türkiye'nin bölgesel gerilimleri çözme ve egemenliğini koruma çabalarını işaret etmektedir (Başer, 2014: 7).

Soğuk Savaş'ın ardından yaşanan coşku, Türkiye'yi bölgesel bir güç haline getirme konusundaki ihtişamlı ve siyasi romantizmlerinin ve tahayyüllerinin çok da gerçekçi olmadığı anlaşıldığında, hızla ortadan kalkmıştır. Türkiye, Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği nezdinde askeri açıdan zayıf görülürken, 1990'larda Türkiye, hiçbir komşusunun saldırmaya cesaret edemeyeceği veya Türkiye'deki ayrılıkçı ve köktendinci grupları destekleyemeyeceği ve ona karşı ittifak kurmayı tercih edemeyeceği önemli bir askeri güce sahip bölgesel bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye, "komünizmin çöküşünün yarattığı boşlukta bölgesel bir güç olarak kendine bir rol oynamayı" hedeflemekteydi (Aybet 2006: 541).

Ancak yine de güçlü ordu Türkiye'yi güvenlik konusunda daha az güvensiz hale getirmemiştir. Bu ilk hayal kırıklığından sonra, Soğuk Savaş boyunca öne sürülen realpolitik ve güvenlik öncelikle yaklaşımı, 1990'lar boyunca Türk stratejik kültürü üzerinde etkili olmuştur. Başka bir deyişle, Türkiye'nin çevreye karşı duyarlılığının artması Türk politika yapıcılarını sadece bölgeselleşmeye değil, aynı zamanda Türkiye'nin dış politikasını ve güvenlik politikalarını da yeniden ulusallaştırmaya zorlamıştır. İhtiyatlı ve son derece şüpheci zihniyetten bir şekilde sapan herhangi bir fikir, o dönemde Türkiye'nin önceliklerine aykırı ve

naif olarak ya bastırılmış ya da küçümsenmişti. Bu nedenle Ankara'nın 1990'lardaki tutumu çok isabetli bir şekilde, komşularıyla gerektiğinde tek taraflı ve askeri önlemlerle yüzleşmeye hazır olan "zorlayıcı bölgesel güç" olarak tanımlanmıştır (Öniş 2003: 3). Sivil ve askeri bürokrasinin siyasi nüfuzu, Soğuk Savaş sonrasında güvenlik kaygıları nedeniyle devam etmiş ve hatta güçlenmiştir. Bu iç kuşatma duygusu, milli güvenlik devleti çerçevesiyle lanse edilen saldırgan değilse de temkinli ve son derece savunmacı bir politikaya dönüşmüştür. Örneğin, 1990'ların ortalarında eski bir büyükelçi Şükrü Elekdağ (1996: 57) şöyle yazmıştı:

> "*Bir dış politika ne kadar yetenekli olursa olsun, dayandığı ordudan daha güçlü olamaz. Dolayısıyla Türkiye'nin bölgesinde barış içinde yaşama ve halkının refahını gerçekleştirme yeteneği, güçlü ve caydırıcı bir güce sahip olmasına bağlıdır*".

Özetle, 1990'lar, Türk stratejistlerin mahallesindeki çatışmalarla ve iç politikadaki sosyal ve ekonomik çalkantılarla meşgul oldukları yıllardır. 1990'lı yıllarda koalisyon hükümetleri kısa görev süreleri nedeniyle yerleşik dış politika hedeflerini izleyemedikleri için askeri ve sivil bürokrasi önderlik etmiş ve stratejik kültürü Türk dış politikasını ve güvenlik politikalarını belirlemiştir. Terörizmle mücadele ve komşuların güvensizliği Türkiye'nin siyasi hayatına ve dış politikasına o kadar şiddetli bir şekilde zarar vermiştir ki, Türkiye zihinsel olarak olağanüstü bir durumda yönetilmişti. Realpolitik yaklaşımdan kaynaklanan (iç) güvenlik söylemleri ile birleşen 1990'lı yıllardaki krizler, Avrupalı siyasetçilerin bakış açısını da etkilemiştir. Avrupa Türkiye'yi bir "güvenlik-sağlayan" ülkeden ziyade "güvenliği tüketen" bir ülke olarak gördüklerinden, Türkiye'nin uluslararası sahnedeki imajını da olumsuz etkilenmiş ve Türkiye'nin hem iç siyasette hem de uluslararası siyasette savrulduğu bir dönem olmuştur (Bilgin 2001: 48).

Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Türkiye, yerleşik stratejik kültürü üzerinden dış politika ve güvenlik stratejilerini şekillendirmektedir. Bu kültür, Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası, Sevr travması ve coğrafi konumdan kaynaklanan jeopolitik öneme dayalıdır. Türkiye, imparatorluk geçmişinin etkisiyle geniş bir coğrafyada etkin olmayı amaçlar ve büyük güç vizyonu taşır. Ayrıca, Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi ülke politikalarının temelini oluşturur. Kemalist stratejik kültür, bağımsızlık, ulusal bütünlük ve laiklik vurgusu yapar, Altı Ok ilkeleri ise Türkiye'nin siyasal kültürünün temelini atmıştır. İsmet İnönü dönemi ise sınırların korunması ve dış

politikada ihtiyatlı bir yaklaşımı simgelerken, uluslararası gelişmelerle zorlanmıştır. Türkiye'nin jeopolitik konumu, hem dış politikada bir araç olarak kullanılmış hem de iç siyasetin şekillendirilmesinde etkili olmuştur. Soğuk Savaş döneminde Türkiye, Batı için stratejik bir öneme sahipken, Ortadoğu'da ise proaktif bir rol arayışında bulunmuştur. Kıbrıs meselesi ise Türkiye için stratejik bir öneme sahip olup, Yunanistan ile ilişkileri etkilemiştir. Türkiye, BM prensiplerine uygun hareket etmiş, Kıbrıs hariç müdahalelerden uzak, temkinli bir politika izlemiştir. BM kararı ile Kore'ye asker göndermiştir. Sonuç olarak, Türkiye'nin stratejik kültürü, tarihsel mirası, coğrafi konumu ve ideolojik unsurları içerirken, bu kültür, ülkenin dış politika ve güvenlik stratejilerini şekillendirmede belirleyici olmuştur.

Türkiye ve Güney Kore arasında, yerleşik stratejik kültür unsurları bakımından dikkate değer benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Tarih, milliyetçilik, din ve kimlik algısı gibi faktörler, her iki ülkenin stratejik kültürlerinde ortak temalar oluşturmaktadır. Bu ortaklık, her iki ülkenin de uluslararası arenada orta güç olarak konumlanmalarını ve milli kimliklerini stratejik bir unsura dönüştürmelerini sağlamıştır. Türkiye, tarih boyunca kazanmış olduğu imparatorluk deneyimi ve mirasıyla; Güney Kore ise kendi kültürü ve yaşam tarzını koruma arzusuyla kendini benzersiz ve güçlü bir aktör olarak görmektedir. Güney Kore, küreselleşmeyi aktif şekilde benimsemiş, ekonomik gelişmeyi önceliklendirip büyük küresel pazarlarla ilişkilerini teşvik etmiştir. BM, WTO ve G20 gibi kurumlarda çok taraflılığın savunucusu olarak etkin bir şekilde yer almaktadır. Ülkenin dış politikası, Kuzey Kore ile ilişkisi tarafından da önemli ölçüde etkilenmiştir ve bu stratejiler, diyaloğa girmekten caydırıcılığa kadar değişmektedir. Amerika Birleşik Devletleri ile güvenlik ittifakı temel bir sütun olmaya devam ederken, Güney Kore aynı zamanda komşusu olan Çin, Japonya ve Rusya ile karmaşık ilişkileri yönlendirmektedir. Genel olarak, yaklaşımı, uluslararası normların daha büyük bir çerçevesi içinde ekonomik çıkarlarla bölgesel güvenlik endişelerini dengelemektedir. Jeopolitik konum, Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürlerini şekillendiren bir diğer ortak unsurdur. Türkiye, Osmanlı döneminden bu yana coğrafi konumunun getirdiği riskler ve fırsatlarla baş etme stratejileri geliştirmiş, bu da güçlü bir devlet yaratma, güvenilir bir müttefik olma ve reel politika ile güvenlik stratejilerine odaklanmayı gerektirmiştir. Güney Kore ise, Kore Yarımadası'nın büyük güçler tarafından çevrelenmiş olması sebebiyle, katı bir güvenlik ve jeopolitik stratejik kültür geliştirmiştir. Bu, Güney Kore'nin dış politikasını, jeopolitik konumunu ve jeostratejisini merkeze almasını sağlamıştır. Türkiye'nin Batıcılık serüveni, Osmanlı döneminden itibaren modernleşme ve Batı ile bütünleşme çabası, Türkiye'nin stratejik

kültürünü derinden etkilemiştir. Bu süreç, Cumhuriyet döneminde somut bir çerçeve kazanmış, fakat zaman zaman krizlere ve gerilimlere yol açmıştır. Güney Kore'nin stratejik kültürü ise, Çin ve Japonya ile olan tarihsel bağları ve ABD ile kurulan modern ilişkilerle şekillenmiştir. Güney Kore, güvenlik ve otonomi elde etmek amacıyla büyük güçlerle ikili ilişkiler geliştirmiştir. Bu çerçevede, ABD ile olan güçlü müttefik ilişkisi ve Kuzey Kore ile olan gergin ilişkisi, ülkenin stratejik kültürünü belirleyen temel unsurlardır. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ilişkisi ve Güney Kore'nin ASEAN ile ilişkisi, her iki ülkenin de bölgesel entegrasyon süreçlerine katılımını simgeler. Bu süreçler, hem Türkiye hem de Güney Kore için, uluslararası arenada etkin ve etkili bir aktör olma çabalarını desteklemektedir.

Bir başka ortak nokta, Türkiye ve Güney Kore'nin ulusal kimliklerini, dış politika ve güvenlik stratejilerine yansıtmalarıdır. Bu, her iki ülkenin de ulusal çıkarlarını koruma ve uluslararası arenada etkin bir aktör olma arzusunu gösterir. Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasını korumaya çalışırken; Güney Kore, kendi milli kimliğini ve kültürünü korumaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, her iki ülkenin de dış politika ve güvenlik stratejileri, ulusal kimliklerine ve tarihsel miraslarına dayanmaktadır.

4. BÖLÜM: DEĞİŞEN STRATEJİK KÜLTÜRLER

4.1 Güney Kore'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurları: Zirveye Tırmanmak

4.1.1 Kuzey-Güney Sorununda Yeni Dönem: Birleşme ve Güvensizlik Ekseni

Kuzey-Güney çatışması, Güney Kore'nin stratejik kültürünün en kalıcı unsurlarından biridir. Tamamen zamanının siyasi iklimi sebebiyle ortaya çıkan bir bölünmenin neden olduğu çatışma sebebiyle yalnızca Güney Kore ve Kuzey Kore değil, onların bölgesel ve küresel partnerleri de belli dönemlerde bu sorunun çözülmesi veya bir şekilde -belki de zorla- sona erdirilmesi için vakaya müdahil olmuşlardır. 1945'ten bu yana esasen Kore yarımadasının II. Dünya Savaşı'nın sonunda yabancı güçler tarafından bölündüğü zamandan beri, Kore halkı ülkelerinin yeniden birleşmesi ve yaklaşık "beş bin yıllık" homojen bir ulus olarak tarihsel statülerine geri dönme konusunda derin bir özlem duymaktadır (Cummings, 2005: 19-85). Bu arzu 38. paralelin her iki tarafında da daha az yoğun olmamıştır; Savaşın bitiminde her iki taraf ulaşılması zor olan birleşme üzerine düşünmeye başlamıştır.

B.C Koh'un belirttiği gibi, Kore birleşmesinde her iki Kore'nin de stratejik hedefi uzun bir dönem boyunca neredeyse tamamen birbirinin benzeri olan -bir tarafın diğerine üstün geldiği- "hegemonik birleşme" olarak tezahür etmiş; böylece yıllarca boyunca asıl amacından kopmuş bir vaka olmuştur. Kuzey Kore için bu, Güney'in komünistleştirilmesi veya Kuzey Kore'nin sosyalizm tarzının diğer rakip ideolojileri veya yapıları gölgede bıraktığı entegre bir siyasi sistemin oluşturulması anlamına gelmiştir. Güney Kore'ye için ise, kabul edilebilir tek birleşme biçimi, ya Güney Kore siyasi sisteminin ya da demokratik ilkeleri içeren bir sistemin ve kapitalist bir piyasa ekonomisinin Kuzey Kore sistemine hakim olduğu bir birleşmedir (Koh, 1994: 155). Bu nedenle, on yıllar boyunca her iki taraf da inatla kendi ideolojilerine ve siyasi sistemlerine bağlı kalarak birbirlerini düşman olarak görmüşler ve iç siyasetini pekiştirmek için diğerinden gelen tehdidi araç olarak kullanmışlardır. Her iki Kore'nin dış stratejileri, özellikle ekonomik politikaları, açıkça birleşmeye yönelik olmasa bile birleşme hedefinden doğmuş veya en azından bu hedefe yönelik etkileşimleri içermişlerdir. Örneğin, Park Chung Hee'nin 1970'lerde kitlesel sanayileşme yönündeki baskısı, Kuzey Kore'ye yönelik "önce inşaat ve sonra birleştirme" politikasının bir parçası olmuştur. Kim Young Sam'in 1990'ların başındaki küreselleşme (*segyehwa*) hamlesi de kaçınılmaz olarak bölünmüş Kore yarımadasındaki rekabetçi politikalarla iç içe bir görüntü sergilemiştir (Kim, 2000: 18).

Yıllar boyunca her iki taraf da birleşmeyle ilgili sayısız öneri, formül ve Koreler arası anlaşmalar yürütmüştür. Bunlar arasında 4 Temmuz 1972 tarihli Ortak Bildiri ve 1992 tarihli kapsamlı Temel Anlaşma nihai birleşmeye yol açan ikili ilişkilerin barışçıl yönetimi için ayrıntılı yönergeler sağlayan iki belge yer almaktadır. 15 Haziran 2000'de Pyongyang'daki Koreler arası zirvenin kapanışında ortak bir deklarasyon yayınlanmasıyla, Kim Dae Jung'un Gün Işığı Politikası Kore'nin birleşme yolunda ilk gerçek adım olarak ortaya çıkmıştır. Günışığı Politikası, geleneksel davranışların yerine, uzlaşma ve ekonomik işbirliği yoluyla Kuzey'de kademeli değişimi teşvik etmek için proaktif angajman olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, Kuzey Kore'nin eski yönetimlerinkinden kökten ayrılan yeni teorik varsayımları benimsiyor olarak görülmüştür (Kim, 2003: 697-701).

Günışığı Politikası: Kökeni ve Akıbeti

1996 yılına kadar Güney Kore, Doğu Asya'daki ekonomik başarının modeliydi. Devlet öncülüğünde büyüme stratejisi, yılda ortalama %8 GSYİH büyümesi ve buna karşılık olarak ücretlerde ortalama %7'lik bir artış yarattı. Bununla birlikte, 1997 yılına gelindiğinde, yabancı bankalardan alınan kısa vadeli kredilerin köpürttüğü on yıllık sorunlu finansal liberalizasyon (Crotty ve Kang-Kook, 2002: 668), ekonomide yaratım kaynaklı bir patlağa sebep olmuştur. 1997'deki Asya Kaplan Krizi sırasında, yabancı bankalar kredilerin derhal geri ödenmesini talep etmesi ile ortaya çıkan likidite açığı, birçok Koreli firma ve banka kredilerini temerrüde düşmenin eşiğine getirmiştir (Crotty ve Kang-Kook, 2002: 667-668). 1997 Asya Krizi'ndeki diğer ülkelere olduğu gibi, IMF kısa zamanda Güney Kore'ye bir yeniden yapılanma programı sunmuştur. Her zaman reformcu olan Kim Dae-jung, IMF'nin yeniden yapılanmasını memnuniyetle karşılamış ve program Aralık 1997'de başlamıştır. IMF derhal %30 faiz artırımı da dâhil olmak üzere büyük makroekonomik kemer sıkma önlemlerinin alınmasını salık vermiştir. Bu program kısa sürede ekonomi üzerindeki etkisi hemen hissedilmiştir; GSYİH büyümesi düşmüş ve işsizlik fırlamıştır (World Bank).

Ekonomik kriz, Güney Kore siyasetini, stratejisini ve toplumsal yapısını allak bullak etmiştir. 1945'ten 1996'ya kadar olan süre zarfında, sadece derin yoksulluk ve sefaletin üstesinden gelmekle kalmayıp, ekonomik bir başarı hikayesi ve refah seviyesinde ciddi artış gösteren bir ülkenin silueti karşımıza çıkar. Bu dönemde, karmaşık siyasi çekişmelere tanık olan bir coğrafyada varlığını sürdüren ve aynı zamanda Batı ittifakının bir parçası olarak Soğuk Savaş'ı kazanan bir ulusun evrimini gözlemlemekteyiz. Güney Kore'yi bu rüyada uyandıran ekonomik kriz, halkın siyasetçilerden "kapsamlı bir kabiliyete" sahip bir ülke talep etmesine neden

olmuştur (SIPRI, 2005). Stratejik anlamda, Korelilerin milli beka konusundaki duyarlılığının güçlenmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Öyle ki Kore Halkı, altın toplama kampanyasında yaklaşık 3.5 milyon kişiden 225 ton altın toplamıştır (Kim ve Connoly, 2021: 16). Ancak milli beka demek, siyasetin her alanında güçlü bir devlet, güçlü bir ekonomi ve güçlü bir orduyu beraberinde getirmek anlamına gelmektedir. Bu noktada, Güney Kore tarafından çıkarılan kemer sıkma önlemlerinin bir kısmı savunma bütçesinde kesintiler içeriyordu. IMF'nin yeniden yapılanması tarafından kısıtlanan Kim Daeung'un Güney Kore'nin Kuzey Kore'ye yönelik politikasını yeniden düşünmesi gerekliydi (Paik, 2002).

İki rejimin diplomatik ilişkileri askıya aldığı yedi yıl sonra, Haziran 2000'de Pyongyang'da tarihi bir Koreler Arası Zirve gerçekleşmiş ve her iki devlet başkanının şahsen katıldığı bir toplantı yapılmıştır. 15 Haziran 2000 tarihli Kuzey-Güney Ortak Deklarasyonu'nda görüşmelerin diyalog yoluyla yapılması kararlaştırılarak, beş ana madde üzerinde uzlaşıldığı bir mutabakat yapılmıştır. Deklarasyon, ilk olarak her iki tarafın da yarımadanın barışçıl yollarla yeniden birleştirilmesine olan bağlılığını teyit etmiş; ikincisi, hem Kuzey hem de Güney, sırasıyla konfederasyon ve federalizm olmak üzere gelecekteki siyasi sistemlerin benzer olduğu üzerinde anlaştılar; Üçüncüsü, belge ailelerin tekrar birleşmesini taahhüt etmiş; dördüncüsü, ekonomik işbirliği ve kültürel alışverişin teşvik edilmesi üzerinde anlaşılmış; son olarak deklarasyon, her iki ulusu da bir diyalog başlatılmasını taahhüt etmiştir (Moon, 2001: 178).

Kim Dae-jung ve Roh Moo-hyun'un birbiri ardına gelen liberal hükümetleri, 2008'de muhafazakâr Lee Myung-bak'a kaybetmiştir. Lee yönetiminin görüşü, Günışığı Politikası'nın ana hedefinde başarısız olduğuydu; Kuzey'le on yıllık bir karşılıklı açıklığın ardından, Günışığı Politikası Kuzey'i kendisini "normal bir devlete" dönüştürmeye ikna etmeyi başaramamıştır. Lee hükümeti, Kuzey'e verilen tavizlerin konumunu güçlendirdiğini, nükleer denemeleri caydırmadığını, tam tersine Kuzey'in ekonomik ve siyasi olarak tek taraflı atılıma kalktığını göstermiştir ((Kim, 2008: 2-3; Kirk, 2011). Bununla birlikte, Kim ve Roh hükümetleri, sınırdaki asker sayısını azaltmak için ikili bir anlaşma yoluyla Silahsızlandırılmış Bölge boyunca gerilimleri azaltma hedeflerine ulaşmada başarılı olamamıştır.

Lee hükümeti, hedef odaklı ve Kuzey ile gerilimlerin karşılıklı olarak gevşemesine bağlı olacak olan "Vizyon 3000: Nükleer Silahlardan Arındırma ve Açıklık" adlı birleşme politikasını duyurmuştur. Vision 3000, Korelerarası ilişkilerde diyaloğu ve birleşmeyi birinci öncelik olmaktan çıkarmıştır (Kim, 2008: 8). Birçok ekonomik işbirliği politikası prensipte devam

ettirilirken, pratikte bir karşılıklılık unsuru ortaya çıkmıştır. Lee hükümeti, insani yardımın yalnızca Güney Koreli Savaş Esirlerini ülkelerine geri göndereceği ve aile birleşimini taahhüt edeceği güvencesiyle Kuzey'e sağlanacağını ilan etmiştir. Ayrıca, ekonomik kalkınma, Kuzey'i piyasaya dayalı bir ihracat ekonomisine geçişi için baskı yaparak on yıl içinde Kuzey'in GSMH'sini yükseltme iddialı hedefiyle devam edecekti (MOFA ROK, 2010: 8). Ancak ekonomik altyapı güçlendirmeleri ve tedrici birleşme için siyasi reform ilerlemelerini içermesine rağmen birleşme meselesini atıl bırakan bir yaklaşım olarak kalmıştır.

Birleşme'nin Stratejik Kültürel Mülahazaları

Günışığı Politikası'nın birleşmeye dair radikal bir sapma teşkil ettiği hipotezi, literatürde yer bulmuştur (Govindasamy, 2012: 4). Bu yaklaşım, Kim Dae Jung ve genel olarak Güney Kore'nin birleşmeye olan sarsılmaz isteğinin bir yansıması olarak algılanmıştır. Ancak bu, tamamen idealist bir yaklaşım veya mutlak bir birleşme anlayışı olarak karakterize edilemez. 1948'de kurulan Güney Kore'nin Kuzey'e yönelik politika stratejisinin sürekli bir özelliği, komünist nüfuzun yeniden birleşme sonrası hükümette sınırlandırılması ya da etkisiz hale gelmesine neden olmuştur. Kim Dae Jung'un kendisi bunu oldukça net bir şekilde ifade etmiş ve sürekli olarak "Koreler arası federasyon aşamasına girmenin ancak Kuzey Kore'nin birden fazla siyasi partiyi, demokratik seçimleri ve bir piyasa ekonomisi ilkesini kabul etmesiyle mümkün olacaktır. Kuzey Kore demokratik rekabet ve piyasa ekonomisi ilkesini kabul etmelidir" (Jeong- yong, 2003: 278). Kim Dae Jung'un birleşik bir Kore için sıfır toplamlı bir çözümden daha azını kabul etmeye seleflerinden daha istekli olmadığına şüphe yoktur.

Kuzey Kore'nin nükleer kapasitesinin genişlemesi, Kuzey ve Güney Kore arasındaki ilişki dinamiklerini kökten etkileyen kritik bir faktördür. Bu meselede atılacak adımların veya benimsenecek stratejilerin ne olabileceği üzerine, teorik veya pratik bağlamda konsensüs sağlanmış bir yaklaşım henüz mevcut değildir. Bu durum da Güney Kore'nin güvensizliğini devam ettirmiştir. Aynı zamanda, Kuzey'deki silah programının saldırgan motivasyonlardan ziyade devletin hayatta kalması meselesi olduğu görüşü de hiç azımsanamayacak kadar yaygın bir görüş olarak devam etmektedir (Kang, 2003: 301-324).

Bu bağlamda, Günışığı politikasının Kuzey Kore'nin ekonomik açılımını, reformunu ve ekonomik katılım yoluyla Korelerarası entegrasyonu kolaylaştırmak için sistemsel değişimini teşvik etme hedefi, özünde önceki ve sonraki politikalardan farklı bir sonuç vermemiştir. Bu politika, Kuzey-Güney Birleşmesi gibi süreklilik arz eden bir stratejik kültür unsurunun verimsiz ve karmaşık bir olguya evrilmesine, bunun da ötesinde basit bir siyasi malzeme

olmasına neden olmuştur. Esasen bu stratejik kültürü farklı bir yoldan ele almaya çalıştığını düşünmek, milenyumdan bu yana iktidarda olan hükümetlerin en temel hatası olmuştur. Açıkça görülmektedir ki Birleşme, uçsuz bucaksız bir meselesidir; birçok alana temas eder ve oralarda yeni gündem maddelerinin ortaya çıkmasına sebep olur. Kalıplaşmış sorunların tamamıyla çözülmeden ilerlenmesi imkânsız olduğundan inançlı ve tutkulu taraflara ihtiyacı vardır. Ortak çözüm önerileri veya tarafların diyalog yoluyla tamamen aynı kararı almasına ve uygulamasını gerektirmektedir. Manevi olduğu kadar büyük maddi desteğe, bununla da kalmayıp bölgesel ve küresel aktörlerin yalnızca yapıcı yönetişim katılımları gerekmektedir. Son olarak, iki tarafın içselleştireceği tavizlere ihtiyacı vardır. Böylesi devasa talepleri içeren, geniş ve derin kapsamlı bir meselenin çözülmesi için Güney Kore'nin stratejik tercihlerinde ve kültüründe büyük değişimlerin gerekli olduğu görülmektedir. Bu değişimler olmadan denenecek her yeni "politika", yalnızca diplomatik fotoğraf vermekten öteye geçmeyecektir.

4.1.2 Orta Ölçekli Güç Olarak Güney Kore: Eski Strateji, Yeni Kültür

Esasen, 1960'lardan beri Asya'nın en büyük ekonomik güçlerinden biri ve 1950'lerden beri Kuzey'den gelen güvenlik tehditlere rağmen, Güney Kore uluslararası düzenin istikrarında her zaman önemli bir paya sahip olmaya ve küresel yönetişimin belli başlı alanlarına aktif olarak katılmaya gayret göstermiştir. 1980'lerde Güney Kore'nin bir orta güç olarak tanımlandığı görülmektedir. 1990'lara gelindiğinde, Güney Kore'nin uluslararası kuruluşlara katılımı genişlemiştir. 1990'ların sonlarında Güney Kore'nin uluslararası kuruluşlardaki varlığı hakkında Güney Kore'nin uluslararası kuruluşlarda küresel olarak daha önde gelen komşuları Çin ve Japonya kadar aktif olduğu yorumu yapılır hale gelmiştir (Mo, 2016). 1990'larda ve 2000'lerin başında Güney Kore'nin küresel sahnede kazandığı liderlik fırsatları da önemli olmuştur. Güney Kore, 1996 yılında BMGK'ye ve 2001 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu başkanlığına seçilmiştir. Bu iki başarı, 2005 yılında Güney Kore dışişleri bakanı Ban Ki-moon'un Birleşmiş Milletler genel sekreteri olarak seçilmesinin önünü açmıştır.

Aynı zamanda 1990'larda Güney Kore hükümeti Güney Kore'nin küresel sorumluluklarını vurgulamaya başlamıştır. 1991'de Başkan Roh Tae-woo, ülkeyi "orta güç" olarak tanımlayan ilk Güney Kore başkanı olmuştur (Shin, 2016: 9). 1993 yılında, yeni Kim Young Sam hükümetinin dışişleri bakanı Han Sung joo, uluslararası ilişkilerde aktif olmada "Yeni Diplomasisinin" birincil hedefi olacağını açıklamıştır. Küreselleşme çağında Güney Kore diplomasisinin özgürlük, adalet, barış ve refah gibi evrensel değerlerin tanıtımına daha fazla dikkat etmesi gerektiğini vurgulayan Han, Güney Kore'nin uluslararası barış ve güvenlik,

silahların azaltılması ve kontrolü, yoksulluğun ortadan kaldırılması, çevrenin korunması ve doğal kaynakların verimli kullanımı gibi küresel sorunların çözümüne yönelik küresel çabalara aktif olarak katılacağına söz vermiştir (Gurtov, 1996: 15). Yıllar geçtikçe orta güç kimliği kültürüne yerleşen Kore, artık bu kavramı bir dış politika enstrümanı olarak kullanmaya başlamıştır. İşte bu noktada, değişen ve dönüşen dünyada Güney Kore'nin en hayati dış politika mottosu olan "hayatta kalmak için güçlü ol" prensibine mütevazı bir katkı vermesi umuduyla uygulanan orta güç diplomasisi ve bunun ekseninde kullanılan yumuşak güç enstrümanların, günümüze gelindiğinde neredeyse dış politikanın bizatihi kendisi olmuştur. Bu sebeple, orta güç diplomasisi ve yumuşak güç stratejilerini Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültür unsurlarından biri olarak almak yerine, değişen ve dönüşen stratejik kültüründeki bir unsur olarak ele almak daha uygun olacaktır.

G-20 ve 2010 Seul Zirvesi

Milenyum sonrası Kore'nin bölgesel ve küresel çok taraflı diplomasideki aktivizmi, uluslararası ilişkiler bilim adamlarının dikkatini çekmiştir. Kore bu süreçte bölgesel ve küresel olarak birçok zirve, toplantı ve foruma ev sahipliği yapmış, dikkat çekici bir şekilde aktif olmuş ve bu toplantılarda olabildiğince efektif çıktılar alınmasına katkı sağlamıştır. Uzun zamandır Kuzeydoğu Asya'daki büyük güç rekabetinin hedefi olan Kore, şimdi gelişen kurumsal barış ve inşa sürecine öncülük ederek bölgesel istikrara katkıda bulunmaya hazır olduğunu göstermiştir. Ancak etkin olacağı kurumlar ve ortamlar uluslararası siyasette nispeten yeni yer almışlardır.

Bunlardan biri olan G-20, küresel mali krizin ardından toplantıların liderler düzeyinde bir zirveye yükseltildiği 2008 yılına kadar küresel bir önem kazanmamıştır. O zamandan beri, dokuz G-20 Liderler Zirvesi (2009 ve 2010'da iki kez gerçekleştirilen Liderler Zirvesi), G-20'yi uluslararası ekonomik koordinasyon ve finansal yönetişim için önde gelen forum haline getirmiştir. 2008 ve 2009'daki zirveler doğrudan mali krizleri ele alırken ve mali düzenlemelerde birçok atılım gerçekleştirirken, 2010'da küresel bir krizin aciliyetinin azalmaya başlamasıyla birlikte Kasım'da Seul Zirvesi'ne ulaşılmıştır. Küresel işbirliği için ivme, G-20'de krizden yönetim moduna geçişe odaklandıkça azalıyor gibi görünmekteydi. Esasında, Vaşington'daki 2008 Liderler zirvesiyle birlikte, G-20, G-7 ülkeleri tarafından küresel ekonomik ağırlık dağılımındaki dönüşümün resmi olarak tanınmasına işaret etmiş; bu, ekonomik uygulamada zaten kabul edilen fiili bir eğilimi ortaya koymuştur.

2010 yılında, Güney Kore kendisini tarihinde görülmemiş bir konumda bulmuş: G-20 Zirvesi'nin ev sahibi olarak küresel bir lider olarak ortaya çıkma fırsatı, liderler küresel

ekonominin karşı karşıya olduğu belirsiz bir geleceği ele almak için bir araya geldikçe hala küresel mali krizin yansımalarından sarsılmış ve böylesi bir ortamda dünyanın dikkati Seul'e odaklanmıştır. G-20'nin karşı karşıya olduğu zorluklara ek olarak, "çok fazla söz vermekten ve çok az şey vermekten" kaçınmak için beklentileri düşürme baskısı ile zirvenin neyi başarabileceğine dair belirsizlik daha başlamadan kendini göstermiştir (Goh, 2010). Kasım 2010'a gelindiğinde, G-20 liderlerinin çoğu, ABD, Çin, Rusya, Fransa ve Güney Kore de dâhil olmak üzere birçok ülkenin 2012'de seçimler sebebiyle lider değiştirmesi meselesi karşı karşıya kalmasıyla, giderek daha huzursuz ve memnuniyetsiz olan seçmen kitleleriyle karşı karşıya kalmıştır. Bu Kasım 2010'daki Seul Zirvesi'nin, liderlere yurt dışında kendi ulusal hedeflerini ilerleterek ülke içinde puan kazanmaları için siyasi fırsatlar sağladığı anlamına gelmekteydi. Bu tür tumturaklı hamleler, mücadele halindeki siyasi konumlarından kurtulmak için bazı imkânlarla gelmişti; ancak aynı zamanda ortak hedeflere yönelik direniş olasılığını da artırdı. Ayrıca, küresel finansal krizin aciliyetinin azalması, IMF'nin uluslararası finansal koordinasyonu kolaylaştırmakta yetersiz kalması ve güçlü bir küresel ekonomik toparlanma sağlama beklentilerinin azalması Seul Zirvesi'ni G-20 finansal ve ekonomik işbirliğine odaklanmasının ve müşterek işbirliğinin yeniden canlandırılması için bir kerteriz noktası olarak alınmasına sebep olmuştur.

G-20'nin başarabileceği bir şey olup olmayacağına dair böylesine bir belirsizlikle karşı karşıya kalındığında, riskler ve fırsatlar öylesine bir noktada eşitlenmiştir ki, Güney Kore ve Başkan Lee'nin tüm siyasi kaderi G-20'nin başarısına bağlı hale gelmiştir. Bu sırada Güney Kore'nin küresel ölçekte çok önemli bir liderlik sağlama yeteneği konusunda şüphecilik apaçık dile getirilmekteydi. Bir gözlemci "Sadece G20'ye ev sahipliği yapmak Kore'nin dünyadaki konumunu yükseltmek için yeterli olmayacak. Kore, görüşmelerin sonunda fikir birliğine ortaya çıkarttırmak zorunda" (Oliver, 2010) ifadesiyle, bugüne kadar büyük güçlerin yoğun etkisi altında var olmuş Kore'nin, şimdi bu ülkelerin kararlarını ve eylemlerini yönetebilir olmasını çok da gerçekçi olmadığının altını çizmiştir. Ancak Başkan Lee o sırada cesurca bir çıkış yapıp: "Dünya iki gruba ayrılabilir: bir grup küresel kuralları belirler, diğeri ise bunu takip eder. Güney Kore kendisini pasif bir takipçiden aktif bir gündem belirleyiciye başarıyla dönüştürdü." diyerek Güney Kore için artık bu tip bir aktivizmden geri dönüş olmadığını belirtmiştir (Oliver, 2010).

Seul 2010 Liderler Zirvesi, birçokları tarafından bugüne kadar ki en dikkat çekici G-20 zirvesi olarak tarihe geçmiştir (Ikkenbery ve Mo, 2013; Cherry ve Dobson, 2012; Tok, 2013). Zirve

Güney Kore'nin belirlediği dokuz gündem maddesiyle bir araya gelmiştir. Bunlar Altyapı, İnsan Kaynakları Gelişimi, Ticaret, Yatırım ve İstihdam, Gıda Güvenliği, Büyüme, Finansal Kopyacılık, Yurtiçi Kaynak Örgütlenmesi ve Bilgi Paylaşımıdır (G20 Information Centre,2010). G-20 sonrası dönem incelendiğinde tarihe geçen somut başarılar ve bunlardan farklı olarak Güney Kore'nin orta güç diplomasisi eksenindeki Zirve başarıları olarak ikiye ayırmak mümkündür. Öncelikle ilk somut başarı, G-20 sonrası üye ülkelerin on üç alanda verilen taahhütlere %70 oranın riayet ederek tarihteki en yüksek oran yakalanmıştır. İkincisi ise, sonraki bölümde anlatılacak olan Resmi Kalkınma Yatırımları bakımından üye ülkelere gösterilen hedeflerin %80 oranında ulaşıldığı saptanmıştır(Tok, 2013: 28-29).

Seul'deki Liderler Zirvesi'nin en önemli başarısı, 1989'da ortaya çıkan ve Batı önderliğindeki uluslararası finans kuruluşları tarafından onaylandığı şekliyle disiplin, özelleştirme ve ticaretin serbestleştirilmesi ve maliyeyi vurgulayan "Washington Uzlaşması"ndan fiilen olmasa da de facto bir kaymaya işaret eden "Seul Kalkınma Mutabakatı" olarak dile getirilen yeni paradigmadır. Kısmen, Seul Kalkınma Mutabakatı, azgelişmiş ülkelerin zengin ülkelerle denk ortaklar olması gerektiği ve "herkese uyan tek beden" kalkınma modelinin artık geçerli olmadığı fikrini benimsenmiştir (MOFA ROK, 2010: 2). Güney Kore, dünyayı hastane, okul, yol yapmak gibi klasik kalkınma modellerindense yeni kalkınma modellerinin oluşturulmasına doğru yönlendirmek için çalışmıştır. Bunun yerine odak, yalnızca büyümeyi hızlandırmakla kalmayan, okulla birlikte eğitimi, hastaneyle birlikte sağlık hizmetlerine ulaşmayı, yol yerine şehirleri birbirine bağlamayı hedefleyen sürdürülebilirliği ön plana koymayı hedeflemiştir. Güney Kore yönetimine göre ise bu yeni kalkınmanın yolu, sosyal altyapıların inşası ve kapasite gelişimi için zemin hazırlarken teknik yardım sağlamanın ve bilgi paylaşmanın ahenkle bir araya getirilmesinden geçer (MOFA ROK, 2010: 2-3).

Güney Kore'nin G-20 Zirvesi sırasında oynadığı bir diğer rolü, IMF'nin yetkisini gelişmekte olan ülkeler için daha kabul edilebilir hale getirmek adına reform yapmak olmuştur. IMF'nin 1997 Asya mali krizine yanıt vermedeki tartışmalı rolünden on yıldan fazla bir süre sonra, birçok Asya ülkesi anlaşılır bir şekilde IMF ile ilişki kurmaktan çekinmekte ve kuruma mesafelerini korumaktadırlar. Eichengreen (2010a) IMF ile G-20 ülkeleri arasındaki ilişkiyi "simbiyotik fakat çatışmalı" olarak betimlerken, 2008 Küresel ekonomik krizin sırasında hiçbir hızla büyüyen Asya ülkesinin IMF'den finansman talep etmemesi bu tanımlamanın bir yansımasıdır. Ek olarak, mali krizle bağlantılı kurtarma şartlarının iç politikada yarattığı tepkiler, özellikle Güney Kore hükümetleri için IMF ile ilişkilendirmenin siyasi açıdan riskli

olduğunu vurgulamaktadır (Eichengreen, 2010b). Güney Koreli liderler IMF ile en cömert kredi dosyasını bile müzakere etmeden önce kararsızlıklarla uykusuz geceler geçirebilirler. Bu nedenle, Lee Myung-bak hükümetinin, ekonomik sırasında kırılgan ve sorunlu ülkelere sağlanacak "sistemik likidite imkânlarının" bir parçası olarak, yeni acil kredi programları oluşturmak için Seul Zirvesi öncesindeki G-20 tartışmalarında inisiyatifi ele geçirmesi özellikle dikkat çekicidir. Güney Kore'nin 1990'ların sonlarında IMF ile yaşadığı acı ama can alıcı deneyim, "IMF kurtarma paketlerini kabul eden hükümet" damgasının üstesinden nasıl gelineceği konusunda önemli dersler vermiştir.

Son olarak, Güney Kore'nin sadece ekonomik başarısıyla değil, aynı zamanda Asya'da öne çıkan demokratik yapısıyla G-20 üyeleri arasında özgün bir aracı rol üstlendiği, BRICs karşısında dahi bölünmüş toplantıların engellenmesine katkıda bulunduğu gözlemlenmektedir. Uluslararası liberal ekonomik düzenin içinde bulunan batılı olmayan yükselen güçlere karşı pratik var olan "uluslararası kurumlarda eşit şekilde var olma" normuna karşı, Eski Meksika Dış işleri Bakanı Jorge Castaneda gibi karar alıcılar, en iyi ihtimalle bu güçlerin uluslararası hukuk ve evrensel insan haklarını umursamayan ve baltalayan devletler olduklarını iddia etmiştir (Casteneda, 2010). Gerçekten de Seul Zirvesi'nde baskın konu olarak ortaya çıkan, öncelikle ABD ile Çin arasındaki kur savaşı, krizin tetiklediği acil likidite ihtiyacının azalmaya başladığında uluslararası işbirliğini güvence altına almanın zorluğunu ön plana çıkarmıştır. Çin politikasına ilişkin artan endişeler ile eşzamanlı IMF toplantılarındaki temkinli resmi tepki arasındaki fark, küresel toplum için liderlik standartları oluşturmayı amaçlayan bir kuruluş üzerinde sahip olabileceği potansiyel olarak yıkıcı etkileri de gün yüzüne çıkarmıştır. Fakat retrospektif bakış açısı, Çin ve ABD arasındaki savaş da dâhil olmak üzere Güney Kore'nin G-20'nin efektifliği için nasıl başarılı bir çalışma yürüttüğünü ortaya koymuştur.

G-20'ye ev sahipliği yapan ilk Asya ülkesi olan Güney Kore, G-20'nin gelişmiş Batılı ülkeleri ile diğer üyeler arasındaki uçurumu benzersiz bir şekilde kapatmayı başarmıştır. Bir G-20 Liderler Zirvesi için tartışılacak meseleleri belirlemede başarılı bir gündem belirleyici, Zirve'nin hemen öncesinde, zirve sırasında ve hemen sorasında gerçekleştiği ikili ve üçlü toplantılarla, mini zirvelerle ve alt gruplarla önemli bir arabulucu ve önemli küresel meseleler konusunda nihai kararın sahibi olan küresel çapta bir güç olduğu ortaya çıkmıştır. Son olarak, Güney Kore'nin 2010 Zirvesi'ndeki rolü, Asya özelliklerini hala koruyan, aynı zamanda gelişen, dinamik ve işbirlikçi bir demokrasiye dönüşebilecek Batılı olmayan bir ülkenin somut kanıtını sunmak için önemliydi; bu bağlamda Güney Kore, Batı ile diğer ülkeler arasında doğal bir

köprü olma rolünü başarıyla yerine getirmiştir. Bununla birlikte, G-20 Liderler Zirvesi'ne ev sahipliği yaptıktan bugüne, G-20'nin gelişmekte olan ülkeleri için bariz bir model olsa da, Güney Kore'nin ilerleme veya G-7 üyeleri üzerindeki etki için önemli bir model sunup sunmadığı belirsizdir. Güney Kore, G-20 içindeki orta güç statüsünü sağlamlaştırmaya devam ederken, kendisini büyük güçlerle aynı ligde bulundurmak için mücadele etmeye devam etmektedir.

G-20 ve MİKTA

Güney Kore'nin yükselen orta güç stratejisinin kurumsal alandaki son aktivizmi G-20 çatısı altında toplandıkları MİKTA grubudur. Kore'nin bu tarz bir grup oluşuma dâhiliyesindeki temel amacı, yeni stratejik kültürünün bir tezahürü olarak tamamen orta güçlerden oluşan devletlerle küresel siyaset ve ekonomik meselelerin konuşulması ve çözülmesi için ortak hareket etme ve etkileşime geçme kültürü oluşturmaktadır. Kurumsal düzeydeki stratejik karar alma ve uygulamalarını göz önüne aldığımızda, MİKTA'nın oluşumu ve sürdürülmesi Güney Kore'nin bu değişen ve bazen sıfırdan oluşturulan strateji kültür çemberini kapatmak için yapılan tamamlayıcı bir stratejidir. Zira küresel yönetişimin önemi git gide artarken, orta güçlerin küresel siyasette ağırlıklarını artıracak bir grup kurmak önemli bir hareket olarak görülmüştür. Bu orta güçlerin işbirliklerine dayanarak, Güney Kore hükümeti çok yönlü küresel düzende daha sorumlu bir rol oynamayı hedeflemektedir. Güney Kore açısından, MIKTA aracılığıyla bir "Tutkal Diplomasisi" uygulamak ve ortak bir iyinin geliştirilmesi açısından uluslararası topluma katkıda bulunacağı bir alan yaratmak temel amaç olarak görülmüştür (Lee, 2016: 42).

MIKTA 2013 yılında Meksiksa, Endonezya, Güney Kore, Türkiye ve Avustralya Dış İşleri Bakanları tarafından G-20 New York Zirvesi'nde ilan edilmiştir. Üye ülkeler yaklaşık 500 milyonluk bir nüfusu temsil etmektedir ve ekonomileri küresel gayri safi yurtiçi hasılanın %6'sını temsil etmektedir (MIKTA, t.y.). Farklı bölge ve kültürlerden ülkelerin bir platformu olarak, onları bir araya getiren sadece G-20 içindeki maddi kabiliyetleri değil, aynı zamanda orta güç diplomasisinin bir örneğini teşkil eden küresel yönetişim konularındaki yakınsayan fikirleridir (MIKTA Booklet, 2020). Bu durum vizyon belgesinde şöyle açıklanmıştır: "Beş ülke farklı kültürlerden ve bölgelerden geliyor, ancak temel değerleri ve benzerlikleri paylaşıyorlar. Bu coğrafi ve kültürel olarak farklı ulusları bir araya getiren şey, çabalarını G-20 ve ötesinde koordine etme zorunluluğudur." (MIKTA, t.y.)

Kore, 2015 yılında MIKTA'nın çok aktif bir başkanlık yılına ev sahipliği yaptı ve hem resmi

hem de ikili MIKTA toplantılarının kapsamını genişletti. Kore Hükümeti ve kamuoyunun önde gelenleri (akademisyenler ve diğer kanaat önderleri) MİKTA'ya büyük destek ve ilgi gösterdiler ve onu orta güç diplomasisi ve küresel güç dönüşümünde Kore lehine kullanılabilecek bir enstrüman olarak görerek büyük atfettiler. Kore'nin MIKTA Zirvesi'ne ev sahipliği yapması ve gündemi belirlemesi fevkalade bir gelişme olarak görülmüş, MIKTA'da da güçlü ve lider bir Kore'nin "tarihte olmadığı kadar güçlü" olduğu ifade edilmiştir (Byung-se, 2015). Nihayetinde 2015 Zirvesi'nde öncelikli konular Güney Kore'nin yoğun etkisi ile belirlenmiştir. Örneğin diğer bildirgelerin aksine, 2015 Zirvesi'nde kalkınmanın finansmanı vurgulanmış ve cinsiyet eşitliği, iklim değişikliği ve afet riskinin azaltılması dâhil olmak üzere sürdürülebilir kalkınma gibi konulara doğrudan değinilmiştir (DFAT, 2015). İkincisi, toplantıda Kore'ler arası barış görüşmelerine atıfta bulunulmuştur. Güney Kore'nin "Kore Yarımadası'nda Güven Oluşturma Süreci" ve "Kore Yarımadası'nda Barışçıl Birleşme Girişimi" kapsamında Koreler arası diyaloglar ve işbirliği yoluyla barışçıl birleşme için zemin hazırlamaya yönelik çeşitli çabaları takdir görmüştür. Bildirgede üye temsilcileri Kore Birleşmesinin Kuzey Kore nükleer sorununun çözümünü getireceği ve nihayetinde Kore Yarımadası'nın ve dünyanın barış ve refahına katkıda bulunacağı görüşünde birleşmişlerdir. Son olarak Başkan Park Geun-hye ile görüşmelerini ve onun MIKTA'nın faaliyetlerine gösterdiği yoğun ilgi görmezden gelinmemiştir. Kore'nin MIKTA'yı daha büyük bir yapı haline getirme ve gelişen işbirliğini teşvik etme açısından oynadıkları değerli rolün önemi vurgulanmıştır (DFAT, 2015).

Daha önce de belirtildiği gibi, Güney Kore için MIKTA bir tamamlayıcı platformdur. Bu yüzden Kore'nin MIKTA'daki hedefi ve stratejilerini ne olacağı ve MIKTA'nın küresel yönetişim ve uluslararası siyasetteki yeri için belirleyici bir etken olacaktır. Bu sebepte, Kore'nin MIKTA özelindeki hedefleri ve arzularını analiz etmek önemlidir. Öncelikle kapsayıcılığı, çoğulculuğu, MIKTA, çağdaş ve geleceğin uluslararası kurumlarının karakteristiğini belirleyebilecek bir platform olabilir. MIKTA'yı benzer düşüncelere sahip ancak farklı ülkelerin ortaklığını küresel yönetişime olumlu bir katkı olarak gören diğerleri için bir plan olarak görülebilmiştir.

ASEAN ve İş Birliği Diplomasisi

Güney Kore'nin yeni stratejik kültürünün bir parçası da bölgesel güvenlik kurumlarında aktif olarak var olmaktır. Bunun en büyük örneği bölgenin en güçlü güvenlik işbirliklerinden biri

olan ASEAN içerisindeki stratejik faaliyetleridir. Tarihsel olarak, Güneydoğu Asya, Kore ve Kuzey Kore'nin 1991'de BM'ye katılmasından önce sert bir diplomatik rekabetin bölgesi olmuştur. ASEAN'ın kuruluşundan bu yana, uluslararası toplum yeni bir işbirliği olarak dikkat çekmeye başlamış, pazarlık gücünü artırmak ve ABD, Çin, Japonya, Avustralya, Hindistan, AB vb. büyük güçlerle bir başka diyalog kanalı oluşturmak amacıyla teşvik edilen bir yapı olmuştur. Bu noktada Güney Kore'nin bölgesel çok taraflılığa aktif olarak katılmayı ve özellikle ASEAN kurumsallığını tamamlama ve bir ASEAN topluluğu oluşturmayı kendisine stratejik bir hedef olarak belirlemiştir (Teo, Singh ve Tan, 2013: 20).

Doğu Asya'da barış ve refahın sürdürülmesine yönelik ortak stratejik menfaatlere sahip olan ASEAN ve Güney Kore, 25. Anma Zirvesi'nin bildirisinde Kore Yarımadası ve Kuzeydoğu Asya'daki sürdürülebilir barışın esaslılığını kabul etmiştir (ASEAN, 2014). Bu bölgesel bağlamda, her iki taraf da Kore Yarımadası'nın nükleer silahlardan muaf tutulmasına dair barışçıl girişimlerini devam ettirmeye yönlendirilmiştir. Güneydoğu Asya'nın stratejik konumu, tarihsel olarak büyük devletlerin rekabetine sahne olmuş, Batı ve Doğu arasında - özellikle Avrupa ve Çin arasında - kritik bir deniz yolunu kapsamaktadır. ASEAN'ın jeopolitik konumu, bölgede ABD, Çin ve Japonya gibi büyük güçlerin çıkarlarının kesiştiği, Kore Yarımadası'ndaki durumla paralel stratejik zorlukları yansıtmaktadır. Bu jeopolitik paralellikler, ASEAN ve Güney Kore'yi, Doğu Asya'da barışçıl işbirliği ve anlaşmazlık çözümüne yönelik mekanizmaların geliştirilmesinde işbirliği yapmaya itmektedir.

2000 yılında Güney Kore'nin eski cumhurbaşkanı Kim Dae Jung ve Malezya'nın eski başbakanı Dr. Mahathir Mohamad'ın vizyonuyla temellenen Doğu Asya Topluluğu (EAC) oluşturma çabaları, o dönemden bu yana ivme kazanmıştır. Bu süreçte 2005'te Kuala Lumpur'da gerçekleştirilen ilk Doğu Asya Zirvesi (EAS), bölgesel işbirliği adımlarının sembolik bir miladı olmuştur (Haacke, 2008). EAS, 10 ASEAN üyesi ve Güney Kore, Çin, Japonya, ABD, Rusya ve Hindistan'ı da içeren 18 üyeli bir yapıdır ve bölgesel meselelerde stratejik diyalog ve işbirliğinin ana platformu olarak hizmet etmektedir. Bölgenin tüm majör güçleri bu forumun üyeleri arasında yer aldığı için, bu mekanizmanın potansiyeli, Asya-Pasifik'te barış ve istikrarın sürdürülmesi açısından hayati öneme sahiptir.

EAS'in yanı sıra, ASEAN+3 (APT) süreci de ASEAN ve Güney Kore'nin işbirliği çerçevesinde belirgin bir role sahiptir. Bu süreç, 1997 Asya mali krizinin ardından bölgesel istikrarın korunmasına yönelik olarak başlatılmıştır. Krizin etkilerini derinden hisseden Asya ülkeleri, böylesi bir krizin tekrarlanmaması için bölgesel bir çözüm arayışına girmiştir. Sonuç olarak,

Chiang Mai Çok Taraflı Girişimi (CMIM) ortaya çıkmıştır. Bu, ASEAN ülkeleri ile Çin, Güney Kore ve Japonya arasında 2000 yılında kurulan bir para takas mekanizmasıdır. Ancak, CMIM, 2008 global finans krizine kadar aktif hale gelmemiştir. 2009'da CMIM, ASEAN ülkelerinin %20 katkısı ve üç ana ülkenin (Güney Kore, Çin ve Japonya) katkılarıyla çok taraflı bir yapıya kavuşmuştur (Sussangkarn, 2011).

Bölgesel işbirliğini derinlemesine ele alırken, ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) olmadan tam bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. ARF, 1994 yılında ASEAN tarafından, bölgedeki siyasi ve güvenlik meselelerinde yapıcı diyalog ve istişareyi teşvik etmek amacıyla kurulmuştur (ASEAN Regional Forum, t.y). Bu forum, ABD, Çin, Rusya, Japonya, Güney Kore ve Kuzey Kore dahil 27 ülkeyi kapsamakta ve böylece bölgedeki en geniş kapsamlı diyalog platformlarından birini oluşturmaktadır. Güney Kore için ARF'in önemi, hem Kuzey hem de Güney Kore'nin bu forumun bir parçası olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, ARF'nin, Avrupa'daki Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) benzeri bir yapıda evrilebileceği potansiyeli de bulunmaktadır (Lim, 2003). AGİT'in Soğuk Savaş döneminde Batı ve Doğu arasında köprü görevi görmesi, ARF'nin de Asya'da benzer bir rol üstlenerek bölgesel güvenliği ve işbirliğini teşvik etme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir.

Bunlara ek olarak ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı- Plus (ADMM-Plus), Doğu Asya Zirvesi (EAS) gibi ASEAN liderliğindeki tüm büyük diyalog platformlarında yer almaktadır. ASEAN'daki bu çok taraflı kurumlarda Güney Kore, siyasi ve güvenlik konularında düşük profilli kalırken özellikle tarafsız bir rol üstlenmeye çalışmıştır. Güney Kore, ASEAN içinde siyasi ve güvenlik konularında düşük bir profil tutarken, ekonomik ve kültürel ilişkiler açısından ASEAN'ın en aktif ve dinamik diyalog ortaklarından (DP'ler) biri olmuştur. Kore'nin ASEAN ile diyalog bağları 1980'lerin sonunda ortaya çıkmış ve 1991'de tam Diyalog Ortaklığına (DP) ulaştı; o zamanlar kendisi hala "gelişmekte olan" bir ülke için benzersiz bir başarı olmuştur (Nishimura, 2017). Zira ASEAN Diyalog Partneri olan mevcut devletler (Birleşik Devletler, Japonya, Avustralya, Kanada, vb.) göz önünde alındığında bir şekilde bir zeminde kendine alan bulabilmek önemlidir.

Kore'nin böylesi bir kurumsal çalışmada lider olması, lider olmasa da yoğun bir çaba ve proaktif bir konumda olması, 21. yüzyılın siyasetini belirleyen yolların mutlaka Seul'den geçmesi kaçınılmazdır. İkincisi, Güney Kore'nin yeni stratejik kültürünü temsil eden orga güç siyasetinin ve küresel yönetişimin önemli bir mesaisi niş diplomasi ve niş alanlardan geçmektedir (Kim, 2013). COVİD-19 süreciyle bugüne kadar görece yoğun çaba sarf

edilmeyen iklim değişikliği, su ve gıda krizleri, göç ve bitmeyen savaşlar ve düşük yoğunluklu çatışmalar gibi insani krizlerin aslında büyük güçlerin çalışmalarıyla değil, orta güçlerin organizasyon ve mobilizasyon kabiliyetleri ile küresel kolektif bir çalışmayla çözülebileceği ortaya çıkmıştır. Genel olarak MIKTA ülkelerinin COVID-19 başarıları, özelinde ise Güney Kore'nin pandemi ile mücadelede elde ettiği tarihi başarı, mevcut ve gelecekteki niş alanlarda MIKTA aracılığıyla elde edeceği başarılarla kendisini küresel siyasette meşruiyet ve nüfuz alanı kazandıracaktır.

Son olarak, Güney Kore için MIKTA yalnızca bir uluslararası siyaset platformu değil, bizatihi grup içindeki üyelerle ilişkilerini geliştirmek için önemli bir aracıdır. Endonezya ile bölgesel bağları, Avustralya ile arasındaki gelişmiş ticari ilişkiler, Türkiye ile arasındaki tarihi dostluk göz önüne alındığında, MIKTA'nın önemli bir kısmını içeren inisiyatifler ve değişim programları ile bilgi ve kültür alışverişi sağlanarak ilişkilerin gelişmesi, Güney Kore'nin o bölgelerdeki önemli müttefikler ve partnerler kazanmasını sağlayabilmektedir (Flake ve Wang, 2017: 6). Elbette tüm pozitif havaya, sarf edilen çabaya ve geleceğe yönelik projeksiyonlara rağmen, MIKTA'nn BRICs ile karşılaştığında yavaş bir ilerleme sağlaması, henüz– BRICS yatırım bankası gibi- çok çarpıcı bir çıktı elde edilememesi, MIKTA ile ilgili soru işaretlerinin devam etmesine sebep olmaktadır (Kim, Hung ve Rimmer, 2018: 476).

4.1.3. Han Nehri Mucizesini Sürdürmek: Güney Kore'nin Değişen Ekonomi Stratejileri

Koreliler, Kore'yi büyük bir endüstriyel ekonomiye dönüştürmedeki hızlı ilerlemeye rağmen, dünya ekonomisinin en üstünde yer alan ülkelerinin arasına katılmayı görevinin hala devam eden bir süreç olduğunu düşünmektedirler. Gelişim hedefleri her zaman dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biri statüsüne ulaşmak olduğundan, Koreliler, yabancıların Kore'yi gelişmiş bir ülke olarak görmelerine gerçekten şaşırmaktadırlar. Zira onlara göre Kore, ancak gelişme düzeyi orijinal G7 ülkelerininkiyle tamamen karşılaştırılabilir olduğunda bu statüyü edecektir. Güney Kore'yi "gelişmiş", "refah", "kalkınmış" ülke olarak görmek üzerine olan bu görevin, buna paralel bir stratejik kültürü unsuru ortaya çıkarmış olduğunu ve bunun sürekli ve kalıcı bir strateji kültürü olarak yerleştiği önceki bölümlerde altı çizilmiştir. Buna karşın Güney Kore'nin karşılaştığı fırsatlar ve risklere karşı ekonomik strateji kültüründe değişiklikler yaptığı gözlemlenmiştir. Bu değişiklikler 1990'lı yılların çalkantılı ekonomik döneminin göglesinde 2001 Sonrası Başkanların siyasi ajandaları temelli strateji hamlelerinden oluşmaktadır. Görünürde bu stratejiler temel bir stratejik kültürü Güney Kore'yi dünyanın en büyük ekonomik

ve refah ülkelerinden biri haline getirmenin alt dalları olmasına rağmen, değişiklikler stratejik kültürünün bizatihi kendisini değiştirdiği için kayda değer bir anlam taşımaktadır.

Asya Krizi'in Gölgesinde Değişim ve Süreklilik Harmonisi

2000 yılından sonra, özellikle 2002'ye kadar Güney Kore'nin neredeyse tek amacı ekonomik krizin etkilerinden kurtulmak ve "Han Nehri Mucizesi"ni yeniden ortaya çıkaracak düzeni oluşturmak olmuştur. Daha önceki bölümde de bahsedildiği gibi, 2000 sonrası liderlerin ekonomik performansları ve stratejileri, ikinci bir ekonomik "milli hezimeti" yaşatmamak, ülkenin bekasını tehdit edebilecek ekonomik zayıflığa düşürmemek olmuştur. 50 yıllık kalkınma ve refah hedefini sürdürmeye çalışmak ve dünyadaki en büyük ekonomik güçlerden biri haline gelme stratejileri ise ancak bu ekonomik yıkım tehdidi ve riskinin olmadığı bir ortamda gündem maddelerinin ve stratejik tercihlerin birinci maddesi olması gereken saikler olarak görülmeye başlanmıştır. Bu sebeple bir veya iki başkanlık dönemine yetişmeyecek büyüklükte stratejiler ve projeler dışında, her başkan kendi hükümeti döneminde kendi ekonomik stratejisini sürdürmeye gayret etmiştir.

2002 yılında seçilen Roh Moo-hyun, Güney Kore'nin demokrasiye geçişinden bu yana dördüncü sivil devlet başkan olmuştur. Beklenmedik bir şekilde seçilmiş ve dolayısıyla farklı bir başkan olmuştur. Önceki iki sivil başkan, Kım Young-sam ve Kim Dae-jung, belirli bölgelerden güçlü destek alan uzun dönem muhalefet kökenlerine sahip liderlerdi. İkisi de demokrasi aktivistiydi. Ancak, Başkan Roh Moo-hyun bu niteliklerin hiçbirine sahip değildi. Bu yüzden, Başkan Roh yalnızca başkanlığının anayasal gücünün sınırlarında kalmış ve diğer siyasi kurumları kontrol etmeye çalışmamıştır. Ekonomik performans açısından, Güney Kore ekonomisi 1997 mali krizinden toparlanmış ve IMF kurtarma programından beklenenden daha erken bir zamanda borçtan kurtulmuştur.

Roh'un otonom bir liderlik sergilemesi, Kim Dae Jung yönetiminin reform yaklaşımlarını eleştirel bir perspektifle yeniden değerlendirmesini mümkün kılmıştır. 1998'de kabul edilen Yabancı Yatırım ve Sermaye Teşvik Yasası sayesinde, Güney Kore, yabancı yatırımcılara karşı pazarını, birleşme ve satın almalar da dahil olmak üzere daha açık hale getirmiş ve yabancı yatırımlar için alanlarını çeşitlendirmiştir. 1997'de, finansal düzenlemeleri teşvik amacıyla bir yasa kabul edilmiştir. Mali Denetleme Komisyonu ve Servisi, 1998 ve 1999'da sırasıyla, mali yapıları gözetim altında tutma ve mali yeniden yapılandırmayı denetleme görevini üstlenmiştir.

Bu entiteler, siyasi müdahaleden büyük ölçüde muaf tutulmuş ve finansal istikrarı önceliklendirerek hareket etmiştir. Sonuç olarak, bu yaklaşım, yabancı yatırımcıların Kore'de finansal oyun kurucu olmalarını teşvik ederken, bankacılık sektörünün kamusal tasarruf ve yatırım aracılığındaki konvansiyonel rolünü yeniden tanımlamıştır (Kim ve Yang, 2010: 280). Bu reformlar, Güney Kore'nin ekonomik ivmesinin artmasına katkı sağlamış, uzun vadeli yatırımlar ve sağlam mali politikalarla birleşerek ulusal ekonominin büyümesini desteklemiştir.

Kim yönetimi'nin ekonomiyi canlandırma çalışmalarında karşılaştığı önemli bir engel kredi kartı krizidir. 1999-2002 yılları arasında kredi kartı sayısı üç katına çıkarak 39 milyondan 105 milyona çıkmıştır (Tange ve Ma, 2009: 96). Ancak kredi kartlarının aşırı kullanımı 3,2 milyondan fazla Korelinin kredi notunun düşmesine neden olmuş ve bu da 2003 ve 2004 yıllarında özel tüketimde düşüşe yol açmıştır (Hahm ve Dong, 2008: 17). Hükümetin yeni tüketici aşırı harcama sorununa önerdiği çözüm, Güney Kore Ulusal Meclisi tarafından 2 Mart 2004'te kabul edilen ve 23 Eylül 2004'ten itibaren yürürlüğe giren Bireysel Borçlu Rehabilitasyon Yasası (IDRA) olmuştur. IDRA'nın pratik etkisi, borç geri ödeme planlarının sekiz yıla kadar uzatılması da dâhil olmak üzere, bireysel borç taleplerinin nitelikli borçlularına kolaylık sağlamak olarak özetlenebilir. Bu girişim, tüm bireyleri değil, düzenli gelire sahip olan ve 300 ila 1.5 milyar Kore Wonu borcu bulunan bireyleri hedef almıştır (Kim, 2005: 438). Kredi kartı stratejisi, Kim Dae-jung idaresinin özel harcamaları kredi kartı kullanımını teşvik ederek yükseltme yaklaşımının sadece kısa vadeli bir tedbir olduğu ortaya çıkmıştır. Bu tür sınırlı vizyonlu bir yaklaşımın benimsenmesi, Güney Kore'nin beş yıllık tek dönemli başkanlık sistemine özgü olan ve önceden vurgulanan "tekrarlanan kriz kaygısı" ile birleşerek açıklanabilir. Başkanın bir dönem daha aday olamayacağı için siyasi hesap verebilirlik önemsiz gelmiştir. Bu nedenle, başkanlar kısa vadede benimsemeye eğilimli hale gelmiş ve hatalarını bir sonraki başkana bedeli ödemeye bırakmışlardır.

Bu sorunlar ekonomik performansın yavaşlamasına neden olmuştur. Chun Doo-whan yönetimi sırasında ortalama yıllık ekonomik büyüme oranı yüzde 8.7 idi. Roh Tae-woo yönetimi sırasında yüzde 8,4 ve Kim Young-sam yönetimi sırasında yüzde 7,1 idi. Ancak, Kim Dae-jung ve Roh Moo-hyun yönetimleri için ortalama yıllık ekonomik büyüme oranı sırasıyla sadece yüzde 4,4 ve yüzde 4,2 idi (World Bank, 2004: 6). Ayrıca, 2002 ile 2006 arasında nüfusun yoksulluk içinde yaşayan oranı yüzde 12 artmıştır. Buna rağmen Roh yönetimi sosyal yardım harcamalarını önemli ölçüde artırmıştır. Örneğin, 1997 yılında devlet harcamalarının sadece yüzde 17,9'u sosyal refaha ayrılırken, 2006'da bu oran yüzde 25,3'e yükseltilmiştir (OECD,

2022).

Kısaca, Roh idaresi, Kim Dae-jung döneminin kısa vadeli stratejilerinin mali krize tepkisiyle karşı karşıya kaldı. Bunun ötesinde, Roh yönetimi toplumsal gelirin yeniden dağılımını teşvik etmek adına vergi artışlarıyla sosyal refah harcamalarını genişletti. Bunun neticesinde, kurumsal kapital, daha elverişli iş koşullarına sahip yabancı bölgelere yönlendirildi, bu da ekonomik genişlemeyi engelledi. Aktif işçi sendikalarının ekonominin genişlemesine olan etkisi belirgindi. Roh, 2004'te ülkesinin GSYİH'sını ilk ona taşımasına ve trilyon dolarlık ekonomilere katılmasına karşın, "zayıf ekonomik başarı" ile anılan bir lider olarak kalmıştır (Donga, 2007).

Görev süresi 2008 - 2013'te arasında olan Lee Myung-bak, Kore'nin ilk CEO devlet başkanı olarak dikkat çeken bir lider olmuştur. Son 30 yılın en büyük oy farkı ile seçilen Lee, seçmenlerin hem Hyundai İnşaat Şirketi'nde CEO olarak hem de Seul belediye başkanı olarak elde ettiği başarılarını en üst mertebeye çıkararak nevi şahsına münhasır bir karakter ve başkan olmuştur (Strother, 2008). Lee, Ulusal Meclis'te yedi yıl, Seul Büyükşehir Belediyesi'nin seçilmiş belediye başkanı olarak dört yıl görev yapmıştır ve siyasete girmeden önce 25 yıl da Hyundai'nin genel müdürüydü. Şimdiye kadar yerel bir hükümetin başı olarak görev yapan tek Kore başkanıdır. Görev geldiğinde insanların beklentileri son derece yüksekti. Zira siyasi mücadeleden ve kayırmacılıktan uzak yalnızca performansa ve faydaya odaklanmış en üst düzey görevleri ifa etmiş bir karakterdi. Ancak beş yıllık görev süresi siyasi tıkanıklık ve seçmen hayal kırıklığı ile mimlenmekten kaçamamıştır. Başkanlık kampanyası sırasında ülke ekonomisini canlandırma niyetini vaat listesinin ilk maddelerinden biri olarak ilan etmesine rağmen, ne ekonomide ne de siyasette vatandaşı tatmin edemeyen bir başkan portresi çizmiştir.

MBnomics, Lee Myung Bak'ın makroekonomik politikalarını belirtmek için medyada toplumda sıklıkla kullanılan pejoratif bir terimdir. Zira Lee, bu yeni strateji altında, yeni hükümet Kore'yi birinci sınıf, gelişmiş bir ulus haline getirme vizyonunu benimsemiş ve bu vizyonu gerçekleştirmek için politika yapımında "yaratıcı pragmatizm"i temel almıştır. Kore halkının milli bilinci ve yaratıcı pragmatizmin eylem stratejisi ile karakterize edilen yeni kalkınma stratejisini; dinamik piyasa ekonomisi, özel sektörün algıladığı biçimde "yetenekli" insanların sayısını artırmak, refah odaklı reform programları, sınırlandırılmış devlet ve küresel güçlü devlet olmak üzere beş madde üzerinde inşa etmiştir. Ekonomik yükselişi ise "747 Planı" ile bir slogan haline getirmiştir. Bu plana göre görev süresi bittiğinde Güney Kore yılda %7 büyüyecek, kişi başına gelir 40 bin dolar olacak ve dünyanın yedinci büyük ekonomisi haline

gelecekti (Jwa, 2008: 93).

Başkan Lee, büyük bir ekonomik kalkınma hedefiyle gelmesine rağmen, göreve gelir gelmez kendisini 2008 Mortgage krizi ve onun küresel etkileriyle karşı karşıya bulmuştur. Temel olarak kriz Kore'yi üç noktadan yakalamıştır; İlk olarak, ülke kısa vadeli borçlarla finanse edilen sermayenin yoğun bir büyüme stratejisi benimsemesi ve sonucunda ortaya çıkan ödemeler dengesi ve likidite riski; borsadaki yabancı payının yüksekliği ve neredeyse GSYİH ile aynı hacme sahip olması; denizaşırı kısa vadeli dolar borçlanmalarının sebep olduğu kredi riskleri. Bunların gölgesinde, ilk olarak, 2008'de GSYİH'nın yüzde 3'ünden fazlasına denk gelen muazzam miktarda sermaye çıkışı olmuş ve Won, Temmuz ve Kasım 2008 arasında yaklaşık yüzde 50 oranında değer kaybetmiştir. Ayrıca, hisse senedi değerleri yaklaşık yüzde 30 oranında düşmüş ve borsa kapitalizasyon oranı GSYİH'nın yüzde 47'sine düşmüştür. İkincisi, ülkenin GSYİH büyümesi 2008'in son çeyreğinde yüzde 4,5'lik düşüşle 2008'de yüzde 2,8'e yavaşlamıştır. İşsizlik 2007'de yüzde 3,2'den 2008 sonunda yüzde 3,6'ya yükselmiştir. İhracatta yüzde eksi yüzde 0,3 artış kaydedilmiştir (Pirie, 2015).

2008'in dördüncü çeyreğinden itibaren, yetersiz iç talep ve daralan ihracat nedeniyle Lee Hükümeti, azalan yurtiçi ticari faaliyete yatırım kredisi sağlama ve endüstriyel planlamada aktif bir rol alarak yanıt vermiştir. Bu süre zarfında hükümet, politika faizini veya taban oranını Ekim 2008 ile Şubat 2009 arasında yüzde 5,25'ten yüzde 2'ye düşürerek; Eylül 2008 ile Şubat 2009 arasında mali sisteme GSYİH'nın yüzde 1,5'i kadar 18,5 trilyon Won (KRW) enjekte ederek ve bankacılık sistemini ve tahvil piyasalarını desteklemek amacıyla ticari bankaların kısa vadeli dış borçlarının çevrilmesi için geçici garanti vererek piyasayı önemli ölçüde rahatlatmayı başarmıştır (Bank of Korea, 2013: 146-152). Genel olarak, bu dönemde, büyük yabancı rezervler firmaların mali yapısını konsolide etmiş ve nispeten istikrarlı konut fiyatları ve sağlam bir hükümet bütçesi, 2009 ve sonrasında Kore ekonomisinin hızlı toparlanmasını desteklemiştir (Tsutsumi ve Cargill, 2010: 796). Sonuç olarak, özellikle devletin 2008 ve 2010 yılları arasında OECD üyeleri arasında en büyük mali teşviki açıklamasıyla birlikte, büyük ölçüde yukarıda belirtilen konjonktür karşıtı önlemler nedeniyle ülkenin büyüme ve ihracat performansı yeniden başlamış ve kredi koşulları rahatlamıştır. Nitekim 2009 ve sonrasındaki hızlı büyüme toparlanması nedeniyle Kore hükümeti de büyük bütçe açıklarından kaçınmıştır.

Lee Myung-bak, geçmişinden gelen kültürle bir proje adamı olarak kendini göstermek istemiştir. Lee'nin en tartışmalı kampanya vaatleri arasında yer alan ülkenin iç su yollarını büyük bir çapraz kanal ile bağlama önerisi vardı. Bu proje, istihdam yaratarak, turizmi artırarak

ve ülkenin karayolu taşımacılığına olan bağımlılığını azaltarak ekonomik kalkınmayı teşvik edeceğini söyledi. Seul'den Busan'a 540 km'lik bir uzunluğuna sahip, 5 büyük nehir ve 13 küçük su kaynağıyla kesişmesi planlanmış olan projenin, yaklaşık 20 milyar dolara mal olacağını hesaplanmıştır (Lah, Park ve Cho, 2015: 376). Ancak muhalefet grupları, hükümetin tarafını temsil eden panelistlerin dahi çürütemediği projenin uygulanabilirliği ve ekonomik etkileri rağmen, hem sivil toplumdan hem de politikacılardan gelen güçlü muhalefetle karşılaşan Lee, sonunda proje için tekrar baskı yapmayacağını açıklamıştır (Kim, 2013). Bununla birlikte, Lee yönetimi seçim zamanı vadettiği "yeşil büyüme"nin bir tezahürü olarak Dört Ana Nehir Restorasyon Projesi planını ilan edilmiştir (Kim ve Kim, 2010). Muhalefet grupları, bunun sadece Kros Kanalı Projesi'nin yeniden paketlenmesi olduğunu savunmuştur. Tartışmalara ve eleştirilere rağmen, Lee yönetimi projeyi hızla hayata geçirmiştir. 2012 tamamlanmış olmasına rağmen, amaçlanan sonuçları üretip üretmeyeceği Lee döneminde büyük bir soru işaret olarak kalmıştır (Kang, 2013).

Sejong Şehri, Başkan Roh'un döneminde, dengeli büyümeyi destekleme amacıyla dokuz devlet bakanlığının merkezi olarak kurgulandı. Lee'nin partisi GNP, ilk etapta bu inisiyative karşıydı fakat 2005'te yaklaşan yerel seçimleri gözeterek planı Ulusal Meclis'te onayladı. 2007 seçim kampanyasında Lee, Sejong Şehri konseptini desteklediğini ifade etti. Ancak, başkan olmasının ardından, sadece muhalefeti değil, kendi partisini de (GNP) göz ardı ederek Sejong'u ekonomik ve eğitim odaklı bir merkeze dönüştürmeyi planladı. Bu yaklaşımı, yönetimin etkinliğini bölünmüş iki şehirde sürdürebilme endişesi ve bölgeye ekonomik katkıda bulunma amacıyla şekillenmişti. Ancak, bu değişikliğin politik sonuçları yeterince değerlendirilmedi. Parti içerisindeki bu çatışma, Başkan Lee ile Temsilci Park'ın taraftarları arasında uzun süre devam etti. Yeniden şekillendirilmiş Sejong planı, yasal değişiklikleri zorunlu kılsa da, Lee, partisindeki karşıtlığı ikna etmeye yeterince çaba göstermedi. Başbakan Chung, bu planın arkasında durdu, fakat Lee'nin bu süreçte aktif bir liderlik rolü üstlenmediği görüldü (Lee, 2012).

Sonuç olarak Lee Dönemi, hızlı bir başlangıcın ardından küresel ekonomik kriz ile yavaşlayan ve arzu edilen stratejileri uygulamakta büyük zorluklarla karşılaşılan bir dönem olmuştur. Muhalefetten medyaya geniş bir grup eş zamanlı olarak Lee'in politikalarının neredeyse tamamını eleştirmiştir. Hatta kendi partisi dahi zaman zaman Lee'yi zor durumda bırakmıştır. Ancak buna rağmen Lee, seçim vaatlerinden uygulamalarına kadar Güney Kore'nin değişen stratejik kültürünün ekonomik unsurlarının mükemmel bir örneği olmuştur. 2013 yılında görevi

bıraktığında da bunun izleri iki örnekte görülebilmektedir. Birincisi, daha önce de bahsedildiği gibi Güney Kore'nin 2010 yılında yardım alan ülkeden donör ülkeye dönüşmesidir. Bir diğer gösterge ise, 2012'de Güney Kore, nüfusu 50 milyonun üzerinde olan ve kişi başına düşen geliri 20 bin ABD Doları'nı koruyan ülkeleri ifade eden "20-50 Kulübü"ne giren 7. ülke olmuştur (Yonhap News, 2012). Kore bu başarıyı kronolojik olarak Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İtalya ve Almanya gibi dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden hemen sonra elde etmesi, bu olayın ne kadar büyük bir kilometre taşı olduğunu göstermektedir.

2012 yılında yapılan parlamento seçimlerinde rakibine önemli bir üstün sağlayarak Başkan seçilen Guen-hye Park, seçim vaadinin ekonomiyi ilgilendiren kısmına büyük ağırlık veren bir aday olarak göze çarpmıştı. Zira kendisi Lee gibi bürokrasi ile mücadele eden bir CEO başkandan sonra görevi devraldığı için, Kore'nin neredeyse tamamı ondan büyük bir stratejik hamle beklemekteydi. Partisi ve kendisi de bunun farkında olduğu için, meydanlarda yalnızca iki kelimelik bir kavramı seslendirmeyi tercih etmişti: "Yaratıcı Ekonomi Modeli". 2013 yılında yaptığı açılış konuşmasında, Başkan Park Geun-hye yaratıcı ekonomiyi şöyle tanımlamıştır (Yoon, 2013):

> "*Yaratıcı bir ekonomi, bilim ve teknolojinin endüstri ile yakınlaşması, kültürün endüstri ile kaynaşması ve bir zamanlar engellerle dolu olan sınırlarda yaratıcılığın çiçek açması ile tanımlanır. Mevcut pazarların ilkel genişlemesinin ötesine geçmek ve birbirine yakınsayan alanların üzerine yeni pazarlar ve yeni işler yaratmakla inşa etmekle ilgilidir*."

Esasen yaratıcı ekonomi modeli Güney Kore için yepyeni bir kavram değildir. Muzaffer Batı'nın, diğer müttefikleri için liberal ekonomik düzende önemli bir pozisyon almak önemli bir aksiyon olabilmektedir. Ancak bu fırsat Kore'nin kalkınma ve refah kültürü için bambaşka bir fırsat olarak görüldüğü açıktır. Bu bağlamda liberal ekonomik düzende 1990'lı yıllarda endüstri, bilişim, spor, sanat ve eğlence sektörlerinde devasa bir boyutta artan hacim ve etkileşimden pay almak Kore için uzun soluklu bir anlam taşımaktaydı. İşte yaratıcı ekonomi modelinin izleri bu yıllara kadar sürdürülebilmektedir. Yerel düzeyde yaşam kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla yaratıcı şehir kalkınma stratejileri ve yerel hizmet projeleriyle başlayan konsept, 2009'da ülke çapında özel sektörü kapsayan girişimcilik ve inovasyon projelerine kadar ulaştıktan sonra, Park'ın deklarasyonuyla hükümetin yürüttüğü, yeni piyasa ve yüzlerce yeni iş model ve imkanlarına uzanan bir milli ekonomi politikasına dönüşmüştür (Cha, 2014: 35). Hükümete göre *Yaratıcı Ekonomi* temelini şu yedi stratejik hamleden alır: yeni pazarların ve

işlerin yaratılması; gelecekte büyüyen bir iş olarak yazılım sektörünü geliştirme; açıklık ve paylaşımcılık yoluyla yaratıcı ekonominin gerçekleştirilmesi; bir yeni girişim (start-up) ulusunun gerçekleştirilmesi; klasik özelliklerine ötesine bakmak için yeni bir işe alımsisteminin inşası; Koreli gençlerin dünya çapında etkili olduğu K-Move'un tanıtımı; ve Bilim, Bilişim ve Geleceği Planlama Bakanlığı'nın oluşturulması (Park, 2012).

İkinci yılında hedefler ve başarılar pek arzulanan şekilde gerçekleşmeyince var olan sorunların çözülmesi amacıyla 2014 yılında sağlam temelli, dinamik yenilikçi ve iç tüketim ve ihracatın dengelendiği üç sütun üzerinden yükselecek bir ekonomiyi amaçlayan "Üç Yıllık Ekonomik İnovasyon Planı" ilan edilmiştir (MOEF ROK, 2017). Bu plan da birçok strateji, hedef ve görev içermekteydi. Ancak temelde yaratıcı ekonominin belirtilen hedeflerinden maksimum gerçekleştirilmesinden başka bir amacı olmamıştır. Zira bütçe 2014'te yaklaşık 6 milyar dolar ve 2015'te %17'lik bir artışla 7,5 milyar dolara yaklaşmıştı. Başkan ve hükümeti ise hem projeye maddi ve manevi destek olarak olası tepkilerden kaçmayı hedeflerken, aynı zamanda somut başarıları da öne çıkararak hükümetine ve partisine olan desteği artırmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak görev süresi ve sonrasındaki çıktılara bakıldığında, *Yaratıcı Ekonomi* konsepti gerek ilgililerinde gerekse de halkta bir karşılık bulmuş ve diğer ülkelerdeki politika uygulamalarının aksine, ulusal ekonomiye yenilik katan bir felsefe olarak dikkat çekmiştir. Ayrıca yalnızca ekonomide takılı kalmayıp, kısa vadeden günümüzde hala etkileri olan bir iklim yarattığı da ortadadır.

21. Yüzyılın başından itibaren Avustralya ile Güney Kore, tarihi bir yakınlaşma sürecine girmişlerdir. Bu iki ülkenin yakınlaşmasında birçok unsur etkili olmuştur: benzer ideolojik değerler, yükselen orta güçlerin uluslararası arenada artan etkinlikleri, 2008 ekonomik krizinin getirdiği yeni ekonomik denge arayışları ve giderek artan bölgesel anlaşmalara olan ilgi. İki ülke arasındaki ticaret hacmi de bu yakınlaşmanın somut bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır. 2009 ve 2010 yıllarında, iki yönlü ticaret hacminde büyük artışlar kaydedilmiştir, bu da Güney Kore'nin Avustralya için stratejik bir ticari ortak olduğunu göstermektedir (Liou, 2016: 75).

2009'da bu iki ülke, Serbest Ticaret Antlaşması (STA) oluşturma kararı almışlardır. Avustralya'nın bu anlaşmayı ilk önerdiği, 2000 yılında Avustralya Başbakanı John Howard'ın Güney Kore ziyaretinde, dönemin Güney Kore Devlet Başkanı Kim Dae-jung'a STA teklifini sunmasıyla başlamıştır (Kwon, 2001: 14). Başkan Kim'in ticaret politikası, ikili STA'lara yönelik bir odak kazanmıştır, fakat bu geçiş özenli ve kademeli bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Roh Moo-hyun'un 2003'te başkan olmasından sonra Kore'nin STA

politikası daha da genişlemiştir. Ancak, Avustralya bu dönemdeki müzakerelerde aktif bir rol almamıştır.

2008'deki küresel finansal kriz, STA'nın korumacılığa karşı bir panzehir olarak önemini artırmıştır. 2009'da Güney Kore Devlet Başkanı Lee Myung-bak'ın Avustralya ziyareti sırasında, her iki ülkenin lideri STA müzakerelerini başlatma konusunda mutabık kalmışlardır (Hundt, 2011: 85). 2013'te Tony Abbott'un seçim zaferi sonrası, Avustralya'nın büyük ticari partnerleriyle STA'lara hız vermesi gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, KAFTA müzakereleri 2013'te tamamlanmış ve 2014'te yürürlüğe girmiştir.

Bu anlaşmanın, 2015-2030 döneminde iki ülke arasındaki ticareti önemli ölçüde artırması beklenmektedir (Hurst, 2013). Bu projeksiyonlar, Avustralya ve Güney Kore arasındaki ticari ilişkilerin derinliğini ve anlaşmanın potansiyelini göstermektedir. Ancak, Başkan Park'ın döneminde, bu anlaşma stratejik bir devamlılık göstermekle birlikte, ekonomik performans konusunda beklentilerin altında kalmıştır. Park'ın liderliği altında, Güney Kore'nin ekonomik büyüme oranı düşmüş, ve bu durum onun popülerliğine zarar vermiştir (Ramstad, 2017). Onun ekonomiye yönelik yaklaşımı, somut ve yenilikçi stratejilerden yoksun bulunmuş, bu da halkın tepkisini çekmiştir.

Moon Jae-in başkanlık için yarıştığında, Güney Kore'nin ekonomik durgunluk, büyümede ve kalkınmada gözle görülür bir yavaşlama ve ülkenin ekonomik açıdan kapasitesinin sınırlarına ulaştığının endişesi hâkim olmuştur. Bir önceki başkan Park da bu ekonomik sorunlarla mücadele için neredeyse hiçbir şey yapmamıştı. Bu sebeple beklentiler giderek artmaya devam etmişti. Bu durumun farkında olan Moon, seçim kampanyasında tüm vaatlerini bir noktadan ekonomiye bağlama stratejisi uygulamıştır. Güney Kore ekonomisinin ekonomik vaatlerinde büyük çapta istihdam yaratmayı birinci öncelik olarak belirlemiştir. Buna ek olarak yüksek genç işsizliği oranı, uzun çalışma saatleri, chaebolların işçilere karşı tutumlar, chaebolların küçük firmalar arasındaki ücret uçurumları ve düzensiz işçilere karşı ayrımcılığa maruz kalması gibi sorunları da öncelikli reform konuları olarak ele alacağını ilan etmiştir. Göreve geldiği yılın ikinci yarısında kamu hizmetinde 12.000 istihdam kadrosundan başlayarak kamu sektöründe 810.000 iş yaratma sözü vermişti. Kampanyası, Moon'un ulusal güvenlik ve kamu güvenliğinde 174.000 kamu hizmeti, sosyal hizmetlerde 340.000 ve 300.000 düzensiz işçiyi kalıcı çalışanlara dönüştürmeyi planladığını söylemiştir (Korea Herald, 2017).

2017 yılında bu vaatlerle göreve gelen Başkan Park'ın ekonomi alanında üç temel stratejik tercih yaptığını söyleyebiliriz. Bu üç temel stratejik hamlenin hepsi, değişen stratejik kültürü

birebir barındıran hamlelerdir. Bunlardan ilki, Kore Yeni Düzeni (Korean New Deal veya kısa KND) olan devasa kalkınma stratejisidir. KND, üç ana hedefi olan bir ulusal kalkınma stratejisidir. İlk olarak, hem düşük vasıflı işçiler için devlet destekli pozisyonlar hem de dijital ve yeşil bir ekonomiye geçişi destekleyen işler olmak üzere istihdam yaratılması; ikinci olarak, yatırımları artıracak ve istihdam yaratılmasını destekleyecek dijital ve yeşil bir ekonomi için altyapı oluşturulmasıve üçüncüsü, Kore'nin COVID-19 sonrası dönemde küresel düzende liderlik etmesi için zemin hazırlanmasıdır. Hükümet, Güney Kore'nin ekonomik pozisyonunu reaktif bir konumdan proaktif bir liderliğe, yüksek karbon emisyonuna dayalı bir yapıdan sürdürülebilir bir düşük karbon ekonomisine ve sosyal ayrışma yaşayan bir topluluktan bütünleştirici bir sosyal yapıya evriltmeyi amaçlamaktadır.

KND'nin çerçevesi içerisinde, Yeşil Yeni Düzen (GND) enerji merkezli olup, üç temel bileşenin ortasında konumlanmıştır. Bu inisiyatif, sürdürülebilir ve düşük karbon salımlı bir ekonomik yapıya dönüşü teşvik etmeyi, yeşil şehirleşmeye ve canlı bir altyapı oluşturmayı, ve çeşitlenmiş, düşük karbonlu üretimi desteklemeyi hedeflemektedir. Ayrıca, yenilikçi yeşil endüstriye dayalı bir ekosistem kurmayı, yenilenebilir enerji kaynaklarına ve yeşil altyapı projelerine yatırım yapmayı amaçlar (POTROK, 2021: 21). Bu amaçla KND'in bütçesinden 60 milyar doları GND için ayrılmıştır. Aynı zamanda GND çerçevesindeki arzu edilen istihdam sayısı da 659 bin olmuştur. İkinci sütun olarak Dijital Yeni Düzen (Digital New Deal veya DND), dijital ağ ekosistemini güçlendirmek, eğitim altyapısının dijitalleştirilmesi, temassız endüstrileri teşvik etmek ve altyapıyı dijitalleştirme dönüşümünün maksizimize edilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Yaklaşık 45 milyar dolar bütçeye sahip olan DND, istihdamdan en büyük payı alarak 903 bin yeni iş yaratacağı hedeflenmiştir. Son olarak bunların insan ayağına bir yatırımı hedefleyen bir sosyal güvenlik ağı (Social Safety Net veya SSN) ile tamamlanması öngörülmüştür. KND'nin kapsamını genişletmek için iş güvenliği ve sosyal güvenlik programlarına yatırım yapılması, dijital ve yeşil işgücü eğitim programlarına yatırımı artırılması, mesleki eğitim programlarını gelecek için yeterli becerilerle donatmak için iyileştirilmesi ve kırsal alanlarda internet fazlalığını yaygınlaştırılması SSN'nin temel amaçları olarak belirlenmiştir. Yaklaşık 20 milyar dolar bütçe ve 339 bin istihdam alanı demek olan SSN, bu devasa atılımın oluşturulan kaynağın ve enerjinin yeniden insana döneceğinin göstergesi olarak ortaya çıkmıştır(POTROK, 2021: 22-23). Ayrıca, "istihdamın ve yeni endüstrilerin yaratılmasına ve dengeli bir bölgesel kalkınma biçimine önemli ölçüde katkıda bulunan on kilit proje, yaklaşan dönüşümün yapı taşları olarak seçilmiştir" (Jones, 2021).

Başkan Moon'un iki stratejisi, siyasi karakterinin ve kültürünün bir yansıması olarak reform

çalışmaları olmuştur. Seçim kampanyasında önemli bir yer tutan reformlar konusunda net olan Moon, 9 Aralık 2020'de Güney Kore Ulusal Meclisi, Güney Kore'nin Chaebol'lerinin gücünü sınırlamak için bir yasa tasarısını onaylamıştır. Bu, bir chaebol ailesinin komitedeki bir yönetim kurulu direktörünü kolayca atayamayacağı veya görevden alamayacağı anlamına gelmiştir. Diğer iki yasa tasarısı, holdinglerin yeni şirket satın aldıklarında antitröst makamlarına rapor vererek bir chaebol'ün gücünü kontrol altında tutmayı ve ayrıca chaebol kapsamındaki finans firmaları için sermaye gereksinimlerini güçlendirmeyi amaçlamıştır (Kim, 2020). Bunlarla ilintili olarak insanca bir çalışma standartının getirilmesini savunan Moon Hükümeti, hızlıca bir yasa hazırlanmış ve Meclis'e getirmiştir. Güney Kore Ulusal Meclisi, haftalık azami çalışma saatini 68'den 52'ye indiren yasayı ezici bir çoğunlukla kabul etmiştir. Yasa 2018 Temmuz'da yürürlüğe girmiş ve küçük işletmelere uygulanmadan önce büyük şirketler için geçerli olacağı açıklanmıştır. Aynı şekilde asgari ücret konusu da hükümete gelir gelmez gündeme gelmiştir. Başkan Moon, asgari ücretin arttırılması gerektiği fikriye sık sıkıya bağlı olmakla beraber, yapılacak yüksek bir asgari ücret zammının işverenlerin tepkisini çekeceğini düşünerek, geldiği ilk yıl yüzde %16 zam yapmıştır (Hwang, 2017). Ancak sonraki yıllardaki zam oranları, 2017 öncesi oranda seyrettiği için tepkilerin odağı olmuş ve son yılında tepkilerin odağı haline gelmiştir.

Bir başka reform MoonCare olarak adlandırılan sağlık sigortası ile ilgili reform programlarıdır. Başkan Moon ilk vaadinden Covid-19 sürecine kadar hiçbir değişiklik ve dönüşüm yapmadan 2022 sonuna kadar Milli Sağlık Sigortası'nın %70 kadarının karşılanacağının teyit etmiştir (Bahk ve Kim, 2019). Ancak bu kararın bütçe üzerindeki etkisi muhalefetin tepkisine sebep olmuştur. Son olarak Başkan Moon'un en çok gurur duyduğu kanunlardan biri olan "Anti-Google Yasası" 2021 yılında kabul edilmiştir. Bu yasaya göre Apple veya Google uygulama satış hizmeti veren şirketlerin sadece kendi ödeme sistemlerini zorunlu tutmalarını yasaklamıştır. Moon, tasarının geçmesiyle birlikte Güney Kore'nin platform operatörlerinin görevlerini kanunla tanımlayan dünyadaki ilk ülke haline geldiğini söylemiştir (KBS World, 2021).

Resmi Kalkınma Yardımı ve Güney Kore

Resmi Kalkınma Yardımları (RKY), Güney Kore orta güç diplomasisini yükselten ana sütunlardan biridir. 1970'lere kadar Kore Savaşı'nın yıkımından sonra, uluslararası toplumdan gelen dış yardım, Güney Kore'nin ekonomik kalkınması için hayati bir öneme sahipti. Güney Kore'nin ekonomik evrimi, onun kalkınma odaklı stratejik yaklaşımına dayanmaktadır. Dış

destek mekanizmalarını etkin bir şekilde kullanarak, Asya'nın önde gelen ekonomilerinden biri olan Asya Kaplanları arasında yerini almıştır; bu durum, "Han Nehri Mucizesi" olarak adlandırılan ekonomik başarısının bir yansımasıdır. 2010 yılı itibariyle, Kore, Kalkınma Yardımı Komitesi'ne (DAC) dahil olarak, savaş sonrası dönemin uluslararası yardım alıcısı olan ülkeler arasından, bu komiteye katılan ilk donör ülke olmuştur. Bu tarihsel dönüşüm, Kore'nin uluslararası arenadaki yükselişi ve etkisi açısından önemli bir kilometre taşıdır (Marx ve Soares, 2013). Bu bakımdan RKY, Güney Kore için hem küresel barış ve refaha katkıda bulunarak uluslararası toplumla etkileşim için bir araç hem de uluslararası siyasetteki pozisyonu itibariyle bu yardımların gelmesine neden olan liberal düzene bir ahde vefa göstermektir.

Güney Kore'nin RKY aktivizmi, Lee yönetimi sırasında "katkı diplomasisi" adı altında çok önemli bir orta güç diplomasisi olarak ortaya çıktı. Park yönetiminde ise ise orta güç diplomasisine derinlemesine etki eden bir RKY aktivizmi sürdürülmüştür (Howe, 2015: 25). İki yönetim sırasında Güney Kore, RKY'ye önemli bir maddi ve manevi kaynak ayırmıştır. Sonuç olarak, 25 Kasım 2009'da Güney Kore, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Kalkınma Yardım Komitesi'nin (OECD DAC) 24. üyesi olmuştur. Dahası Güney Kore, küresel mali krizden sonra bile bütçesini istikrarlı bir şekilde artırmıştır. Bu da resmi kalkınma yardımlarına önemli ölçüde etki etmiştir. Howe, Çoğu DAC üyesinin yardımlarını azalttığı kriz sonrası dönemi kerteriz alarak, Güney Kore'nin mali kriz koşulları altında DAC arasında RKY bütçesini 2012'de yüzde 17 artırarak Avustralya'nın bir sonraki en büyük artışı olan yüzde 9,2'sinin çok ilerisinde olduğuna dikkat çekmektedir (Howe, 2015: 26). 2014'te Güney Kore, 2013'e göre reel olarak yüzde 0,8'lik bir artışı gayri safi milli gelirin yüzde 0,13'ünü temsil eden 1,9 milyar dolarlık bir resmi kalkınma yardımı bütçesi sağlamıştır (OECD, 2021). Günümüzde ise birçok küresel ve bölgesel siyasi krize, COVID-19 sürecine rağmen, gayri safi milli gelirinin %0,15'ini RKY'ye aktararak en çok kalkınma yardımı yapan 16. ülke olmuştur (Donor Tracker, 2019)

Ancak, Güney Kore'nin sorumlu orta güç için bir araç olarak ODA projesi, ağırlıklı olarak Asya ülkelerine odaklanmış olması gibi çok tehlikeli bir dezavantaja sahiptir. OECD istatistiklerine ve Güney Kore'nin Ekonomik Kalkınma İşbirliği Fonu (EDCF) istatistik veri tabanına göre, son on yılda Güney Kore'nin toplam RKY bütçesinin ortalama yüzde 65,5'i Asya'ya ayrılmıştır. Afrika ve Latin Amerika, sırasıyla yüzde 13 ve yüzde 8,1 ile yatırım yapılacak sonraki bölgeler olmuştur. Güney Kore'nin coğrafi yakınlığı ve kültürel yakınlığı nedeniyle Asya ülkeleriyle daha yakın bağları olduğu için Güney Kore'nin ilk on beş RKY alan ülkesi, Afrika ülkesi

Angola hariç, çoğunlukla Asya'da bulunmaktadır (Kwak, 2015: 160).

Güney Kore'nin Resmi Kalkınma Yardımlarını "donör" refleksi olduğu kadar bölgesel güvenlik ve ekonomik işbirliğinde manevra alanı yaratmak için bir strateji enstrümanı olarak kullandığını göstermektedir. Kore Uluslararası Ticaret Birliği'ne göre, Vietnam, Endonezya ve Hindistan gibi Güney Asya ülkeleri 2008'den beri Güney Kore'nin ilk on Güney ticaret ortağı haline gelmiştir. Bunun paralelinde dikkate değer bir gerçek, bu ülkelerin aynı zamanda Güney Kore'nin RKY projesinin ana alıcı ülkeleri olmalarıdır. 2012 ve 2013 yıllarında RKY transferi momentum kazanmışken, Vietnam, Hindistan ve Endonezya, Güney Kore'nin ikili yardım temelli RKY finansmanında ön plana çıkan beş ülke arasında konumlanmıştır. 2015 ile 2017 arasında Vietnam, Güney Kore'nin RKY bütçesinin %12'sini alarak bu alandaki lider konumunu elde etmiştir. Bu dönemde, Güneydoğu Asya'dan Endonezya, Kamboçya ve Laos gibi ülkeler de en fazla yardım alan ilk on ülke içinde kendilerine yer bulmuşlardır (Donor Tracker, 2019: 11). Kore Uluslararası İşbirliği Ajansı'nın (KOICA) danışmanı Hyuk-Sang Sohn, Güney Kore'nin kalkıma yardımları uygulanmasının ekonomik işbirliğine dayandığını teyit etmiştir. Güney Kore'nin RKY'si Asya ülkeleri, özellikle Güney Kore'nin Doğrudan Yabancı Yatırımının (DYY) arttığı Vietnam, Endonezya, Hindistan ve Tayland lehine yönelme eğilimdedir. Bu nedenle Sohn, Güney Kore'nin kalkınma yardımlarının kalkınma işbirliğinden daha fazla sağlam ekonomik ve güvenlik işbirliğine vurgu yaptığını savunmuştur (Sohn ve Jengho, 2008: 158).

Son olarak Güney Kore'nin Resmi Kalkınma Yardımı genellikle ikili ilişkiler üzerinden yürütülmektedir. İki taraflılığın, alıcı ülkenin ihtiyacı yerine bağış yapan ülkenin çıkarını yansıtması olağan dışı bir durum değildir. Hatta bazı durumlarda yardım alan ülkenin çok taraflı organizasyonlarda ihtiyacı olan yardımı, bunun da ötesinde yardım alamaması görüldüğünden, Güney Kore'nin milli menfaat çerçeveli bileteral kalkınma yardımları ilgi gören bir konsept olarak ortaya çıkmıştır. Güney Kore'nin RKY politikasıyla ilgili olarak arzu edilen yeni gündem bölgesel sınırları aşarak küresel çapta bir donör olması üzerinedir. Sorumlu bir orta güç haline gelmek için Güney Kore, doğrudan ulusal çıkarlarıyla bağlantılı olmayan küresel bir donör olarak orta güç diplomasisini nasıl uygulayacağını düşünmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunun en güncel örneği ise COVID-19 sürecinde Kore'nin küresel çapta daha fazlasını yapabileceğinin altı çizilmiştir (Stangarone, 2022).

Ancak, Güney Kore'nin Asya'ya odaklanan RKY politikasının kapsamlı yapısını yeniden yapılandırmak kısa sürede sağlanamaz. Güney Kore'nin RKY projesi hiç şüphesiz azgelişmiş

ülkeleri desteklemek için önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, Güney Kore'nin RKY politikasının Asya bölgesine yoğun odaklanmış olması açmazı hala yatmaktadır. 2021-2025 yıllarını kapsayan yeni Resmi Kalkınma Yardımı stratejisinin bu açmazlara ve dönüşüme odaklandığı görülmektedir. Stratejiye göre Güney Kore, 2019 ve 2030 yılları arasında RKY bütçesini ikiye katlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, özellikle COVID-19 ışığında 2022 sonuna kadar küresel sağlığa yönelik yardımları artırmaya devam edecektir. Hibe ve kredilerin payı sırasıyla %60 ve %40 civarında olacaktır. Güney Kore ayrıca 2025 yılına kadar saklı tutulan hibelerin payını %95'e ve kredilerin payını %60'a çıkarmayı hedeflemektedir. Ülkenin öncelikli ortak ülkeler listesi de güncellendi ve 2021-2025 için toplam 27 ülke yer aldı. Güney Kore, Asya'dan 12, Afrika'dan 7, Orta Asya'dan 4 ve Latin Amerika'dan 4 olmak üzere toplam RKY'nin %70'ini bu 27 ülkeye tahsis edecektir. Ayrıca, yardıma daha fazla ihtiyaç duyan düşük ve orta gelirli ülkelere daha fazla RKY tahsis edecektir (Donor Tracker, 2021).

İhracata odaklı bir yapıya sahip olan Güney Kore ekonomisi, küresel ve bölgesel ekonomik dalgalanmalara karşı oldukça kırılgandır. ABD-Çin arasındaki rekabetten, Japonya ile yaşanan politik gerginliklere kadar geniş bir yelpazede risk unsurları bulunmaktadır. COVID-19 pandemisi, bu zorlukların yanı sıra, ülkeyi ekonomik anlamda derinlemesine sarsmıştır. Özellikle Güney Kore, mal ticareti sektörüne, küresel GSYİH'nın oransal olarak azaldığı bu dönemde aşırı bağlılık göstermektedir. Küresel ve bölgesel arenada, düşük maliyet avantajına sahip yükselen ekonomilerin artan rekabetine maruz kalan Güney Kore'nin bazı imalat sektörlerindeki konumu zorlaşmaktadır. Ancak, sivil toplum içerisinde, Han Nehri'nde bir sonraki mucizevi kalkınmayı tetikleyecek enerji ve kaynakların toplanabileceği yönünde bir inanç bulunmaktadır. Bu inanç, stratejik kalkınma kültürü ile birleşerek, ülkenin kolektif bir çaba ile ekonomik kalkınma hedeflerini gerçekleştirebileceği yönünde bir umut oluşturmaktadır. Başkanların, ekonomik dinamizmi koruma stratejisi ile bu sürece katkıda bulunmaları beklenirken, bu projenin başarısı, Kore'nin birlikte ve kararlı bir şekilde hareket etmesine bağlı olacaktır.

4.1.4. Güney Kore'nin Yol Ayrımı: İttifaklar, İhtilaflar ve Otonomi

Kore'nin stratejik kültürünün bir unsuru, kaynakları modern öncesi haraçgüzar sistemine kadar uzansa da, güçlü ve nüfuzlu bir Kore devletinin, gururlu, etkili ve otonom bir ulus kavramına odaklı olması gerektiğine hemfikirdir. Kendi rotasını çizmeye ve dış politikasında mümkün olduğunca bağımsız olmaya önem vermeye başlayan Güney Kore'nin, ABD ile Çin arasında taraf seçmenin ulusal çıkarlarına aykırı olduğuna dair görüşlerin güçlendiği bir stratejik yapı

inşa etmeye başladığı açıkça görülmektedir. Dahası Seul, güçlü bir Çin ile sanıldığından daha rahat ve Japonya'ya genellikle beklenenden daha şüpheci yaklaşmaktadır. Bu stratejik kültür, ilgili iki ülke ile farklı geçmiş deneyimlerden kaynaklanmakta olup, tarihsel travmatik tecrübelerin ve hoşgörü ile yadedilen anıların Kore sosyal ve siyasi kültüründe ne kadar taze olduğunu da görülmektedir.

Güney Kore, hızla büyüyen Çin'e ilişkin uyarılara ve Japonya ile daha fazla güvenlik işbirliği çağrısına (Chung, 2015) rağmen bazı beklentileri boşa çıkararak, Güney Kore Çin'in en büyük ticaret ortağı haline gelirken, Japonya ile diplomatik ilişkiler Çin'den daha gergin bir görüntü sergilemiştir. Bu, Seul'ün yanlış bir şekilde Pekin'e karşı uzlaşmacı olabileceği veya Çin'e doğru "meylettiği" ve Çin'in yörüngesine veya etki alanına girdiği iddialarına yol açmıştır (Revere, 2015). Güney Kore'nin Çin ile iyi ilişkiler kurma isteği, kısmen Kuzey Kore'nin en yakın destekçisinin dış politikasını etkileme arzusundan kaynaklanmaktadır. Ne de olsa Kuzey Kore, 1945'ten bu yana Güney Kore'nin ana dış tehdidi olmuştur. Buna karşın 90'ların sonuna doğru komünist ülkelerin bir bir yıkılması, Güney Kore için Kuzey ile birleşme üzerine de bir umut doğuruyordu. Bu da bölgedeki dengeleri kendi stratejisine göre şekillendirmek isteyen Güney Kore için bir fırsattır. Bu yaklaşım, Güney Kore'nin son yirmi yılda Çin'e daha da yakınlaştığı, uzaklaşmadığı gerçeğini değiştirmemektedir. Buna karşılık, Japonya, Güney Kore ile kapitalist bir piyasa ekonomisinin, demokratik bir siyasi rejimin ve ABD ile bir ittifakın paydasında buluşsa da, Güney Kore ve Japonya arasındaki büyük fay hattı, kırılganlığını korumaya devam etmektedir. Çok ilginç bir şekilde Güney Kore'de Çin'in artan gücünden korkmaktan çok Japonların yeniden silahlandırılması konusunda endişeli seslerin varlığı azımsanamayacak seviyededir. Bu durum, iki devletin görünüşte neden anlaşamadığına dair gelişen bir tartışmayı da ortaya çıkarmıştır. Güney Kore'nin davranışını açıklamaya yönelik popüler argümanlar, ülkenin riskten korunmaya çalıştığı veya bir çeşit "yumuşak dengeleme" kullandığı yönündedir (Pempel, 2010).

Güney Kore'nin Çin ve Japonya ile ilişkilerindeki bu tipik olmayan durumu ve ABD-Japonya-Güney Kore ittifakındaki konumunu tam olarak benimseme konusundaki isteksizliği, ABD'li gözlemcileri sık sık rahatsız etmiştir. Örneğin; Siyasi İşlerden Sorumlu Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Wendy Sherman, Güney Korelilerin ve Çinlilerin "Japonya'nın savunma politikasındaki değişikliklere duyarlı" olmaları gibi konuların yanı sıra ikisinin de "konfor kadınları" gibi bir konuda Japonya ile "gerginlik" yaşamaları gibi durumların "anlaşılabilir" ancak aynı zamanda "sinir bozucu olabileceğini" belirtmiştir (Sherman, 2015). Güney

Korelilerin kendi strateji çıkarlarını kendisi kadar iyi anlamadıklarını ima eden Sherman, sözlerine şöyle devam etmiştir: "Milliyetçi duygular hâlâ istismar edilebilir ve herhangi bir yerde bir siyasi liderin eski bir düşmanı kötüleyerek ucuz alkışlar kazanması zor değil." (Sherman, 2015). Bu yaşanan durum, Sherman'ın iddia ettiği gibi politikacılar tarafından sömürülen yüzeysel milliyetçi duygular değildir. Aksine, daha derin ve temel bir Güney Kore stratejik kültürün tezahürüdür. Bu stratejik kültür, Güney Kore'nin gücü, kapasitesi ve manevra kabiliyetini hesap ederek, yüzyıllardır devam eden ve haraçgüzar, ilhak ve ittifak gibi şekillere bürünen ikili ilişki kültürü *sadae-jaso* stratejisinin bir parçası olan otonomiyi güçlendirerek bu stratejik kültürde bir değişim ortaya çıkmasıdır.

Güney Kore'nin Üç Mızrağı: OPCON, THAAD ve AIIB

Güney Kore'nin güç anlayışı, hâlâ büyük ölçüde maddi kapasite üzerinden şekillenmektedir. Güvenlik soyut bir kavram değil, doğrudan veya dolaylı olarak her gün tatbik edilen bir olgudur. Dahası, güvenlik, ne seçkinler ne de halk tarafından hafife alınan bir olgu değildir. Birçok ankette Kore halkı, kendisini "güvensizlik" içinde hissetmektedir (Jiyoon, Friedhoff ve Chungku, 2013). Bu bilincin bir kısmı Kuzey Kore'ye kadar takip edilebilmektedir. Güney Kore'nin güç hakkında düşünme şekli, kaçınılmaz olarak, diğer şeylerin yanı sıra Kore Yarımadası'nda sürekli bir askeri bir heyula olan komşusunun varlığıyla şekillenmektedir. Mart 2010'da Cheonan Korvet'inin batması ve o yıl Yeonpyeong Adası'nın topçu bombardımanının gösterdiği gibi, Kuzey Kore, Güney Kore'nin güç hesaplamasının, özellikle askeri duruşunun ve güç kullanımının ayrılmaz bir parçasıdır. Kuzey Kore varoluşsal bir güvenlik tehdidi oluşturmaya devam ettiği sürece, güç kavramını maddi yeteneklerden tamamen ayırmak neredeyse imkânsızdır. Bu gerçeklik Seul için karmaşık bir durum yarattı: bir yandan ABD ile etkili bir askeri ittifakın değerini kabul ediyor, ancak diğer yandan otonomi ve egemenlik kavramlarını da sağlam tutması gerekmekteydi.

Otonomi ve güvenlik arayışı arasındaki bu dengeleme çabası, savaş durumu Operasyon Kontrolü (OPCON)'nun Güney Koreli savaş güçlerine ABD'den devri konusundaki mevcut müzakerelerde kendini göstermektedir. İki devlet, neredeyse yarım yüzyıl süren bir ittifakın ardından, potansiyel bir Kuzey Kore müdahalesini engellemek amacıyla Güney Kore'ye askeri destekte bulunmuştur. 1994'te ABD, barış zamanında operasyon kontrolünü Güney Kore'ye devretmiştir. Bu devir, sadece Güney Kore'nin kendi egemenliğinin kavranmasındaki değişiklikleri yansıtmamakta, aynı zamanda Amerika'nın uluslararası yüklerini müttefikleriyle paylaşma gerekliliğini tanıdığı bir döneme işaret etmektedir. Roh Moo-hyun döneminde, savaş

zamanı OPCON meselesi, ülkenin bağımsızlık ve egemenlik anlayışının odak noktasını oluşturmuştur. Bu süreçte, iki taraf savaş zamanı operasyon kontrolünü 2012'de Güney Kore Genelkurmay Başkanlığına devretmeyi kabul etmiştir. Ancak, Cheonan gemisinin Kuzey Kore tarafından batırılması, bu devir kararını sorgulayan bir atmosferin oluşmasına neden olmuştur. Sonrasında, Lee Myung-bak ve Barack Obama yönetimleri, bu transferi Aralık 2015'e kadar ertelemiştir. 2014 yılında, Başkan Park Geun-hye, devir sürecinin daha da geciktirilmesini talep etmiştir, bu da ulusal düzeyde eleştiriye neden olmuştur (Sang-Hun, 2014). 2018'de, her iki taraf da OPCON'un devam etmesi konusunda uzlaşmıştır. Ancak, Trump yönetiminin Kore Yarımadası'ndaki barış görüşmelerini kesintiye uğratması, bu uzlaşmayı etkilemiştir (Nordin, 2020). 2022 yılına gelindiğinde, iki hükümet, 2020'den bu yana birçok kez müzakere etmelerine rağmen kesin bir karara varamamıştır.

OPCON sorununun gösterdiği gibi, Seul'ün Pyongyang ile ilişkilerini yönetirken otonomi ve güvenlik arasında bir denge kurma girişimi, git-gelli bir siyaset olarak kalmaya devam etmiştir. Aynı zamanda OPCON, Güney Kore ile ABD arasındaki ilişkileri diğer alanlarda karmaşıklaştırmaya devam etmektedir. ABD- Güney Kore ittifakı şu anda çok güçlü olmasına rağmen, birçok kişi tarafından sadece on yıl önce derin bir kargaşa içinde olduğu ve Güney Kore'deki kronik ABD karşıtı duyguların tehdidi altında olduğu düşünülmekteydi. Hillary Clinton, Güney Korelileri, Kore Savaşı sırasında ABD desteğini hatırlamadıkları için "tarihi amnezi" ile suçlamıştır (UPI, 2005). ABD'nin 1980'lerde diktatör Chun Doo-hwan'a verdiği destekten, 1997 krizi sırasındaki ekonomik sıkıntılar ve Roh yıllarında Kuzey Kore ile en iyi nasıl başa çıkılacağı konusundaki anlaşmazlıklar sırasında Washington'un Güney Kore'ye verdiği hafif desteğe kadar, ABD etkisine ve hedeflerine derinden şüpheyle bakan kayda değer bir çoğunlukta Güney Kore vantadaşı ve politikacısı mevcuttur. Çok ilginç bir örnek olarak, Güney Korelilerin önemli bir yüzdesi 2011'deki Cheonan'ın Kuzey Kore tarafından batırıldığına inanmamaktaydı (Kang, 2017: 86).

Sonuç olarak bu gelişmeler şu anlama gelmektedir. Coğrafyanın değişmez gerçekleri göz önüne alındığında, bir yandan gücün maddi yeteneklere dayandırılması için zorlayıcı bir neden vardır; diğer yandan güç, Güney Kore'nin stratejik kültürünü ve özerklik isteklerini yansıtmak için çok boyutlu olmalıdır. OPCON transferi örneği, bir miktar egemenliği elde tutma ihtiyacı ile aynı zamanda askeri yetenekleri güvence altına alma arasındaki bu gerilimi yakalar. Ortaya çıkan tablo, Güney Kore'nin, özellikle Kuzey'den gelen tehdit nedeniyle askeri türden ulusal yetenekler tarafından ifade edilen etkili bir kuvvet ihtiyacını, bir miktar bağımsızlığı koruma çabalarıyla birleştiren karmaşık bir tablodur. Ülke her zaman kendi yoluna karar vermiş, bu

bazen Amerika Birleşik Devletleri gibi müttefiklerin çıkarıyla her zaman örtüşmez.

Terminal Yüksek İrtifa Hava Savunmasını (THAAD) çevreleyen tartışma, güç hakkında alternatif bir bakış açısı içermektedir. THAAD'ı çevreleyen tartışma, askeri yeteneklerle ilgili konuların yalnızca maddi anlamda bir güç analizine indirgenemeyeceğini göstermektedir. Sistemin operasyonel etkinliğinden ziyade böyle bir sisteme ev sahipliği yapmanın ne anlama geldiği hakkında konuşmaya adanmış tartışmaların büyük bir kısmına bakıldığında, bu tartışmada fiziksel güvenlikten daha fazlası vardır. Aslında, Güney Kore'nin Temmuz 2016'da ABD tarafından sağlanan THAAD teknolojisine ev sahipliği yapma kararı, hızla jeopolitik ve hatta iç politika hakkında bir tartışmaya dönüşmüştür. Sorunlardan biri, bu sistemin konuşlandırılmasının sadece Çin'e karşı avantaj sağlamaya mı odaklandığı yoksa gerçekten de Kuzey Kore'nin füze programı tehdidine karşı koyma amaçlı mı olduğu ile ilgidir. Bu da Güney Kore'nin stratejik kültürünün neredeyse tamamını kapsayabilecek büyüklükte bir sorundur. İkinci konu, Mavi Saray'ın bir karara varmadan önce, özellikle Adalet Partisi gibi bir güçlü muhalefetin ve özellikle THAAD için ev sahibi site olarak seçilen Seongju eyaletindeki halkın muhalefetini dikkate alarak yeterince tartışıp düşünmediğidir. Bu, Güney Kore'nin stratejik kültürünün hem yabancı hem de yerli kaynaklarını yansıtan bir durumdur. Güney Kore kamuoyunda, Çin'in, her şeyden önce provokatör olan ve füze testlerinden kaynaklanan herhangi bir yansımanın yükünü hissetmesi gereken Kuzey'den neden daha fazla rahatsız olmadığına şaşıran bir grup mevcuttur. Gerçek şu ki, Şubat 2016'daki kritik sınavdan önce bile, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kore gözlemcileri, "kısmen Beijing'in müttefikiyle yüzleşme isteksizliğinin yol açtığı Kuzey Kore tehdidine karşı Seul'ün ülkeyi ve vatandaşlarını savunmak için egemen hakkını kullanmasını" teklif etmiştir (Kligner, 2015). Problem -en azından Güney Kore'nin bulunduğu yerden- Kuzey Kore meselesinin giderek daha büyük ABD Çin stratejik rekabetine bağlı hale gelmesidir. THAAD'ı daha fazla eş-liderlik fırsatı sunan olarak görmek yerine, Seul, dış politikasında temsilcilik ve kontrol kaybından kaygı duyar hale gelmiştir. Buna en önemli kanıt, Kore Minjoo Partisi'nden bir milletvekili olan Seo Hyung-soo gibi bazıları, THAAD'a alternatif olarak Kore Hava ve Füze Savunması'nın yerli platformunu önermesi olarak gösterilmektedir (Hyo-jin, 2016). Güney Kore karar alıcıları THAAD hakkında nihayetinde ne karar verirse versin, mesele şu ki, görünüşte bariz bir karar olsa bile, Güney Kore'nin iç siyasetinde bu mesele sıcak bir tartışma olarak gündemi meşgul etmeye devam etmiştir.

Bu, Güney Koreli liderlerin kendi bağımsız yollarını çizme ihtiyacını ilk kez hissetmeleri değildir. Şubat 2001'de, dönemin cumhurbaşkanı Kim Dae-jung, Rusya Devlet Başkanı

Vladimir Putin ile ikili bir zirveye ev sahipliği yapmış ve bu, Seul'ün ABD'nin ulusal bir füze savunma sistemi planlarını eleştirdiği şeklinde yorumlanan ortak bir bildiriyle sonuçlanmıştır. Washington, bu hareketi Güney Kore adına bir "Rusya'ya eğilim" olarak nitelendirmiştir (Tyler, 2001). 2000 yılının Temmuz ayında Putin, Rus lideri olarak Kuzey Kore'ye gerçekleştirdiği ilk ziyarette bulunmuştur. Güney Kore'nin, Kuzey Kore'nin potansiyel tehditlerine karşı Rusya'dan destek alabileceği bir beklentisi bulunmaktaydı. Bu duyurudan hemen sonra Amerikan yetkilileri, yapılan ortak açıklamanın detaylandırılması konusunda Güney Kore'ye çağrıda bulunmuşlardır. Bu çağrıya istinaden, Güney Kore Dışişleri Bakanlığı, Anti Balistik Füze Anlaşması'nı "stratejik dengenin esası" olarak nitelendirirken, aynı anlaşmayı ihlal eden bir gerekçeyle ulusal füze sistemine karşıtlığı arasındaki teorik ayrımı belirtmiştir (Kirk, 2001). Seul, ikincisinden ziyade birincisini iletmeyi amaçlamıştı. Bundan kısa bir süre sonra, Mart 2001'de Başkan Kim Daejung, gündemin ana maddesinin Kuzey Kore olduğu Washington'da ABD Başkanı George W. Bush ile bir araya gelmiştir. Böylece, Kuzey'e yönelik bir politika oluşturmak, genellikle daha büyük bir jeopolitik rekabetin altında toplanarak, Seul'ün bir sorunla yüzleşme konusunda karşı karşıya bırakmıştır.

Güney Kore'nin Asya Altyapı Yatırım Bankası'na (AIIB) katılıp katılmayacağı konusunda da benzer bir otonomi- ittifak dengesinin bozulması ya da bozulmaması ile ilgili soru işareti vardır. AIIB fikri 2000'lerin başından beri var olan ve resmi ağızlardan 2009'da dile getirilen, temel olarak Asya'daki altyapı sermayesi eksikliğini ele almak için Jin Liqun başkanlığında 16 Ocak 2016'da resmen faaliyete başlamıştır. AIIB, lansmanından önce bile medyanın dikkatini önemli ölçüde çekmişti. Çünkü AIIB'nin kökeni, birçok önemli transatlantik ve transpasifik müttefikinin katılma kararı göz önüne alındığında, ABD'nin ekonomik liderliğine ve bölgedeki nüfuzuna bir darbe olarak görülmekteydi (Watt, Lewis ve Branigan, 2015). ABD'nin Çin liderliğindeki bu çabaya düşmanlığı hakkında devam eden anlatı, ABD'nin bu fikre karşı olmadığını açıklamak zorunda kalan ABD Başkanı Barack Obama'nın bir yanıtını ortaya çıkarmıştır: "*Asya altyapı bankası etrafındaki bu konuşmalarda herkese göstereceğimiz basit bir noktamız var, onu en iyi uygulamaları temel alarak çalıştırdığımızdan emin olalım*" (Talley, 2015).

Güney Kore'nin AIIB'e katılımının nasıl Çin'e (veya ABD'ye) daha az odaklandığına ve stratejik kültürünün yönlendirdiği şekilde Güney Kore'nin kendi çıkarlarına daha fazla dayandığına dair açık bir örnek, AIIB'nin başkan yardımcısı ve CRO'su (Baş Risk Yönetimi Müdürü) Hong Kyttack ilgili skandalın yansımalarıdır. Başlangıçta Kyttack AIIB'in beş başkan

yardımcısından biri olarak atanmış, ancak yakın zamanda başkan olarak görev yaptığı Kore Kalkınma Bankası'ndaki kötü yönetimi nedeniyle değiştirilmiştir. Hong'un ayrılmasından bu yana, Güney Kore medyası, Güney Kore'nin AIIB içinde azalan etkisinin kesinlikle farkındaydı (Jae-won, 2016) ve örgütteki Hindistan, Rusya ve Fransa gibi diğer büyük güçlerin "Kore'nin kurumdaki hisselerini almak fırsatlarını bekledikleri" konusundaki endişelerine karşı yeni bir Koreli başkan yardımcısı getirmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle, AIIB'ye katılma kararını Çin'in yanında veya ABD'ye karşı olarak görmek için hiçbir neden yoktur. Bunun yerine, ekonomik ve ticari ilişkilerdeki değişiklikler, Güney Kore'nin son yirmi yılda kendisini daha çok kendine ve yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'ne daha az odaklanmasını sağlayacak şekilde gelişmeye ve şekil değiştirmeye devam ettiğini vurgulamaktadır. Güney Kore, kendisini etkileyen kurumlarda doğrudan bir pay üstlenme yeteneğiyle daha çok ilgilenmektedir.

Güney Kore ve Çin İlişkileri: Stratejik Ortaklık'a Dönüşüm

Çin'in uluslararası arenada ivme kazanan varlığı ve Kore Yarımadası'na olan coğrafi komşuluğu, Güney Kore'nin stratejik konumunun nasıl dönüşeceğiyle ilgili bir tartışmayı teşvik etmiştir. ABD'nin bölgedeki rolü ile Çin'in potansiyel ittifak olarak konumlandırılmasının getireceği maliyetler ve sonuçlar, Koreli politika yapıcılar ve halk tarafından dikkatlice değerlendirilmektedir. Bu tartışma, ABD ve Çin arasındaki ilişkinin niteliği, Güney Kore'nin bu iki büyük aktörden ne ölçüde otonomi ve saygı gördüğü gibi faktörlerin ışığında şekillenecektir.

Eğer Çin, Güney Kore için bir ittifak ortağı olarak konumlanırsa, Amerika'nın yarımada üzerindeki güvenlik garantörü rolünü üstlenebilir mi? Bu sorunun yanıtı, Güney Kore'nin dış politikasının yönünü belirlemede kritik olacaktır. Güney Kore'nin, Doğu Asya'da evrilen stratejik konjonktürde nasıl pozisyon alacağı, birçok faktöre bağlıdır.

1992'de Güney Kore, Çin'le diplomatik ilişkilerini normalleştirme yönünde adımlar atmıştır. Bu, Roh Tae-woo'nun Kuzey politikasının bir uzantısı olarak, Pekin ve Moskova ile ilişkiler kurma hedefi doğrultusunda gerçekleşmiştir. Ancak, bu süreç Çin'in Tayvan'ı stratejik olarak marjinalleştirme amacıyla Güney Kore'yi kullanma hevesiyle karşı karşıya gelmiştir.

Güney Kore ve Çin arasındaki ticaret ilişkileri son yirmi yılda önemli ölçüde genişlemiştir, bu da bu iki ülkenin siyasi ilişkilerinin derinleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu ticari ilişkinin büyümesi, özellikle 2004 yılında Çin'in Güney Kore'nin en büyük ekonomik partneri olarak ABD'yi geride bırakmasından sonra, Güney Kore'nin ekonomik çıkarları ile ABD ile güvenlik ilişkisi arasındaki potansiyel bir gerilimi öne çıkarmıştır. Bu durum, Güney Kore'deki iş

çevrelerinde, ekonomik fırsatları dengelemek için bir "Çin lobisi"nin oluşmasına yol açmıştır. Ancak, 1990'ların sonundaki "sarımsak savaşları" gibi ekonomik gerilimler, bu iki ülkenin karşılıklı ilişkilerinin sınırlarını da belirlemiştir.
Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) katılımı, ticari anlaşmazlıkları çözmek için uluslararası bir platform sağlamıştır. Bu katılım, ticaretteki olası anlaşmazlıkların çözümü için bir çerçeve sunarak Güney Koreli şirketlerin Çin'e yatırımlarını hızlandırmalarını teşvik etmiştir. Çin'in DTÖ'ye katılımının ardından, Güney Kore ile Çin arasındaki ticaret ve yatırım oranları önemli ölçüde artmıştır (Snyder, 2009: 63).

2004'te Goguryeo hanedanının kökenleri konusundaki anlaşmazlık, Güney Kore halkının tutumlarını çarpıcı biçimde değiştirdi ve Güney Koreli politika yapıcıları ve stratejistleri, Güney Kore'nin Çin ile işbirliğindeki ekonomik çıkarlarındaki farklılığın ve onun güvenlik çıkarlarının ittifak tarafından yansıtılması olasılığını kamuoyu önünde tartışmaya teşvik etmiştir. Bu tartışmanın çoğu, Çin'deki Kore diplomatik tesislerine girerek Güney Kore'ye güvenli geçiş arayan Kuzey Koreli mültecilerin ele alınması dâhil, Güney Kore'nin Çin pazarına ekonomik olarak maruz kalması ve bunun Güney Kore'nin Çin'in siyasi ve güvenlik konularında işbirliğini kazanma yeteneği üzerindeki etkileri ile Kuzey Kore konusunda Altı Taraflı Görüşmeler yoluyla Çin ile işbirliğini geliştirmeye yönelik stratejiler etrafında dönmekteydi. Goguryeo anlaşmazlığı, Koreli uzmanlar arasında Güney Kore'nin gelecekteki seçenekleri ve Washington ile Pekin arasındaki stratejik seçimler hakkında daha aktif stratejik düşünme konusunda şüpheci bir uyanışı temsil etmiştir.

2005 yılında Roh Moo-hyun, Güney Kore'nin Çin ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki stratejik seçimi konusunda önemli tartışmalara yol açan "dengeleyici" vizyonunu tanıtmıştır. Roh "Kore, yalnızca Kore yarımadasında değil, tüm Kuzeydoğu Asya'da bir dengeleyici rolü oynayacak" demiştir (Pastreich, 2005: 10). Roh'un "dengeleyici" kavramına ilk referansı, Güney Kore'nin artan Çin-Japon gerilimleri bağlamında yapıcı bir rol oynayabileceği olasılığını artırmayı amaçlamıştır. Bununla birlikte, kavram, Güney Kore'nin Çin ile ilişkilerini iyileştirmeye çalışırken ABD'den göreceli özerklik kullanması gerekip gerekmediğine ilişkin bir tartışmanın parçası olarak olmuştur. Güney Kore'nin ABD ile olan müzakereleri, ABD ve Çin arasında muhtemel bir çatışma bağlamında ortaya çıkabilecek riskleri ele almıştır. Bu, ABD-Güney Kore ittifakının işbirliği bağlamında bağımsızlık ve otonomiye daha fazla önem verdiğini gösteriyor gibi görünmektedir (Jong Cheol, 2006). Roh Moo-hyun yönetimi, ABD ile ikili bir STA müzakere ederek Çin'e artan ekonomik bağımlılığına karşı bir hassasiyet gösteren

bir hamle yapmıştır. Bu STA'nın içeriği, ihracat rekabet gücünden ve küreselleşmeden yararlanmak için tasarlanmış daha geniş bir Güney Kore stratejisinin parçası olmasına rağmen, bunu sürdürme kararı, bir grup üst düzey Koreli yetkililerin Çin'e artan bağımlılığa karşı ekonomik bir denge bulma arzusundan da kaynaklamıştır. Kuzeydoğu Asya İşbirliği Girişimi kapsamında çok taraflı işbirliğini desteklemek ve çok taraflı bir çerçeveyi teşvik etmek için gerekli önlemler konusunda çok önemli çabalar sarfetmiştir.

Lee Myung-bak yönetimi, gelişen bir Çin-Kore ticaret ilişkisinin temeli üzerine inşa etmeye devam etmiştir. Ancak kısmen Çin'in artan bölgesel etkisine karşı bir korunma biçimi olarak ABD'ye yakın ittifak profilini de yükseltmiştir. Lee yönetimi, hem Korelerarası ilişkiler hem de ABD Kore ittifakının göreli önemi konusunda Roh yönetiminden çok farklı bir yaklaşım benimsemiş, bu yaklaşım Pekin'deki meslektaşlarını açıkça hayal kırıklığına uğratmıştır. Haziran 2009'da ABD- Güney Kore Ortak Vizyon Bildirgesi'nin kabul edilmesi yoluyla ABD-Güney Kore güvenlik ittifakının kapsamını güçlendirmiş, genişletmiş ve angajman politikalarını tersine çevirerek Kuzey Kore ile gerilimi artırmıştır Kuzey Kore'nin 2010'da Güney Kore'nin Yeonpyeong Adası'nı bombalamasının ardından, Pekin Pyongyang'ı Güney Kore'nin Kuzey Kore'yi Birleşmiş Milletler'de sorumlu tutma yönündeki uluslararası girişiminden korumuştur. Bu Güney Kore halkını büyük ölçüde hayal kırıklığına uğratmıştır.

Çin-Kore ilişkileri, Lee Myung-bak döneminde nispeten sakin bir dönem geçirdikten sonra, Park Geun-hye (2013-2017) ile Xi Jinping yönetimlerinin başlangıcında canlanma emareleri göstermiştir. Park, Çinli vatandaşlar arasında olumlu bir izlenim yaratma niyetiyle Çince eğitiminin önemini vurgulamış, Xi Jinping ise uluslararası ve ikili etkinliklerde Park ile defalarca bir araya gelerek, bu yakınlaşmaya cevaben Kim Jong-un ile görüşmeyi geri çevirmiştir. Bu iki lider arasındaki yakınlaşma, Park'ın 2015 yılında, II. Dünya Savaşı'nın sonlanmasının 70. yıldönümü için düzenlenen Pekin geçit törenine katılımı sonrası, bazı gözlemciler tarafından Güney Kore'nin Çin'e eğilimi şeklinde yorumlanmıştır (Tiezzi, 2015). Ancak, bu olumlu havaya rağmen, Park'ın Çin'in Kuzey Kore politikasında Güney Kore'ye destek kazanma çabaları ya da Xi'nin Güney Kore'yi Japonya karşısında Çin'e yaklaştırma girişimleri istenilen sonuçları getirmemiştir. Park, Pekin-Washington stratejik rekabete taraf olmamak adına, ABD ile olan müttefik ilişkisini koruma amacını sürdürmüş ve Kuzeydoğu Asya'da işbirliğini teşvik etmek için NAPCI'yi desteklemiştir (Heajin, 2015).

Seçim kampanyasında ve başkanlığında, Park, Çin-ABD arasındaki dinamiklerin ve bu dinamiklerin Güney Kore'nin güvenliği üzerindeki olası etkilerinin, "Asya'nın Paradoksu"

olarak adlandırdığı güvenlik çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Pollack, 2016). 2012 yılında gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçim kampanyasında, Çin ve ABD arasında bir silahlanma yarışının bölgedeki tansiyonları artırabileceği endişesiyle, böyle bir durumun Güney Kore için olumsuz sonuçlar doğurabileceğini vurgulamıştır (Revere, 2012).

Bugüne dek, Güney Kore'nin, Çin-ABD arasındaki stratejik rekabetten faydalanma ya da bu iki büyük gücü birbirine karşı kullanma amacı taşıdığına dair somut bir gösterge bulunmamaktadır. Ancak, Dışişleri Bakanı Yun Byung-se'nin 2014'te Çin-ABD rekabetinden Güney Kore'nin de yarar sağlayabileceği yönündeki ifadesi, kamuoyunda ciddi tepkilere neden olmuştur (The Korean Herald, 2015). Bu tür bir reaksiyon, söz konusu açıklamanın daha fazla gündeme gelmemesi için özel çabaların sarf edilmesini gerektirmiştir. Güney Kore'nin Çin-ABD rekabetine dair tutumu, iç dinamikler ve dışsal baskılarla şekillenen karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu durum, Çin'in Güney Kore üzerindeki artan etkisi ve bu etkinin olası sonuçlarına dair değerlendirmelerin bir sonucu olabilir. Öte yandan, Çin'in bölgesel gücü arttıkça, ABD'ye olan kamuoyu desteğinin de yükseldiği gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak, Güney Kore'nin ikili ilişki üzerine inşa edilen stratejik tercihlerini geliştirmesinin birkaç ana amaca hizmet ettiği görülmektedir. (1) işbirliğini sürdürmek ve daha büyük bir güç olarak Çin ile düşmanlıktan kaynaklanabilecek maliyetlerden kaçınmak için Çin'in bölgesel ve küresel intibakını sağlamasına destek olmak; (2) ABD ile ittifak işbirliğini güçlendirme yollarını arayarak Çin'in yükselişinin Güney Kore güvenliği üzerindeki olası olumsuz etkilerine karşı dengelemek; (3) Çin'in yükselişinden kaynaklanan potansiyel bir olumsuz etkiye karşı özerk muhafazası da dahil olmak üzere, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin arasında bir stratejik tercih yapmaktan kaçınmak veya ertelemek; (4) ortak çıkar alanlarını teşvik etmek veya genişletmek ve Washington ile Pekin arasında bir çatışmanın yayılmasını önlemek için önlemler alarak hareket özgürlüğünü korumak için çaba sarf etmek; (5) Güney Kore'nin manevra en üst düzeye çıkarmak ve bunun için daha büyük güç çıkarlarının çatışmasının yaratacağı rekabetten yararlanan bağımsız bir dış politika izlemektir.

Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Güney Kore'nin değişen stratejik kültürleri üzerine yapılan ayrıntılı inceleme, ülkenin hem iç hem de dış politikada yaşadığı dönüşümü ve bu dönüşümün etkilerini anlamamıza olanak tanımıştır.

İlk olarak, Kuzey-Güney birleşmesi üzerine odaklanan Günışığı Politikası, 1998'de Kim Dae

Jung liderliğinde uygulanmaya başlamıştır. Bu politika, Korelerarası güven inşa etmeyi, ekonomik işbirliğini teşvik etmeyi ve Kuzey Kore'nin uluslararası topluma entegrasyonunu sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak, Kuzey Kore'nin nükleer silahlanma meselesi, bu politikanın uygulanmasında önemli bir engel oluşturmuştur. Bu bağlamda, birleşme sürecinin, stratejik, ekonomik, güvenlik ve kültürel boyutlarıyla çok yönlü bir mesele olduğunu söylemek mümkündür.

İkinci değişen stratejik kültür, Güney Kore'nin uluslararası alandaki konumlandırılmasıdır. Güney Kore, 1960'lardan itibaren Asya'da önde gelen ekonomik güçlerden biri olmuş ve uluslararası düzenin istikrarını koruma adına önemli adımlar atmıştır. 2010 G-20 Seul Zirvesi ve MİKTA gibi platformlarda aktif rol alarak, küresel lider olarak ortaya çıkma fırsatı yakalamıştır. Ayrıca, bölgesel alanda ASEAN ile stratejik işbirliği geliştirmiştir. Üçüncü olarak, Güney Kore'nin politik ekonomisine yönelik stratejik kültür değişimine bakıldığında, ülke "Han Nehri Mucizesi" ile ekonomik bir başarı hikayesi yazmıştır. Başkan Roh Moo-hyun döneminde yapısal dönüşümler, finansal denetim güçlendirmeler ve yabancı yatırımların teşvik edilmesi gibi stratejik hamleler gerçekleştirilmiştir. Lee Myung-bak ve Park Guen-hye dönemlerinde ise, "MBnomics" stratejisi ve "Yaratıcı Ekonomi Modeli" ile ülkenin ekonomik yapısı daha da güçlendirilmeye çalışılmıştır. Başkan Moon Jae-in ise, istihdam yaratma, altyapı geliştirme, yeşil ekonomiye geçiş gibi stratejik hamlelerle ekonomik dönüşümü sürdürmüştür.

Sonuç olarak, Güney Kore'nin stratejik kültürlerindeki bu dönüşümler, ülkenin ulusal ve uluslararası düzeyde farklı politikalar ve stratejiler benimseyerek, hem kendi iç dinamiklerini hem de dış ilişkilerini şekillendirdiğini göstermektedir. Bu değişimler, Güney Kore'nin global bir aktör olarak yükselişini ve bölgesel istikrarın korunması için attığı adımları ortaya koymaktadır.

4.2. Türkiye'nin Değişen Stratejik Kültürü: Orta Güç Çerçevesinde Değişen Stratejiler

Soğuk Savaş'ın bitişiyle uluslararası siyasette ortaya çıkan değişimler, orta güçler olarak tanımlanan devletlerin politikalarında ne gibi değişimler olacağı sorusunu da ön plana çıkarmıştır. Nitekim Soğuk Savaş yılları boyunca daha çok "norm takipçisi" "düzen yanlısı" olarak tanımlanan Orta Güçlerin, sistemik değişimler karşısında seçeceği dış politika araçları merak konusu olmuştur.

1990'lı yıllardan itibaren ve özellikle 2000'li yıllarda Türkiye'nin bölgesel ve küresel politikalarında değişimler olduğu akademisyenler tarafından sıklıkla dile getirilmeye

başlanmıştır. Türkiye'nin özellikle 2000'li yıllardaki bu strateji değişimi orta güç kavramı üzerinden bölgedeki ve uluslararası düzendeki ilişkisini açıklamak için kullanılmıştır (Dal, 2014; Dal ve Gök, 2014; Müftüler ve Yüksel, 1997; Öniş ve Kutlay, 2017; Yalçın, 2012).

Bu bölümde, Türkiye'nin yükselen orta güç bağlamındaki değişen stratejik kültür unsurlarını ve bu unsurların uygulamalarını inceleyeceğiz. Milenyum sonrası dönemde yerleşik kültür unsurlarının nasıl bir evrim gösterdiğini, bu değişikliklerin nasıl bir etki yarattığını ve ortaya çıkan sonuçları ele alacağız. Türkiye, artık sadece normlara uygun hareket eden bir ülke olmanın ötesine geçmiştir. Özellikle insaniyetçilik ve arabuluculuk gibi konularda bölgesel ve küresel düzeyde aktif roller üstlenmektedir. Ayrıca, küresel yönetişimdeki reform taleplerini açıkça dile getirmekte ve bu yönde adımlar atmaktadır.

4.2.1. İmparatorluk Mirası'nın Yeni İnşası: Osmanlıcılık Düşüncesinin İhyası

Yeni Osmanlıcılığın stratejik kültür unsuru olarak görünürleşmesi 1960'lara tekabül etmektedir. 1970'ler boyunca dış politikadaki uluslararası meselelerin Türkiye'nin manevra kabiliyetinin kısıtlamasının gölgesinde, iç politikadaki var olan meselelere karşı stratejilerin uygulanmasını zora sokmuştur. Bu noktada büyük bir kırılma noktası olan 1974'te yapılan Kıbrıs Harekâtı olmuştur. Türkiye'nin 1974 yılında, Kıbrıs'taki çatışmalara müdahalesi nedeniyle Yunanistan ile savaşın eşiğine gelmiş, müttefikleri ABD ve Batı Avrupa ile ilişkileri kötüleşince, komşu Arap ülkeleri ve Müslüman dünyası ile daha yakın ilişkiler kurmaya yönelmiştir (Yavuz, 2020: 225). Ancak Ankara'nın Batılı ülkelerle ilişkileri 1950'li yıllarda başlayan ve 1964 yılında alınan BMGK kararıyla (UNSC Res. 186, 1964) gerginleşmesinin ardından Arap ülkelerinin ekonomik gücü artmaya başladıktan sonra Türkiye, komşu Arap ülkeleriyle daha yakın ilişkiler aramaya başlamıştır. Bu kırılma, tüm diplomatik çabalara, Soğuk Savaş çizgisindeki siyasette kendisine ittifak tarafından transfer edilen aksiyonları yerine getirmesine rağmen Türkiye'nin müttefiklerinden arzuladığı karşılığı alamamasıyla ortaya çıkmıştır. 70'li yılların sonuna gelindiğinde ortaya çıkan bu manzara, Türkiye'de iç ve dış politika stratejilerinin mevcut ve potansiyel güç kapasitesinin çerçevesinde yeniden dizayn edilmesi ihtiyacının doruk noktasına çıktığının bir göstergesi olmuştur.

Yeni Osmanlıcılık kavramı ilk kez Turgut Özal'ın cumhurbaşkanlığı döneminde yürütmenin koridorlarında kendine yer bulabilmiştir (Yavuz, 1998). Özal, Orta Asya'da kültürel ve ekonomik etki alanını genişletmek amacıyla Orta Asya cumhuriyetleri ve dahi geniş anlamda Balkanlar da dâhil, bölge devletleri Türkiye arasındaki dini ve dil benzerliklerine atıfta

bulunmaya çalışarak başlamıştır (Özal, 1991: 32-33, akt. Eren, 2022: 78):

> "*21'inci asır bizim asrımız, Türklerin asrı olacaktır. Bunu Sovyetler Birliği'ni gezdiğim zaman gördüm. Kazakistan'a gittim. Azerbaycan'a gittim. Bize yakın toplulukları, Türk kavimlerini gördüm. Hepsinin gözü Türkiye'de. Biz, önder ülke olarak görülüyoruz. Bu sadece buradaki Türklerde değil, Balkanlarda da var. Balkanlarda da aşağı yukarı Müslüman veya Türk dediğimiz ve bize bakan 5-6 milyon nüfus var. Aynı şekilde, Kafkasya'da ve Çin'in içerisinde de var. İnanıyorum ki, biz bunlara teknolojik, ticari ve ekonomik bakımdan çok kültürel bakımdan yakınlaşabiliriz. Bir hesap ettiğimiz zaman, bütün dünyada aşağı yukarı 140 milyon nüfustayız."*

Özal, Türk ekonomisinin liberalizasyonu ve küreselleşmesi sayesinde Orta Asya ile ekonomik, kültürel ve siyasi bağlar kurmayı başarabilmiştir. Türk ekonomisinin omurgası, merkezi Anadolu'dan gelen muhafazakâr Müslüman tüccarlar ve girişimciler tarafından oluşturulmaya başlanmıştır. Büyük şirketler İstanbul, Ankara ve İzmir'de bulunup, TÜSİAD (Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği) çatısı altında toplanırken; Kayseri, Konya, Denizli ve Çorum gibi şehirlerden gelen orta ölçekli şirketler tekstil, inşaat ve gıda sektörlerinde giderek daha başarılı hale geldi. Özal'ın ekonomik başarısı ve AK Parti'nin başarısının altındaki önemli desteklerden biri de Anadolu Kaplanları olarak da adlandırılan bu Anadolu işletmelerinin, güçlü desteği sayesinde gerçekleşmiştir .

Osmanlıcılık düşüncesi ve ekseriyetindeki İmparatorluk Mirası'nın bileşenleri, Türkiye'nin diğer stratejik kültür unsularını da birçok yönden etkileyen bileşenlerdir. Bu noktada, Yeni Osmanlıcılığın, bir stratejik kültür unsuru olarak, Türkiye'yi mevcut ve potansiyel gücü bakımından ele alarak dış politika yaklaşımları ve uygulamalarını etkileyen bir çatı unsur olduğunu söyleyebiliriz. AK Parti dış politikasının Özal'ın doğu komşularıyla ekonomik ve kültürel bağlar kurma politikasını takip ederek ve aynı zamanda varlığının İmparatorluk coğrafyasına daha da genişlettiği görülmektedir. Özal'ın Yeni Osmanlıcılık algılamaları, Türkiye'nin ekonomik liberalizasyon ve entegrasyon yönündeki seyrinin bir parçası olarak etti. Türkiye'yi bölgesel olarak öne çıkan bir aktör olarak gören Özal, Osmanlı mirasını, komşu uluslarla ekonomik ve kültürel bağlantıları beslemek ve genişletmek için araçsal bir mekanizma olarak değerlendirmiş ve yeni dönemi "Türkiye'nin Önünde Hacet Kapıları Açılmıştır" gibi simgesel bir söylemle tanımlamıştır (Çalık, 1992: 13-14). İsmail Cem ise, daha önce de

belirtildiği üzere Türkiye'nin milenyumdaki vizyonu:

> "Avrupa entegrasyon sürecinin ayrılmaz bir parçası haline getirmek... İkinci, ancak eşit derecede önemli olan hedef, Türkiye'yi Avrasya olarak adlandırdığımız geniş coğrafyanın merkezinde kilit ve müreffeh bir ülkeye dönüştürmektir... Bunlar aynı zamanda Türkiye'nin tarihi/kültürel varlıklarını kalkınmasının ekseni olarak kullanarak gerçekleştirebileceği gerçekçi hedeflerdir." (Cem, 2002: 6).

Bu nedenle Türkiye, bölgesel ve küresel siyasette hali hazırdaki kapasitesine ve kalıplarına sığmamakta ve olması gereken sorumluluğunu ve liderliğini elde etmek için gücünü ve kapasitesini kullanması gerekliliğini ortaya koymuştur (Volfová, 2016).

Bu bağlamda, bir çatı strateji kültürü olarak Yeni Osmanlıcılığı üç temel sütun altında kavramsallaştırabiliriz: i) İç siyasetindeki tarihsel dışlayıcı politikaları bırakarak çoğunluklu bir bakış açısıyla elde edilecek bir istikrar süreci sonrası ortaya çıkacak büyük siyasi, askeri ve ekonomik güç olma arayışı; ii) Materyal gücünü kullanarak bölgesel ve güvenlik anlayışını yeniden değerlendirmek iii) Mevcut güç ve kapasitesini artırma arayışının ardından bölgesel ve küresel siyasetteki ikili ilişkiler, ittifaklar, uluslararası örgütler ve yönetişim faaliyetlerini yeniden düzenleyerek özgün, otonom ve model bir ülke olma yaklaşımı.

Bu bağlamda ilk sütunla ilgili yeni Osmanlıcılık düşüncesinin değişen stratejik kültürün bir unsuru haline geldiğin göstergesi, AK Parti hükümetinin tarihi ve sembolik olaylarda kullandıkları söylemlerde yakalanabilmektedir. Bu kapsamdaki en çarpıcı örneklerden biri, Türk Dış Politikasında Yeni Osmanlıcı anlayışın görece yoğunluğu kaybettiği bir zamanda olmasına rağmen, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 29 Nisan 2016'da Kut'ül Amare Zaferi'nin yüzüncü yılında yaptığı konuşmadır. Erdoğan bu konuşmasında verdiği mesajlarla Osmanlı İmparatorluğu'nun parçası olmuş her unsuru sahiplendiği mesajını vermiştir(Erdoğan, 2016):

> "Bu toprakları bize vatan kılmak için Malazgirt'ten beri kesintisiz bir şekilde sürdürdüğümüz mücadelelerin her bir aşamasında şehit olan, gazi olan ecdadımızı, aynı şekilde rahmetle, hürmetle anıyorum... İşte bizim milletimiz bu coğrafyadaki bin yıllık varlığı boyunca Anadolu'nun bozkırlarını, Ege'nin, Trakya'nın, Akdeniz'in o bereketli ovalarını, Karadeniz'in yeşil tepelerini, Doğu Anadolu'nun o görkemli dağlarını, bugün bir kısmı sınırlarımız dışında bulunuyor olsa da

> insanlığın Fırat ve Dicle etrafındaki kadim yerleşimlerini, tüm renkleriyle Balkanları, velhasıl vatanın her karşını kanıyla yoğurarak bayrağımızı oralarda dalgalandırmıştır... Milletimizin, medeniyetimizin binlerce yıllık tarihini neredeyse 1919 yılından başlatan bir tarih anlayışını reddediyorum. Her kim ki zaferleriyle ve yenilgileriyle son 200 yılımızı, hatta son 600 yılımızı soyutlayıp eski Türk tarihinden Cumhuriyete atlıyorsa, biliniz ki o kişi milletimizin de, devletimizin de hasmıdır."

Bu bağlamda bir diğer örnek, Recep Tayyip Erdoğan'ın 2009 yılında Başbakan olarak Barış Süreci kapsamında katıldığı televizyon programındaki ifadeleridir. Erdoğan programda, Türkiye'nin demokrasi, terörle mücadele ve süregelen dışlayıcı politikalar gibi meselelerin yıllar önce bitmemesinin devletin güç ve kapasitesini artırmasına nasıl engel olduğuna dair "tarihi" olarak adlandırılan bir konuşma yapmıştır (Habertürk, 2009):

> "Demokrasinin üzerindeki tartışmalar daha öncesinde sona erseydi bugün demokrasimiz nerelerde olurdu? Türkiye çetelerle savaşmayı daha önce yapsaydı nasıl bir ülkede yaşıyor olurduk? Türkiye geçmişte içine kapanmasaydı, aktif bir dış politika izleseydi, bugün nasıl bir Türkiye'de yaşıyor olurduk? Biz bu soruları kendimize sorduk, soracağız. Gelecek nesillerin bu soruları sormaması için elimizden geleni yapıyoruz. Eğer Türkiye enerjisini, bütçesini, huzurunu, gencecik fidan gibi delikanlılarını teröre kurban etmeseydi, son 25 yılını çatışmayla, boşaltılan köylerle, heba etmeseydi bugün nerede olurduk?"

İkinci sütun ise Türkiye'nin alan güvenlik algılamalarının değişimiyle ilgilidir. Türkiye kuruluşundan itibaren kendini olayların akışına göre bekleyip görme veya dengeleme yoluyla çözüm bulma yoluna gitmiştir. Ancak, Arap Baharı'nın yaşandığı tarihe gelindiğinde Türkiye bekle gör siyaseti yapmak için çok büyük güç ve kapasiteye sahip, olayın büyüklüğü karşısında karar almadığı her saniyenin kendisine döneceğinin farkına vardığı bir durum ile karşı karşıya kalmıştı. Öniş'in iddia ettiği gibi Türkiye müdahale ve otoriter rejimlerin devrilmesi ile ekonomik ve siyasi ilişkilerinden ötürü otoriter liderlere destek verme arasında (Öniş, 2012) keskin bir tercih yapma durumunda olmasa da, uzun yıllardır iktidarlarını sürdüren Libya, Mısır, Tunus gibi ülkelerin liderlerinin bir bir düşüşüyle olaylarla ilgili stratejik bir pozisyon alması gerekliliğinin farkına varmıştır. Bu noktada Türkiye, politikalarını statükoyu korumaktan bölge genelinde rejim değişikliğini desteklemeye kaydırmıştır. Bu durum temel hak ve özgürlükler, demokratikleşme ve dış müdahaleye karşı direniş taleplerine destek olarak

söyleme dökülmüştür. Suriye'de Esad'ın İran ve Rusya ile bir devletin alabileceği maksimum yardımı alarak iktidarda kalması, Batı'nın Mısır, Libya ve Tunus'ta Türkiye'nin desteklediği gruplara doğrudan karşı pozisyon alması, AB'nin Türkiye üyeliğini yeniden düşük seviyeye indirmesi ve ABD'nin Irak ve Suriye'de Kürt özerkliğini ve hatta bağımsızlığını desteklemesi, Türk kamuoyunu Batı'ya karşı tavır almaya itmiştir. Böylece dünyanın en zorlu bölgelerinde birinde dış politika stratejisi üretmeye çalışan Türkiye için tarihi, kültürel ve milli bağları olan yerlerde yaşanan çatışma alanlarına siyasi ve askeri müdahalelerinde stratejik bir meşruiyet alanı olarak Yeni Osmanlıcılık yerleşmeye başlamıştır.

Üçüncü ve son sütunu olarak 2009 Davos sürecinin milat alındığı, yüksek seviyede söylemsel bir "otonom" Türk dış politikası stratejisini görebilmekteyiz. Bu otonomi esasen hem bir tercih hem de mecburiyetten öte gelmektedir. Bu noktada, Türkiye'nin öncelikle Yeni Osmanlıcılık düşüncesi çerçevesinde kendisinin "ilgi alanına" giren meselelere doğrudan, askeri ve istihbarati olarak müdahil olduğunu, bölgesel ve küresel örgütlerde söylemsel, oylama ve eylem olarak özerk bir duruş sergilediği ve uzun dönemli müttefiklerinin tepkilerini dikkate almadan bölgesel ve küresel olarak dengeleyici pozisyona geçtiği görülmektedir. Cumhurbaşkanı Başdanışmanı İbrahim Kalın, 2013 yılında verdiği mülakat sırasında

"Türkiye bölgesel ve küresel siyasette yalnız değil. Ama dünyan darbelere, katliamlara sessiz kalırken tek başına doğrunun yanında olmamız gerekirse bundan çekinmeyiz. Eğer buna yalnızlık demek icab ediyorsa bu değerli bir yalnızlıktır. Bu yalnız kalmak, değil onurlu bir duruş sergilemektir." İfadeleriyle pejorafitf anlamıyla "değerli yalnızlık" kavramını ortaya atmış, Türkiye'nin sahadaki başarılarıyla birleşince eski imparatorluk coğrafyasında yer alan ülkelerle ittifak ve dostluk kazanmaya, arzu edilen yoğunlukta olmayan ilişkilerin daha da gelişmesine sebep olmuştur. (Hürriyet, 2013)

Türkiye'nin BM reformu ve yükselen güç stratejisinin bir örneği de , "Dünya Beşten Büyüktür" söylemidir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Birleşmiş Milletler 74. Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada BMGK üyesi 5 ülkeye gönderme yaparak, dünyadaki büyük güçlerin kaynakları ve zenginliği paylaştığını ve dünyanın geri kalanını açlık, sefalet, hastalık ve savaşlarla karşı karşıya bıraktığını vurgulamıştır. Ancak buradaki söylemi kayda değer kılan, Erdoğan'ın konuşmasında Suriye meselesinden Filistin-İsrail çatışmasına, dünyadaki İslamofobi'den Keşmir Sorunu'na, nükleer silah geliştirme ile ilgili tartışmalardan Müslüman Rohingalara ve Libya'daki istikrara kadar her konuda kendini sorumlu gören bir konuşma gerçekleştirmiş olmasıdır (Anadolu Ajansı, 2019).

4.2.2. Türk Dış Politikası'nın Alansal Güvenlik Stratejilerinin Değişimi: Savunma Sanayii ve Askeri Operasyonlar

Türk Dış Politikası'nda askeri güç kullanımı, yakın zamana kadar neredeyse tamamen uluslararası kurumlar aracılığıyla gerçekleşen bir durumdan ibaret olmuştur. İstisnai olarak 1974 yılında yapılan iki Kıbrıs Harekâtı dışında, NATO ve BM'nin barış gücü operasyonlarının çatışma bölgelerine ve geri hizmetlerine Türk Ordusu'nun personelleri gönderilmiştir. Buna ek olarak, Türkiye'nin terör örgütü PKK ile mücadelesi bağlamında periyodik olarak sınır ötesi operasyonlar icra etmiş ve terör kamplarına darbe vurmuştur. Bu noktada, Türkiye'nin, güvenlik stratejilerini belli sınırlılıklar içinde tutarak ordusunu yalnızca iç hizmette yoğun olarak kullandığı, böylece güvenlik stratejilerini belli konseptler içinde tutmuş ve bu stratejilerin çatısını oluşturabilmek için yeterli maddi ve maddi olmayan güç biriktirilmesine rastlanılamamıştır. Ancak 2000'li yıllar boyunca bu durumdaki büyük bir dönüşüm ortaya çıkmıştır. Zira başarılı bir büyük strateji, Türkiye'nin komşuları ve komşu olmayan bölgesel güçler karşısındaki maddi ve maddi olmayan güç kaynaklarının küresel güç dağılımı bağlamında gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesine bağlı olduğu kaçınılmaz bir gerçektir (Aktürk, 2020: 154).

1992'de Somali ve Yugoslavya'nın çöküşüyle birlikte Türkiye, askeri kapasitesini etkileyici bir şekilde sergilemiştir. Bosna-Hersek'teki çatışmalarda, Türk Silahlı Kuvvetleri, Birleşmiş Milletler'in barış güçlerine, NATO IFOR ve SFOR'a havadan ve denizden destek olmuştur. Bölgede çatışmalar sona erdikten sonra bile, Türk askeri ve sivil personeli, barışın yeniden tesisinde aktif roller üstlenmiştir. 1996'da Balkanlar'da Kosova Krizi patlak verdiğinde, Türkiye, KFOR'a güçlü bir şekilde destek vermiş ve barışı koruma operasyonlarına askeri personel ile katılmıştır (Kara Kuvvetleri Komutanlığı). 2001 yılı itibariyle, Uluslararası Güvenlik Destek Gücü (ISAF), Afganistan Savaşı'nın yankıları arasında, NATO önderliğinde, bölgede güvenliği sürdürmek amacıyla oluşturuldu. Bu dönemde Türkiye, özellikle Kabil Havalimanı'nın yönetimini üstlenerek, kentin yeniden inşasına, halkın eğitim ve sağlık hizmetlerine katkı sağlamıştır (Güney, 2007: 183). Türkiye'nin bu misyonu, 2014 yılında ISAF'ın görevini tamamlamasına kadar sürmüştür.

Bu süre zarfında, Türkiye'nin uluslararası arenada gösterdiği askeri kapasite ve barışı koruma çabaları, ülkenin küresel çapta güvenlik ve diplomasi alanındaki taahhütlerini vurgulamıştır. Türkiye, bölgesel krizlere yanıt verme ve uluslararası barışı koruma kapasitesini göstermiş, bu süreçte kazandığı deneyimlerle küresel sahada daha etkili bir rol oynamıştır. Afganistan'da yürütülen operasyonlar, Türkiye'nin sadece askeri kapasitesini değil, aynı zamanda insani

yardım ve kalkınma projelerinde de etkinliğini göstermiştir. Türkiye'nin Balkanlar ve Afganistan'daki rolü, uluslararası düzeyde güvenlik ve barışın tesisi noktasında önemli adımlar atmıştır. Bu bölgelerdeki krizlere verdiği yanıtlar, Türkiye'nin global düzeyde barış ve istikrarın korunmasına yönelik taahhütlerini pekiştirmiş ve Türkiye'nin uluslararası sahnede etkin bir şekilde yer almasına olanak tanımıştır.

Türkiye'nin stratejik kültürünün alansal güvenlik yaklaşımındaki evrim, PKK'ya yönelik sınır ötesi müdahalelerde açıkça belirlenmektedir. 1984-2023 dönemi boyunca, PKK'nın Irak ve Suriye'deki mevzilerine toplamda 17 operasyon düzenlenmiştir. İlk dönem operasyonları spesifik hedeflere yönelik hava ve kara harekâtlarıyla tanımlanmıştır. Ancak, 2014'te PKK'nın Sincar'da stratejik bir konum kazanması ve ardından 2015'te gerçekleşen Hendek Operasyonları, terörle mücadelenin yaklaşımında bir dönüşümü gerekli kılmıştır. Türkiye, hava harekâtlarını yoğunlaştırarak, bölgedeki stratejik PKK faaliyetlerini hedef almıştır. 2020'de, Kartal Pençesi operasyonunun ilk evresiyle, Kandil'den Sincar'a kadar olan bölgeye müdahale edilmiştir. Bu askeri harekât, uluslararası arenada ve Irak yönetimleri nezdinde meşruiyet kazanmıştır. Kürt Bölgesel Yönetimi ile iş birliği içinde, Türkiye, kritik bölgelerde üstünlük sağlamıştır. Aynı dönemde, MİT'in insansız hava araçlarıyla düzenlediği operasyonlarda, PKK ve YPG liderleri hedef alınmıştır. Bu stratejik manevralar, sınır dışında 32 kilometrelik bir güvenlik koridorunun oluşturulmasına ve PKK ile sıcak çatışmanın sınırların dışına taşınmasına yol açmıştır (Milliyet, 2013).

Türkiye'nin sınırına dair en önemli hamlelerden biri, Suriye'nin kuzeyine yapılan operasyonlardır. 15 Temmuz Darbe girişiminden yaklaşık bir ay sonra, 24 Ağustos 2016'da F-16 savaş uçaklarının stratejik noktalara yaptığı atışlarla Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlatılmıştır. Dönemin Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Numan Kurtulmuş, 15 Temmuz darbe girişimini fırsat bilen DAEŞ ile PKK/PYD-YPG örgütlerinin topyekûn saldırıya geçtiğini belirterek *"Bir süredir sınır ötesinden yerleşim yerlerimize çok sayıda roket atılmakta ve kayıplar yaşamaktaydık. Türkiye'nin buna göz yumması asla mümkün değildir. Türkiye, sınırlarını koruma ve güvenliğini sağlama konusunda kararlıdır."* vurgusu yapmıştır (Dünya, 2016). Dört safhadan oluşan harekâtta sırasıyla Cerablus, Çobanbey, Dabık ve El-Bab'ın DAEŞ'ten temizlenmesiyle tamamlanmıştır (Yeşiltaş, Seren ve Özçelik, 2017: 23-31). Harekâtın sonucunda ana hedeflerin hepsine ulaşılarak DAEŞ'in terör saldırıları minimuma indirilmiş ve PYD tarafından amaçlanan koridorun birleşmesi engellenmiştir. Fırat Kalkanı'nda elde edilen başarılar ve alınan dersler, Türkiye'nin sınırındaki bir başka tehdide yönelmesinde

etkili olmuştur. Türkiye ve Suriye Milli Ordusu kontrolünde bulunan El-Bab bölgesinde doğusunda yer alan Ayn El-Arab ve batısında yer alan Afrin bölgelerinde yer alan YPG ve PKK'lı militanlar, özellikle Fırat Kalkanı sonrası Türkiye'ye saldırıları artırmış ve sivillerin can ve mal kaybına uğramalarına sebep olmuştur. Buradan hareketle, yaklaşık 8-10 bin arası militanın yer aldığı, Hatay sınırında birkaç yüz kilometre uzaklıkta olan Afrin'e 20 Ocak 2018'de operasyon başlatılmıştır. 64 gün süren operasyon kapsamında Afrin yedi ayrı noktadan kuşatılarak teröristlerin mevzilendiği stratejik köyler, dağlar, beldeler ve diğer alanlar başarıyla ele geçirilmiş ve ABD'nin müzakere teklifi sonrası bölgeden çıkmak isteyenlerin tahliyesi sonrası meskûn mahal operasyonları ile harekât tamamlanmıştır (Özçelik ve Acun: 2018).

Türkiye'nin değişen stratejik kültürünün bir parçası olarak güvenlik algılamalarındaki değişimin en merkezi pratiği olan Suriye'nin kuzeyine yapılan operasyonların son parçası olan Barış Pınarı Harekâtı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 9 Ekim 2019'da Twitter hesabından, Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) Suriye Milli Ordusu (SMO) ile Suriye'nin kuzeyinde PKK/YPG ve DEAŞ'a karşı harekâtın başladığını bildirmesiyle hareket geçmiştir. 17 Ekim tarihine kadar Rasulayn ve Tel Abyad dâhil 600 yerleşim yerinin terör örgütlerinden temizlenmesi ve stratejik M4 karayoluna kadar ulaşılmasıyla birlikte Türkiye - ABD ve Rusya üçlü müzakere ederek PKK ve PYD unsurlarının Türkiye-Suriye sınırından 30 km güneye çekilmesi ve bölgede devriye görevi yapılması konusunda anlaşmışlardır (Musa ve Özcan, 2021).

Değişimin bir diğer göstergesi de Libya'daki faaliyetlerdir. Muammer Kaddafi'nin ölümü ve NATO görevinin sona ermesinden sonra, Türkiye, Libya'da kendisine yakın ilişkilerde olan Adalet ve İnşa Partisi'ne "dostça ancak büyük ölçüde pasif" bir ilişki kurmaya devam etmişti. 2011-2019 arası NATO devletleri, Rusya, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin mücadele alanı olarak devam eden Libya'da Ulusal Mutabakat Hükümeti ve karşısında General Halife Hafter'e bağlı Temsilciler Meclisi'nin mücadelesi düşük yoğunluklu çatışmalarla sürmüştür. 2018 yılının sonlarına doğru Yunanistan, GKRY ve İsrail arasında Doğu Akdeniz yer altı enerji kaynaklarının çıkarılması ve dağıtımı ile ilgili Doğu Akdeniz Boru Hattı (EastMed) üzerinde mutabakat sağlanmış ve İtalyan enerji şirketi ENi ile görüşmeler yapılarak bölgede enerji kaynaklarının aranması için mutabakata varılmıştır. Türkiye bu noktada güvenliğini sağlamak adına büyük önemli bir stratejik karar almıştır. 2018'in sonları ve 2019'da dönemin Savunma Bakanı Hulusi Akar Trablus'u ziyaret etmiş ve karşılığında UMH Başbakanı Fayez al-Serraj İstanbul'da Cumhurbaşkanı Erdoğan ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Beklendiği üzere

EastMed anlaşmasının takip eden süreçte Haftar'ın güçleri Nisan 2019'da Trablus'a saldırdığında, Erdoğan hemen bu GNA'ya destek verdiğini ifade etti ve Türkiye o zaman askeri destek de dâhil olmak üzere desteğini büyük ölçüde artırdı (The Libya Observer, 2019). Mayıs 2020'ye kadar süren çatışmalarda Türkiye destekli Ulusal Mutabakat Hükümeti birlikleri başarı sağlamış ve tek taraflı ateşkesin ardından UMH birliklerinin Vatiyye Askeri Hava Üssü'nü Hafter birliklerinden almasıyla çatışmalar durağan düzeye gelmiştir.

Türkiye'nin İkinci Libya İç Savaşı'na verdiği destek, ülkeye iki kritik avantaj kazandırmıştır. İlk olarak, 27 Kasım 2019'da Birleşmiş Milletler tarafından tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti ile Türkiye, Akdeniz'de resmi iş birliği için ilk adımını atmıştır. Bu kapsamda, iki ülke, Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması üzerine bir anlaşma imzalamış ve bu 7 Aralık 2019'da yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma, BM'ye uygun bir şekilde bildirilmiştir ve deniz sınırlarının ve doğal kaynakların araştırılmasına yönelik siyasi ve hukuki bir temel oluşturmuştur. Buna karşılık, EastMed grubu da Kahire hükümetini içine alarak benzer bir yola gitmiştir. Ancak, Türkiye-Libya deniz sınırları anlaşması 30 Eylül 2020'de BM tarafından tescillenmiştir (U.N. MoU, 2019).

İkinci önemli adım, 3 Ekim 2022'de gerçekleşmiştir. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu liderliğindeki Türk delegasyonu, Libya'da gerçekleştirdiği diplomatik temaslar sonucu bu başarıyı elde etmiştir. Bu görüşmeler sonucunda, Türkiye ve Libya, "Hidrokarbon Alanında İşbirliği Anlaşması" imzalamıştır. Bu iş birliği çerçevesinde, iki ülke, hidrokarbon kaynaklarına dair ortak araştırma ve işletme modeli oluşturmayı planlamış ve bu doğrultuda çeşitli alanlarda iş birliğini derinleştirmeyi hedeflemiştir (mfa.gov.tr, 2022). Bu anlaşma, karada ve denizde bulunan hidrokarbon kaynaklarını kapsar nitelikte olup, Libya'daki doğal kaynakların araştırılması, çıkarılması ve işletilmesi noktasında ortak projeler geliştirilmesi planlanmıştır. Bu, hidrokarbon kaynaklarının araştırılması ve işletilmesi alanında geniş kapsamlı bir iş birliği ve ortaklık oluşturduğunu göstermektedir.

Bu anlaşma ile birlikte, Türkiye ve Libya arasında milli para ile ticaretin artırılması, Türk Hava Yolları'nın Libya'ya seferler başlatması ve Akdeniz'de barışın sağlanması yönünde çeşitli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmeler, 2019'daki anlaşma gibi bölgesel aktörler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Yunanistan ve Mısır, anlaşmayı reddederken, Temsilciler Meclisi UBH'yi tanımadıklarını belirterek bu gelişmeleri göz ardı etmiştir. Bakan Çavuşoğlu ise, bu anlaşmanın iki egemen devlet arasında yapılmış bir iş birliği olduğunu ve hukuki statüsünü koruduğunu ifade etmiştir (TRT Haber, 2022). Türkiye ile Libya arasında yaşanan bu

gelişmeler, Türkiye'nin yeni stratejik yaklaşımının bir yansımasıdır..

Operasyon bazında Türkiye, Arap Baharı sürecinde Libya'ya NATO destekli bir müdahaleyi kesin olarak reddetmiştir. NATO aracılığıyla Müslüman ülkelerin rejimlerinin değiştirilmesine karşı çıkmıştır. Nihayetinde Libya'da Kaddafi güçlerinin NATO uçakları tarafından bombalanmasından bugüne Türkiye, Libya'da NATO sonrası süreci bizatihi sahada bulunarak yürütmüş ve Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin ülkede kontrolü ele almasında büyük rol oynamıştır.

Türkiye'nin alansal güvenliği ile ilgili stratejilerinin bu değişiminde ortak nokta savunma sanayii dönüşümü ve atılımıdır. 2000'lerin ilk on yılından itibaren, Türkiye'nin savunma sektöründeki girişimleri ve işletmeleri, öz yeterliği sürdürmeyi amaçlanmış ve Türkiye'nin savunma sanayisi için kritik teknolojileri kendi başına üretebilmesini hedeflemiştir (Özer, 2019: 85). Ak Parti Hükümeti 2002 yılında iktidara geldiğinde Türkiye askeri harcamalar sıralamasında 10 milyar dolar ile 12 sırada yer almış (Sköns, 2004: 305) ve savunma harcamalarındaki yerlilik oranı ise %20 civarında gerçekleştirilmiştir (Ak Parti, 2015a: 209). Türkiye'nin iç güvenlikte ve sınır güvenliğinde karşı karşıya kaldığı, giderek genişleyen ve derinleşen tehdit ve risklerin savunma sanayiinde kendini geliştirilmesini önceliklendirmesine sebep olmuştur. Bu noktada AK Parti Hükümeti'nin temel politikasını Türkiye'nin güçlü bir milli savunma sistemine sahip olmak ve "bu anlayışla hem milli savunma sanayimizi güçlendirme çalışmalarına ağırlık verilmiş hem de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin her türlü ihtiyacının zamanında karşılanmasına öncelik vermek" olarak açıklamıştır (Ak Parti, 2015a: 209).

Bu bağlamda 1985 yılında Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde "Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı" (SaGeB) ismiyle kurulup, 1989 yılında Savunma Sanayii Müsteşarlığı olarak yeniden yapılandırılan, mevcut ismiyle T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı, bu atılımın odak noktasını oluşturmaktadır. T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı Eski Başkanı Prof. Dr. İsmail Demir, savunma sanayiinin hikâyesini, yükselişini ve dönüşümünü anlattığı makalesinde, 2002 yılından sonraki süreci aktarırken birkaç kritik noktaya işaret etmiştir. Bunlardan ilki Mayıs 2004 yılında yapılan Savunma Sanayi İcra Komitesi (SSİK) toplantısında alınan şu kararlardır (Demir, 2020: 28): "*İnsansız hava aracı, saldırı taktik keşif helikopteri ve modern tank" projelerinin iptali, TAF ihtiyaçlarını karşılamak için milli kaynakların ve yerli üretimin maksimum kullanımı ve özgün tasarım esasına dayalı yeni tedarik modellerinin oluşturulması ve tehdit temelli tedarik*

modelinden yetenek temelli tedarik modeline geçiş". Bu kritik karardan sonra Savunma Sanayii Başkanlığı'nın merkezinde yer aldığı dönüşüm süreci başlatılmıştır.

2002-2012 yılları arasında, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi yükselişinden savunma sanayii de payını almış, Başkanlık tarafından Türkiye'nin yabancı satıcılara olan bağımlılığını azaltma amacıyla, ülkenin ana yüklenicilerinin sorumluluğu altında kritik teknolojiler üretmek ve tasarım yeteneklerini en üst düzeye çıkarmak amacıyla benzersiz tasarım programları başlatılmıştır. Bu programlar, çeşitli kurumlar ve şirketler vasıtasıyla uygulanmıştır. 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu çerçevesinde kurulan ve günümüzde sayıları yüzü geçen Teknoloji Geliştirme Bölgeleri'nin içerisinde yer alan Ar-Ge Firmaları ve start-up'lar ile savunma sanayii milli projeleri üretilmeye başlanmıştır. Dahası, T.C. Savunma Sanayii Başkanlığı ortaklığında kurulmuş olan ve güncel olarak Türkiye'nin en büyük teknoparkı olan Teknopark İstanbul, savunma sanayii firmalarına ve projelerine destek vererek savunma sanayinin gelişmesinde pay sahibi olmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri'ni Güçlendirme Vakfı'na bağlı ASELSAN, ROKETSAN, HAVELSAN, TUSAŞ Türkiye'nin köklü savunma ve silah sanayii firmaları da bu atılımın bir parçası olarak hem savunma sanayiinin yerlileşmesinde rol oynamış hem de dünyanın sayılı savunma üreticisi haline gelmişlerdir (Béraud-Sudreau, 2021: 10). Demir'e (2020: 28) göre, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan başkanlığını yaptığı toplantıda alınan bu kararlarla birlikte, MİLGEM, ATAK ve ALTAY gibi milli projelere başlamıştır. Uluslararası siyasette gerilimin yükselmesiyle avunma sanayii projelerinin donanımsal ve yazılımsal ithalatını engellemek üzere yaptırımlar uygulamaya, savunma sanayii ihracatını engellemek için ise uluslararası kamuoyunda propaganda faaliyetleri yürütülmüştür. Bu noktada, Türkiye karşı karşıya kaldığı tehditten dolayı savunma sanayii ile ilgili çalışmalarının yönünü değiştirmiştir. 2017 yılında doğrudan Cumhurbaşkanlığı'na bağlanarak bürokratik meseleler karşısında manevra alanı kazanan SSB'nin çevresinde oluşan savunma sanayii ekosistemi, Baykar ve BMC başta olmak üzere savunma sanayiine yatırımlar ve projeler geliştiren özel firmaların da yükselişe geçmesiyle gerek iç güvenlikte gerekse de uluslararası siyasette Türkiye'nin stratejik kapasitesine katkı sağlayan en önemli olgulardan biri haline gelmiştir. Karabağ ve Ukrayna Savaşları'nda SİHA ve diğer savaş sistemlerinin büyük başarı elde etmesi ve savaşların kaderini değiştirmesi, Türkiye'nin savunma sanayiinin yeni bir strateji kültürüne sahip olduğunun göstergesidir.

Bu bağlamda Savunma alanındaki yatırımların ve gelişmelerin diğer kamu yatırımlarının çok yönlü yansımaları da olmuştur. İlk olarak hedeflendiği üzere savunma sanayiinin

geliştirilmesiyle yerlilik oranı yüzde 20'lerden yüzde 70'i geçmiştir (T.C Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı, 2023: 31). Bu sayede Türk dış politikasında Türkiye'nin güç ve kapasitesindeki artış, mevcut stratejisini uygulamasında en önemli katkılardan birini sunmaktadır. Türkiye'nin uluslararası alandaki prestiji, savunma sanayiinin katkılarıyla elde ettiği saha başarılarıyla ve çatışma sonraki süreçlerdeki tutumuyla da eşleşerek kayda değer bir gelişim göstermiştir. İkinci olarak, yerlilik hedefinin ekonomiye katkısı yadsınamaz. Söz konusu alanda gerçekleşen gelişmeler ışığında, savunma ve havacılık ihracatının geçmiş dönemde sadece 248 milyon dolar seviyesinde olduğu görülürken, bu rakam 2022 yılı itibariyle 4,395 milyar dolara yükselmiştir. Ayrıca, savunma firmalarımızın gerçekleştirdiği tüm savunma ve havacılık satışları dikkate alındığında, sektörün toplam cirosu 2022 yılı sonunda 12,196 milyar dolara çıkmıştır. Daha da önemlisi, 2002 yılında yürütülen savunma projelerinin bütçesi yaklaşık olarak 5,5 milyar dolar iken, bu alandaki gelişmeler ve yatırımlar sonucunda projelerin toplam hacmi, yaklaşık 11 kat artarak 60 milyar dolara ulaşmıştır. Bu durum, söz konusu sektördeki büyümenin ve gelişmenin somut bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (T.C Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı, https://www.ssb.gov.tr/). Aynı zamanda özellikle eğitimli insanlara istihdam yaratarak kalifiye iş hacminin artmasına katkı sağlamıştır. Son olarak, Türkiye'nin dış politikada izlediği özerklik stratejisine bir katkı olarak vurguladığı bağımsızlık ilkesini savunma sanayiinde yaptığı katkılarla göstererek yalnız söylem değil eylem olarak uzun vadeli planlarını uygulamada kararlı olduğunu vurgulamaktadır.

4.2.3. Yükselen Orta Güç Olarak Değişen Kimlik ve Rol Tanımlamaları

Türkiye, son yıllarda uluslararası siyasi arenada tanımlayıcı bir konuma evrilmeye başlamıştır. Orta güç olarak, bölgesel ve küresel düzeyde daha belirgin ve etkin bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda, "niş diplomasisi" ile belirli alanlarda uzmanlık ve liderlik sergileyerek diğer ülkelerle olan ilişkilerini derinleştirmeye çalışmaktadır. İnsaniyetçilik ve kalkınma yardımları, Türkiye'nin dış politika araçlarından biri olarak öne çıkmakta; bu sayede ülke, global sorunlara proaktif çözümler sunarak uluslararası toplumda saygınlığını artırmaktadır. Ayrıca, bölgesel anlaşmazlıklarda arabulucu rolüyle, çatışma bölgelerindeki tansiyonun azaltılmasında kilit bir aktör haline gelmiştir. Bu yeni dış politika yaklaşımı, Türkiye'nin hem bölgesel hem de küresel düzeydeki konumunu güçlendirme hedefini yansıtmaktadır.

Komşularla Sıfır Sorun

Bir dış politika stratejisi olarak yükselen orta güç rolünün ilk aşaması komşulardan başlayarak

etkin alanını genişletmeyi amaçlayan ve bu etki alanıyla toplam kapasitesine katkı sağlamayı hedefleyen bir bölgesel nüfuz elde etme stratejisidir. Ahmet Davutoğlu tarafından formüle edilen 'komşularla sıfır sorun' politikası, AK Parti hükümetinin ilk yılları boyunca sıkı bir şekilde uygulanan bir strateji olarak ortaya çıkmıştır. Bu strateji çerçevesinde komşularla sıfır sorun herkes için güvenlik, ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, farklı kültürlerin bir arada yaşaması, çeşitli alanlarda siyasi iş birliğine dönüşüm bölgesel bilincin oluşturulması ve son olarak istikrar ve kalkınma arasındaki ilişkinin anlaşılmasından geçmektedir (Yeşiltaş ve Balcı, 2013: 15). Politikanın ortaya atıldığı dönemin hemen öncesinde görev yapan İsmail Cem (2004: 64-65), realist ve sınırlı bir komşularla iyi ilişkiler kurmanın önemi vurgu yapmıştır .

Komşularının neredeyse hepsiyle sorunların yaşanmaya devam ettiği böylesi bir zaman diliminde, Bulgaristan, Yunanistan, İran, Suriye, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan dâhil tüm komşular ziyaret edilmiş ve ilişkiler, dönemin Başbakanı Abdullah Gül'e göre "geçmişle mukayese edilemeyecek düzeylere" ulaşmıştır (Gül, 2007). Komşularla en üst düzeyde yapılan karşılıklı ziyaretler, önemli ve tarihi içeriklere sahip mesajlar ve sembolik uygulamalar, komşularla sıfır sorun politikasına verilen değerin göstergesi olmuştur. En çarpıcı örnek olarak, uzun yıllardır en alt düzeyde olan Türkiye- Ermenistan ilişkilerinin geliştirilmesi için yapılan çalışmalardır. Dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 2008 yılında Erivan'a gerçekleştirdiği ziyaret ile Türkiye-Ermenistan ilişkilerini normalleştirme yönünde adım atmış ve bu kapsamda bir milli maçı izlemiştir. Bu ziyarete karşın, Sarkisyan da rövanş maçı sebebiyle Türkiye'ye gelmiş ve her iki ziyaret de barışa dair olumlu mesajlarla anılmıştır (Hürriyet, 2008). Zamanla, Türkiye ile Ermenistan arasında sınır kapısının açılması gündeme gelmiş fakat bu gerçekleşmemiştir. Bu süreçte, İsviçre'nin aracılığıyla 2009 yılında Zürih'te "Diplomatik İlişkilerin Tesisi Protokolü" ve "İkili İlişkilerin Geliştirilmesi Protokolü" imzalanmıştır. Maalesef, imzalanan bu protokoller her iki ülkenin meclislerinden onay alamamış ve bu durum ilişkilerin gerilemesine yol açmıştır. Türkiye – Ermenistan ilişkilerinin tarihi ve bölgesel etkisi göz önünde alındığında, olası bir barışın yapacağı katkı çok büyük önem arz etmiştir. Fakat bu tür barış Ermenistan – Türkiye özelinde iki halktan da destek görememiş, bunun da ötesinde Azerbaycan ile olan ilişkilere de zarar vermiştir.

Orta vadede komşularla sıfır sorun politikası dayalı olduğu ekonomik kalkınma ve bölgesel barış rüzgârlarının terse dönmesiyle etkisini kaybetmiştir. Süregelen sorunlara rağmen yürütülen bu strateji, genellikle Türkiye'nin komşularının ilişkilerdeki kalıcı sorunların çözümünde talep ettiklerinden herhangi bir şekilde vazgeçmedikleri için ilerleme

sağlanamamıştır. Ak Parti döneminde, Yunanistan ile yaşanan mevcut anlaşmazlıkların çözülmesi ve gerilimin düşürülmesi hedefiyle, pek çok karşılıklı ziyaret gerçekleştirilmiş ve diplomatik bağlar kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Buradaki temel amaç, Yunanistan ile tam anlamıyla bir barış süreci yürütmekten ziyade, farklı bakış açılarına rağmen ortak zeminler bulmak ve mevcut güvenlik sorunları bağlamında tansiyonu düşürmektir. Fakat Yunan tarafından mevcut meselelerin çözülmesi için herhangi bir feragat veya fedakârlık görülmemiş, bunun tersine, barış için efor sarf eden Türkiye'nin sonuç almak için tavizler vermeye devam edebileceği ihtimali üzerinden karşılık verilmiştir. Böylece titizlikle yürütülen ilişkiler stratejinin öncesi durumuna geri dönmüştür (Elmacıoğlu, 2022).

Bölgesel Güç

Türkiye'nin Model ülke olarak ikincisi aşaması, yakın bölgesiyle tarihte hiç olmadığı kadar yakınlaşmasıdır. Bu yakınlaşma kendisine diğer bir değişen stratejik kültür unsuru olan Yeni Osmanlıcılıktan da katkı alarak bölgesel faaliyetler yürütmüştür. Türkiye'nin nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan Orta Doğu ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye tarihte hiç olmadığı kadar odaklanmıştır. Bu odaklanmayı İslam İşbirliği Teşkilatı gibi bölgesel örgütlerle daha yakın bağlar kurarak desteklemiş ve tarihini ve kimliğini kullanarak nüfuzunu artırmak için uğraş vermiştir. Bu politika özellikle 2000'li yıllar boyunca etkisini göstermiştir. Özellikle 90'ların başından beri karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi için en çok çaba sarf edilen bölgelerden biri olan Orta Asya'ya diğer iki bölgeden daha az ilgi gösterilmiştir. Komşularla ve yakın bölge ile ilişkilerin geliştirilmesinin temel taşları olan ekonomik kalkınma ve demokratikleşme performansındaki düşüşle birlikte bu strateji önemli gerilemelerle karşı karşıya kalmış, Türkiye'nin model anlayışını yaratan uluslararası ve bölgesel beklentileri nihayetinde sekteye uğratmıştır.

Türkiye'nin orta güç olarak stratejik kültüründeki değişimin bir başka ikinci aşaması ülkeler arasındaki sorunlara yönelik oluşturduğu benzersiz diplomatik mekanizmasıdır. Türk dış politika yapıcıları, Türkiye'nin Doğu ile Batı arasındaki coğrafi ve kültürel konumunu kullanarak ve kendisini köprü kurucu olarak sunarak niş diplomasi uygulamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda göze çarpan ilk çalışma, 2010'da Türkiye'nin inisiyatifi ile gerçekleştirilen Türkiye- Hırvatistan-Bosna-Hersek ve Türkiye-Sırbistan-Bosna-Hersek üçlü danışma mekanizmalarını oluşturmak olmuştur. Türkiye, Bosna-Hersek ile kurmuş olduğu derin tarihi bağlar ve Sırbistan ile Hırvatistan ile yürüttüğü ekonomik ve politik ilişkiler neticesinde, Bosna-Hersek'in Sırbistan'a büyükelçi tayin etmesi ve Sırbistan Parlamentosu'nun Srebrenica

katliamını kınaması ve özür dilemesi gibi pek çok başarıya imza atmıştır (T.C Dışişleri Bakanlığı, t.y.). Ayrıca, 2002 yılında İran'da iki gizli uranyum zenginleştirme tesisinin keşfedilmesinin ardından, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın ülkeleri harekete geçirme çağrısına rağmen, 2003 yılından itibaren Cenevre ve Viyana gibi şehirlerde bir dizi toplantı gerçekleştirilmiş, ancak somut bir karar alınamamıştır. Türkiye, bu meselede arabulucu rol üstlenebileceğini beyan etmiş ve 2008 yılından itibaren bu konuda aktif bir diplomatik rol oynamıştır. 2009 yılında, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Başkanı Muhammed el-Baradey'in, az zenginleştirilmiş uranyumun İran'a yakıt sağlanana dek Türkiye'de muhafaza edilmesi yönündeki teklifiyle, Türkiye müzakere sürecine tam anlamıyla dahil olmuştur (CNN Türk, 2009).

Yıllar boyunca Kıbrıs Sorunu, bölgeyi ve doğrudan ilgili olan dört ülkeyi yakından ilgilendirerek, hızlı ve etkili bir çözüm bulma arzusunu gündeme getirmiştir. Türk-Rum çatışması Kıbrıs'ta savaş boyutlarına ulaşmışken, AK Parti hükümetinin ve Birleşmiş Milletler'in aktif katılımıyla bir çözüm planı hazırlanması amaçlanmıştır. AK Parti iktidara geldiğinde, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Kıbrıs meselesinde kalıcı bir çözüme ulaşma konusunda hem Rum kesimi, hem Türkiye, hem de uluslararası kuruluşlar nezdinde en istekli lider olarak öne çıkmıştır. Partinin ve politika yapıcılarının temel amacı, halkın isteklerini göz ardı etmeden bir çözüm bulmaktır. Bu durum, AK Parti'nin Kıbrıs meselesinde 40 yılı aşkın süredir devam eden bu soruna çözüm getirebilmek adına merkezi bir arabulucu rol üstlenmeye hazır olduğunu ortaya koymuştur. 1999 yılında, 'Annan Planı' adını BM Genel Sekreteri Kofi Annan'dan alarak şekillendirilmeye başlanmıştır. Plan, hem Rum hem de Türk tarafı için bazı zorluklar ve sorunlar içerse de, AK Parti hükümeti "çözümsüzlük, çözüm değildir" ilkesinden hareketle, önce Lahey'de, ardından Yunanistan ve Türkiye'de yapılan görüşmelerle ortak bir zemin arayışına girmiştir. 2004 yılında kabul edilen Annan Planı, aynı yıl her iki tarafın referandumuna sunulmuş, Türk tarafı %65 ile kabul ederken, Rum tarafı %76 ile reddetmiş ve müzakereler tekrar durma noktasına gelerek (BBC, 2004) günümüzdeki belirsizliğine geri dönmüştür.

2016 yılında sonra Türkiye için diplomasi süreçleri şekil değiştirmiştir. Türkiye, öncelikle Suriye'de Astana Süreci isimli Rusya ve İran'ı içerek üçlü bir mekanizma kurarak ABD'nin dışında olduğu bir Suriye sistemine geçiş yapmıştır. Halen aktif olan Astana Süreci, Türkiye'nin diplomasiyi askeri operasyonlarla desteklediği bir mekanizma olarak Türkiye'nin diplomasi stratejisinin tezahürüdür. Son olarak, Türkiye'nin İkinci Karabağ Savaşı sırasındaki diplomatik

faaliyetleri, değişen orta güç stratejisinin emarelerini taşımaktadır. İlk savaştan bu yana işgal altında olan Karabağ'a ve Azerbaycan'a karşı Türk halkının gösterdiği hassasiyetini gösteren dış politika stratejileri izlemeyen Türkiye, İkinci Karabağ Savaşı'nda tarafların dışında en aktif aktör olmuştur. Türk savunma sanayinin en son teknolojilerini Azerbaycan Ordusuyla paylaşarak Karabağ'ın kurtulmasına büyük katkı sağlamıştır (TCCB, 2020). 44 gün boyunca Azerbaycan ve Ermenistan arasında görüşme süreçlerinde de aktif rol oynayan Türkiye, savaş sonrası başta Lâçin koridoru olmak üzere, savaş bölgelerinin yeniden imarı ve kalıcı barışın tahsis edilmesi için diplomatik temasları kesintisiz olarak sürdürmüştür.

Küresel Yönetişim Aktivizmi

Türkiye'nin orta güç stratejileri kültürünün değişiminin bir diğer aşaması, uluslararası kurumlardaki performansı, küresel yönetişim üzerine çalışmaları ve niş diplomasisi üzerinden değerlendirilebilir. İlk olarak Türkiye, Birleşmiş Milletler'deki 11 Eylül sonrası durumun farkında olarak BM'deki stratejilerini ve etkinliğini oldukça etkin bir şekilde yürütmeye gayret etmiştir. Türkiye'nin BM'ye ilişkin beklenti ve önceliklerini ifade eden 2007 tarihli Dışişleri Bakanlığı resmî raporunda, üç önemli konuya vurgu yaparak dönüşümün mesajı verilmiştir. Bunları sırasıyla yoksul ülkelerin kalkınma sorunlarına odaklanılması; BM'nin insanî yardım çabalarına aktif katılım sağlanması; farklı kültürler arasında sağlıklı bir diyalogun ve anlayışın yerleşmesi için 'uzlaştırıcı' bir rol yüklenilmesidir (Aral, 2013: 24). Kuşkusuz Türkiye'nin bu misyonu BM'nin merkezinde yer aldığı yeni ve âdil bir küresel düzen arayışına uygun düşmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin 2010'lu yıllara kadar iki önemli gelişmesinin olduğu görülmektedir. Birincisi daha önce iki kez yaptığı Birlemiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliğidir. 17 Ekim 2008 tarihinde yapılan ve 192 ülkenin oy kullandığı 1. tur seçimlerde gerekli olan üçte iki çoğunluk olan 128 oyun çok üzerinde, Afrika temsilcilerinin tümünün oylarını alarak 151 oyla BMGK üyesi olmuştur (T.C Dışişleri Bakanlığı, 2008). Temelde bu üyelik, Türkiye'nin BMGK'nın temsiliyet, veto sorunu ve buna eylemsizliği, karar alma sürecinde şeffaflık ve hesap verebilirlik eksikliği gibi meselelerini dile getirme ve karar alma prosedürlerinde şeffaf, kapsayıcı ve eşitlikçi ilkelere dayalı olması için çaba sarf etme gibi yükselen güçlerin uluslararası örgütlerde karşı karşıya olduğu sorunlarına odaklanmıştır.

Birleşmiş Milletler çerçevesinde gerçekleştirilen kritik bir diğer proje olan Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı (UNAOC), 2005'te BM'nin 59'uncu Genel Kurulu sırasında İspanya Başbakanı José Luis Rodríguez Zapatero'nun teklifiyle ortaya çıktı. Bu inisiyatif, 1990'larda gündeme gelen ve 11 Eylül saldırıları sonrasında yoğunluk kazanan "medeniyetler çatışması"

tezine bir cevap olarak tasarlanmış ve temelinde farklı medeniyetlerin bir araya gelerek işbirliği yapabileceği düşüncesi yatmaktadır. Türkiye ve İspanya'nın ortak liderliğinde, 14 Temmuz 2005'te Birleşmiş Milletler bünyesinde bu girişim hayat buldu. İttifak, Müslüman toplumlar ile Batılı ülkeler arasındaki mevcut kutuplaşmayı, karşılıklı güvensizliği ve ayrılıkçılığı, geniş bir koalisyon ile aşma gayesi güttü ve bu amacını kültürlerarası saygı ile gerçekleştirmeyi hedefledi (T.C Dışişleri Bakanlığı, t.y.). 2004-2009 yılları arasında BM Zirveleri'nde önemli bir adım olarak kabul edilen İttifak, 2009-2016 yılları arasında her yıl düzenlenen forumlar ve tartışmalar ile sürse de, uluslararası arenadaki gerilim ve çatışmaların baskısı altında kalmıştır.

2010 yılında Türkiye, çözüm süreçlerinde arabuluculuğun rolünü uluslararası düzeyde daha belirgin kılmak ve bu alana daha çok kaynak tahsis edilmesini sağlamak amacıyla, Finlandiya ile birlikte "Barış için Arabuluculuk" girişimini New York'ta BM bünyesinde hayata geçirdi. Bu girişim doğrultusunda, 22 Haziran 2011'de BM Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilen karar arabuluculuk alanında BM tarafından kabul edilen ilk belge olma özelliğini taşımıştır. Arabuluculuğun artan önemi, bu alana sağlanan artan desteğin bir göstergesidir. Daha sonra, Eylül 2016'da 69 ülkenin ortaklığında, "Anlaşmazlıkların Barışçı Yollardan Çözümü, İhtilafların Önlenmesi ve Çözümünde Arabuluculuğun Rolünün Güçlendirilmesi" başlığı altında kabul edilen karar ile Arabuluculuk Dostlar Grubu tarafından BM Genel Kurulu'nda kabul edilen karar sayısı dörde çıkmıştır (T.C Dışişleri Bakanlığı, t.y.).

İkinci olarak AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte Türkiye, NATO içinde sadece önemli rol oynayan bir ülke değil, ittifakın sahibi olarak yer almak için stratejilerin yönünü ve yoğunluğunu değiştirmiştir. Özellikle NATO'nun yapısı ile ilgili faaliyetlerinde belirleyici olmak Türkiye açısından elzem olmuştur. Türkiye'nin NATO Genel Sekreterliği için Danimarka Başbakanı Rasmussen'in adaylığı sürecinde Danimarka basının Müslümanlar ve Türklerle ilgili karikatürleri üzerinden Rasmussen'i sorgulamış ve sonucunda anlaşmaya varılmıştır. Aynı şekilde Finlandiya ve İsveç'in NATO'ya katılmaları sürecinde şartlarını açıkça ortaya koyması belirleyiciliği açısından önemli örnekler oluşmuştur (BBC, 2022). Finlandiya ve İsveç'in Türkiye'nin ve NATO'nun "terör örgütü" olarak tanımladığı PKK üyelerine karşı sorumluluk sahibi olmayan politikaları sebebiyle veto etme ihtimalinin yüksekliğini vurgulamıştır.

NATO çerçevesinde geliştirilen bir başka strateji, İstanbul İşbirliği Girişimi'dir; bu girişim, Türkiye'nin orta güç stratejisine dayanarak, 2004 yılında NATO'nun İstanbul zirvesinde onaylanmıştır. Bu girişim, Akdeniz Diyaloğu'nun devamı niteliğinde olup, Katar, Birleşik Arap

Emirlikleri, Bahreyn ve Kuveyt gibi dört Körfez ülkesini içermektedir (T.C Dışişleri Bakanlığı, t.y.). Hem Akdeniz Diyaloğu hem de İstanbul İşbirliği Girişimi aracılığıyla, NATO, güvenlikle ilgili sorumluluklarını ve finansal yükünü hafifletmeyi amaçlamıştır. Türkiye, bu çerçevede, Doğu Akdeniz, Ortadoğu ve Körfez bölgelerinde yer alan ülkelerle güvenlik işbirliğini artırma konusunda liderlik yapmıştır.

Bu inisiyatif, enerji güvenliği, kitle imha silahları, korsanlık ve terörizm gibi kritik alanlarda NATO ile bu ülkeler arasındaki ilişkileri derinleştirmeyi amaçlamıştır. Reelpolitik güvenlik işbirliğinin yanı sıra, Türkiye'nin bu girişime olan katkıları, ilgili ülkelerin NATO ve genel olarak Batılı uluslararası toplulukla daha yakın çalışmalarını ve böylece demokratikleşme süreçlerine adım atmalarını teşvik etmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin bu tür stratejik işbirliklerine verdiği destek, bölgesel güvenlik ve istikrarın güçlendirilmesine yönelik çabaların bir parçası olarak görülmektedir.

Kuşkusuz Türkiye'nin bu misyonu BM'nin merkezinde yer aldığı yeni ve âdil bir küresel düzen arayışına uygun düşmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin son yıllardaki çok taraflılığı sadece BM'de artan aktivizmi ile sınırlı değildir. Türkiye'nin 2015 dönem başkanlığı sırasındaki G20 stratejisi, küresel yönetişim açısından Türkiye'nin gelecekteki tercihleri ve reform istekleri hakkında açık sinyaller vermiştir. Günümüzdeki küresel yönetişimin değişen özelliklerinden biri olarak, orta güç aktivizminin kendini gösterdiği alanlardan biri G20'nin yapısında aranmaktadır. Bu bağlamda, G20'nin Türkiye'nin orta güç aktivizmini ve son yıllarda küresel yönetişim stratejisinin dönüşümünü gösteren iyi bir örnek ve bir test durumu olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin dış politikada artan aktivizmi 2000'li yıllar boyunca devam etmiş ve Türkiye'nin uluslararası düzeydeki güç statüsünün yükselmesiyle birlikte, G-20'nin stratejik önemi Türk karar alıcıların gözünde küresel ekonomik yönetişimin kapsayıcı bir platformu olarak artmaya başlamış ve Türkiye'nin küresel yönetişim reform sürecine katılmasını sağlamıştır. 2008 küresel ekonomik krizi sonrası yükselen güçlerin uluslararası siyasette kendilerine alan buldukları bir mekanizma olan G-20 Zirveleri, 2010 Seul Zirvesi ile yeni bir etki yaratma ihtimalini Son birkaç toplantı gibi sönük geçen Brisbane Zirvesi ile G-20 küresel yönetişimde değişimi ve dönüşümü sağlayacak bir organizasyon olup olmadığı dile getirilmiş, birçok eleştirinin hedefi olmuştur. Çoğu ortak eleştirinin merkezinde G-20'nin sadece bir tavsiye grubu olduğu, resmi olmaması nedeniyle Bretton Woods ikizleri kadar etkili olmadığı ve katılımcı sayısının çokluğu nedeniyle etkili ve keskin kararlar almakta zorlanıldığı yer almaktadır. Ayrıca, G-20'nin

etkisizliği açısından artık "G-0 olduğu" ve dünyanın, devletlerin zenginliklerine göre sıralanıp G-20'ye kendinden menkul bir rol biçtiği yeni bir Viyana Kongresi'ne ihtiyacı olmadığı üzerinden eleştirilmiştir (Spiegel, 2010). Tüm bunların üzerine Rusya'nın Ukrayna ve Kırım meseleleri sebebiyle yoğun tartışmalar sonucunda Başkan Putin'in zirveyi belirlenen takvimden erken terk etmesiyle bir krizle baş başa kalmıştır (Lefty, 2014).

Tüm bu olumsuzluklar ve şüphelerle birlikte Türkiye, 2015 dönem başkanlığını 1 Aralık 2014 tarihinde devralarak çalışmalar başlamıştır. 15-16 Kasım 2015 tarihinde düzenlenen Antalya Liderler Zirvesi Türkiye'nin küresel yönetişim ve G-20'deki aktivizminin yarattığı etkiyle grup üyeleri haricinde Dönem Başkanı'nın davetleriyle İspanya(Daimi Davetli), Azerbaycan, Singapur, ASEAN dönem başkanı sıfatıyla Malezya, Afrika Birliği Dönem Başkanı sıfatıyla Zimbabwe, NEPAD dönem başkanı sıfatıyla Senegal dâhil dünyanın en önemli ülkelerinin en üst düzeyde temsiliyetiyle gerçekleşmiştir.

Antalya Zirvesi'nin diğer zirvelerden ayıran birkaç özelliği ortaya çıkmıştır. İlk olarak, G-20 ekonomik yaklaşımın kendine özgü bir katkı sunma fırsatını değerlendirmiştir. Zirve gündemini oluştururken merkeze alınan, her G-20 ülkesinin içinde bulunduğu yapısal reform süreçlerinin takip edilmesi ve benzer kalkınma ihtiyaçlarına sahip ülkelerle, hem üye ülkeler içinde hem de dışında, işbirliği yaparak, mevcut zorluklara etkili çözümler getirebilecek yenilikçi politika önerileri geliştirilmesi gibi iki ana sütuna göre hareket edilmiştir. Zirve sonucunda deklare edilen G-20 Liderler Bildirgesi ve Antalya Harekât Planı, Türkiye Dönem Başkanlığı'nın planladığı gibi kapsayıcı, uygulamaya yönelik ve sürdürülebilir bir küresel ekonomi için çalışmaları yoğunlaştırmanın gerekliliklerini ortaya koymuştur (G-20 Antalya Zirvesi Bildirisi, 2015).

Bir önceki toplantının aksine, bu zirve, katılımın yüksekliği ve yoğun gündemiyle dikkat çekmiştir. Birçok önemli konu; kalkınma, yoksulluk, küresel finansal yönetim, Suriye sorunu, mülteci krizi ve terörizm gibi, masaya yatırılmıştır. Kapalı kapılar ardında gerçekleştirilen toplantılar ve görüşmeler sonucunda, bu küresel sorunların dünya genelindeki istikrar üzerindeki etkisi vurgulanmış ve ortak bir mücadele çağrısı yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, bu meselelerin önemini belirtmiş ve tüm dünya için istikrarın korunması gerektiğini ifade etmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2015). Bu durum, zirvenin önemini ve etkisini artırmıştır. Paris saldırılarının zirveden birkaç gün önce yapılması zirvedeki uluslararası terör ile mücadele vurgusunu arttırmış ve ilk kez teröre karşı mücadele bildirisi açıklanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2015).

Son olarak Türkiye, ekonomik sürdürülebilirliğin bir tezahürü olarak iki alt grubu ortaya çıkarmıştır. İlk kez ayrı bir alt grup olarak Antalya Zirvesi'nde oluşturulan W-20, kadınların sosyal ve ekonomik hayatta eşitliği, kadına şiddete karşı caydırıcı kanunların yapılması, kadın çalışan ve yönetici sayısının artırılması ve mobbingin engellenmesi amacıyla bir araya gelmiştir (Sabah, 2015). Toplantılar sonucunda yayınlanan bildirgede bu amaçlara yönelik on maddelik politika önerilmiştir. Yine ilk kez oluşturulan Y20, genç nüfusa sahip bir ülke olarak kendini göstermektedir. Bu sebepten Gençlik toplantıları, Türkiye için ayrıca bir önem arz etmiştir. Toplantılarda bulunmak üzere Diplomasi ve Katkı için Gençlik Komitesi kurulmuştur. Sonuç bildirisinde genç işsizlik, 21yy'da gençlik ve eğitim ve gençliğin barışa katkısı için İstanbul'da toplanmıştır.

Zirvedeki etkin ev sahipliği Türkiye, yeni stratejik kültürünün bir parça olan "gündem belirleyici" özelliğini başarılı bir şekilde sergilemiştir. Bu durum, ülkenin uluslararası arenada etkisinin ve liderlik rolünün artırmasına katkı sağlamakla birlikte, Türkiye'nin küresel yönetişimdeki kapasitesini ve etki alanını genişletmesinin önünü açmıştır.

4.2.4. Yükselen Orta Gücün Ekonomi Politiği: Türkiye'nin Ekonomik Atılım Arayışı

Türkiye'nin orta güç aktivizmini yalnızca güvenlikçi veya kimlikçi bakış açısıyla açıklayan tanımlamalar, dış politika stratejilerinin çok yönlülüğünü açıklamaya yetmemektedir (Kutlay, 2011: 68). Türk dış politikasında politik ekonominin dış politika stratejilerinde yer alması yeni bir strateji kültürü olarak ortaya çıkan ve diğer yerleşik, değişen ve yeni stratejik kültürleriyle kesişim gösteren, onlarla karşılık etkileşim içinde olan bir stratejik kültür unsurdur. Buradan hareketle, 2001 sonrası Türkiye'nin politik ekonomisinin serüvenini belli kavramsal çerçeve içerisinde açıklamak, bu yeni stratejik kültürün durumunu ve dış politik stratejilerinde tezahürünü ortaya çıkaracaktır. Bu dönemin ilk yarısı, AKP hükümeti altında önemli bir ekonomik büyüme ve reform girişimlerini ifade etmektedir. Türkiye, ekonomik istikrarını ve büyümesini küresel sahnede rolünü artırmak için kullanmıştır. Bununla birlikte, dönemin ikinci yarısı, döviz krizleri ve siyasi istikrarsızlık gibi ekonomik zorluklarla geçen ve bu da dış politika aktivizmini kısmen kısıtlayan bir dönemi işaret etmiştir. Bunların dışında, Türkiye'nin ekonomik gelişimi, bu dönem boyunca dış politika dinamiklerinin dalgalanıcı niteliğine rağmen, orta güç aktivizmi için temel bir unsur olarak hizmet edebilen, bölgesi, özellikle Suriye çatışması gibi konularda kilit bir rol oynamasını ve Doğu ile Batı arasında bir köprü olmasını

sağlamıştır.

1990'lı yıllar, kalkınma ve büyüme üzerine makul veya iddialı hedefler koyan orta güçlerin politik ekonomisi için zor geçen bir zaman periyodu olmuştur. 1990 resesyonunun da derinleştirici etkisi ile başta ABD Borsası olmak üzere (1994 ve 2000), Almanya ve AB ülkelerinin yaşadığı ERM Krizi (1992-1993), Hindistan Ödemeler Dengesiz Krizi (1991), Meksika Peso Krizi (1992), Güney Kore'nin en derinden hissettiği Asya Ekonomik Krizi (1997), Rusya Ekonomik Krizi (1997), Arjantin Büyük Depresyonu (1998-2002) ve Samba Efekti olarak bilinen Brezilya Ekonomik Krizi (1999) orta güçlerin ekonomik çalkantısının göstergesi olmuştur. Bu krizlerin neredeyse hepsi Türkiye'nin kırılgan ekonomisini derinden etkilemiştir. Benzer tarih aralığında Türkiye, 5 Nisan 1994, 19 Şubat 2002, 2008 Küresel Ekonomik Krizi'nin yansımaları ve 2018 yılında başlayan halen devam eden enflasyon ve döviz krizi ile karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'nin ekonomi tarihinin hem araştırmacılar hem politikacılar hem de maliyeciler için Türkiye'nin, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana yaklaşık her on yılda bir, neden bir krizle ya da açık bir kriz tehdidiyle kesintiye uğrayan kalıcı makroekonomik istikrarsızlık yaşadığını açıklamak ve buna çözüm bulmak için çaba sarf etmekten oluşmuştur (Öniş ve Riedel, 1993: 1).

AK Parti iktidara geldiği 2002 yılından itibaren ekonomi ile ilgili çok temel reformlar ve kalkınma politikaları izlemiştir. Enflasyonla mücadele, sıkı para politikaları uygulanması, bütçe açıklarının tasarruf tedbirleriyle azaltılması ve kamu borcu sürdürülebilir bir seviyede tutulmasını içeren Makroekonomik İstikrar Politikaları; özel sektörün büyümesi, özelleştirmeler ve liberal rekabetçi piyasanın teşvik edilmesini içeren Ekonomik Reformlar; doğrudan yabancı yatırımcıyı çekmek amacıyla yabancı yatırımcılar için iş yapma koşulları iyileştirilmesini içeren Dış Yatırım Teşviki; dış yatırım teşviki ile bağlantılı ihracatı teşvik eden politikalar ve serbest ticaret anlaşmalarının imzalanması Dış Ticaretin Teşviki; son olarak AB'ye uyum çabaları bağlamında ekonomik politikaların belirlenmesinde önemli rol oynayan Avrupa Birliği Üyelik Süreci (Ak Parti, 2015b).

Türkiye'nin 2001 sonrası ekonomik kalkınma atılımını bir strateji kültürüne haline gelmesi sürecinde belli zaman aralıklarındaki değişimlerle şekillenmiş gelişmiştir. İlk olarak 2002-2008 arası yani AK Parti'nin iktidara gelmesi 2008 küresel krizi arasındaki sürecin bu kalkınma atılımının yapılanmasını oluşturulduğu süreci belirtmektedir. AK Parti'nin ilk yıllarında Türkiye'nin en önemli meselesi, 1990'lı yıllar boyunca tarihinde hiç olmadığı derinleşmiş;

doğal afetler, en minör politik kriz, bölgesel gerilim ve küresel gündemden etkilenen ve artık kırılganlığın ötesinde parçalanmış ekonomisini düzeltmek olmuştur. 2002 Seçim Beyannamesi'nde ekonomi politikaları başlığı tüm beyannamenin üçte birini oluşturmuş, daha da ötesinde sunuş dahil her başlıkta ekonominin yeniden yapılandırılmasına vurgu yapılmıştır (Ak Parti, 2015b). 2002-2008 arası, küresel ekonomik krize kadar, özellikle küresel likidite patlaması ve AB üyelik sürecinin dönüştürücü etkisi gibi olumlu uluslararası koşulların katkısıyla ekonomik yükselişin temellerinin atıldığı bir dönem olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'nin uluslararası bir politik ekonomik güç olması için yaptığı ilk hamle, 1990'lı yıllar boyunca ekonomik krizlerin merkezinde yer alan bankacılık sektörü ile ilgili yapılan reformlardır. 1990'lı yıllarda banka sayılarının patlaması, mevcut regülasyonların randımanlı olarak uygulanmaması ve başarılı sonuçları vermemesi sebebiyle, Türkiye finans alanın birkaç yılda yalnızca rant elde eden ve karşılığı olmayan tahvil ve bono satan, bankerler ve mafyalar tarafından rahatlıkla içi boşaltılan mekanizmalar haline gelmiştir (Şanlısoy, 2017; Kutlay, 2019). Tüm zararın devletin ve vatandaşın sırtına yüklenen bankaların batmaması için değeri sonradan anlaşılacak olan birkaç büyük reform uygulamaya geçirilmiştir. 1999 yılında kurulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun yapısı yeni yapılan Bankacılık Kanunu ile değiştirilerek bankacılık ile ilgili tüm yetki kuruma devredilmiştir. İkincisi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen, sistem dışında kalan batık durumda olan ve işlevsiz konumda bulunan bankalar devlet eliyle kapatılarak veya mevcut bankalarla birleştirilerek sektörün kapasitesi normal düzeye getirilmiş ve denetimlerin sağlıklı yapılması sağlanmıştır. Son olarak banka kurulumu ve sonrasındaki süreçlerle ilgili sermayeleri ile ilgili AB standartlarında önlemler alınarak, bankaların riskli varlıklarına oranla sermaye yeterlilik oranı belirlenmiş ve herhangi bir kriz anında bu oranın müdahale aracı olarak kullanabilmesi öngörülmüştür. 2006 yılında yapılan bu çalışma sonuçlarını kısa zamanda göstermiş ve G-20 ülkeleri arasında 2010 yılında Türk Bankacılık sektörü en yüksek sermaye yeterliliği oranına sahip olmuştur (Demir ve Çakır, 2015: 43).

Türkiye'nin politik ekonomisini bir güç olarak ortaya çıkarmak için yaptığı için müdahale özelleştirme çalışmalarıdır. AK Parti 2002 Seçim Beyannamesi'nde KİT'ler ve Özelleştirmeler adlı özel bir başlık bulunmakta ve bu başlıkta "*ekonomide serbest piyasanın daha iyi işlemesi için gerekli koşulların oluşumunu sağlamak, etkinlik ve verimliliği artırmak, piyasa ekonomisinde kamunun iktisadi rolü, piyasa mekanizmasının iyi çalışması için gerekli düzenleyici ve denetleyici mekanizmaları oluşturmak*" amacıyla Kamu İktisadi teşebbüslerinin acil olarak özelleştirilmesi beyan edilmiştir (Ak Parti, 2015: 48-49). Ayrıca beyannamede

iktisadi olan her başlıkta özelleştirmelerin hızlandırılacağı vurgusu yapılmıştır. Bu bağlamda iktidara geldikten sonra yapılan ilk işlerden biri de özelleştirmeler olmuştur. 2005 yılında Türk Telekom'un %55 oranındaki kamu hissesi 6,55 milyar dolara, 2006 yılında Tüpraş'ın kalan hissesi 4,14 milyar dolara, aynı yıl Erdemir hisseleri 2,77 milyar dolara ve 2008 tarihinde Petkim 2,04 milyar dolara özelleştirilmiştir (Üçer, 2018: 554-556).

Üçüncü ekonomi politikası IMF ve Avrupa Birliği ile yapılan müzakereler ve bunların sonuçlarıdır. Yeni konseptte Türk finans sermayesinin gelişmesi için devlet bağımlı bir birikim modeli yerine uluslararasılarsa ve dünya çapında rekabeti temel alan dinamik bir birikim stratejisi, sürdürülebilir tek yol olarak ortaya çıkmıştır. Bankacılık sektörü yeniden yapılandırma programı ve finansal reformlar, bu değişen stratejiyi göz önünde bulundurarak geliştirilmiştir (Kutlay, 2011: 73). Bu bağlamda IMF ile 2002 yılında yapılan 18. Stand-By Anlaşması'nın ardından 2005 yılında AK Parti dönemindeki tek anlaşma olan 19. Stand-By Anlaşması yapılmış ve öngörülen yapısal reformların tamamlanması için gerekli kredilerin sağlanması konusunda mutabakata varılmıştır. 19. Stand-By Anlaşması Mayıs 2008 tarihinde başarıyla tamamlanmış olup, o tarihten bu yana IMF ile kaynak kullanımına ilişkin bir program yapılmamıştır. 19. Stand-By Düzenlemesi'nden kaynaklanan anapara ödemeleri 2013 yılı Mayıs ayında tamamlanmıştır (T.C Hazine ve Maliye Bakanlığı, (t.y.) . Avrupa Birliği'ne tam üyelik müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'ta yapılan Hükümetlerarası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamasıyla Türkiye'nin politik ekonomisi için yeni bir döneme girilmiştir. Müzakere çerçeve belgesinde yer alan 3 temel unsurdan biri olan "*AB Müktesebatının üstlenilmesi ve uygulanması"* uyarınca Türk ekonomisi ve finans sektörü bu ekonomik kriterlere göre yeniden şekillendirilmek üzere reformların yapılması sürecine girmiştir. Bu bağlamda müktesebat uygulanması konusunda açılan 34 fasıldan 14 tanesi doğrudan mali ve ekonomik yapılanma ilgili olup, Türkiye 2008 yılına kadar bu fasılların çoğunda kayda değer ilerleme sağlamıştır (Fletcher, 2007).

Böylelikle 2002 yılında çoğunlukla negatif görünümde ve kurtulmaktan uzak görünen ekonomi, öngörülenden daha kısa sürede düzelmeye başlamıştır. Türkiye'nin GSYİH'si 2002'de 240 milyar dolardan 2008 yılında 770 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu süreçte GSYİH ortalama 7.3 büyümüştür. Aynı dönemde Türkiye'nin toplam ticareti de 115 milyar dolardan yaklaşık 400 milyar dolara çıkmıştır (Macrotrends, 2009). Kişi başına GSYİH, 2002 yılında 3,600 dolar iken 2008 yılında 10,800 dolara yükselerek yaklaşık üç kat artış göstermiştir (World Bank, 2009a). Bağlantılı olarak Ar-Ge faaliyetleri artmış, 2002'de 3 milyar dolar olan Ar-Ge

harcamaları, 2008'de 6.8 milyar dolara yükselmiştir (Kutlay, 2011: 82). 1993-2002 arasında yüzde 50'nin altına inmeyen enflasyon oranı 2004 yılında tek haneye inmiş ve 2008 krizine kadar yaklaşık yüzde 8 oranında devam etmiştir (World Bank, 2009b). Son olarak bu dönemde ekonomik göstergelerin yükselişi, IMF ile anlaşma süreçlerin başarıyla yönetilmesi ve AB Müzakereleri'nin beklenildiği gibi ilerlemesi ile doğrudan yabancı yatırımcının da ilgi haline gelmiştir. 2002 yılında yalnızca 1 milyar dolar civarında seyreden DYY akışı 2008 yılında 22 milyar dolar seviyesine yükselmiştir (World Bank, 2009c).

Türkiye ekonomisinin ikinci fazını 2008-2016 dönemi oluşturmaktadır. Türk ekonomisi, 2008 sonrası dönemde önemli zorluklarla karşılaşmıştır. Ekonomik dönüşümlerin neden olduğu bu zorluklar, iki temel boyutta ortaya çıkmıştır. Sorunların bir kısmı belirgin bir şekilde dışsal faktörlere dayalı olup ve bu faktörler, 2008 küresel finans krizi sonrasında uluslararası ekonomide meydana gelen yeni denge değişiklikleriyle ilgilidir. Esasen Türkiye'nin 2008 Küresel Ekonomik Krizi'ne karşı nasıl tepki vereceği ve nasıl dayanacağı önemli bir test aşaması olmuştur. Kriz genellikle Türkiye'yi ihracatın azalması ve buna bağlı olarak mal ve hizmet üretiminin daralması üzerinden etkilemiştir. Yabancı sermayelerin hareketlerinin azalması likidite problemini beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda işsizlik sayısında da artma ile karşı karşıya kalınmıştır. Türkiye, başta enerji olmak bazı ithalat kalemlerine kaçınılmaz şekilde ihtiyacı bulunduğundan dolayı artan enflasyonu bu yolla ithal etmiştir. Kriz dönemindeki belirsizlik, finansal kurumlar ve aktörler üzerinde güven kaybına neden olmuş, bu da yatırım ve tüketim harcamalarının ertelenmesine yol açmıştır.

ABD'de Mortgage hisseleriyle ilgili ortaya çıkan ve sonrasında Avrupa ekonomilerinin zayıf noktalarına teker teker temas ederek ülkeleri derin ekonomik krizlere sürükleyen 2008 Küresel Ekonomik Krizi'nde Türkiye birkaç temel ekonomik strateji üzerinden ilerlemiştir. Birincisi piyasa belirsizliği sebebiyle azalan tüketim teşvik edilmiş ve kamu kesiminin tüketim oranı artırılmıştır. Bu politikaların sonucunda Türkiye'nin GSYİH hasılası 2008 yılında yüzde 0.8 büyürken, 2009 yılında yüzde 4,7 küçülmüş ve 2010 yılında yüzde 8,9, 2011 yılında ise yüzde 8,5 büyüyerek krizden çıkışın göstergesi olmuştur. Aynı dönemde işsizlik oranı 2008 yılında yüzde 11,0, 2009 yılında yüzde 14,0, 2010 yılında yüzde 11,9 ve 2011 yüzde 9,8 oranında seyretmiştir (IMF, 2012). Bütçe açığı ön görülenden fazla bir artış göstererek 2008 yılında yüzde -17.433 Milyar, 2009 yılında yüzde 52.761 Milyar TL'ye yükselmiş, sıkılaşma politikaları ile 2010 yılında yüzde 40.082 Milyar TL ve 2011 yılında yüzde 17.439 Milyar TL'ye indirilmeye başarılmıştır (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2021). 2009 yılında krizle

ilgili G-20 Zirvesi'nde açıklamasında "Kriz teğet geçer, 2010'da toparlarız" ifadesiyle ülkeye ve piyasaya güven aşılayan Dönemin Başbakanı Erdoğan, göstergelerle ekonomik olarak başarılı bir sonuç elde etmiştir (NTV, 2009).

2008-2009 yılarının krizle geçmesinin ardından, Türkiye ekonomi politiğinin 2008-2016 arasındaki karakteristiği de kendisini göstermiştir. Bu karakteristiği üç başlık altında toplayabiliriz. Birincisi ve en önemlisi, ekonomik krizin etkilerinin savuşturulması ve sonraki dönemlerde toparlanmanın hızlanmasında en kayda değer rolü oynayan mali ve finansal istikrarın sürdürülmesi için ilk dönemdeki kurulan yapısal reformlar ve ana politikaların korunarak sürdürülmesidir. Bu bağlamda özelleştirme süreçleri de sürdürülebilir bir yapıya bürünmüş, döviz kurunda artış olmamasına rağmen şaşırtıcı biçimde 2013 yılı ise özelleştirme uygulamaları açısından en fazla gelirin elde edildiği yıl olarak dikkat çekmiştir. Sürdürülebilirlik açısında elektrik santrallerinin özelleştirilmesi ve bunun belli bir döneme yayılması rekorun kırılmasında etkili olmuştur (Dünya, 2014). Bu dönemin ikinci yarısı ise ekonomi politikalarının sürdürülmesinin de katkısıyla büyümenin devam ettiği bir dönem olmuş, krizdeki daralmaya rağmen ortalama 5,9 büyüme göstermeyi başarmıştır cari açığın kapatıldığı bir dönem olmuştur (World Bank, 2016a). 2011 yılının ilk çeyreğinden yüzde 11 büyüyerek tarihinde ilk kez dünyada en çok büyüme gösteren ülke olma unvanını almıştır (NTV, 2011). Ayrıca bu dönemde krizin etkisiyle 2011'de 74 milyar dolara ulaşan cari açık, 2016 yılında 26 milyar dolara ulaşmıştır (World Bank, 2016b). Cari açığın kapanmasının etkisiyle bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri olarak, işsizlik oranı paralel bir şekilde artış göstermiştir.

Bu yıllar arasında Türkiye'nin ekonomisinin güçlü yapısından aldığı güçle bir yol ayrımına gelmiştir. Ekonomik krizden sağlam çıkan Türkiye, Öniş ve Kutlay'ın da ifade ettiği gibi, "*Mevcut liberal düzeni batılı güçlerin egemen olduğu bir düzen olarak eleştiren ve aynı zamanda liberal normlara dayalı uluslararası bir düzenin bir parçası olmaktan da vazgeçmediği bir ikilem*" içinde yer almıştır (Öniş ve Kutlay, 2016: 2). Türkiye bir yandan Batılı küresel yönetişim mekanizması G-20 Liderler Zirvesi'ne ev sahipliği yaparken, diğer yandan bu zirvenin gündeminin başına küresel eşitsizlik vurgusunu getirmiştir. Gezi olayları, darbe girişimi Suriye'den gelen mültecilerin beş yıldan fazla ülkede ikamet etmeleri ve sayılarının birkaç milyonu bulmasının ekonomiye verdiği yük de, Türkiye'nin alternatif yollar aramasına neden olmuştur.

2016'dan sonra Türkiye için politik ekonomi meselelerinde de Doğu-Batı arasında bir dengeye

yoluyla ilerlemeye çalışmıştır. Bu sırada iç siyasette ve uluslararası siyasette meydana gelen karmaşıklıklar, döviz kurunun ani artışlar şeklide yükselişi, COVİD-19 sürecinin ekonomiye yansıttığı yük ve hali hazırda uzun yıllardır enflasyon ile mücadele eden Türkiye'nin bu süreçlerin etkisiyle yeniden çift haneleri görmesi ile Türk ekonomisi önemli ölçüde zayıflamıştır. Yıllık büyüme oranı en güncel rakamlarla ortalama yüzde 2,8 olmuş ve 2020 yılında %-3,1 küçülme gerçekleşmiştir (World Bank, 2021). Darbe teşebbüsü sırasında 1 ABD doları 2,2 TL iken, 2018 Rahip Brunson olayında 6 TL'yi aşmış, pandemide kademeli olarak yükselmesiyle birlikte, Aralık 2021'de 16 TL'ye, güncel olarak Ağustos 2023 itibariyle 26 TL'ye ulaşmış bulunmaktadır (T.C. Merkez Bankası, (t.y.). Ödemeler dengesi ve kur ataklarını düzenlemek amacıyla Merkez Bankası rezervlerini kullanma yoluna gidilmesiyle, SWAP hariç net rezervlerin eksi pozisyona düşmesine neden olunmuştur (Bloomberg HT, 2022).

Dış politika manevraları veya uzlaşmaları ile doğrudan dış yatırımcıdan akışı kesilen ek finansman elde etmenin potansiyel bir yolu olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin Körfez ülkelerine, başta Katar olmak üzere, son dönemde özellikle Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne yaptığı yaklaşımlar bunu göstergesi olmuştur. Batı dünyası ile ilişkilerin gerilediği bir dönemde, Türkiye'nin Rusya ile ilişkileri de pragmatik bir yaklaşımı yansıtmakta ve ucuz gaz ve petrol ticareti ve buna uygun ödeme planları şeklinde finansal destek sağlama amacını taşımaktadır (BBC, 2023). Ayrıca, dış ticaret tüm sorunlara ve rağmen dış ticaret önceliği korunmaya çalışılmıştır; Türkiye, birçok siyasi çatışmaya rağmen İsrail ile güçlü ticaret ilişkilerini sürdürmeye devam etmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin 2001 sonrası politik ekonomi faaliyetleri bizatihi krizlerden çökmüş ekonomisini ayağa kaldırarak, ekonomiyi bir dış politika enstrümanı olarak kullanarak dış politika stratejilerini uygulamaktır. İkinci 2008 krizinden çıkışı Türkiye'nin politik ekonomisinde yeni bir dönemi başlangıcını ifade etmiştir. Başarılı bir kriz yönetimi Türkiye'nin model olmasında etkili olmuş, ekonominin bir dış politika stratejisinde enstrüman olarak kullanılabileceğini fikrini güçlendirmiştir. Ancak son yıllarda iç ve dış siyasetteki gerilimler, çatışmalar, küresel sorunların yansımaları ve ekonomide alınan bir takım kararların beklenen etkiyi yaratmaması sebebiyle Türkiye'nin ekonomik bir güç olarak uluslararası siyasette konumlanmasını zorlaştırmıştır.

Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Türkiye'nin stratejik kültüründe, 2000'li yıllardan itibaren gözlemlenen önemli değişiklikler, ülkenin bölgesel ve küresel arenada daha etkin bir rol üstlenmesini hedeflemiştir. Yeni

Osmanlıcılık ideolojisi, Türkiye'yi Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası doğrultusunda yeniden konumlandırmış ve bölgesel güçlenmeyi amaçlamıştır. Askeri operasyonlar ve diplomasi, terörle mücadele ve enerji kaynaklarına erişim gibi stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesinde etkin araçlar olarak kullanılmıştır. 2000'lerden itibaren savunma sanayii üzerine yoğunlaşan Türkiye, kendi kritik teknolojilerini üretme hedefine yönelmiştir. Yerli savunma firmaları ASELSAN, ROKETSAN, HAVELSAN ve TUSAŞ gibi firmalar, dünya çapında tanınmış savunma üreticileri arasına girmiştir. Türkiye'nin savunma ve havacılık ihracatı 4,395 milyar dolara ulaşarak, savunma sanayiindeki gelişmeleri ve bölgesel güvenlik stratejilerini ön plana çıkarmıştır.

Türkiye, Suriye'nin kuzeyine yönelik operasyonlar ve Libya'daki müdahaleler ile bölgelerde etkin olmayı hedefleyen ve küresel rolünü gerçekleştirmeye çalışmıştır.. Aynı zamanda, Türkiye, NATO ve BM operasyonlarına aktif destek vererek, küresel alanda etkinliğini göstermiştir. 15 Temmuz darbe girişimi sonrası, savunma sanayii stratejilerinde değişikliklere gidilmiş ve bağımsız bir yapıya yönelinmiştir. Türkiye'nin SİHA'lar gibi savunma sanayii projeleri, Karabağ ve Ukrayna savaşlarında etkili olmuş ve uluslararası alanda başarılar elde etmiştir.

Ekonomik alanda, 2001 sonrası gerçekleştirilen ekonomik büyüme ve reformlar, Türkiye'yi bölgesel bir güç olarak etkin sonuçlar alabilmesine destek olmuştur. 2002-2008 arası varolan sorunların çözümü, 2008-2016 küresel ekonomik krizin gölgesinde büyüme, 2018-2023 arası ise ekonomik olarak yeniden kırılganlığa dönüşülen bir süreç olmuştur. Türkiye bu noktada ekonomik olarak atılımlar ve başarılar elde etmiş olsa da, yapısal sorunlarını tam çözememesi, sınırlılıklarının görülmesi ve 2023'e gelindiğinde büyük bir ekonomik krizle karşı karşıya olmasının bir tezahürü olmuştur.

Türkiye'nin dış politika stratejileri de önemli değişimler göstermiştir. Soğuk Savaş ve 11 Eylül sonrası dönemde orta güç olarak konumlanan Türkiye, NATO'ya giriş ve Sovyetlerin yıkılması sonrası dış politika stratejilerini çeşitlendirmiştir. "Komşularla Sıfır Sorun" stratejisiyle komşularıyla ilişkilerini geliştirmeye çalışan Türkiye, bölgesel güç olarak bölgesiyle ilişkilerini güçlendirme çabasına girmiştir. Türkiye-Hırvatistan-Bosna-Hersek ve Türkiye-Sırbistan-Bosna-Hersek üçlü danışma mekanizmaları, Türkiye'nin diplomasi stratejilerine örnektir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin değişen stratejik kültürü, ülkenin hem bölgesel hem de küresel alanda daha aktif ve etkili bir rol üstlenme çabasını yansıtmaktadır. Bu çabalar, savunma sanayiindeki atılımlar, ekonomik ve dış politika gelişmeleri ve bölgesel güvenlik stratejilerindeki

değişikliklerle birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca, Türkiye'nin küresel yönetişim aktivizmi, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası platformlarda artan etkinliğini işaret etmektedir.

4.3. 21. Yüzyılda Türkiye Ve Güney Kore'nin Stratejik Kültürlerin Süreklilik ve Değişiminin Karşılaştırılması

Bu çalışmanın temel iddasında da belirtildiği gibi iki yükselen güç olan Türkiye ve Güney Kore'nin dış politika stratejilerini anlamanın yolu, stratejik kültürlerinin süreklilik ve değişimlerinin analiz edilmesinden geçer. Bir büyük gücün stratejik kültürü çok uzun zaman periyotlarında meydana gelir ve bu süre zarfında çok fazla değişmez. Buna ek olarak yeni strateji kültürleri eklenmesi de tamamen zamanda ve mekânda ortaya çıkan büyük kırılmalara bağlıdır. Böylesi bir kırılmanın olmadığı düzlemde, büyük güçler orta ve uzun vadeli stratejilerini, dış politika tercihlerini ve reaksiyonlarını belli değişkenler doğrultusunda uygulamaya çalışırlar. Ayrıca büyük güçler için artık marjinal büyüme, yükseliş, kapasite artırımından bahsetmek pek mümkün değildir. Büyük güçler, mevcut güç ve kapasitelerini koruyarak, dünya siyasetindeki nüans ve detaylarla ilgilenmeyi tercih ederler. Genellikle mevcut düzenin ya yürütücüsü ya da birkaç kutbundan biri oldukları için, derin ve geniş değişimler girişmezler, daha da ötesinde böylesi bir girişimi yapabilecek güçlerin karşısında durarak dengeyi korumaya gayret ederler. Materyal ve manevi güçlerin göreceli olarak karşılaştırıldığı yaklaşımlar çerçevesinde küçük devlet olarak tanımlanan devletler içinse dış politikada kararlı bir şekilde uygulanabilecek stratejiden bahsetmek zordur. Zira bu devletler için uluslararası sistemde genellikle çok kısıtlı manevra alanı vardır. Ayrıca kendisinden materyal güç olarak önde olan devletlerin de nüfuz alanından ayrılmaları görülmesi istinai bir durumdur. Ayrıca bu devletlerin genellikle iç güvenlikler, ekonomileri ve demokrasileri sağlıklı bir yapıda olmadığı için, ihtiyaçları olan veya arzuladıkları güç ve kapasiteyi elde etmek için harcayacakları enerjiyi başarısız bir devlet olmamak için harcamak mecburiyetindedirler.

Dünyanın Soğuk Savaş'ın bitiminin yakınında, bilgi teknolojilerinin, küresel ekonomik ilişkileri durdurulamaz yükselişinin başlangıcında, 21. Yüzyıldan itibaren yükselen orta güçlerin önemi giderek artmıştır. Yükselen orta güçler sadece kendi iç dinamikleriyle sınırlı kalmayıp, global düzeyde de artan bir etkileşime sahiptir. Onlar, müesses nizamın bir parçası olan geleneksel orta güçlerden farklı olarak, finansal, askeri ve politik yetenekleriyle global sisteme etkin bir şekilde katılabilecek kapasiteye ve iç dinamiklere sahip; küresel gündemin meselelerinde etkin bir rolde olmanın yanı sıra, bağımsız bir güç merkezi oluşturabilecek

mekanizmalar geliştirmeye dair bir arzuda; Kendi içlerinde güçlü bağlar ve işbirliği oluşturabilen bu ülkeler, çoklu diplomasi süreçlerini ve ittifakları etkileme kabiliyetini aktif bir şekilde kullanabilen; Batı sisteminin içerisinde bozunmaya sebep olacak stratejilerden çekinmeyen güçleri temsil etmektedir.

21. yüzyılda yükselen orta güçlerin küresel yönetişimdeki artan payı göz önüne alınırsa, bu orta güçlerin artan öneminin uluslararası düzende yeni bir dinamizm yarattığı görülmektedir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler arasında bir köprü işlevi görerek, global yönetişimi hedeflenen zamanın ruhuna uyum sağlayabilen, çoğunlukçu, beklenen sonuçlara götüren bir yapıya kavuşturmaları öngörülebilir.

Yükselen güçlerin stratejik kültürlerinin süreklilik ve değişim arasındaki ilişki, dış politika kararlarında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu, yükselen orta güçlerin, kendi stratejik kültürlerinde değişiklik yapma olasılığının daha yüksek olduğu ve bu değişikliklerin dış politika stratejilerine daha büyük bir etkisinin olabileceği anlamına gelmektedir. Yükselen orta güçler, sadece kaynakları ve kapasiteleriyle değil, aynı zamanda bu tür derinlemesine kültürel ve stratejik analizlerle de anlaşılabilir. Realist teorinin sunduğu "tek boyutlu" açıklamalardan daha karmaşık ve nüanslı bir resim sunarlar. Bu hem teorik hem de pratik açıdan, bu tür devletlerin nasıl anlaşılması ve ele alınması gerektiğine dair daha fazla bilgi sunar.

Türkiye ve Güney Kore gibi yükselen orta güçlerin stratejik kültürleri, dış politika yaklaşımlarını ve stratejilerini anlamak için önemli bir unsurdur. Tarihlerinden ve coğrafyalarından kaynaklanan farklılıklarına rağmen, her iki ülke de globalleşen bir dünyada kendi etkilerini artırmayı ve dış politikalarını dinamik bir şekilde şekillendirmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle, stratejik kültürlerinin süreklilik ve değişim dinamiklerini incelemek, her iki ülkenin uluslararası arenada nasıl bir rol oynayabileceğine dair derinlemesine bir anlayış sağlamaktadır.

Çalışmanın bu bölüme kadar ki kısmında, Türkiye ve Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültür unsurlarını, kavramsallaştırılması, sınıflandırılması, stratejik kültürlerindeki değişimlerin ortaya çıkışı ile iç ve dış politika stratejilerinde nasıl değişimler olduğunu incelenmiştir. Bu bölümde iki orta güç olan Türkiye ve Güney Kore'nin bu yerleşik ve değişen stratejik kültür unsurlarının benzerlik ve farklılıklarını karşılaştırılması yapılacaktır. Bu benzerlikler ve farklılıkların iki orta gücün dış politika stratejilerinde nasıl etki ettiği ve nasıl sonuçlar elde edildiği analiz edilecektir.

4.3.1 Türkiye ve Güney Kore'nin Yerleşik Stratejik Kültür Unsurlarının Karşılaştırılması

Türkiye ve Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültür unsurlarının tespit edilmesinde öncelikle stratejik kültürün potansiyel kaynaklarıyla (Lantis, 2009: 16) eşleşen unsuların arasındaki benzerlik ve farklılıkların analiz edilmesi gerekmektedir. Bu potansiyel kaynakların fiziksel, siyasal ve sosyal/kültürel kavramsallaştırması ile Türkiye' ve Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültür unsurları analiz edildiğinde iki ülkenin yerleşik stratejik kültür unsurları beşer ana başlıkta toplanmıştır. Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültür unsurları, bu bağlamda Kore tarihi ve kültürel kaynakları: krallıklar, Konfüçyusçülük ve Minjok yani Kore milliyetçiliği; Kore Yarımadası'nın jeopolitiği ve jeostratejisi; Kore'nin ikili ilişki kültürü; Kuzey-Güney sorunu ve güvensizlik algısı; son olarak refah ve kalkınma arayışıdır. Türkiye'nin yerleşik stratejik kültür unsurları ise Osmanlı Devleti'nden yeni Cumhuriyete ulaşan İmparatorluk Mirası; Kemalizm ve stratejik kültürün Cumhuriyetçi kaynakları; stratejik kültürü yönlendirici bir güç olarak Türkiye'nin Jeopolitiği; son olarak bir stratejik kültür unsuru olarak Türkiye'nin Batıcılılaşma serüvenidir.

Türkiye ve Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültür unsurları karşılaştırıldığında bu unsurlar arasında genellikle yoğun bir benzerlik olduğu görülmüştür. Bazı kültür unsurları neredeyse tamamen benzerken, bazılarında benzerliklerle birlikte farklılaşmalar görülmüştür. Çok yakın benzerlik olan ilk yerleşik unsurları Türkiye ve Güney Kore'nin tarih, milliyetçilik, din ve halk kültürlerinin benzerlik göstermesidir. Türk milletinin tarihi kaynaklarda iki bin yıl öncesinde kadar giden devletçilik yapısı, milli kültürlerine olan yoğun bağlılığı ve korumacılığı, mitolojik ve halk kültürünü yaşatma çabası diğer milletlere nazaran öne çıkan özelliklerindendir. Türk milleti ordu-millet ve devlet kuran millet olarak kendini konumlandırdığı noktadan hareketle Türkiye'nin güçlü tarihini bir unsur olarak ortaya çıkarmıştır. Aynı şekilde Kore milleti, ilk tarihi kayıtlarını Kore Yarımadası'nda yaklaşık iki bin yıl öncesine ulaşan kaynaklara dayandırarak, kadim bir Kore milleti ve bu milletin kurduğu krallıkların yüceliğinin vurgusunu yapmaktadır. Buna ek olarak dini ve ahlaki felsefi yaklaşımların da kadim bir geçmişe dayandığına dair anlatıların ortaya çıktığı görülmektedir. Türkiye'nin geçmişten bugüne kurucu milletinin yaşadığı Orta Asya'dan Balkanlara kadar uzanan topraklara, özellikle Anadolu'ya yaptığı medeniyetlerin beşiği nitelendirilmesi, devletlerinin bulunduğu topraklardaki bilim ve felsefenin kollektif bir zengin bilgi ve fikir kaynağı ortaya çıkardığı, Osmanlı'ya geçişinden itibaren İslam'ın liderliği konumunda olması bu alıntıların kaynağını oluşturmuştur. Güney Kore'nin ise Konfüçyüsçü din ve felsefenin Kore'nin kendine özgü anlayışıyla yoğrulması sonucunda ortaya çıkan özgün bir Kore düşüncesini ve bu düşüncenin tarih boyunca uzanan

zengin bir düşünce biçimi olduğu yaygın kabulü, kendini diğer uygarlıklardan ayrı konumda bulundurmasına sebebiyet vermiştir. Farklı bir pencere olarak Türkiye'nin ve Güney Kore'nin Altay kültürü bağlamındaki benzerlikleri de ayrıştırıcı bir benzerlik olarak dikkat çekmektedir.

Tüm bu tarihsel, milli, dini ve felsefesi anlatıların sonucunda ortaya çıkan, iki devletin halklarının da kendilerini yaşadıkları bölgeye ve dünyaya göre benzersiz, kadim ve güçlü bir kimliğe sahip oldukları algısıdır. Türkiye ve Güney Kore'nin orta güç davranışlarında bu milli kimliklerinin bir stratejik kültür unsuru oldukları net olarak görülmektedir. Türkiye'nin uluslararası veya ikili herhangi bir meselede alacağı rol, geçmişinden gelen imparatorluk merkezli süper güç kimliği, dünyaya norm getiren dini ve fikirsel dünyası ve ilkesel olarak diğer devletlere göre daha küçük bir aktör olmayı kabul etmemeyi içermektedir. Güney Kore için bu milli kimlik, kendi kültürü, inanışı, düşün dünyası, geleneği ve yaşam tarzıyla yaşama isteğine karşı ortaya çıkabilecek tüm engelleri bertaraf etmek için her zaman hazırda bulunan bir duruşu temsil etmektedir.

İkinci benzerlik, jeopolitik olarak bölgesel ve küresel anlamda güç mücadelesinin yüksek olduğu bir konumda bulunmalarıdır. Buna bağlı olarak güvenlik algılamalarının da benzer bir şekilde tehdit ve risklere karşı geleneksel güvenlik çözümleriyle hayatta kalmak ve toprak bütünlüğünü korumayı önceliklendirmek olduğunu görülmektedir. Türkiye ve Güney Kore'nin belki de en benzer yerleşik stratejik kültür unsurları jeopolitik konumlarıdır. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminden günümüze, Türkiye'nin önemli meselesi jeopolitik konumundan kaynaklanan riskler ve fırsatlara karşı stratejileri inşa etmesi ve uygulayabilmesi olmuştur (Atmaca ve Torun, 2021). Toprakları ve komşuları üzerinde sürekli bir savaşın medyana geldiği, 1. Dünya Savaşı'nın bitimiyle sadece Anadolu'ya sıkışmış olan Türkiye'nin bu stratejilerini inşa ederken coğrafyasının getirdiği gerekenlerini dış politika stratejilerinin en başında konumlandırdığı görülmüştür. Soğuk Savaş döneminde bu jeopolitik riskler ve tehditler artış gösterdiğinde, döneminde en önemli mefhumlardan biri olan jeopolitik, iki kutuplu dünya düzenine ve Türkiye'nin tehdit algılamalarına göndermelerle ortaya çıkarılmış gerçeklere dayanmıştır. Dış politikadaki karar alıcıların geniş plan bakış açılarında Türkiye, çeşitli düşmanlarla çevrili ve komşularından gelen gerçekçi ve abartılı tehditkâr söylem ve eylemlerle karşı karşıya olarak gösterilmektedir. Dışarıdan Sovyetler Birliği'nden kaynaklanan ve komünist yönelimli siyasi grupların içeriden ortaya koyduğu komünist tehdit, ulusal güvenlik devleti bakışının ve stratejik kültürünün güvenlik ayağının ana temalarıdır. Bu stratejik kültürün odak noktası, Türkiye ile komşuları arasında kaçınılmaz olan anlaşmazlıklardır. Bu stratejik

kültüre göre Türkiye, içeriden ve dışarıdan gelebilecek her türlü tehdidi caydırmak için askeri açıdan güçlü ve siyasi açıdan istikrarlı olmalıdır. Nihayetinde bir stratejik kültür unsuru olarak jeopolitik, Türkiye açısından üç etki yaratmıştır. Birincisi, "hukukun üstünlüğünü, demokrasiyi ve ekonomiyi güçlendirmek isteyenlerin tercih ettiği halk ve demokrasi odaklı bir anlayışın aksine, askeri odaklı terimlerle anlaşılan daha güçlü bir devlet" yaratmıştır (Bilgin 2007: 741). İkincisi, Türk elitinin Türkiye'nin uluslararası konumu hakkındaki stratejilerinde, yeni kurulan bir ulus- devletten stratejik olarak önemli bir ülkeye ve uluslararası sistemde ABD'nin güvenilir bir müttefiki olan Türk devleti bakış açısı yerleşik bir hale gelmiştir. Üçüncü ve son olarak iki kutuplu dünyada bir taraf seçmek, önceki stratejilerin önüne geçmiştir. Jeopolitik konumun getirdiği bu geçiş ile diğer tüm siyaset ve strateji teori ve pratikleri, jeopolitik temelli reel politik ve güvenlik öncelikli stratejiye uyması gereken yan parçalar haline gelmiştir.

Güney Kore için jeopolitik ve jeostratejisi, Çin, Japonya ve Rusya gibi büyük güçlerin aralarında sürekli mücadelelerin yaşandığı Asya-Pafisik bölgesinde "balinalar arasında bir karides" olarak kendine has bir şekilde hayatta kalmayı temsil etmektedir. Güney Kore'nin bütün jeostratejisini temsil eden Kore Yarımadası ve etrafının büyük güçler tarafından çevrili olması, daha az manevra alanına ve daha katı bir güvenlik ve jeopolitik stratejik kültürünün oluşmasına sebebiyet vermiştir. Ancak, Morgenthau'nun iddiasının aksine, her zaman olumsuz bir senaryo olarak ortaya çıkmayabilir (Morgenthau, 1994: 165). Zira tarihsel olarak, Çin, Japonya ve Rusya'nın bağlantı noktasında bulunan ve stratejik suyollarına erişimi olan yarımada, yüzyıllardır stratejik olarak yüksek değerli bir bölge olarak üzerinde mücadele edilen bir konumda bulunmuştur. Japonya, 16. yüzyılda Kore'yi işgal ederek Çin'i işgal etmek için bir rota çizmiş; Mançuryalılar 17. yüzyılda Kore'yi Çin'deki Qing meşruiyetini tanımaya zorlamak için işgal etmiş; 19. yüzyılda Çin, Japonya ve Rusya yarımadayı kontrol etmek için iki kez savaşmışlardır. Yine de bir yarımada devleti olmanın realitesi, Türkiye'nin jeopolitik algılamaları gibi hem bir meydan okuma hem de bir fırsat olarak ortaya çıkmıştır. Nihayetinde Güney Kore'nin jeopolitik ve jeostratejik güç artırımı, vazgeçilmezliği ve manevra kabiliyetinin kaynağı da bu jeopolitik olarak merkezi konumda olmasından gelmektedir.

Jeopolitik ve güvenlik bağlamında İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kuzey ve Güney'in bölünmesiyle ortaya çıkan sınır güvenliği sorunu Güney Kore'nin güçlü bir ordu bulunması yerleşik stratejik kültür unsurlarından birisi olmuştur. Kuzey ve Güney arasında konvansiyonel olarak karada ve denizdeki düşük seviye çatışmalar, istihbarat teşkilatlarının operasyonel faaliyetleri ve aralarındaki en önemli güvenlik meselesi olan Kuzey Kore'nin sahip olduğu

nükleer silahlar, Güney Kore'nin her zaman dünyanın en güçlü ordularından birine sahip olmasına ve savunma sanayisini sürekli olarak hem milli hem de ithalat bakımından zengin tutmasına sebebiyet vermiştir. Türkiye için sınır güvenliği ve silahlı kuvvetler yalnızca jeopolitik konumun getirdiği meseleler değildir. Türkiye sınır güvenlik travması olan Sevr Sendromu güvenlik olduğu kadar ideolojik bir meseledir. Türkiye topraklarının bir kısmı üzerinde devlet kurmaya isteyen terör örgütü PKK'nın saldırıları da yalnızca bir terör meselesi değil, ülke içi siyasetten, kimlik meselesine; komşularla ilişkilerden dünya siyasetindeki meselelere kadar her yere temas eden bir mesele olmuştur. Bu noktada iki stratejik kültür unsurunun farklılaştığı görülmektedir.

Türkiye ve Güney Kore'nin kavramsal olarak benzeyen yapı olarak farklılaşan yerleşik stratejik unsurları da mevcuttur. Bunlardan ilki, devletlerarası ilişkilerin stratejisidir. Türkiye'nin yalnızca güvenlik arayışında olmadığı ve bunun ötesine geçtiği Batıcılık algısı, stratejik kültürünün en yerleşik unsurlarından biridir. Zira Türkiye'nin Batı'yla ilişkileri, askeri ve güvenlik odaklı unsurların ötesinde, ekonomik kalkınma, demokrasi ve medeniyetin oluşturduğu bir üçgen etrafında şekillenmiştir. 19. yüzyılın başından itibaren modernleşme amacı güden Osmanlı İmparatorluğu, Batı'nın somut ve soyut kazanımlarını yakalamak istemiştir. Bu süreçte Avrupa kamusal düzenine dahil olmak, Avrupalı olarak temsil görmek bir gaye haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, Türkiye'nin Batı'yla bütünleşme hedefi daha somut bir çerçeve kazanmış, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma ideali öne çıkmıştır. Soğuk Savaş döneminde NATO üyeliği, Türkiye'yi uluslararası alanda Batılı bir aktör olarak konumlandırmış, fakat demokrasi ve medeniyet yönünden eksikliklerini gideremeyiştir. 1963 Ankara Anlaşması ise, Türkiye'yi Avrupa ile daha entegre bir hale getirme fırsatı sunmuş, ekonomik ve siyasi dönüşümü hızlandırmıştır. Ancak, bu Batıcılık serüveni zaman zaman krizlere tabi tutulmuş, özellikle demokrasi ve hukuk devleti kavramları üzerinden Batı ile gerilimler yaşanmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'nin Batıcılık serüveni, sadece ekonomik ve stratejik kazanımlar değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel dinamiklerle de şekillenmiş bir tarihsel süreci temsil etmektedir.

Yerleşik Stratejik Kültür Unsurları	Türkiye	Güney Kore	Benzerlikler	Farklılıklar
Milli Kimlik	Türk Milliyetçiliği Ve İmparatorluk Mirası	Kore Milliyetçiliği, Konfüçyusçuluk	Benzersiz, Kadim Geçmişe Dayanan Milli Kimlik	Farklı Kültürlerle Etkileşim vs. Münzevi Krallık
Jeopolitik ve Güvenlik	Coğrafi Determinizm	Balinalar Arasındaki Karides	Jeopolitik Konumundan Kaynaklanan Risk ve Tehditlere Gelenseksel Güvenlik Yaklaşımı	Yarımada ile Sınırlı Jeopolitik vs. Reaktif-Proaktif Jeopolitik
Uluslararası Sistem ve Dış İlişkiler	Nato, AB ve Komşularla İlişkiler, Batıcılık, Çok-taraflılık	Haraçgüzar Sistemin Aktörü	Uzun Soluklu Stratejik İttifak Arayışı	Çok Amaçlı vs. Tek Amaçlı
Politik Ekonomi	Krizlerin Gölgesinde Kalkınma	Beş Yıllık Kalkınma Planları Ve Chaeboller	Liberal Ekonomik Düzenin Aktörleri	Ekonomik Sorunlarla Mücdaele vs. Merkezi Bir Ekonomik Strateji
İdeoloji	Atatürkçülük	İdeolojisiz ABD Destekli Askeri Yönetimler	İdeolojik Yapılanmalar	Kemalizm'in Türkiye Üzerindeki Derin Etkisi; Güney Kore'nin Amerikan Etkisinde

Tablo 3: Türkiye ve Güney Kore'nin Yerleşik Stratejik Kültürlerinin Karşılaştırılması

Ancak Güney Kore açısından büyük güçlerle kurduğu ikili ilişkiler daha sistematik bir yapıdadır. 6. Yüzyıldan itibaren Çin hanedanlarıyla oluşturduğu Haraçgüzar ilişki ile bir taraftan Kore'nin kendi kültürel ve yasal otonomisini korumasına imkan tanırken, diğer taraftan dış tehditlere karşı bir tür koruma sağlamıştır. 19. yüzyılda Çin'deki Hanedanlığın zayıflaması ile birlikte bu model, Japonya'ya doğru kaymıştır. Ancak Japonya ile olan ilişkiler, 1910 ilhakı ve İkinci Dünya Savaşı dönemi işgali gibi zorlu dönemlerle gölgelenmiştir. 1945 yılından sonra ABD'nin yarımada üzerindeki stratejik çıkarları, Kore ile ABD arasında modern anlamda bir Haraçgüzar sistemin temellerini atmıştır. Bu, özellikle Kore Savaşı sırasında ve sonrasında ABD'nin askeri ve ekonomik destek sağlamasıyla daha da perçinlenmiştir. Kore'nin ABD ile olan bu ilişkisi daha önceki bölümde de ifade edildiği gibi, yapılan bir araştırmada Amerikan haraçgüzar sistemde Birleşik Krallık ve Avustralya gibi ülkelerle en yoğun ilişki olarak vurgulanmıştır. Güney Kore ve ABD'nin bu yoğun ilişkisi, onun büyük güçlerle ikili ilişki

stratejik kültürünün hiyerarşik olduğunu, güvenlik ve otonomi elde etme amacıyla kurulduğunu göstermektedir. Bu bakımdan Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinin stratejik kültürüyle temel olarak ayrılmaktadır.

Türkiye ve Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültürlerinden birbirinden fazlasıyla ayrışan iki stratejik kültür unsuru vardır. Bunlardan ilki, siyasi ideolojilerin dış politikaya olan etkisidir. Kemalizm ve Cumhuriyet prensiplerine bağlılık, bağımsızlık ve Altı Ok, Türkiye'nin stratejik kültürüne derinlemesine ve kalıcı bir şekilde etki etmiştir. Bu prensipler, stratejik kültürün şekillendirilmesinde sadece yasal ve idari bir çerçeve sunmakla kalmamış, aynı zamanda devletin dış politika ve güvenlik politikalarının temelini oluşturmuştur. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" anlayışı, Kemalizmin stratejik kültüre kazandırdığı bir başka unsur olup, bu ilke, dış politika kararlarında temkinli ve barışçıl bir yaklaşımı ifade eder. Kemalist stratejik kültür, Türkiye'nin büyük güçler arasında sıkışıp kalmaması için bir yön gösterici olarak işlev görmüş, bunu İkinci Dünya Savaşı sırasında İnönü'nün tarafsızlık politikasıyla da görmüşüzdür. Bu tarafsızlık, Altı Ok prensipleri doğrultusunda, devletin bağımsızlığını koruma ve iç işlerine daha fazla odaklanabilme fırsatı vermiştir. Atatürk ve İnönü'nün liderliklerinde, stratejik kültür, Türkiye'nin sadece güvenlik politikalarını değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı, ekonomiyi ve hukuk sistemini de şekillendirmiştir. Sonuç olarak, Kemalizm ve Altı Ok, Türkiye'nin stratejik kültürüne multidisipliner bir yapı kazandırmış ve bu kültür, Türkiye'nin karar alma mekanizmalarından dış politikasına, güvenlik anlayışından sosyo-ekonomik yapıya kadar geniş bir yelpazede etkisini göstermiştir. Bu etki, Türkiye'nin modern tarihindeki dönüşümü anlamak ve mevcut politik ve stratejik duruşunu değerlendirmek için kritik öneme sahiptir. Ancak Güney Kore açısından böylesi bir ideolojik yapılanmadan söz edilememektedir. Daha önceki bölümlerde de vurgulandığı gibi, Güney Kore'de ABD'nin siyasi idarede söz sahibi olması ve buna ek olarak yıllar boyunca ABD destekli askeri yönetimlerin diktatörlükle yönetilmesi ve sivil devlet başkanının neredeyse 1980'lerin sonunda ilk kez seçilmesi, Güney Kore'nin iç siyasetini şekillendiren ve dış politikasına yön veren bir stratejik kültür unsuru olabilecek ideolojinin varlığına engel olmuştur. Daha da ötesinde, Güney Koreli devlet başkanları ve kabine üyeleri neredeyse ABD ile olan iyi ilişkileriyle sınıflandırılabilecek kadar belli bir siyasi çizgiden uzak olarak konumlanmıştır. Bu noktada Kemalizm bir ideoloji olarak Türkiye'nin stratejik kültüründe yerleşirken, Güney Kore'nin ABD merkezli standart bir uydu devleti konumunda olduğu görülmüştür.

Türkiye ve Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültürlerinden birbirinden ayrışan bir diğer stratejik kültür unsuru, politik ekonomik stratejiler ve bunları dış politikadaki yansımalarıdır.

Güney Kore'nin ekonomik tarihindeki metamorfoz, fakirlikten zenginliğe muhteşem bir geçiş öyküsüdür. 1960'larda başladığı düşük gelir seviyelerinden, günümüzde dünyanın en gelişmiş ekonomileri arasına girmesi, birçok faktörün bir araya gelmesiyle mümkün olmuştur. Bu dönüşüm, merkezi ekonomik planlama, kültürel uyum ve stratejik sektörel politikaların birleşimiyle sağlanmıştır. Ekonomik politikaların tasarım ve koordinasyonu için oluşturulan merkezi bir yapı olan Ekonomik Planlama Kurulu, beş yıllık kalkınma planları ile bu sürecin mimarlarından biri olmuştur. Kültürel faktörler, özellikle Konfüçyüsçülük, ekonomik politikalar ve toplumsal değerler arasında bir sinerji yaratmıştır. Bu kültürel uyum, ülkenin "güdümlü kapitalizm" modelini benimsemesini ve ihracata dayalı bir ekonomik yapının oluşturulmasını kolaylaştırmıştır.

Devletin 1970'lerde benimsediği müdahaleci sanayi politikaları, belirli endüstrileri ve büyük firmaları destekleyerek ekonomik yapıyı daha da güçlendirmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan Chaebol kavramı, yani büyük aile şirketleri, ekonomik büyüme sürecinin katalizörlerinden biri olmuştur.Kalkınma stratejileri sadece ekonomik alanda değil, teknoloji ve eğitim gibi diğer kritik alanlarda da uygulanmıştır. OECD üyeliği ve yıllık ortalama %7,3'lük büyüme oranı, bu başarıyı somutlaştıran önemli göstergelerdir. Güney Kore'nin fakirlikten refaha olan bu dönüşümü, merkezi bir planlama, kültürel uyum ve stratejik politika yapma süreçlerinin etkileşimi ile mümkün olmuştur. Bu kadar değişkenin başarıyla uygulanmasının altında refah ve kalkınma arayışının bir stratejik kültür olarak yerleşmiş olması yatmaktadır. Ancak Türkiye'de böyle bir strateji, plan, kültürel uyumun dikkate alınması söz konusu olmamıştır. Türkiye için ekonomik kalkınma, iç siyasetteki ideolojik mücadelenin ve çevreleyici güvenlik stratejilerinin yan unsuru olarak kalmıştır. Bu durum devletin ekonomi politikalarını planlaması ve yönetmesini zorlaştırmıştır. Türkiye bu sebeple uzun süre istikrarlı büyümesine rağmen sürekli bir şekilde ekonomik krizlerle mücadele etmiştir.

4.3.2 Türkiye ve Güney Kore'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurlarının Karşılaştırılması

Teorik çerçevede de belirtildiği gibi stratejik kültür, değişime genellikle direnç gösterir çünkü bu unsurlar genellikle geniş bir toplum veya siyasi elit tarafından benimsenir. Alternatif fikirlerin az olması, mevcut stratejik kültürün kolayca değişmemesine yol açar. Stratejik kültür, tarihsel ve politik olaylarla şekillenmiş "kollektif bir mülk" olarak yerleştiği için bireysel değişimlere genellikle kapalıdır. Ayrıca, bir stratejik kültürün dil ve kavramları tekrarlandıkça, bu dil değişimin önünde bir engel oluşturur. Bu bağlamda değişim için önemli şekillendirici

anlar, tarihi olaylar, normatif değişimler ve paradigmanın dönüşümü gerekmektedir.

Güney Kore ve Türkiye'nin yerleşik stratejik kültür unsurları, uluslararası ilişkilerdeki değişen dinamiklere uyum sağlama, dışsal şoklara karşı tepki verme ve iç politikanın siyasal ve stratejik kültürünün çerçevesinde evrilmiştir. Bu evrimin en önemli değişkenlerinden birisi de, orta güç statüleri ve bunlardaki değişimlerdir. 2000'li yıllarda sistemik değişimlerin etkisi altında Yükselen Orta güç olarak kabul edilen Türkiye ve Güney Kore, dış politika stratejilerini etkileyen stratejik kültürel unsurlarda daha esnek ve değişime açık olma eğilimindedir. Orta güçlerin çok kutuplu uluslararası sistem içinde daha fazla manevra kabiliyetine sahip olmaları ve genellikle büyük güçlerin ideolojik veya stratejik kutuplaşmasına tam anlamıyla dahil olmamaları, köprü rolleri, bu esnekliği mümkün kılmaktadır. Ayrıca, Türkiye ve Güney Kore gibi orta güçler, yerel ve bölgesel güvenlik dinamiklerinin yanı sıra küresel normlar ve etkileşimler aracılığıyla stratejik kültürlerini daha hızlı yeniden değerlendirebilirler. Bu bağlamda, orta güç statüsü, hem Türkiye hem de Güney Kore için stratejik kültür unsurlarının adaptasyonunu ve evrimini kolaylaştıran bir etmen olarak işlev görür. Diğer bir deyişle, yükselen orta güç statüsü sadece Batılı normların ve düzen anlayışının takip edilmesini değil, niş alanlarda etkili olmak kaydıyla bölgesel ve küresel kurum ve normlarda etkili olma fırsatlarını da içerir. Ancak, bu yükselen orta güç tanımındaki esneklik, yerleşik stratejik kültürel unsurların hızlı bir şekilde değiştirilebileceği anlamına gelmez; fakat, bu tür bir değişiklik ihtimali, büyük güçlere kıyasla daha yüksektir.

Bu bağlamda Türkiye ve Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültürlerinde, yukarıda sayılan bağımlı ve bağımsız değişkenler kapsamında, analiz çerçeveleri ve stratejik kültürlerinin potansiyel kaynaklarının birleşimiyle süreklilikler ve değişimler görülmektedir. Bu süreklilik ve değişimlerin karşılaştırılması ve iki ülkenin dış politikasında etkileriyle analiz etmek, bu çalışmanın hedefine ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Bu bölümde yerleşik stratejik unsurların karşılaştırılmasından ziyade, iki ülkenin kendi yerleşik stratejik kültürlerinin nasıl bir değişim geçirdiği ve nasıl evrildiği analiz edilecektir.

4.3.3. Güney Kore'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurları

2001 sonrası Güney Kore'nin stratejik kültür unsurlarındaki değişiminden ilki, Kuzey-Güney sorunu ve güvensizlik algısı etrafında önemli bir dönüşüm yaşamıştır. Güney Kore, birleşme ve güven ekseni çerçevesinde politika amaçlarını yeniden şekillendirmiştir. Güney Kore'nin stratejik kültürel çerçevesi, yarımadanın bölünmüşlüğü ve Kuzey Kore'nin nükleer kabiliyetleri etrafında yoğunlaşmıştır. Ancak, Günışığı Politikası ile birlikte, bu kültürde kayda değer bir

değişim gözlemlenmiştir. Bu politika, ilk olarak Korelerarası ilişkileri ekonomik ve kültürel bağlar üzerinden normalleştirmeyi ve dolaylı yoldan Kuzey Kore'nin dönüşümüne katkı sağlamayı amaçlamıştır. Fakat bu yaklaşımın başarısızlığı, çeşitli boyutlarda kendini göstermiştir. Yaklaşık on yıl boyunca karşılıklı açık üzerinden devam eden Günışığı politikası, yeni hükümetle birlikte diplomatik yakınlaşmanın eskiye dönmesiyle sona ermiştir. Bu stratejik kültür değişiminin başarısızlığının altında üç sebep yatmaktadır. Birincisi Güney Kore'nin ideolojik bir zafer peşinde olduğu ve Kuzey'in siyasi ve ekonomik yapısını dönüştürme beklentisi gerçekleşmemiştir. Bu, esasında, Güney'in temel hedefi olan yeniden birleşmeye yönelik büyük bir engel teşkil etmektedir. İkincisi, Kuzey Kore'nin nükleer silah kapasitesi, Güney Kore'nin güvenlik endişelerini derinleştirmiştir ve bu da politikanın başarısını gölgelendirmiştir. Her ne kadar Kuzey bu silahları devletin varlığını korumak için geliştirdiğini iddia etse de, bu, Güney için kabul edilemez bir risk unsurudur. Üçüncüsü Günışığı Politikası'nın Korelerarası ekonomik ve kültürel etkileşimi teşvik etmesine rağmen, bu bağlar sınırdaki askeri gerilimi ya da Kuzey'in nükleer programını durduracak bir etki yaratmamıştır.

Güney Kore'nin uzun yıllardır güç kapasitesini artırmasını hedeflediğini, bu minvalde bizatihi orta güç davranışı olarak stratejik kültürü oluşturduğu görülmektedir. geçmiş stratejilerini gözden geçirerek uluslararası sistemdeki konumunu güçlendirmeye çalışmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişi ve bilgi çağının yükselişi, Güney Kore'nin dış politika doktrininde bir dönüşüme işaret etmektedir. Özellikle, evrensel değerlerin tanıtımına ve küresel sorunların ele alınmasına daha fazla vurgu yapmaktadır. Bu yeniden konumlandırma, "güçlü olmak için hayatta kalmak" mottosunu yumuşak güç unsurları ile zenginleştirmektedir. Bu da, dış politikanın özü haline gelmiş bir perspektif yaratmıştır. 2010 Seul G-20 Zirvesi'nde ev sahibi olma fırsatı, Güney Kore'nin uluslararası arenada "orta güç" olarak etkisini artırmada dönüm noktası olmuştur. Seul Kalkınma Mutabakatı, Washington Uzlaşmasına alternatif, daha ülkeye özgü bir ekonomi politikasını temsil etmekte ve Güney Kore'nin gelişmekte olan ülkeler için IMF reformlarına liderlik yapabileceğini göstermektedir. Bu durum, Güney Kore'nin demokratik ve ekonomik başarısıyla da güçlenmektedir. Güney Kore, Asya ve Batı arasında bir köprü oluştururken, Batılı olmayan bir ülkenin de gelişen ve işbirlikçi bir demokrasi olabileceğini kanıtlamıştır. Ayrıca, Güney Kore'nin bölgesel güvenlik yapılarında, özellikle ASEAN kapsamında Doğu Asya Zirvesi, ASEAN+3 (APT) ve ASEAN Bölgesel Forumu gibi mekanizmalar aracılığıyla daha aktif bir rol üstlenmesi, yeni stratejik kültürünün bir parçasıdır. Son olarak, Güney Kore'nin MİKTA grubu içindeki aktivizmi, orta güçler arası işbirliği ve etkileşimi teşvik etme amacı taşımaktadır. Bu, Güney Kore'nin çok yönlü bir küresel düzen içinde daha sorumlu bir rol

oynamayı hedeflediğinin bir göstergesidir. MİKTA'nın varlığı, küresel yönetişimin artan önemi bağlamında, Güney Kore'nin stratejik kültüründe gözlemlediğimiz bu dönüşümü tamamlayıcı bir unsurdur. Dolayısıyla, Güney Kore'nin stratejik kültürü, eski yaklaşımları yeniden değerlendiren ve uluslararası sorumluluklarını artıran bir evrim göstermektedir.

Ekonomik olarak, Güney Kore, Han Nehri mucizesini sürdürme hedefiyle değişen ekonomi stratejilerine odaklanmıştır. Bu dönemdeki stratejik kültür unsurundaki en büyük değişim, sivil yönetimlerin tek seferliğine iktidara gelerek genellikle kendi dönemi içerisinde ekonomi stratejileri üretmesi olarak meydana gelmiştir. Güney Kore'nin ekonomik tarihini ele alındığında, bir yandan Han Nehri Mucizesi'ni sürdürebilmek için yapılan inovasyonlar ve politikalar, diğer yandan bu sürecin yeni döneme uyum sağlayabilmesi için gereken stratejik kültürel değişiklikler göze çarpmaktadır. 2000'lerin başında ekonomik krizden çıkma amacı güden Güney Kore, sonrasında daha uzun vadeli hedeflere yönelik stratejik hamleler yapmayı sürdürebilmiştir. Bu süreçte, özellikle Başkan Roh ve Başkan Lee Myung-bak'ın yönetimlerinin yer aldığı dönemlerde, sosyal refah ve bürokratik reformlar konusunda ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Örneğin, Roh'un tüketimi artırma politikaları, ekonomide kısa vadeli büyüme sağlasa da, uzun vadede yabancı yatırımın kaçmasına neden olmuştur. Lee Myung-bak dönemi ise, CEO kimliğiyle yarattığı güven sayesinde, seçmen nezdinde büyük umutlar yaratmış; ancak küresel ekonomik kriz ve politik engellemeler nedeniyle bu umutları tam anlamıyla yerine getirememiştir. Başkan Park Guen-hye'nin "Yaratıcı Ekonomi Modeli" ve Başkan Moon'un "Kore Yeni Düzeni (KND)" gibi yeni stratejik hamleler, ülkenin ekonomik dönüşümüne dair çok konuşulsa da, bu planların hayata geçirilmesinde çeşitli engellemeler yaşanmıştır. Moon'un döneminde özellikle Yeşil Yeni Düzen, yani enerji odaklı kalkınma planlarına ayrılan büyük bütçeler, çevresel sürdürülebilirlikle ekonomik büyümeyi bir araya getirmeyi hedeflemektedir. Bu süreçte, Güney Kore'nin resmi kalkınma yardımları da önemli bir rol oynamaktadır.

Güney Kore, ODA'yi sadece "donör" olmanın ötesinde, bölgesel güvenlik ve ekonomik işbirliğini artırmak için bir enstrüman olarak kullanmaktadır. Genellikle Asya ülkelerine odaklanan bu yardımlar, Kore'nin hem bölgesel hem de global etkinliğini artırmaktadır. Sonuç olarak, Güney Kore'nin ekonomik stratejileri ve değişen stratejik kültürü, ülkenin küresel ekonomide daha güçlü bir konuma gelmesi için bir dizi yenilikçi ve esnek hamleler barındırmaktadır. Ancak bu hamlelerin başarılı olabilmesi için, siyasi istikrar, bürokratik esneklik ve halkın desteği gibi faktörlerin uyum içinde olması gerekmektedir. Ayrıca, uluslararası ittifaklar, ihtilaflar ve otonomi konularında yeni yaklaşımlar geliştirerek dış politikasını şekillendirmiştir. Güney Kore'nin stratejik kültürel ve dış politika vizyonu, ulusal

kimliğin yanı sıra, çok kutuplu bir dünya düzenine uyum sağlama gereğini yansıtmaktadır. Stratejik kültüründe kökleri antik haraçgüzar sistemine kadar uzanan bir özerklik anlayışı ile, ülke giderek Çin ve Amerika Birleşik Devletleri arasında bir tercih yapmaktan kaçınan bir duruş sergilemektedir. Bu duruş, savaş zamanı Operasyon Kontrolü (OPCON), Terminal Yüksek İrtifa Hava Savunması (THAAD), ve Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) gibi konulara yansımaktadır.

Özellikle OPCON'un dönüşümü, Amerika ile ittifak ilişkisinde bir dengelemeyi ve bağımsızlığı temsil etmektedir. OPCON'un Güney Kore'ye transferi, Seul'un kendi güvenliği üzerinde daha fazla söz sahibi olma isteğini göstermektedir. Ancak bu, Amerikan askeri destek ve kabiliyetlerinin devam eden önemini göz ardı etmemektedir. THAAD konusunda ise, Güney Kore'nin güvenlik kabiliyetleri yalnızca askeri anlamda değil, aynı zamanda diplomasi ve iç politika bağlamında da değerlendirilmektedir. THAAD'ın yerelleştirilmesi, Seul'un jeopolitik etkileri ve ulusal kimlik konusundaki kaygıları ile birleşmiş bir duruş sergilemesine neden olmaktadır. AIIB ile ilgili olarak, Güney Kore'nin Çin ile olan karmaşık ilişkisini ve Amerika ile olan ittifakını aynı anda dengelemek istemesi, bankanın üyeliğini tartışmalı bir konu haline getirmiştir. Burada Güney Kore'nin, bölgesel güç dinamiklerini ve kendi ekonomik çıkarlarını özenle tartması gerekmektedir. Bu üç "mızrak" konusunda Güney Kore'nin dikkat çeken stratejisi, stratejik esnekliği ve manevra kabiliyetini koruyarak, yükselen ve mevcut güçler arasındaki potansiyel çatışmalardan en iyi şekilde yararlanmaktır. Aynı zamanda, Güney Kore, Çin ve Amerika arasındaki rekabete kendi çıkarları için bir araç olarak bakmaktan kaçınmaktadır. Bu karmaşık dinamikler, Güney Kore'nin Çin ve Amerika ile ilişkilerinde stratejik bir denge oluşturma gayretlerinin bir yansımasıdır; kendi bağımsız dış politikasını geliştirmek, ancak aynı zamanda kritik ittifakları zedelememektir.

Stratejik Kültür Unsurları	Yerleşik Stratejik Kültür Unsurları	Değişen Stratejik Kültür	Değişim
Milli Kimlik	Kore Milliyetçiliği, Konfüçyusçuluk	Kore Kültürünün Korunması	Milli kimlik üzerine herhangi bir stratejik kültür değişimi olmamıştır.
Jeopolitik ve Güvenlik	Kuzey - Güney Sorunu / Balinalar Arasındaki Karides	Yeniden Birleşme/ Güçlü Ordu	Kuzey ve Güney arasındaki birleşme ihtimali üzerine büyük politikalar üretirken, ordusunu modernize ve güçlü tutacak savunma sanayii yatırımlarına devam etti.
Uluslararası Sistem ve Dış İlişkiler	Haraçgüzar Sistemin Aktörü	Çok Taraflı İlişkiler	Bir ülkeyle yapılan hiyerarşik ilişkiler yerine orta güç diplomasisi ve yeni ilişkilerle çeşitlendirme yapılmıştır.
Politik Ekonomi	Beş Yıllık Kalkınma Planları Ve Chaeboller	Başkanlık Dönemlerine Göre Politik Ekonomi	Asya Krizi'nden sonra her Başkan kendi dönemi içinde uygulayabileceği ekonomi stratejileri yürüttü.
İdeoloji	İdeolojisiz ABD Destekli Askeri Yönetimler	İdeolojik Kırılma Yok	Sivil hükümetler, temel ideolojiler dışında özgün bir ideoloji ortaya koymamışlardır

Tablo 4: Güney Kore'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurları

4.3.4. Türkiye'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurları

Türkiye'nin değişen stratejik kültüründe en ön plana çıkan unsurlardan biri ise Osmanlıcılık düşüncesinin yeniden canlandırılması olarak dikkat çekmektedir. İmparatorluk Mirası'nın Yeni İnşası başlığı altında, Türkiye, geçmişin mirasını modern bir uluslararası rolle birleştirme çabası içindedir. Türkiye'nin dış politikası son yıllarda oldukça dinamik ve politika yapıcıların ifadsiyle "proaktif" bir hal almıştır, ve bu bağlamda "Yeni Osmanlıcılık" düşüncesinin ve İmparatorluk Mirası'nın etkileri üzerinde durmak önemlidir. Türkiye'nin stratejik kültüründe yaşanan bu yeni-Osmanlıcı kültürel değişimler, AK Parti'nin yönetiminde belirgin bir şekilde

hissedilmektedir. Parti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelen kültürel ve tarihsel değerlere bir önceki bölümde örneklerle tartışıldığı üzere, sıkça referans vermektedir.. Bu, yalnızca tarihsel ve sembolik bağlamlarda değil, aynı zamanda dış politika yaklaşım ve uygulamalarında da etkili olmaktadır. Bunun en temel göstergelerinden birisini "gönül coğrafyası" söylemlerinde vu uygulamalarında görmek mümkündür. Türkiye'nin dış politikasında görülen bu tarihsel mirasın yeniden inşası, üç temel sütun etrafında şekillenmektedir.

Birinci sütun, AK Parti'nin ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tarihi olaylar ve sembolizm üzerinden Osmanlı İmparatorluğu'na olan vurgularında net olarak gözlemlenmektedir. İkinci sütun, Türkiye'nin çok-taraflı bölgesel girişimlerini genişletmeye yöneliktir. Suriye, Libya ve diğer bölgelerde Türkiye'nin daha aktif ve bazı zamanlarda müdahaleci bir dış politika izlemesi, Yeni Osmanlıcılık düşüncesiyle paralel bir şekilde gelişmektedir. Ak Parti döneminde Türkiye, bölgesel konulara müdahalede bulunarak, bu yeni-Osmanlıcılık söylemine stratejik meşruiyet alanı oluşturmaktadır. Üçüncü sütun, Türkiye'nin global aktör olarak otonom bir konum ve güç arayışını ifade etmektedir. Bu, özellikle 2009 Davos süreci ve sonrasında, Türkiye'nin uluslararası arenada kendisine yeni bir yükselen güç imajı çizmeyi ve bu süreçte dış müdahalelere karşı direnç göstererek, eski imparatorluk coğrafyasında etkinliğini artırmayı ve yeni ittifaklar kurmayı hedeflemiştir. Yeni Osmanlıcılık düşüncesi, bu stratejik kültürün inşasında ve uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Türk Dış Politikası, alansal güvenlik algılamalarını oluşturan stratejik kültürü, özellikle 2001 öncesi, Türkiye'nin askeri gücü Somali ve Yugoslavya gibi uluslararası müdahalelerde yer alırken, 2000'lerin başından itibaren kendi bölgesinde, özellikle PKK'ya karşı sınır ötesi operasyonlarla daha aktif hale gelmiştir. Bu durum, Türkiye'nin stratejik kültürü ve alansal güvenlik pratiklerinde belirgin bir dönüşüme işaret etmektedir. Özellikle 2014 yılından itibaren PKK'nın Sincar bölgesinde konumlanması, Türkiye'nin askeri stratejisini, hava saldırıları ve özellikle insansız hava araçları üzerinden yeniden şekillenmeye zorlamıştır. Türkiye, Suriye'nin kuzeyindeki operasyonlarını ise Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtı ile sürdürmüştür. Bu operasyonlar, Türkiye'nin yeni alansal güvenlik anlayışının ve stratejik derinlik kavramının bir parçası olarak kabul edilebilir. Bu harekatlarla terör örgütlerinin sınır bölgelerinden uzaklaştırılması ve bölgede güvenli bir alan oluşturulması hedeflenmiştir. Türkiye bu sayede, sınır güvenliğini sağlamanın yanı sıra, bölgesel dengeler üzerinde de etkili olmayı amaçlamıştır. Doğu Akdeniz'de ise, Türkiye'nin Libya ile yaptığı deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşması, Türkiye'nin bölgesel enerji politikalarında ve deniz yetki alanlarında

yürüttüğü stratejik derinlik anlayışının bir parçası olarak görülmektedir. Türkiye'nin Libya'da gösterdiği aktif politika, aynı zamanda Türkiye'nin deniz yetki alanları ve enerji kaynakları konusunda da uluslararası hukuka uygun adımlar atmasını sağlamıştır.

Son olarak, Türkiye'nin savunma sanayii ve askeri operasyonlarındaki bu dönüşümler, 2000'lerin başından itibaren ülkenin savunma sanayiinde gösterdiği büyüme ve yatırımlarla paralellik göstermektedir. Özellikle Türk Silahlı Kuvvetleri'ni Güçlendirme Vakfı'na bağlı ASELSAN, ROKETSAN, HAVELSAN, TUSAŞ gibi şirketlerin ve Ar-Ge firmalarının katkılarıyla, Türkiye savunma teknolojileri konusunda kritik bir öz-yeterlilik seviyesine ulaşmıştır. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası arenada daha bağımsız ve etkin bir rol oynamasına olanak sağlayacağı dile getirilmektedir (TCCB, 2023). Türkiye'nin son dönemdeki alansal güvenlik stratejileri, savunma sanayii ve askeri operasyonlarının dönüşümü, ülkenin dış politika anlayışında ve bölgesel faaliyetlerinde önemli değişimler getirmiştir. Türkiye, askeri gücünü ve savunma kapasitesini artırmak için kritik yatırımlar yaparken, bölgesel ve uluslararası dengeleri gözeterek, stratejik derinlik ve alansal güvenlik anlayışını yeniden şekillendirmektedir.

2001 sonrası Türkiye'nin uluslararası sahnede daha net bir konumlandırma ve strateji sergileme kapasitesi göstermektedir. Özellikle "Komşularla Sıfır Sorun" anlayışı, Türkiye'nin bölgesel politikalarında güvenlik, ekonomik iş birliği ve kültürel yakınlaşmayı vurgulayan kapsamlı bir yaklaşım olmuştur. Bu çerçevede, Türkiye'nin Ermenistan ve Yunanistan ile yürüttüğü diplomatik ilişkiler, özellikle 2004 yılındaki Türk Başbakan'ın Yunanistan ziyareti gibi dönüm noktaları oluşturmuştur. Bir başka nokta olarak bölgesel güç yaklaşımı Türkiye'nin Orta Doğu ve Balkanlar'la tarihi ve kültürel bağlarını güçlendirmesi, Yeni Osmanlıcılık gibi fikirlerle de harmanlanmıştır. Bu odaklanma, İslam İşbirliği Teşkilatı ve Türkiye-Sırbistan-Bosna-Hersek üçlü danışma mekanizması gibi diplomatik enstrümanlarla desteklenmiştir.

Küresel Yönetişim Aktivizmi çerçevesinde, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler ve NATO gibi uluslararası kurumlarla ilişkileri derinleşmiştir. Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi'nde geçici üye olması ve Medeniyetler İttifakı'nın kurulması, uluslararası istikrarı tehdit eden kutuplaşmalara karşı koyma amacı güden çeşitli politikaların bir parçasıdır. Aynı şekilde, NATO içerisinde Danimarka, Finlandiya ve İsveç gibi ülkelerle yürüttüğü diplomatik ilişkiler, Türkiye'nin ittifak içindeki rolünü ve stratejik yoğunluğunu belirleyici bir şekilde değiştirmiştir. Buna ek olarak Atom Enerji Kurumu'nun İran'ın nükleer çalışmaları ile ilgili Türkiye'yi arabulucu rolünde talep etmesi önemli bir kilometre taşını oluşturmuştur. 2016'dan itibaren

Türkiye, Suriye konusunda Astana Süreci gibi yeni mekanizmalar oluşturmuş ve ABD dışı bir Suriye çözüm sistemine kurmuştur. Ayrıca İkinci Karabağ Savaşı sırasında da diplomatik etkinliğini artırmıştır. Bu durum, Türkiye'nin değişen orta güç stratejisinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Türkiye küresel aktivizmini, 2015 Antalya Zirvesi'nde gündem belirleyici ve W-20 ve Y-20 gibi ilk kez yapılan çalışmalarla G-20'ni mevcut politik ekonomik yapısını küresel sorunlarla mücadele edebilecek bir yapıya dönüştürme stratejisi olarak görülmektedir. 2000'li yılların başından itibaren Türkiye'nin dış politika stratejilerinde gözlemlenen bu evrim, ülkenin orta güç olma yolunda attığı stratejik ve taktiksel adımlarla kendini göstermektedir. Türkiye'nin değişen stratejik kültüründe en önemli yeri, orta güç davranışı olarak ortaya çıkardığı dış politika repertuarı oluşturmuştur.

Türkiye'nin 2000'li yıllarda dış politikasında ekonomik unsurların öne çıktığı gözlenmektedir. Bu tarihsel dönem boyunca AKP hükümeti, Türkiye'nin ekonomik altyapısını güçlendirecek çok temel reformlar ve kalkınma politikaları uygulamıştır. Özellikle 2002-2008 arasında bankacılık sektöründeki reformlar, özelleştirmeler ve uluslararası finans kuruluşları ile yürütülen müzakereler, Türkiye'nin uluslararası ekonomik sahnede kendine sağlam bir yer bulmasına önayak olmuştur. Bu dönemde uygulanan makroekonomik istikrar politikaları ve dış yatırım teşvikleri, ülkenin ekonomik büyümesine ciddi katkı sağlamıştır. Özellikle, 2004-2005 yıllarında ivme kazandırılan ve bir çok fasıl açılan AB Reformları'nın etkileri de önem arz etmiştir. Ancak 2008-2016 dönemi, global ekonomik krizin etkileri ve iç politik dengesizliklerle gölgelenmiş, fakat hükümet bu dönemde de özelleştirmelere ve yapısal reformlara devam etmiştir. Özellikle 2011 yılında tarihinin en yüksek büyüme oranına ulaşması ve cari açığın kapanması bu dönemin olumlu yönlerini temsil etmektedir. Ancak, bu sürecin getirdiği ekonomik büyüme, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinde bir ikilem yaratmıştır. Özellikle Gezi Parkı olayları ve FETÖ yapılanması gibi iç ve dış politik faktörler, Türkiye'nin Batı'dan uzaklaşmasına ve alternatif ekonomik yollar aramasına yol açmıştır.

Stratejik Kültür Unsurları	Yerleşik Stratejik Kültür Unsurları	Değişen Stratejik Kültür	Değişim
Milli Kimlik	Türk Milliyetçiliği Ve İmparatorluk Mirası	Yeni Osmanlıcılık	Türkiye'nin milli kimlik anlayışı Osmanlıcılık ve tarihsel mirası entegre etmeye başladı.
Jeopolitik ve Güvenlik	Coğrafi Determinizm	Alansal Güvenlik Stratejilerinin Değişimi	Türkiye'nin jeopolitik ve güvenlik anlayışı daha aktif ve müdahaleci bir hal aldı.
İkili İlişkiler	Çok taraflılık, NATO, AB ve Komşularla İlişkiler	Çok Taraflılıkta çeşitlenme ve Enformel Örgütler	Batılı kurumlarla ilişkiler, çok taraflılıkta, bölgesel ve küresel yönetişimde alternatif ilişkilere dönüştü.
Politik Ekonomi	Kalkınma Planları ve Krizlerle şekillenen Büyüme	Türkiye'nin değişen ekonomi politiği	Türkiye'nin politik ekonomi odakları değişerek ticaret devleti, donör ülke, yeni kalkınma modelleri ve ekonomik kendine yeterlilik arayışına yönlendi.
İdeoloji	Kemalizm	İdeolojik Kırılma Yok	Kemalizm ideolojisinin etkisi azaldığı söylenebilir. Yerine farklı ideolojik yaklaşımlar gelmedi.

Tablo 5: Türkiye'nin Değişen Stratejik Kültür Unsurları

2016-2023 dönemine gelindiğinde ise, Türkiye ekonomi politiğinin zayıfladığı bir döneme girmiştir. İç ve dış politik karmaşıklıklar, döviz kurlarında yaşanan istikrarsızlık ve COVID-19'un ekonomiye getirdiği yük, ülkenin enflasyonla mücadelesini olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde, Türkiye'nin dış politika manevraları ile ek finansman elde etmeye çalıştığı, özellikle Körfez ülkeleri ile yürüttüğü diplomasinin bu bağlamda önemli olduğu görülmektedir. Türkiye'nin 2001 sonrası ekonomi politiği, ülkenin uluslararası arenada 'yükselen orta güç' olma iddiasını taşıyan karmaşık ve çok boyutlu bir karaktere sahiptir. Hem ekonomik büyümesini dış

politika stratejilerine entegre etmeye çalışan, hem de süregelen ekonomik ve siyasi zorluklarla başa çıkmaya çalışan Türkiye, Doğu-Batı ekseninde dengeyi korumaya çalışan bir stratejik kültürü benimsemiştir (Öniş ve Kutlay, 2021). Ancak, bu dengeyi sürdürebilmek için ekonomik istikrarın yanı sıra, siyasi istikrar ve dış politikada tutarlı bir yol haritası da gerekmektedir.

4.3.5. 21. Yüzyılda Türkiye ve Güney Kore'nin Stratejik Kültürlerinin Karşılaştırmalı Analizi

Bu kısımda, 21. Yüzyılda Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürlerinin süreklilik ve karşılaştırmalı analizi yapılarak, iki orta gücün stratejik kültürlerinin süreklilik ve değişimlerinin dış politika stratejilerine olan etkilerine ve bunların sonuçlarına ulaşılacaktır. Öncelikle, iki orta gücün, benzer tarihi ve yapısal tecrübelerden geçerek, 21. Yüzyıla önemli bir potansiyel güç ve kapasite artırmaları, bölgesel güç olabilmek potanasiyelleri, küresel yönetişimde ve uluslararası meselelerde nüfuz edebilecek etkiye sahip olabilme ihtimallerinin yüksekliğiyle girdikleri görülmektedir. Böylesi bir fırsatlar ve riskler evreninde, iki ülke de orta ve uzun vadede bu potansiyellerini dönüştürebilmek için dış politikalarında bazı kısımları yeniden kurgulamaya giderek değiştirdikleri, bazılarının etkisini azalttıkları bazılarını ise sürdürdükleri görülmüştür. İki orta gücün yerleşik stratejik kültürlerindeki benzerlikler ve farklılıklar ile kendi yerleşik stratejik kültürlerinin değişimleri yukarıda karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalardan hareketle, 21. yüzyılda Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürlerini birkaç noktadan analiz edebiliriz.

Birinci analiz noktasında Türkiye ve Güney Kore'nin orta güç davranışının temelini oluşturan, politik ekonomi, dış ilişkiler ve jeopolitik/güvenlik konularında benzer davranış sergileyerek bu konuda yerleşik stratejilerini değiştirdikleri görülmektedir. İlk olarak Türkiye'nin yerleşik stratejik kültüründe ikinci planda yer alan ve "alçak siyaset" meselesi olarak görülen stratejik kültürü unsuru olan politik ekonomi, 2001 sonrası Türkiye için en önemli stratejik hamlelerden biri olmuştur. Türkiye bu noktada ekonomisini yükselterek hem iç siyasetteki istikrarı sağlamış, hem de ekonomisini bir enstürman haline getirerek bölgesel ve küresel anlamda bir aktör olarak nüfuz edebilen bir güç haline gelmiştir. En temel orta güç davranışlarından biri olan ekonomiyi güç olarak kullanma meselesinde Türkiye, kendisini öncelikle yapısal reformlar, sonrasında istikrar ve sonrasında da liberal ekonomik düzeni sorgulayan özerk bir güç noktasına evriltmiştir. Kalkınma ve refah arayışı yerleşik bir stratejik kültür unsuru olarak iç ve dış politikasında yoğun olarak görülen Güney Kore ise, Han Nehri mucizesini devam ettirmek için liberal ekonomik düzenin dönüşümlerini takip eden bir ekonomi politikası yürütmüştür. Asya

Krizi'nin gölgesinde girdiği 21. Yüzyılda ise, geleneksel ve yükselen orta güç davranışının karışık bir tezahürü olarak ehemmiyetli bir ekonomi politikası yürütmüştür. GSYİH'sini yükseltmek ve OECD'deki yerini korumakla birlikte bir krizle daha karşı karşıya kalmadan kalkınma politikalarını üretme yoluna giden Güney Kore, yoğunluklu ağır sanayi ve teknoloji üretimi, neo-korumacı maliye politikaları ve agresif büyüme stratejisi yerine başkanlarının kendi dönemleriyle sınırlı projeler ve politikalarla daha çok tamamlayıcı bir ekonomi stratejisi izlemeyi tercih etmiştir. Nihayetinde iki ülke de ekonomisini bir güç olarak kullanmak için güçlü ekonomiler olarak tanımlanma amacıyla dış politika stratejileri yürüttükleri görülmektedir.

Türkiye ve Güney Kore'nin dış politika stratejilerinde bir başka önemli benzerlik dış ilişkilerinde yarattıkları benzerliktir. Esasen çalışmanın değişen stratejik kültürler kısmında iki ülkenin de bu stratejilerinin neredeyse tamamen aynı şekilde ilerlediğini görülmüştür. Yerleşik stratejileri noktasında Türkiye'nin ABD, NATO ve AB ile olan ilişkisinin yanında Güney Kore'nin ikili ilişki kültürünün kendi alanı içerisinde hiyerarşik bir şekilde tezahür ettiği görülmüştü. Değişen stratejilerinde ise iki ülkenin de komşuluk, bölgeselcilik ve küresel yönetişim bazında çok taraflı siyaset bağlamında niş diplomasi, arabuluculuk, insaniyetçilik ve yardım etme gibi faaliyetler yürüttükleri görülmektedir. Yukarıda da örneklerle açıklandığı gibi, Türkiye AK Parti hükümetiyle bambaşka bir dış politika anlayışına geçerek, öncelikle Yunanistan ve Ermenistan gibi büyük sorunlarla karşı karşıya olan komşularıyla sorunlarını çözmeye çalışmış, sonrasında bölgesinde yıllar boyunca aktif bir ilişki yürütmediği ülkelerle ve topluluklarla ilişkilerini geliştirmiştir (Kutlay ve Öniş, 2021b: 1086). Yarı çevresini genişlettikçe nüfuz alanını genişletmeye çalışan Türkiye, bu noktada uluslararası ilişkilerde yalnızca eşitlik noktasında değerlendirilen eski imparatorluk coğrafyasındaki devletler ve onların halklarıyla olan bağlarını kullanarak buralarda etkili olmaya ve gönül coğrafyasında bağ kurmaya çalışmıştır (TCCB, 2016). Gerek mevcut sorunların çözümü için arabuluculuk faaliyeti gerekse de diplomatik mekanizmalarıyla faaliyetler yürütmüştür. Küresel yönetişimde de gündem belirleyici bir aktör olarak yer almaya çalışmıştır. Benzer bir davranışı Güney Kore de göstermiştir. Güney Kore, yıllar boyunca savaş halinde olduğu Kuzey Kore ile uzun yıllardır devam eden sorunlarını çözmek ve belki de birleşmek için tamamen açık bir politika izlemiştir. Aynı zamanda, aralarında tarihi husumetin devam ettiği Japonya ile de karşılıklı iyi niyet çerçevesinde ilişkilerini daha yüksek bir seviyeye çıkarmak için çalışmalar yapmıştır. Bunun yanında, yüz yıllardır iyi ilişkilerde olduğu ancak hali hazırda durgun bir seviyede ilişkileri olan Çin ile yeniden bir araya gelmek için diplomatik temaslarda bulunmuştur. Bölgesel ilişkilerini

de örgütler ve doğrudan ticari ve kalkınma ilişkileriyle geliştirmeye çalışan Güney Kore, küresel yönetişimde aynı Türkiye gibi mevcut güç dağılımındaki payını artırmak için uluslararası örgütlerde ve küresel yönetişim mekanizmalarında önemli görevler üstlenmek için çaba sarf etmiştir.

Son olarak iki orta gücün jeopolitik ve güvenlik noktasında mevcut yaklaşımlarını dönüştürdükleri görülmektedir. Bu dönüşümün üç ayağı olduğu söylenebilir. Birincisi, Türkiye ve Güney Kore, jeopolitiği bir savaş alanının ortasında kalmış ve kendini korumaya alan ülke fikrinden çıkarak, jeopolitik fırsatlara odaklanmışlardır. Yukarıda da belirtildiği gibi barış ve diplomasiyi kullanarak jeopolitik mücadelede harcadıkları enerjiyi, kendi güç ve kapasitelerini artırmak için kullanma yoluna gitmişlerdir. Bu noktada, yeni güvenlik algılamalarının olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye, belli bir noktadan sonra kendi güvenliğini jeopolitik konumundan dışsallaştırma yoluna giderek, çatışmayı kendi topraklarının dışına taşımıştır. Özellikle son neredeyse son on yıldaki dış operasyonlarıyla çok önemli bir başarı ve tecrübe elde eden Türkiye, yıllardır bir koz olarak kullanılan savunma sanayii ithalatını da önlemek için büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Yıllar boyunca ithalatçı konumunda olan Türkiye, en küçük yedek parçadan uçak gemisine kadar kendi silahlarını ve silah sistemlerini üreten bir güç haline gelmiştir. Bunun bir etkisi olarak da Ar-Ge çalışmalarının payı yıllar gittikçe artmaya başlamış, 2002'de Ar-Ge çalışmalarının GSYIH'e oranı %0.51 iken 2023'te bu oran %1,09'a çıkarak teknolojik bir güç olmanın önü açılmıştır. Aynı şekilde Güney Kore, Kuzey Kore ile olan çatışmalarını minimal seviyede tutacak askeri stratejilerini ve konumlandırmalarını giderek artırmış, bu noktada ABD'nin silah sistemleri ve savaş yönetimini stratejik bir konumda tutmak için çaba sarf etmiştir. Bunu yaparken aynı zamanda savunma sanayiini millileştirme yoluna gitmiştir. Türkiye'den farklı olarak yıllardır ağır sanayii ve teknolojideki ilerlemelerinin de katkısıyla savunma sanayiindeki millileştirme ve gelişime kayda değer bir ilerleme sağlamıştır.

İkinci analiz noktasında, Türkiye ve Güney Kore'nin nihai noktada farklılıklarının olduğu stratejik kültür unsurları ve bunların dış politikaya etkisinden bahsedilecektir. Yukarıda da ifade edildiği gibi Türkiye için bir orta güç olmanın yolu öncelikle bölgesinde bir güç olmaktan geçmektedir (Öniş, 2001). Ötesinde, Yeni Osmanlıcılık anlayışı, eski İmparatorluk coğrafyasındaki halklarla ortak milli kimlik, din, kültür, tarih ve dil ile bağ kurarak bir nüfuz alanı yaratmayı temsil etmiştir (Müftüler-Baç, 2020: 181). Bir çatı unsur olarak stratejik kültürün parçası haline gelen Yeni Osmanlıcılık, 2001 sonrası bölgesel çatışma noktalarında rol üstlenilmesi, eski İmparatorluk coğrafyasındaki yumuşak güç faaliyetlerinin yapılması ve

uluslararası meselelerde destek görmesinde etkili olmuştur. Güney Kore ise, tarihi Kore milliyetçiliği ve Konfüçyüsçülüğünü yalnızca çalışma ahlakında gösterdiği bir düzleme girerek, Asya'da yaşayan Batılılar kimliğine bürünmüştür. Bu farklılaşmanın bir benzeri, ideolojilerin stratejik kültüre olan etkisinde de görülmektedir. Türk siyasetinde eskisi kadar olmasa da halen daha etkili olan, bazı ilkeleri ve prensipleri tüm siyasi unsurlar tarafından kabul edilen Kemalizm, stratejik kültürün yerleşik ve oluşturucu unsurlarından biri olarak tezahür etmiştir. Ak Parti'deki stratejik otonomi kavramı, Kemalizm'deki tam bağımsızlık anlayışının etkisi altında şekillenmeye devam etmektedir. Atatürk'ün politik ekonomi vizyonları, kendine yeten bir savunma sanayii gibi düşünceleri de içermektedir. Bununla birlikte, stratejik kültürde yaşanan dönüşümleri izlemek de mümkündür. Özellikle neo-Osmanlıcılık ve gönül coğrafyaları gibi yaklaşımlar, bu dönüşümdeki farklılıkları ortaya koymaktadır. Ancak bu durumu Güney Kore'nin ne yerleşik stratejik kültüründe ne de değişen stratejik kültüründe görmek pek mümkün değildir. Hali hazırda ilk sivil devlet başkanını 1987'de seçen bir halk için belli bir ideolojiye bağlanmak yalnızca dışsal unsurların etkisiyle marjinal olarak kalmış, siyasi partilerin çoğu Amerikan siyasetinin ideolojik doktrinlerini benimseyerek iktidara olmaya çalışan devlet başkanlarından mütevellit olmuştur.

Üçüncü analiz noktası ise orta güç bağlamında Türkiye'nin ve Güney Kore'nin dış politika stratejilerine bütüncül bir bakışı temsil etmektedir. Yukarıdaki karşılaştırmaların, benzerliklerin, farklılıkların ve analizlerin toplamında görülen en belirgin nokta, Türkiye ve Güney Kore gibi iki orta gücün, stratejik kültürlerinin süreklilik ve değişimlerinin dış politikalarını üç noktadan etkilediğidir. İlk etki, bu iki orta gücün yerleşik stratejik kültürleri birer katı yapı olarak dururken; içeriği, yapısı ve çıktılarıyla başkalaşım geçirmiş strateji kültürlerinin ortaya çıkmasıdır. Stratejik kültürün dış politikayı bu *şekillendirici* etkisi, iki orta gücün dış politikasında yoğun olarak gözlemlenmiştir. Örneğin, iki ülkenin de 2000'li yıllar boyunca orta güçlerin en önemli güç unsuru olan ekonomik kalkınma ve istikrarı ikinci plana atmamış, stratejik gündeminden düşürmediği görülmüştür. İkincisi, orta güç siyasetinde dış politikada ittifaklar, ihtilaflar ve özerkliklerin hepsi bir arada görülebilmektedir. Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürlerinin değişim ve sürekliliği, bu üç olguyu da kanalize etmiş ve orta gücün ihtiyaçlarına bağlı olarak belli istikametlerde yönlendirmiştir. Bu *yönlendirici* etkiyi, iki ülkenin de kendilerine küresel yönetişimde bir manevra alanı bulmak adına G-20 Liderler Zirvesi düzenleyerek gündem belirleyici bir rol üstlenmelerinde ortaya çıkmıştır. Son olarak, bu iki orta gücün, yerleşik bazı stratejik kültür unsurlarında bizatihi kendilerinin bir değişiklik yapmamaları, bazı stratejik kültür unsurlarının etkisini bilinçli olarak düşük

tutmamaları ve 21. Yüz yılı baz aldığımızda, yükselen orta güçler çağında –çok mümkün olmadığı bilinmekle birlikte- yeni bir stratejik kültür unsurunun çerçevesinde dış politika stratejileri üretmemeleri, *oluşturucu* bir etkilerinin olmadığına işaret etmiştir. Türkiye'nin Kemalist stratejik kültürünün etkisinin giderek azalması, Güney Kore'nin ideoloji veya kimlik bazlı bir strateji oluşturma yoluna gitmemesi, bu oluşturucu çerçevenin tercih edilmediğini veya stratejik olarak uygulanabilirliğine şüpheli olarak bakıldığının göstergesidir.

Özetle, Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürleri ve dış politika stratejileri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, bu iki orta gücün kürsel sahnede nasıl konumlandıklarını ve hangi yollardan geçerek etkilerini artırmayı planladıklarını anlamak için önemli birer göstergedir. Her iki ülkenin de küresel yönetişimde daha etkin bir rol oynamak için farklı yollar ve yöntemler izlediği gözlenmektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışma Colin Gray'in "Strateji, evrensel olduğu kadar kültüreldir" alıntısıyla başlar. Bu başlangıç hem bu çalışma hem de uluslararası ilişkiler literatüründe görece yeni bir kavram olan stratejik kültüre dair akademik çalışmalara ilham kaynağı olan bir anlatıyı ifade etmektedir. Dünyada ne zaman tarihi bir kırılma yaşansa, bu olayın yankıları uluslararası alanda yeni bir anlayışın, yeni bir konseptin doğuşunu sağlar. Uluslararası çatışmalar, ekonomik krizler yanı sıra teknolojik gelişmelerin hızı ve boyutu, zaman ve mekân kavramlarını esneterek, insanların sosyal ve kültürel etkileşimlerini dönüştüren bir güç haline gelmiştir. Bu değişimler, var olan sosyal ve siyasi trendleri hızlı bir şekilde değiştirirken, yeni yollara da yol açar. 21. Yüzyıl Soğuk Savaş'ın ikliminin gölgesinde, küresel terörle mücadelenin dünya siyasetini karmaşık bir düzleme çevirdiği bir gündemde, bilgi ve iletişim çağının başlangıcında, yeni kalkınmacılık ve parasal bolluğun devletlerin stratejilerini dönüştürdüğü bir dönem olarak ortaya çıkmıştır. Uluslararası güvenlik ve strateji çalışmaları, literatürde hatları çok keskin çizgilerle ayrılmış olmasına rağmen, disiplinin gelişmesine paralel olarak farklı disiplinlerle etkileşime girerek realizmin kıskacından çıkmıştır. Strateji ve güvenlik çalışmaları literatürün genişlemesine paralel olarak iç ve dış siyaset analizlerinin kritik bir bileşeni olmuştur. Güvenlikle ilgili konjonktürün evrimiyle birlikte, küresel siyasetin sürekli değişen yapısı ve dünya sahnesindeki savaş ve barış arasındaki denge, büyük ve yükselmekte olan güçlerin yanı sıra diğer aktörlerin de kısa, orta ve uzun dönemde stratejik planlar yapmalarını zorunlu kılmıştır.

Küresel siyasette, yukarıdaki sayılan dönüşüm süreci orta güçlerin rolü giderek daha fazla önem kazanmasının önünü açmıştır. Liberal uluslararası düzenin sürdürülebilirliği ve dayanıklılığı, orta güçlerin bu yeni dinamikte nasıl bir rol oynayacağına da bağlı hale gelmiştir. Büyük güçlerin tekelinde olmayan, farklı boyutlarda ve kapasitelerde katkı sağlayabilen orta güçler, sistemik dengenin korunması için kritik bir öneme sahiptir. Uluslararası düzenin geleceğinin büyük ölçüde, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin liderlik ve vizyonlarına bağlı olacağı bir evrende, orta güçlerin de bu sistemi şekillendirmede belirleyici bir rolü olması, onların dış politika stratejilerinin analiz edilmesini önemli hale getirmiştir.

Devletlerin dış politika stratejilerini analiz etmenin, onlara anlamlı açıklamalar getirmenin, dış politika stratejilerinin geleceğine dair projeksiyonlar çizebilmenin birçok yolu vardır.

Uluslararası ilişkilerin ana teorileri ve yeni yaklaşımlarının birçoğu, dış politika stratejilerine açıklamalar sunarlar. Bu akademik tezin arkasındaki ana teorik rehberlik ve epistemolojik altyapıyı sağlayan kavramsal çerçeve, stratejik kültürel dinamikler, kimliksel öğeler ve kültürel değişim mekanizmaları üzerinde derinlemesine etkiler yaratan sosyal inşacılık teorisidir. Uluslararası İlişkilerde sosyal inşacılığa göre birey veya devlet eylemleri, yerel ve uluslararası arenalarda etkili olan ideolojiler, normlar ve kimlik dinamikleriyle şekillenmektedir. Geniş plandan, uluslararası siyaset, yalnızca devletlerarası fikirler ve normlardan değil, ilgili aktörün yerel veya daha alt birimlerin kültürel ve sosyolojik unsurlarının bu uluslararası düzeyi etkileyişinden oluşmaktadır.

Çalışmanın kavramsal çerçevesinin oluşturan stratejik kültürün bağlı olduğu teorik çerçeve olan sosyal inşacılığın varsayımlarına değindikten sonra yapılan, açıklanması gereken şey, strateji ve kültür gibi uluslararası ilişkiler disiplininde tamamen iki ayrı ucu temsil eden iki kavramı açıklamak olmuştur. Strateji, hedeflere ulaşmak için kaynakların koordineli kullanımını kapsar ve tarihsel olarak farklı medeniyetlerde askeri bir kavram olarak gelişmiştir. Sun-Tzu ve Julius Caesar gibi tarihsel figürler, stratejik düşünmeyi savaş sanatıyla birleştirdi. 19. yüzyılda Jomini ve Clausewitz, stratejiyi geniş bir çerçevede değerlendirdiler. Stratejinin etkinliği, belirli öncüllere dayanmaktadır, bu da onun sadece askeri olmadığını, aynı zamanda politik, ekonomik ve psikolojik unsurları da içerdiğini göstermektedir. Strateji ile uluslararası ilişkilerin birleşimi, devletlerarası ilişkilerde daha geniş bir anlayışın oluşmasını sağlamıştır. Bu entegrasyon, stratejinin realist teorinin yörüngesine girmesine yol açmış, ancak zamanla daha geniş ve karşılıklı bir yaklaşımı benimsemek için araştırmalar artmıştır.

Stratejinin tersine kültür, ihtilafı esas bir kavram olarak, analiz yaparken tercih edilmeyen bir kavramdır. Zira kültür araştırmacılara bir ülkenin tank sayısı veya GSYH'si gibi kesin verilen üzerinden yanıt verememektedir. Ancak kültür bu kadar kolay bir şekilde ikincil plana atılacak bir faktör de değildir. Daha önceki bölümlerde vurgulandığı gibi kültür "katı belirleyiciler değil ayırt edici eğilimler" sağlayabilmektedir. Yani kültür bize devletlerin denizaşırı ülkelere asker göndermesini, asker sayısı üzerinden vermeyen, asker gönderiminin altında yatabilecek düşünsel nedenleri ortaya çıkarabilen bir zenginliği katma potansiyeline sahiptir. Uluslararası ilişkilerde kültürel çalışmalarda birkaç referans noktası mevcuttur. En başta kültür, onu oluşturan bireylerden bağımsız olarak, bir topluluk veya kolektifin ortak varlığı olarak kabul edilir. Yani kültürel bir unsuru veya nüansı incelemek, esasen bize o topluluk hakkında analiz noktası oluşturabilecek bir yolu açabilmektedir. Ayrıca, farklı kültürel topluluklar arasında

göze çarpan ve yadsınamaz farklar vardır. Bu da uluslararası ilişkilerin en önemli farklılaştırmalarından biri içi bize ışık tutmaktadır. Farklı kültürler arasındaki bu farklılıklar aynı değişken üzerinde yapacağı etkinin araştırılmasını değerli kılabilmektedir. Bunun yanı sıra, kültürler genellikle maddi şartlara göre daha sabit kalma eğilimindedir ve ancak uzun bir zaman dilimi içinde yavaşça değişim gösterebilir. Dolayısıyla, uluslararası ilişkiler araştırmalarında kültürel analizler belki de zaman içerisinde göreceli olarak istikrarlı olan inanç ve değer sistemlerine sahip şahsına münhasır kültürel grupları tespit ederek bunların üzerine araştırmalar yapmak ve bu benzersizlikleri analiz çerçevesine oturtabilmeyi amaçlar.

Uluslararası ilişkilerin son yıllarında geleneksel teorilere alternatif teorilerin yükselişi ile materyalist, devlet odaklı anlayışlar geri plana düşmüştür. Bunun yerine, disiplinin kimlik ve kültür gibi materyalist olmayan unsurları inceleyerek materyalist teorilerin boşluklarını doldurmayı hedefleyen yaklaşımları öne çıkmaya başlamıştır. Konstrüktivizm, uluslararası arenada kimlik, kültür, normlar ve düşüncelerin rolünü vurgulayan bir teori olarak öne çıktığında, içerisinden birçok konuya dair kavramlar ve analiz çerçeveleri ortaya çıkmıştır. Böylece, uluslararası ilişkilerde devletlerin birbiriyle kurduğu sosyal bağlantılara ve devletlerin kendi içlerinde düşünsel ve kimlik bazlı çalışmalara odaklanarak bir anda yeni bakış açıları ortaya çıkmaya başlamıştır. Konstrüktivizmin popülerliği sayesinde, araştırmacılar uluslararası ilişkilerde kültürel dinamiklerin ve dış politika arasındaki çelişkileri daha net görmeye başlamışlardır.

Stratejik kültür, bir ulusun tehdit ve güç kullanımıyla ilgili değerlerine ve geleneklerine vurgu yapmaktadır. Bu konsept, devletlerin sadece materyalist faktörlerle değil, kendi tarihsel ve kültürel bağlamlarıyla da şekillendiği fikrini içermektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından nükleer silahların varlığı ile stratejik düşünce önem kazanmıştır. Ancak birçok yaklaşım, devletleri rasyonel aktörler olarak görüp kültürel bağlamları göz ardı etmiştir. Stratejik kültür, bu eksikliği doldurmayı hedeflemiştir. Stratejik kültür çalışmaları, ulusların stratejik tercihlerinin kökenini anlamaya çalışmıştır. Jack L. Snyder, bu kültürü ulusal stratejik toplulukların toplam idealleri ve alışkanlıkları olarak görürken, Colin S. Gray ulusal tarihsel deneyimlere vurgu yapmıştır. Kerry Longhurst ve Ken Booth, stratejik kültürü bir ülkenin tehditlere karşı gelenek ve değerleriyle tanımlamıştır. Araştırmacılar arasında, stratejik kültürün tanımı ve etkileri konusunda fikir birliği olmasa da, tarihsel olaylara, dışsal etkilere, değerlere ve sosyolojik öğretilere odaklandığı kabul edilir. Bu nedenle, stratejik kültür, ulusların stratejik tercihlerini anlamada derin ve tartışmalı bir kavram olarak görülmüştür.

Yukarı bahsi geçen tartışmalar, stratejik kültürün üç kuşağa ayrılmasına neden olmuştur. İlk kuşak, 1977'de Jack L. Snyder'ın Sovyet Stratejik Kültürü üzerine çalışmasıyla başladı. Snyder, Sovyetlerin stratejik tepkilerinin tarihsel deneyimlerle şekillendiğini iddia eder. Bu yaklaşımın diğer savunucuları, Gray ve Jones, stratejik kültürün tarihsel, toplumsal ve kurumsal faktörlerle etkilendiğini belirtirler. Ancak, bu ilk kuşak çalışmalar, stratejik kültür tanımının geniş ve belirsiz olmasından dolayı eleştirilmiştir. İkinci kuşak stratejik kültür çalışmaları 1980'lerde doğdu. Bu yaklaşım, liderlerin eylemleri ve söylemleri arasındaki tutarsızlıklara odaklandı. Bu dönemin önemli bir özelliği, kültürel yaklaşımın konstrüktivist teorisiyle yoğun bir şekilde etkileşimde bulunmasıdır. İkinci kuşak, stratejik kararların kültürel sebeplerle açıklanabileceği varsayımını sorgular. Johnston bu kuşakta, elitlerin stratejik kültürü nasıl oluşturduğuna ve bu kültürün nasıl etki gösterdiğine dikkat çekerken, Stone ulusal stratejilerdeki farklılıkların nasıl değerlendirildiğine yönelik tutarsızlıkları eleştirir. Üçüncü kuşak stratejik kültür çalışmaları 1990'larda ortaya çıktı. Bu yaklaşım, stratejik kültürün kaynaklarını daha sınırlı ve spesifik olarak ele almayı tercih eder. Tarihsel kökenlere daha az vurgu yapılırken, güncel pratiğe ve tecrübelere daha fazla odaklanılır. Johnston bu kuşağın metodolojik ve kavramsal zayıflıklarını eleştirirken, diğer teorisyenler güvenlik çalışmalarında kültürün önemini vurgular. Özetle, stratejik kültür çalışmaları üç aşamalı bir evrim sürecinden geçmiştir. Her kuşak, uluslararası ilişkilerde kültürün nasıl bir rol oynadığını farklı bir bakış açısıyla ele almıştır. Bu evrimsel süreç, stratejik kültürün karmaşık ve çok yönlü bir konsept olduğunu göstermektedir. Ancak, bu çalışmaların her biri, uluslararası ilişkilerin anlaşılmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Gray'in vurguladığı gibi, her kuşak kendi içinde bir entelektüel zenginliğe sahiptir, ancak aynı zamanda bu kuşaklar arasında süregelen bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir.

Stratejik kültür üzerindeki tanımlamalar ve tartışmalar, bu kavramın nasıl oluştuğu ve hangi faktörlerden etkilendiği üzerine yoğunlaşmıştır. Lantis ve Howlett, bu alandaki çalışmalarıyla bilinirler. Stratejik kültürün kaynakları arasında coğrafya, tarih, politik yapı, savunma kurumları, mitler ve teknoloji gibi etmenler bulunmaktadır. Bu faktörlerin her birinin stratejik kültür üzerindeki etkisi farklı olabilir ve bu etkilerin tam olarak nasıl olduğunu belirlemek karmaşık bir süreçtir. Özellikle, bir ülkenin coğrafi konumu ve tarih, stratejik politikalarının oluşumunda etkili olmuştur. Aynı zamanda, politik yapı ve savunma kuruluşlarının doğası da bu kültürü etkilemektedir. Diğer yandan, mitler, semboller ve temel metinler, bir ülkenin stratejik kültürel kimliğini yansıtmaktadır. Küreselleşen dünyada, uluslararası normlar ve teknoloji, stratejik kültürün şekillenmesinde kritik bir role sahip olmuştur.

Stratejik kültür, bir devletin dış politika kararlarını ve tepkilerini belirleyen unsurlardan biridir. Bu kültür, tarihsel deneyimlere, kolektif hafızaya ve mevcut koşullara bağlı olarak oluşmaktadır. Stratejik kültürdeki değişimler kolay gerçekleşmez, çünkü genellikle geniş bir halk kitlesi tarafından benimsenir. Ancak, belirli travmatik olaylar bu kültürü derinden etkileyebilir. Bir ülkenin stratejik kültürel değerleri, genellikle tarihsel olaylardan beslenmektedir. Örneğin, Almanya'nın dünya savaşlarındaki rolleri, ülkenin stratejik kültürü üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Fakat bu, stratejik kültürün sabit olduğu anlamına gelmez. Önemli olaylar, bu kültürde değişikliklere neden olabilir. Stratejik kültürdeki bu sürekli değişim ve evrim, uluslararası ilişkileri anlamak için kritiktir. Bu nedenle, stratejik kültürü ve onu etkileyen faktörleri incelemek, uluslararası ilişkilerin daha derin bir anlayışını sağlamaktadır. Sonuç olarak, çalışmanın ana sorularından biri olarak stratejik kültürün kavramsallaştırılması, kavramın kavramsal evirimi, değişim ve sürekliliğine dair teorik sonuca ulaşılmıştır. Stratejik kültürü materyal güçlerin yerine düşünsel güçlere odaklanan, çeşitli düşünsel kaynaklardan beslenen, belli çerçevelerde değişen ve değişimin çok zor olduğu bir kavram olarak ortaya çıkmıştır.

Bu tez çalışmasının literatüre katkı verme noktasında, iki değişkenin analiz çerçevesi olarak kullanılarak devletlerin politika tercihlerinin nedenleri ve sonuçları üzerine yeni bir bakış açısı kazandırmak ve orta güçlerin dış politika stratejilerini incelerken strateji kültürlerinden nasıl etkilendiklerini anlamlandırmak amaçlanmıştır. Bu çalışma, stratejik kültür kavramının, iki orta güç olarak tanımlanan ülkelerin stratejik kararlarının ve bu kararların getirdiği sonuçların neden farklı olduğunu açıklayabileceğini iddia etmektedir. Bu soruları yanıtlamak adına, genellikle ayrı olarak ele alınan fakat bir araya getirildiğinde değerli olabileceğini savunduğumuz iki teorik literatürü birleştirme önerilmiştir: orta seviye güçler teorisi ve stratejik kültür anlayışı. Bu tür bir entegrasyonun, farklı stratejik kültürlerin sınırlayıcı etkisine dikkat çekerek, benzer sistemik konumlara sahip orta güçlerin neden farklı politika yaklaşımlarına sahip olduğunu aydınlatabileceği varsayılmaktadır.

Orta güç kavramı, Soğuk Savaş sonrasında popülerlik kazanmış bir terimdir. Bu ilgi, 1960'lar ve 70'lerde küçük devletlerin uluslararası role dair merakla başlamıştır. Yeni devletlerin ortaya çıkması ve uluslararası ilişkilerdeki yumuşama süreci, araştırmacıları bu devletlere yoğunlaşmaya sevk etmiştir. Andrew Carr, “orta gücün” tanımı için politikacıların siyasi söylemlerine ve uluslararası ilişkiler çalışmalarına dikkat çeker. Orta güç teorisi, geleneksel ve çağdaş 'yükselen' olarak iki kategoriye ayrılır. Fonksiyonel model, devletlerin belirli "işlevsel"

yeteneklere sahip olduğunu savunur. Sistemik-yapısal model, uluslararası düzenin hiyerarşik yapısına odaklanır. Keohane'nin modeli, devletlerin gücünü dört kategoriye ayırır: "büyük", "ikincil", "orta" ve "küçük". Davranışsal model ise orta güçlerin dış politika davranışlarına odaklanır. Özetle, orta güç kavramı uluslararası ilişkilerde devletlerin pozisyonunu ve etkisini tanımlamak için kullanılan çok yönlü bir terimdir. Bu kavramın analizi, uluslararası toplumun dinamiklerini ve devletlerarası ilişkileri daha iyi anlamamızı sağlar.

Bu çalışmanın vaka analizinin merkezini oluşturan devletlerin girdiği kategori olan yükselen orta güç teorisine katkı sağlayan akademisyenler, bu konsepti sistematik ve nicel yöntemlerle ele almışlardır. Temel fikir, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler arasındaki farklılıkları hesaba katarak davranışsal özelliklere vurgu yapmaktır. Selcher, 1970'lerin Brezilya'sını somut faktörlere dayanarak analiz ederken, Katzman daha nitel bir yaklaşım benimsemiştir. güçlerin aynı zamanda bölgesel güçler olduklarını ve bu nedenle kendi bölgelerinde ahlaki bir rol oynamaları gerektiğini savunur. O'na göre, bu bölgesel güçler, küresel kuralları ve normları teşvik edip koruyarak sorumluluklarını yerine getirebilirler. Genelde akademisyenler, yeni orta güçleri tanımlarken geleneksel parametreleri ve analizleri kullanma eğilimindedirler. Ancak bu, yeni orta güçlerin özelliklerini tam olarak yansıtmayabilir. Bu noktada, ekonomik göstergeler genellikle belirleyici olarak görülür. Hurrell, "büyük olabilecek güçler" kavramını tanımlayarak, bu güçlerin dört ana özelliğini belirlemiştir. Bu özellikler, bu ülkelerin ekonomik, askeri ve siyasi kapasiteleri, ortak inançları, koalisyon kapasiteleri ve ABD'nin hegemonyasına entegrasyon durumlarıdır. Eduard Jordaan, geleneksel ve yeni orta güçler arasındaki farkları daha sistematik bir şekilde ele alır. O'na göre, bu iki kategori arasında kurucu ve davranışsal özelliklerde farklılıklar bulunmaktadır. Geleneksel orta güçler demokratik ve ekonomik konularda daha istikrarlıyken, yeni orta güçler daha istikrarsız ve eksik bir demokratik geleneğe sahiptir. Ayrıca, yeni orta güçler ekonomik konulara daha fazla vurgu yaparken, geleneksel orta güçler daha çok güvenlikle ilgilenirler.

Orta güçlerin stratejik kültürünün kavramsallaştırılması nasıl bir analiz çerçevesi sunacağı sorusuna yanıt tezin stratejik kültür ve orta güçler bölümünde verilmiştir. Stratejik kültür, devletlerin güvenlik ve strateji anlayışının derinlemesine analizini mümkün kılmaktadır. Bu analiz, devletlerin tarihsel deneyimlerini, kültürel değerlerini ve ortak inançlarını içermektedir.

Böylece devletlerin uluslararası olaylara neden farklı tepkiler verdiğini anlamamıza yardımcı olabilmektedir. Ancak stratejik kültürün de zorlukları ve sınırlamaları vardır. Özellikle de bu kavramın nasıl ölçüleceği ve jenerasyon farklarının nasıl ele alınacağı gibi konularda bir takım zorluklar mevcuttur. Bu çalışma, stratejik kültür kavramını "yükselen orta güç" kavramıyla birleştirerek, iki farklı devletin uluslararası sahnede nasıl farklı stratejik politikalar izlediğini derinlemesine analiz etmiştir. Kültürel sınırların ve devletlerin stratejik kültürlerinin değişken doğası, bu karşılaştırmaları zorlaştırmaktadır. Bu zorluklara rağmen, stratejik kültür analizinin, devletlerin uluslararası stratejik seçimlerini anlamada kritik bir rol oynayabileceği savunulmaktadır. Nihai olarak, bu tez, stratejik kültür ve yükselen orta güç kavramlarını birleştirerek, uluslararası ilişkilerdeki devlet davranışlarını daha derinlemesine anlama yolunda yeni bir perspektif sunmaktadır. Bu iki kavramın birleştirilmesi, devletlerin uluslararası arenada neden farklı stratejik seçimler yaptığını anlamada bize yeni bir analiz çerçevesi sunmasından yararlanılmıştır.

Bu bağlamda tez çalışmasında ilk olarak Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültür unsurları incelenmiştir. Bunlardan ilki Kore ve kültürel kaynakları çerçevesinde krallıklar, Konfüçyusçülük ve Minjok Milliyetçiliğidir. Kore tarihi, Kore Yarımadası'ndaki ilk yerleşimlerden başlayarak, krallıkların oluşumu, rekabeti ve birleşmeleri arasındaki dinamiklere kadar uzanmaktadır. Kore tarihi, hanedanların güç mücadeleleri, bölgedeki büyük güçlerin arasındaki mücadele arasında hayatta kalma, Budizm ve Konfüçyüsçülük çerçevesinde oluşan Kore milliyetçiliği ile yoğrulmuştur. Farklı hanedanların, kültürel etkileşimlerin ve dış tehditlerin bir araya geldiği bu mozaik, Kore'nin bugünkü kimliğinin ve kültürel mirasının anlaşılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

İkinci yerleşik kültür unsuru Güney Kore'nin jeopolitiği ve jeostratejisidir. Güney Kore'nin jeopolitiği ve jeostratejisi, coğrafi unsurlarla şekillenmiştir ve bu, bölgenin stratejik kültürünü etkilemiştir. Kore Yarımadası, tarih boyunca bölgesel güçlerin ilgi odağı olmuştur. Bu ilginin temelinde yarımada'nın coğrafi konumu yatmaktadır. Konumu, Kore'yi bölgesel güçler arasında bir geçiş noktası yapmıştır. Bu sebeple, hem Çin hem de Japonya tarih boyunca Kore'ye ilgi göstermiştir. Çin, Kore'nin konumunu stratejik bulurken, Japonya için Yarımada'nın yakınlığı önemlidir. Kore'nin dağlık arazisi, onu dış saldırılardan korumuş; nehirleri ise kaynak ve tarım açısından değerli kılmıştır. 19. yüzyıldan itibaren Çin ve Japonya dışında Rusya ve ABD de bölgede etkili olmuştur. Bu coğrafi ve tarihsel faktörler, Kore'nin stratejik kültürünü ve politikalarını derinden etkilemiştir. Kore'nin coğrafi durumu ve tarihi,

bölgesel güç dengelerindeki yerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Kore'nin tarihsel deneyimleri ve coğrafi durumu, bölgesel güç dengeleri içindeki yerini anlamak için temel bir başlangıç noktası sunmaktadır.

Güney Kore'nin üçüncü yerleşik kültür unsuru diğer ülkelerle kurduğu ikili ilişki kültürüdür. Güney Kore tarihi boyunca, kendinden daha büyük bir güçle ikili ilişkiler geliştirmiş ve bu ilişkilerini sürdürmüştür. İkili ilişkilerinde, hiyerarşiyi kabul etmek, büyük güçlerin güvenlik şemsiyesi altında yer almak, saygı ve vergi odaklı hareket etmek, pragmatik olmak ve kültürel müdahalelere karşı koruyucu bir tavır sergilemek anahtar özelliklerindendir. Tarihsel olarak, Doğu Asya, Çin merkezli bir düzende şekillenmiştir. Kore, bu Çin odaklı sistemde yaklaşık 1200 yıl var olmuştur. 19. yüzyılda, bu düzenin bozulmasıyla Kore, Çin'den bağımsızlaşmıştır. Aynı yüzyılda, Kore ve Japonya arasında yeni bir ilişki başlamış, Japonya bölgedeki etkisini artırmıştır. 20. yüzyılda, Japonya, Kore'yi ilhak etmiştir. Japon yönetimi altında Kore, kültürel ve siyasi baskılara maruz kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Kore'nin geleceği uluslararası arenada tartışılmaya başlanmıştır. Güney Kore ve ABD arasındaki ilişki, bu dönemde ön plana çıkmıştır. Kore'nin bölünmesi ve ABD'nin Kore'deki askeri varlığı, iki ülke arasındaki ilişkilerde önemli rol oynamıştır. ABD, Kore'ye askeri ve ekonomik destek sağlamış, ancak Kore halkı arasında ABD'ye karşı karmaşık duygular bulunmaktadır. Sonuçta, ABD ile Güney Kore arasında derin tarihsel bağlar vardır. Bazı araştırmacılar, bu ilişkinin Amerikan tarzı bir haraçgüzar sistemini yansıttığını belirtmişlerdir.

Güney Kore'nin güvenlik stratejisi, Kuzey Kore ile olan sürekli gerilimden kaynaklanan güvensizlik algısı üzerine kurulmuştur. İki devlet arasındaki Kuzey-Güney sorunu, her iki taraf için de hayati bir meseledir. Bu sorun, tarih boyunca derinleşmiş ya da bazen çözüme kavuşturma adımlarıyla karşılaşmıştır. Güney Kore'nin stratejik karar alma süreci bu konuda oldukça etkilidir. Güney Kore'nin güvenlik politikalarını üç ana başlıkta ele alabiliriz: Kuzey Kore'nin "Zorlama Stratejisi", nükleer kapasitenin artırılması ve Güney Kore'nin askeri gücünün artırılmasıdır. Bölgesel güvenlik ve büyük devletler arası güç mücadelesi, Güney Kore'nin stratejik kültüründe sadece geçici etkiler yaratmaktadır. Kuzey ve Güney Kore arasında derin politik rekabet bulunmaktadır, bu rekabet komünizm ve demokrasi çerçevesinde şekillenmiştir. Güney Kore'nin ekonomik başarısı, Kuzey Kore'nin daha agresif dış politika izlemesine neden olmuştur. Kuzey Kore'nin bu "zorlama stratejisi", Güney Kore ve ABD ile olan ilişkilerinde güç gösterisini içermektedir. Kuzey Kore'nin nükleer programı, iki ülke arasındaki derinleşen sorunlardan sadece biridir. Bu program, yarımadada hangi rejimin hakim

olacağı sorununu körüklemektedir. Kuzey Kore'nin nükleer ilgisi, Japonya'nın nükleer saldırılarına kadar uzanmaktadır. 1992-1994, Kuzey Kore'nin nükleer programının kritik bir dönemi olmuştur. Bu dönemde Kuzey Kore, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'ndan çıkma kararı almış, ancak daha sonra bu kararından vazgeçmiştir. Soğuk Savaş'ta Asya'da iki ana stratejik yaklaşım belirginleşmiştir: silahlanma ve ekonomik kalkınma. Güney Kore her iki yaklaşımı da benimsemiştir, bu da askeri gücün sürekli korunmasını gerektirdiği inancıyla uyumludur. Güney Kore'nin askeri modernizasyon vizyonu 1966'da Vietnam Savaşı'na katılımla başlamıştır. Park'ın yönetimi altında, Güney Kore 1974'te askeri kapasitesini artırmaya yönelik yatırımlara başlamıştır. Bu modernizasyon süreci, 1990'larda ve 2000'lere kadar sürmüştür. Bu dönemde, deniz ve hava kuvvetleri için önemli adımlar atılmıştır. 2000 yılı itibariyle, Güney Kore dünya genelinde önemli bir askeri güce sahip olmuştur.

Güney Kore son yerleşik stratejik kültür unsuru refah arayışı ve ekonomik kalkınma stratejileridir. 1960'lara kadar tarım temelli zayıf bir ekonomiye sahip olmuştur. Jeopolitik sınırlılıklar ekonomik zorlukları beraberinde getirdi, fakat Kore, bu zorlukları aşarak kendi ekonomik stratejilerini oluşturmuştur. Japon işgali, Kore'nin ekonomik ve sosyal yapısını derinden etkiledi. Bu etkiyle sosyalist ve komünist ideolojilere eğilim gösterdi. Güney Kore'nin yüksek nüfus yoğunluğu ve sınırlı ekilebilir toprakları, dış yardımın ve ekonomik bağımsızlığın önemini vurguladı. Kore'nin ekonomik yapısal zorlukları 1950-60 döneminde devam etti, ancak Konfüçyüsçü değerleriyle bu zorlukları aşma azmini gösterdi. Ülkede etkili bir bürokrasi ve güçlü devlet yapısı ekonomik politikalarda belirleyici oldu, bu bağlamda Ekonomik Planlama Kurulu önemli bir rol oynamıştır. Bu kurulun yönlendirmesiyle birçok Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulandı. Bu planlarla sanayileşme, ihracat, tarımsal üretim gibi ekonomik alanlarda belirgin değişiklikler ve büyümeler yaşandı. Ancak 1977-81 döneminde ekonomik ve siyasi krizler yaşandı. 1982-91 döneminde ekonomi hızla büyüdü, fakat 1997/98 Asya finansal krizinde büyük bir darbe aldı. Sonrasında Kore, yeni ekonomik stratejilere yönelik adımlar attı. Güney Kore'nin ekonomik başarısı, kültürle birlikte ticaret, sanayi, teknoloji ve eğitim politikalarının bütünleşik yaklaşımıyla gerçekleşti. 1960'lardaki ihracata dayalı politikaları, ülkeyi bir "Doğu Asya Mucizesi"ne dönüştürdü. 1970'lerde sanayi politikası ve 1980'lerde teknoloji politikası öne çıkmıştır. Chaebol kavramı, ekonomideki büyük firmaların önemini vurgulamaktadır. Eğitim ise ülkede ekonomik gelişimin kritik bileşenlerinden biri oldu ve özel sektörün eğitim finansmanındaki katkısı diğer OECD ülkelerinden farklılık göstermiştir.

Özetle, Güney Kore'nin yerleşik stratejik kültürleri, yüzyıllardır süregelen olayların ve olguların çerçevesinde, bütün dünyayı ve Asya-Pasifik bölgesini tamamen dönüştüren savaşlar ve krizlerin gölgesinde yekpare bir stratejik çerçeveyi oluşturan katı parçaların birleşmesiyle oluşmuştur.

Türkiye'nin yerleşik stratejik kültürü ise Güney Kore'ninki gibi birkaç unsur üzerinden şekillenmiştir. Birincisi imparatorluk mirasıdır. Osmanlı mirası ve tarihsel deneyimler, Türkiye'nin siyasi ve askeri eliti için kritik unsurlardır. Cumhuriyet'in kurucuları, Batılı güçlerle yaşanan mücadelelerden ciddi dersler almıştır. İmparatorluk dönemindeki reformlar, etnik ve dini gruplar arasında milliyetçiliğin yayılması ve farklı ideolojik mücadeleler Osmanlı'yı zorlamıştır. Yeni Cumhuriyet'in kurucuları, imparatorluğun ideolojilerini taşımış, fakat homojen ve seküler bir ulus devleti kurmayı amaçlamıştır. Cumhuriyetçi elitler, İmparatorluğun çöküşünü iki ana nedene bağlamıştır: İslami kurallarla inşa edilen çürüyen sistem ve Batılı güçlere verilen tavizler. Lozan Antlaşması, yeni Cumhuriyet'in sınırlarını tanımlamıştır ve bu antlaşma Türkiye'nin stratejik hamlelerinin temelini oluşturmaktadır. Ancak, 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması, Türkiye için olumsuz bir iz bırakmıştır. Bu antlaşma, Osmanlı topraklarının parçalanmasını öngörüyordu ve birçok Türk için kabul edilemezdi. Osmanlı'nın son dönemlerinde savaşı kazanmasına rağmen, büyük güçlerin müdahalesiyle savaşın sonuçlarına etki edilmiştir. Bu tatsız deneyimler, Türk elitlerinin stratejik kültüründe "Sevrofobi" veya "Sevr sendromu" olarak bilinen bir güvensizlik duygusu yaratmıştır. Özetle, Osmanlı'nın tarihsel deneyimleri ve Sevr'in yarattığı travma, modern Türk stratejik kültürünün şekillenmesinde etkili olmuştur. Aynı zamanda bir büyük güç vizyonu davranışı yerleşik durumdadır. Osmanlı'dan Türkiye'ye geçen kültürel kodlar, Türk yöneticilerinin Türkiye'yi güçlü bir devlet olarak algılamalarını sağlamıştır. Bu algı, Türkiye'nin sadece kendi sınırlarıyla sınırlı kalmayıp geniş bir coğrafi alana odaklanmasına yol açmıştır. İmparatorluk geçmişi, Türkiye'nin hem Avrupa Birliği (AB) hem de Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ilişkilerinde kendini gösterir. Türkiye'nin AB ile üyelik süreci, diğer aday ülkelerle aynı şekilde ilerlememiş, Türk yöneticiler müzakereleri eşit şartlarda görmüştür. ABD ile olan ilişkilerde ise stratejik, askerî ve dış politik bağlamda eşit bir ilişki kurma eğilimi vurgulanmıştır. NATO'ya ilişkin olarak, Türkiye'nin bağımsız bir stratejik ajanda ve otonom politikalarla hareket etme isteği öne çıkmış, NATO'nun sadece bir araç olarak kullanılması gerektiği belirtilmiştir.

Kemalist stratejik kültürün temel amacı, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışının ardından gelen emperyal mirasa iki yönlü bir yaklaşım getirmekti: yeni Türkiye'nin nüfusunu homojenleştirmek ve büyük imparatorluk ideallerinden vazgeçmek. Kendisi, devletin sınırlarını ve kapasitesini anlayarak daha istikrarlı bir yönetim sağlanabileceğine inanıyordu. Atatürk, iç ve dış politikada pragmatik bir yaklaşım benimsemiştir. Bolşeviklerle yapılan stratejik ilişkiler, iki ülkenin ortak menfaatlerini koruma arayışını yansıtmaktadır. Ancak Sovyetler, Anadolu'daki bazı halkların kendi kaderini tayin etme haklarını desteklediği için Atatürk'le zaman zaman mesafeli bir ilişki içinde olmuştur. Türkiye'nin dış politikası, Atatürk'ün tam bağımsızlık ilkesi etrafında şekillenmiştir. Misak-ı Milli, yeni Türkiye'nin sınırlarını tanımlamış ve bu sınırların korunması stratejik bir öncelik haline gelmiştir. Atatürk, sınırların korunmasının yanı sıra içte homojen bir toplum oluşturma arayışında olmuş, bu doğrultuda çeşitli ayrılıkçı hareketlere karşı tedbirler almıştır. Yeni Türkiye'nin temel dış politika ilkesi "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" olmuştur, bu da barış içinde bir ulus inşa etme ve dışta barışçıl bir politika izleme arzusunu yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, ulusal kimliğin güçlendirilmesini ve iç karışıklıkların önlenmesini amaçlamaktadır. Atatürk'ün Kemalist stratejik kültürü, bağımsızlık ve ulusal bütünlüğü esas almıştır. Atatürk'ün 1938 yılında vefatına dek liderliği, Türkiye'nin siyasi ve kültürel dokusunu şekillendirmiştir. Atatürk'ün ardından İsmet İnönü ve Recep Peker gibi liderler, CHP'nin doktrinsel temellerini ve Altı Ok ilkelerini pekiştirmişlerdir.

Türkiye'nin stratejik ve güvenlik politikalarında merkezi bir rol oynayan jeopolitik konumu, dış politika aracı olarak ve iç siyasetin şekillendirilmesinde etkin bir yapı sunmaktadır. Erken cumhuriyet döneminden bu yana, Türkiye'nin coğrafi konumu, hem elitler hem de halk için kritik bir öneme sahip olmuştur. Bu görüş, Türkiye'nin stratejik yaklaşımını belirlemiş ve kendi kendini gerçekleştiren bir kehanete dönüşmüştür. Soğuk Savaş sırasında, Türkiye Batı için önemli bir ülke haline gelmiştir. 1950'lerde Türkiye'nin Ortadoğu'da proaktif bir rol alması, Arap dünyasında ve hatta müttefiklerinde dahi şüphelere neden olmuştur. Ancak, 1960 darbesi sonrası bu yaklaşım değişikliğe uğramıştır. Kıbrıs meselesi ise Türkiye için kritik bir stratejik konudur. Türkiye, adadaki Türk toplumunun haklarını koruma adına kaynaklar ayırmıştır ve bu mesele, Yunanistan ile ilişkilerini etkilemiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle, Türkiye yeni tehditlerle ve fırsatlarla karşı karşıya kalmıştır. Soğuk Savaş sonrasında Türkiye'nin stratejik yaklaşımı, güvenlik ve savunmayı öncelikli görmüştür. Türkiye'nin jeopolitik anlayışı, tarihsel süreçte farklılık gösterse de, stratejik tercihlerinde sürekli önemli bir yer tutmuştur.

Osmanlı'nın düşüşü ve Batı'nın yükselişi, Türkiye'nin Batıcılık ve modernleşme sürecini etkilemiştir. 1856'da Paris Antlaşması ile Türkiye, Batı'nın bir parçası olarak kabul edilmiş ve bu, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerini güçlendirme amacını belirlemiştir. Ancak Batılılaşma süreci, toplumda bölünmelere ve Batı'ya karşı şüphelere yol açmıştır. Soğuk Savaş'ta Türkiye'nin stratejik konumu, NATO üyeliği ile belirginleşmiş ve Batı ile müttefikliğini derinleştirmiştir. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile ilişkiler, Türkiye için kritik olmuş, fakat insan hakları ve kültürel farklılıklar bu ilişkiyi zorlamıştır. Türkiye, bölgesel bir güç olmayı hedeflemiş, ama iç ve dış politika çatışmaları belirsizliğe neden olmuştur. Türk elitleri, dış politikalarını güvenlik endişeleriyle şekillendirmişlerdir. İç siyasetteki istikrarsızlık, komşu ülkelerle ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Türkiye'nin Batılılaşma amacı, Türk devlet elitlerinin güvenlik odaklı yaklaşımları, dış politika ve güvenlik politikalarını etkilemiştir.

Çalışmanın üçüncü kısmı Türkiye ve Güney Kore'nin orta güç stratejilerine daha çok odaklanılmasına sebebiyet veren, stratejik kültür unsurlarındaki değişim ve bu değişimlerin iç siyasetteki dönüşümü ve dış politikadaki değişimini anlatmaktadır. Çalışmada da ortaya koyulduğu üzere, devletlerin stratejik kültürlerindeki değişimi çok sık görülen bir durum değildir. Ancak yükselen orta güçlerinde dış politikadaki güç ve kapasite artırma hedefleri, böylesi yerleşik bir olgu üzerinde değişimlerin ve önem sırasında değişimin yapılmasına şart sağlayabilmiştir.

Bu bağlamda ilk olarak Güney Kore'nin değişen stratejik kültürlerinden birincisi olan, Kuzey-Güney birleşmesi üzerine değinilmiştir. Günışığı Politikası, Güney Kore'nin 1998'de Kim Dae Jung liderliğinde benimsediği, Kuzey ile diyalog ve işbirliği temeline dayalı bir yaklaşımı temsil ederken, bu politikanın gerçekleşmesi pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Günışığı Politikası'nın amacı, Korelerarası güven inşa etmek, ekonomik işbirliğini teşvik etmek ve Kuzey Kore'nin uluslararası topluma entegrasyonunu sağlamaktır. Ancak, gerçekleşmesi beklenen bu hedeflerin ötesinde, politika özellikle Kuzey Kore'nin nükleer silahlanma meselesi ile çeşitli sorunlara çarpmıştır. Kim Dae Jung, birleşme sürecinde sıfır toplamlı çözümden azını kabul etmeyecek bir tutum sergilemiştir. Bu politika çerçevesinde, Kuzey Kore'nin demokratik rekabeti ve piyasa ekonomisini kabul etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Birleşme sürecinde, Kuzey Kore'nin nükleer silahlanma meselesi, Kuzey ve Güney arasındaki ilişkilerin her noktasına etki eden bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Kuzey Kore'nin silah programı, devletin

hayatta kalma motivasyonu olarak yorumlanmış, ancak bu durum Güney Kore'de güvensizlik duygularını artırmıştır. Nükleer silahlanmanın çözümü noktasında teorik ve pratik yaklaşımlar ise belirsizliğini korumaktadır. Günışığı Politikası'nın Kuzey Kore'ye ekonomik açılım ve reform yoluyla entegrasyon sağlama hedefi, esasen önceki ve sonraki politikalardan farklı bir sonuç doğurmamıştır. Korelerarası entegrasyon süreci, birçok alana temas etmekte ve yeni sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, her iki tarafın diyalog yoluyla çözüm üretmesini ve uygulamalarını gerektirmekte, aynı zamanda büyük maddi desteğe ve bölgesel ile küresel aktörlerin yapıcı katılımlarına ihtiyaç duymaktadır. Güney Kore'nin stratejik tercihlerinde ve kültürel yaklaşımında büyük değişimlerin gerçekleşmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Güney Kore, uluslararası arenada kendini orta ölçekli bir güç olarak konumlandırmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren Asya'nın önde gelen ekonomik güçlerinden biri olmuş, aynı zamanda uluslararası düzenin istikrarını korumaya yönelik adımlar atmıştır. 1980'lerden itibaren orta güç tanımını kabullenmiş ve 1990'larda uluslararası kuruluşlara katılımını artırmıştır. "Hayatta kalmak için güçlü ol" prensibi, Güney Kore'nin dış politika mottosu haline gelmiştir. Ülke, 1990'lar ve 2000'lerde BMGK üyeliği ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu başkanlığı gibi önemli başarılar elde etmiştir. Milenyum sonrasında, Güney Kore, bölgesel ve küresel çok taraflı diplomasiye daha fazla katılarak önemli bir aktivist rol üstlenmiştir. 2010 G-20 Seul Zirvesi, Güney Kore için küresel lider olarak ortaya çıkma fırsatı yaratmıştır. Zirve, G-20'nin tarihindeki en dikkat çekici zirvelerden biri olarak kaydedilmiş, Güney Kore bu platformda dokuz gündem maddesi belirleyerek, yeni kalkınma modelleri oluşturma çabası içine girmiştir. Ülke, IMF reformlarına öncülük etmiş, demokrasi ve diplomasi konularında da köprü kurma rolünü üstlenmiştir. Güney Kore'nin orta güç stratejisi çerçevesinde, 2013'te kurulan MİKTA'ya olan yaklaşımı ve bu gruptaki rolü dikkate değerdir. Kore, MİKTA platformunu, küresel meselelere çözüm bulma ve "Tutkal Diplomasisi" uygulama amacı gütmüştür. 2015 yılında grup başkanlığını yaparak aktif bir rol oynayan Güney Kore, bu platformu küresel güç dönüşümünde kullanılabilecek bir enstrüman olarak görmüştür. Güney Kore, MİKTA üzerinden hem kendi stratejik çıkarlarını ilerletmeyi hem de uluslararası düzeyde daha sorumlu bir rol oynamayı hedeflemiştir.

Bölgesel alanda ise, Güney Kore, ASEAN ile stratejik işbirliği geliştirerek bölgesel barış ve istikrara katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Güney Kore ve ASEAN, benzer jeopolitik koşullar nedeniyle Doğu Asya'da barışçıl işbirliği ve çatışma yönetimi mekanizması oluşturmuşlardır. 2005'te gerçekleştirilen ilk Doğu Asya Zirvesi ve ASEAN+3 süreci, bu işbirliğinin ürünleri

olmuştur. ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) ise, bölgede güven inşası ve önleyici diplomasiye katkı sağlamak amacıyla başlatılmıştır ve Güney Kore için, Kuzey Kore ile diyalog ve işbirliği fırsatı sunmuştur. Güney Kore, uluslararası ve bölgesel arenada orta güç olarak konumlanarak, çok taraflı diplomasiye katılımı artırmış ve küresel yönetişime katkıda bulunmayı hedeflemiştir. G-20, MİKTA, ASEAN ve diğer uluslararası platformlar üzerinden, ülke, küresel ve bölgesel meselelere çözüm arayışında bulunmuş, stratejik işbirlikleri geliştirmiş ve böylece yeni bir stratejik kültür ortaya çıkarmıştır. Bu, Güney Kore'nin dış politika mottosu olan "hayatta kalmak için güçlü ol" prensibinin bir yansıması olmuştur.

Güney Kore'nin ikinci değişen stratejik kültürü, politik ekonomisine yönelik stratejik kültürün değişimi üzerinedir. Güney Kore, ekonomik mirasını "Han Nehri Mucizesi" olarak adlandırarak dünya ekonomisinde sıra dışı bir yer edinmiştir. Koreliler, ülkelerinin ekonomik statüsünün G7 ülkeleriyle karşılaştırılabilir olana kadar tam anlamıyla oturmayacağına inanmaktadır. Bu inanç, Güney Kore'nin sürekli değişen ve gelişen stratejik kültürünü şekillendirmiştir. 1990'lı yıllar ve 2001 sonrası dönemdeki başkanlar, bu değişim sürecinin temel taşlarını atmışlardır.

2000'li yılların başında, Güney Kore ekonomik krizin etkilerinden kurtulmak amacıyla çeşitli strateji hamleleri gerçekleştirmiştir. Başkan Roh Moo-hyun döneminde, yabancı yatırım teşvik edilmiş, finansal denetim güçlendirilmiş ve ekonominin yapısal dönüşümüne öncülük edilmiştir. Ancak, önceki yönetimlerin politikaları, aşırı borçlanma ve tüketimde düşüş gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Roh'un liderliği, Güney Kore'nin ekonomik ve yönetim anlayışındaki dönüşüme işaret etmektedir. 2008-2012 yılları arasında görev yapan Lee Myung-bak, "MBnomics" stratejisi ile ülkeyi gelişmiş bir ulus yapmayı amaçlamıştır. Ancak, 2008 Mortgage krizi ve diğer siyasi zorluklar, bu hedeflere ulaşmayı zorlaştırmıştır. 2012 yılında göreve gelen Park Guen-hye ise, "Yaratıcı Ekonomi Modeli" ile ülkeyi dönüştürmeyi hedeflemiştir. Bu model, bilim, teknoloji ve kültürü birleştirerek yeni pazarlar ve işler yaratmayı amaçlamıştır. Aynı dönemde, Avustralya ile ticaret ilişkileri güçlenmiş ve Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Güney Kore, Resmi Kalkınma Yardımları ile orta güç diplomasisini güçlendirmiş ve bölgesel güvenlik ve ekonomik işbirliği stratejilerini sürdürmüştür. Güney Kore'nin ihracata dayalı ekonomisi, küresel ve bölgesel krizlere, rekabetlere ve pandemilere karşı hassas olmuştur. COVID-19 pandemisi de ülkenin ekonomisini derinden etkilemiştir. Özetle, Güney Kore, "Han Nehri Mucizesi"ni sürdürmek için çeşitli stratejiler geliştirmiş ve uygulamıştır. Tarihsel ve güncel gelişmeler ışığında, ülke, değişen dünya ekonomisine uyum sağlamak ve küresel bir oyuncu olmak adına çaba

göstermektedir. Başkanlarının vizyonları ve stratejileri, Güney Kore'nin politik ekonomileri üzerindeki değişimin en önemli etkeni olarak ortaya çıkmıştır.

Son olarak, Güney Kore, ikili ilişki kültürünün etkisini azaltarak çok taraflı dış politika izlemeye gayret ettiği ve otonomi arayışında olduğu görülmüştür Güney Kore'nin bu çok taraflı yaklaşımı, ülkenin Çin ile ilişkilerine sıcak bakmasını, buna karşın Japonya'ya karşı temkinli olmasını beraberinde getirmiştir. Japonya'nın militarizasyonu, Güney Kore'nin endişelerini artırmış ve ABD-Japonya-Güney Kore ittifakına temkinli yaklaşmasına yol açmıştır. Güney Kore, tarihsel deneyimlerin de etkisiyle, Çin'e daha yakın durma eğilimindedir.

Bu stratejik duruş, Güney Kore'nin "OPCON", "THAAD" ve "AIIB" gibi araçları kullanarak hem güvenliğini hem de otonomisini artırmaya çalıştığı Üç Mızrak stratejisini ortaya koymaktadır. OPCON yönetiminin kontrolü, Güney Kore'nin ABD ile askeri işbirliği ve bağımsızlık arayışını yansıtmaktadır. THAAD hava savunma sistemi, ülkenin stratejik güvenlik araçlarından biri olup, Çin ile olan ilişkilerde gerilime sebep olmuştur. AIIB üyeliği ise, Güney Kore'nin Asya-Pasifik bölgesinde böylesi bir bankaya dahil olarak ekonomik ve politik olarak daha etkin bir rol oynamasını sağlamaktadır.

Güney Kore'nin Çin ile olan ilişkisi, küresel dinamikler ve Çin'in yükselişi ışığında stratejik bir ortaklık şeklinde dönüşmüştür. Kore, ABD ve Çin arasında stratejik bir seçim yapma maliyetlerini ve sonuçlarını tartışmaktadır. Güney Kore, stratejik otonomi ve bölgesel istikrar peşinde koşarken, ABD, Çin ve diğer uluslararası aktörlerle olan ilişkilerini dengeleyerek yönetmeye çalışmaktadır. Ülke, silahlanma yarışı ve çatışma olasılığının artması ışığında, dış politika stratejisini dikkatlice şekillendirmekte ve bölgesel güç dengesinde etkin bir rol oynamaya çalışmaktadır. Bu unsurlar, Güney Kore'nin dış politikasını ve bölgesel güç dengesini şekillendiren stratejik kültürünün değişimini gösteren olaylar olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın aynı bölümünde Türkiye'nin değişen stratejik kültürünü ve bu kültürün uluslararası ilişkilere olan etkilerini incelenmiştir. Bu bölümde Türkiye'nin yükselen orta güç bağlamında değişen stratejik kültür unsurlarının ve uygulamalarının ele alınmıştır. Milenyum sonrası dönemde yerleşik kültür unsurlarının nasıl dönüştüğü, bu dönüşümün nasıl etki yaptığı ve hangi sonuçları doğurduğu incelenmiştir. Bu kapsamda, Osmanlıcılık düşüncesinin yeniden canlanması, jeopolitik konumun getirdiği varoluşsal kaygıların yerine geçen bölgesel güvenlik stratejisi, yumuşak gücün artırılması, daha sonra sert güç unsurlarının benimsenmesi, ve 2000'li yılların başında dünya genelinde yaşanan ekonomik büyüme ve parasal bollaşmanın etkileri ele alınmıştır.

Yeni Osmanlıcılık, Kemalist stratejik kültürden farklı olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun çok kültürlü ve genişleyici yönetim anlayışına dönüşü ifade etmektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin sınırlarının ötesine etki etme kapasitesini ve Müslüman çoğunluklu devletlerle etkileşimi içerir. Yeni Osmanlıcılığın ortaya çıkışı, 1970'lerde Türkiye'nin uluslararası ve iç siyasi sıkıntılar yaşadığı, Kıbrıs Harekâtı'nın gerçekleştiği ve Arap ülkeleriyle ilişkilerin güçlendiği bir döneme denk gelir. Turgut Özal dönemi, bu düşüncenin ilk kez yankı bulduğu zaman olup, Özal, Türkiye'nin Orta Asya ve Balkanlar'da etki alanını genişletmeyi hedeflemiştir. AK Parti ise, bu mirası benimseyerek, Türkiye'yi Osmanlı İmparatorluğu'nun gururlu mirasçısı olarak konumlandırmıştır. Türkiye, bu bağlamda, bölgesel ve küresel etkinliğini artırmak ve liderlik rolünü üstlenmek amacındadır. Yeni Osmanlıcılık, iç siyasette çoğunlukçu bir bakış açısı, genişleyen güvenlik yaklaşımı ve bölgesel-küresel etkinliği artırma arayışını içerir. Bu kavramsal çerçeve, AK Parti'nin tarih ve sembolizme dair yaklaşımını ve söylemlerini şekillendirmiştir. Bu dönemde, Erdoğan'ın tarihle ilgili vurguları ve konuşmaları, bu değişimin işaretleri olarak kabul edilebilir. Yeni Osmanlıcılığın ikinci sütunu, Türkiye'nin güvenlik algılamalarının değişimini içerir. Arap Baharı sırasında, Türkiye'nin bölgedeki olaylara karşı pozisyon alması gerekliliği ortaya çıkmış, bu da politika değişikliklerine ve bölgesel müdahalelere yol açmıştır. Türkiye'nin desteklediği gruplara karşı Batı'nın pozisyon alması, Türk kamuoyunu Batı'ya karşı tavır almaya itmiştir. Yeni Osmanlıcılık, Türkiye'nin stratejik kültüründe önemli bir değişimi ifade etmektedir. Bu yaklaşım, ülkenin iç ve dış politika stratejilerini, Osmanlı İmparatorluğu'nun çok kültürlü ve genişleyici mirası doğrultusunda yeniden şekillendirme arayışını göstermiştir. Yeni Osmanlıcılık, Türkiye'nin bölgesel ve küresel sahada daha aktif ve etkili bir rol üstlenme çabasını yansıtmaktadır. Tüm bunların ışığında, diğer stratejik kültürlerine doğrudan nüfuz eden bir çatı stratejik kültür unsuru değişimi anlamına gelmektedir.

Türkiye, yakın tarihine kadar askeri güç kullanımını çoğunlukla uluslararası kurumlar vasıtasıyla sürdürmüştür. Bununla birlikte, 2000'li yıllardan itibaren dış politika ve güvenlik stratejilerinde gözle görülür bir dönüşüm yaşanmıştır. Türkiye, büyük strateji inşasına yönelik askeri, istihbarat ve savunma sanayii alanlarında önemli reform ve atılımlar gerçekleştirmiştir. Bu dönüşüm, Türkiye'nin maddi ve maddi olmayan güç kaynaklarını komşuları ve bölgesel güçler karşısında daha etkin değerlendirmesine olanak tanımıştır.2001 öncesinde Türkiye, Somali ve Yugoslavya gibi kriz bölgelerinde askeri güç kullanımını sergilemiştir. Türkiye'nin NATO ve BM operasyonlarına verdiği destek, Balkanlar ve Afganistan'daki misyonlarıyla somutlaşmıştır. Afganistan'da ISAF misyonu, Türkiye'nin bölgedeki güvenliği sağlamaya

yönelik katkılarına örnektir. Türkiye'nin PKK ile mücadelesi de sınır ötesi operasyonların sayısını ve yoğunluğunu artırmıştır. Sincar'daki PKK varlığı ve Hendek Operasyonları, Türkiye'nin sınır ötesi operasyon stratejisinde değişikliğe gitmesine sebep olmuştur. Bu çerçevede, Türkiye, hava saldırıları ve Karakol kurma gibi yeni stratejiler geliştirerek, PKK ile mücadelesini sürdürmüştür.

Suriye'nin kuzeyine yönelik operasyonlar, Türkiye'nin alansal güvenlik stratejisindeki önemli bir dönemeçtir. Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtları ile Türkiye, DAEŞ ve PKK/YPG tehditlerine karşı bölgede etkin bir mücadele sergilemiştir. Bu operasyonlar, Türkiye'nin sınırlarını koruma ve terör koridorlarını engelleme amacını güçlendirmiş, uluslararası anlaşmalarla da desteklenmiştir.Libya'da ise, Türkiye'nin alansal güvenlik stratejisi, ulusal çıkarları ve enerji kaynaklarının kontrolü bağlamında şekillenmiştir. Kaddafi'nin ölümünden sonra Türkiye, Libya'daki iç savaşa müdahil olmuş, Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni destekleyerek, General Hafter'e karşı pozisyon almıştır. Türkiye'nin bu hamlesi, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına erişim ve kontrol sağlama amacını güçlendirmiştir.

Türkiye'nin alansal güvenlik stratejilerindeki bu değişim, hem bölgesel güç dengelerini etkilemiş hem de Türkiye'nin ulusal çıkarlarını koruma kapasitesini artırmıştır. Türkiye, sınırlarını koruma, terörle mücadele ve enerji kaynaklarına erişim gibi stratejik hedeflerini gerçekleştirmek adına, askeri operasyonlar ve diplomasi araçlarını etkin bir şekilde kullanmıştır. Bu durum, Türkiye'nin bölgede proaktif ve etkin bir dış politika izlediğini göstermektedir.

Türkiye, 2000'lerin başından itibaren savunma sanayii üzerinde yoğunlaşarak, kendi kritik teknolojilerini üretebilme hedefine yönelmiştir. 2002'de AK Parti Hükümeti'nin iktidara gelmesiyle birlikte, savunma harcamalarındaki yerlilik oranı %20 iken, yapılan atılımlar ve stratejik değişikliklerle bu oran artırılmıştır. Bu dönemde, Türkiye'nin karşılaştığı tehdit ve riskler savunma sanayiini geliştirme önceliğini artırmıştır. Türkiye, savunma sanayii altyapısını güçlendirme ve yerli üretimi artırma amacıyla çeşitli kurumları ve programları hayata geçirmiştir. Bu bağlamda, Savunma Sanayii Başkanlığı önemli bir role sahip olmuş, özellikle 2004 yılındaki kritik kararlarla savunma sanayiinde yerli ve milli projelere ağırlık verilmiştir.

2002-2012 yılları arasında Türkiye'nin savunma sanayii, ekonomik ve siyasi yükselişten payını alarak önemli gelişmeler kaydetmiştir. Yerli teknoloji geliştirme bölgeleri ve teknoparklar aracılığıyla savunma sanayii için Ar-Ge çalışmaları ve milli projeler geliştirilmiştir. Türkiye'nin köklü savunma firmaları ASELSAN, ROKETSAN, HAVELSAN ve TUSAŞ, bu süreçte

önemli atılımlar yapmışlardır ve dünya çapında tanınmış savunma üreticileri arasına girmişlerdir. Bu dönemde başlatılan MİLGEM, ATAK ve ALTAY gibi milli projeler, Türkiye'nin savunma kabiliyetini artırmıştır.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında uluslararası firmaların yaptırımları ve engellemeleri, Türkiye'nin savunma sanayii stratejisini değiştirmiş ve daha bağımsız bir yapıya bürünmesine yol açmıştır. Bu süreçte, Türkiye'nin savunma sanayii projeleri ve yerli firmalar uluslararası alanda başarılar elde etmiş, özellikle SİHA'lar Karabağ ve Ukrayna savaşlarında etkili olmuştur.

Savunma sanayiindeki bu gelişmeler, Türkiye'nin uluslararası prestijini artırmış, dış politika stratejilerine katkı sağlamıştır. Yerlilik oranı %70'i geçerken, savunma ve havacılık ihracatı 4,395 milyar dolara ulaşmıştır. Savunma projeleri bütçesi ise yaklaşık 11 kat artarak 60 milyar dolara çıkmıştır. Bu gelişmeler, Türkiye'nin bağımsızlık ilkesini eyleme dönüştürmesi ve uzun vadeli planlarda kararlı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Aynı zamanda, savunma sanayiindeki atılımlar, ekonomiye ve istihdama önemli katkılar sağlamıştır.

Türkiye'nin değişen stratejik kültürü bizatihi yükselen orta güç diplomasisi, bölgesel ve küresel ilişkilerindeki ve aktivizmindeki uygulamalarında da görülmekedir. Soğuk Savaş ve 11 Eylül sonrası dönem, Türkiye için uluslararası kapasitesini ve potansiyelini keşfetme ve dış politika stratejilerini yeniden belirleme fırsatı sunmuştur. Bu süreçte, Türkiye'nin yükselen orta güç olarak konumlandığı ve dış politika pratiğinde değişimler yaşadığı gözlemlenmiştir. Ancak, demokratikleşme ve ekonomik performanstaki beklenen gelişmelerin gerçekleşmemesi, Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesini sınırlamıştır. Özellikle NATO'ya giriş sonrası, Türkiye, "sadık bir Batı müttefiki" olarak algılanmış ve model olma potansiyeli sınırlı kalmıştır. Türkiye, Sovyetlerin yıkılması ve 11 Eylül arasında, orta güç siyaseti ve bölgesel etkisi açısından değişim göstermiştir, ancak bu süreçte hedeflenen sonuçlara tam anlamıyla ulaşılamamıştır. İç siyasetindeki istikrar ve ekonomik yükseliş, Türkiye'nin dış politika stratejilerini uygulama kapasitesini artırmıştır. 2000'li yıllarda Türk dış politikası çok taraflı stratejileri benimsemiş ve model ülke olma yolunda önemli adımlar atmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin stratejik kültüründe de belirgin değişimler yaşanmış ve dış politika stratejileri dinamik bir yapı kazanmıştır. Türkiye, geçmişteki sadık Batılı duruşu ve bölgesel güç tanımlamalarını aşarak, daha kapsayıcı ve dinamik bir dış politika oluşturma çabası içerisinde olmuştur.

Türk Dış Politikası altında "Komşularla Sıfır Sorun" stratejisi, güvenlik, ekonomik ilişkiler, kültürel çeşitlilik, siyasi iş birliği, bölgesel bilinç ve kalkınmayı hedef almıştır. Türkiye, stratejiyi uygulayarak, komşularıyla, özellikle Ermenistan ve Yunanistan ile ilişkilerini

geliştirmeyi amaçlamıştır. Bununla birlikte, orta vadede, bu strateji, Türkiye'nin tavizsiz yaklaşımı ve komşularının isteksizliği nedeniyle etkisini kaybetmiştir. Ermenistan ile ilişkiler, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 2008'de Erivan'ı ziyareti ve iki ülke arasında imzalanan protokollerle iyileşme gösterse de, bu protokoller meclisler tarafından onaylanmamıştır. Türkiye ve Ermenistan arasındaki potansiyel barış, bölgesel etkileri göz önünde bulundurulduğunda, önemli bir gelişme olabilirdi, fakat bu, Azerbaycan ile olan ilişkilere zarar vermiş ve iki halktan da destek görememiştir. Yunanistan ile ilişkilerde ise, Türkiye, gerilimi azaltmak adına çok sayıda diplomatik girişimde bulunmuş, ancak Yunanistan'ın çözüm için herhangi bir adım atmaması üzerine bu çabalar sonuçsuz kalmıştır.

"Bölgesel Güç" başlığı altında, Türkiye'nin model ülke olarak ikinci aşaması incelenmektedir. Türkiye, tarihinde hiç olmadığı kadar yakın bölgesiyle ilişkilerini güçlendirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye, Orta Doğu, Balkanlar ve Orta Asya ile ilişkilerini geliştirmeye odaklanmıştır. Ancak, Orta Asya ve Kafkasya'daki etkisi sınırlı kalmıştır. Türkiye, bu bölgelerde ekonomik kalkınma ve demokratikleşme üzerinden etki yaratmaya çalışmış, ancak bu çabalar gerilemelerle karşılaşmıştır. Türkiye, orta güç olarak, uluslararası sorunlara yönelik benzersiz diplomatik mekanizmalar oluşturmuştur. Türkiye, Doğu ve Batı arasındaki köprü rolüyle niş diplomasi uygulamıştır. Türkiye-Hırvatistan-Bosna-Hersek ve Türkiye-Sırbistan-Bosna-Hersek üçlü danışma mekanizmaları bu bağlamda önemli örneklerdir. Türkiye, ayrıca, 2009 yılında İran'ın nükleer programı konusunda arabuluculuk yapmıştır. Türkiye'nin dış politika stratejileri, "Komşularla Sıfır Sorun" ve "Bölgesel Güç" başlıkları altında, komşu ve bölgesel ülkelerle ilişkileri geliştirmeyi amaçlamıştır. Ancak, bu stratejiler, çeşitli zorluklar ve gerilemelerle karşılaşmıştır.

Küresel Yönetişim Aktivizmi, Türkiye'nin 2000'lerden sonraki dönemde Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası platformlarda artan etkinliğini işaret etmektedir. Türkiye, 11 Eylül olayları sonrasında BM'deki stratejik konumunu ve etkinliğini orijinal bir şekilde yeniden şekillendirme amacı taşımıştır. Bu bağlamda, 2007 yılında Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan bir raporda, yoksulluk, insani yardım ve kültürlerarası diyalog gibi konulara odaklanma vurgusu yapılmıştır. Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi'ne geçici üye olarak seçilmesi, ülkenin uluslararası arenada daha aktif ve etkin bir rol oynamasını sağlamıştır. BMGK'da temsiliyet, veto hakkı ve karar alma süreçlerine dair şeffaflık ve hesap verebilirlik konularında çeşitli reform önerileri getirme çabaları gösterilmiştir. Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı (UNAOC) ise, Türkiye'nin BM nezdinde gerçekleştirdiği diğer bir önemli çalışmadır. Türkiye

ve İspanya'nın eş başkanlık yaptığı bu girişim, medeniyetler arası işbirliğini güçlendirme amacı taşımıştır. İttifak, kültürlerarası saygıyı artırarak, medeniyetler çatışması tezinin önüne geçmeyi hedeflemiştir.

NATO çerçevesinde Türkiye'nin stratejilerinin yoğunluğunu ve yönünü değiştirmesi, ittifak içinde daha belirleyici bir rol oynamayı amaçlamıştır. Bu kapsamda, Türkiye'nin NATO Genel Sekreterliği için aday olan Danimarka Başbakanı Rasmussen'e karşı tavrı ve Finlandiya ile İsveç'in NATO'ya katılım süreçleri, Türkiye'nin ittifak içindeki belirleyiciliğini gösteren önemli örneklerdir. Türkiye, NATO'nun genişlemesi kapsamında, Akdeniz Diyaloğu ve İstanbul İşbirliği Girişimi gibi girişimlerde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'nin Doğu Akdeniz, Ortadoğu ve Körfez bölgelerindeki güvenlik işbirliğini güçlendirme çabaları dikkat çekmektedir.

G20 platformunda da Türkiye'nin orta güç aktivizmi göze çarpmaktadır. Türkiye'nin 2015 G20 dönem başkanlığı, küresel yönetişimdeki tercih ve reform isteklerini ortaya koymuştur. G20'nin yapısında ve işleyişinde Türkiye'nin etkin bir rol oynaması, küresel yönetişim stratejisinin dönüşümünü gösteren bir örnektir. G20 Zirveleri, özellikle 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında, yükselen güçlerin uluslararası siyasette kendilerine alan bulmaları açısından önemli bir mekanizma olmuştur. Ancak, bu zirveler aynı zamanda etkinlik ve karar alma konusunda çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Türkiye, 2015 yılında G20 dönem başkanlığını üstlenerek, bu platformda liderlik yapma fırsatını yakalamıştır. 15-16 Kasım 2015'te düzenlenen Antalya Liderler Zirvesi, Türkiye'nin küresel yönetişimdeki etkinliğinin bir göstergesi olmuştur. Antalya Zirvesi'nde, ekonomik yaklaşımların katkısı ve küresel yönetişimde yapısal reformlar konusunda çeşitli tartışmalar ve öneriler gündeme gelmiştir. Türkiye, zirvenin ev sahipliğini yaparak, hem kendi perspektifini ortaya koymuş hem de küresel yönetişimdeki dengeleri etkileyebilecek kararları şekillendirme olanağı bulmuştur. Bunun yanı sıra, Antalya Zirvesi'nde küresel mülteci krizi gibi uluslararası sorunlara dikkat çekilmiş ve bu konuda uluslararası toplumu harekete geçirme çabaları yapılmıştır. Türkiye, mülteci krizinin çözümü konusunda liderlik yaparak, hem bölgesel hem de küresel düzeyde etkin bir rol üstlenmiştir.

Son olarak Türkiye'nin değişen stratejik kültür unsuru, kuruluşundan bu yana kronik sorunlarla boğuşan ve bir türlü yoluna koyamadığı ekonomisi ve bunun bir güç olarak kullanma yolundaki yapılandırılmasıdır. 2001 sonrası dönem, ekonomik büyüme ve reformlarla karakterize edilmiştir, ancak döviz krizleri ve siyasi istikrarsızlık da dış politik aktivizmi etkilemiştir.

Türkiye, bu süre zarfında ekonomik gelişimiyle bölgesel bir güç haline gelmiştir ve özellikle Suriye çatışması gibi konularda kilit bir rol oynamıştır.

1990'lar, Türkiye'nin kırılgan ekonomisi için zorlayıcı olmuş, birçok krizle karşı karşıya kalmıştır. 2002'de AK Parti'nin iktidara gelmesiyle bir dizi ekonomik reform ve makroekonomik istikrar politikaları uygulanmıştır. Türkiye, dış yatırımı çekmek, ihracatı teşvik etmek ve AB'ye uyumu sağlamak amacıyla çeşitli politikalar izlemiştir. 2002-2008 arasında, Türkiye ekonomisinin yapılanması, küresel likidite patlaması ve AB üyelik sürecinin olumlu etkisiyle desteklenmiştir. Bankacılık sektörü reformları, bankaların sermaye yeterlilik oranlarını güçlendirmiştir ve bu, Türk bankacılık sektörünü 2010 yılında G-20 ülkeleri arasında en yüksek sermaye yeterliliği oranına taşımıştır. Özelleştirme politikaları da ekonominin liberalleşmesi ve serbest piyasa koşullarının iyileştirilmesi açısından önemli bir rol oynamıştır. Türk Telekom, TÜPRAŞ, Erdemir ve PETKİM gibi büyük devlet şirketlerinin hisseleri özelleştirilmiştir. Son olarak, IMF ve Avrupa Birliği ile yapılan müzakereler ve anlaşmalar, Türk finans sermayesinin gelişmesi ve bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması açısından kritik öneme sahiptir. Bu stratejik adımlar, Türkiye'nin uluslararası alanda rekabetçi ve dinamik bir ekonomik yapıya kavuşmasını sağlamıştır.

2008-2016 döneminde Türk ekonomisi, küresel krizle başa çıkmak adına çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Dışsal faktörlerin yarattığı zorluklar, ihracatın azalması ve işsizlikte artış gibi sorunları beraberinde getirmiş, ancak Türkiye, hükümetin teşvikleri ve yapısal reformları ile bu dönemi atlatabilmiştir. 2011'de, tarihinde ilk kez, dünyada en çok büyüyen ülke olmuştur. Ayrıca, cari açığın azalması ve işsizlik oranlarının düzelmesi de bu dönemin olumlu gelişmeleri arasında sayılmaktadır. Bu dönemde, Türkiye, ekonomik dayanıklılığını artırmış ve alternatif ekonomik yollar aramıştır. Batı ile yaşanan gerilimler ve iç politikadaki sorunlar, ülkeyi farklı ekonomik stratejilere yöneltmiştir. Türkiye'nin ekonomik krizden sağlam çıkması, onu batılı güçlere karşı daha eleştirel bir pozisyona getirmiştir. Gezi Parkı olayları ve FETÖ yapılanması, Batı ile ilişkilerde gerilime neden olmuş; Suriyeli mültecilerin varlığı da ekonomik zorlukları artırmıştır.

2016 sonrasında ise Türkiye, siyasi ve ekonomik karmaşa içerisinde Doğu-Batı dengesini koruma çabasına girmiştir. Döviz kuru, enflasyon ve COVİD-19 pandemisi, ekonomiyi olumsuz etkilemiş; fakat Türkiye, dış politika manevraları ve farklı ülkelerle ilişkileri geliştirerek finansman kaynakları bulma çabasına girmiştir. Körfez ülkeleri ile yakınlaşma ve Rusya ile ticaret, bu stratejinin bir parçası olmuştur. Aynı zamanda, Türkiye, siyasi çatışmalara

rağmen İsrail ile ticari ilişkilerini sürdürmüştür. Türkiye, 2001 sonrası dönemde, ekonomik stratejilerini ve dış politika ilişkilerini yeniden şekillendirerek krizlerle başa çıkmaya çalışmıştır. Dışsal zorluklara rağmen, Türkiye ekonomik büyüme göstermiş ve alternatif finansman yolları aramıştır. Ancak, iç ve dış faktörlerin yarattığı baskılar, ekonomiyi zayıflatmış ve yeni stratejilere yönlendirmiştir. Türkiye'nin bu süreçte dış politika ve ekonomik stratejileri arasındaki denge, onun gelecekteki yolu üzerinde belirleyici olacaktır.

21. Yüzyıl, küreselleşmenin hız kazandığı ve ülkelerin stratejik kültürlerinin dış politika üzerinde daha belirgin bir etki yarattığı bir dönemi ifade etmektedir. Bu yüzyılda, Türkiye ve Güney Kore gibi orta güç kabul edilen ülkelerin stratejik kültürlerini karşılaştırmak, bu ülkelerin küresel politikada nasıl konumlandıklarını ve bu konumlanışın nedenlerini anlamak adına kritik bir öneme sahiptir. Bu analiz, üç ana başlık altında şekillenmiştir. Bunlar sırasıyla stratejik kültürlerin temelleri, farklılıkların ve yansımaların incelenmesi ve orta güç bağlamında dış politika stratejilerinin değerlendirilmesidir.

İlk analiz sonucunda, Türkiye ile Güney Kore'nin orta güç davranışlarının temelini oluşturan dinamikleri incelendiğinde, bu iki ülkenin politik ekonomi, dış ilişkiler ve jeopolitik/güvenlik alanlarında benzer stratejilerle ilerlediği görülmektedir. İlk olarak politik ekonomi, her iki ülke için de hayati öneme sahip hale gelmiştir.. Türkiye, 2001 sonrasında politik ekonomiyi stratejik bir hamle olarak öne çıkartmış ve bu hamle sayesinde hem iç siyasetteki istikrarı pekiştirmiş hem de bölgesel ve küresel arenada aktif bir aktör olma yolunda önemli adımlar atmıştır. Türkiye'nin ekonomik gücünü kullanarak dış politika hedeflerini destekleme yaklaşımı, yapısal reformlarla başlamış, istikrarın sağlanmasının ardından liberal ekonomik düzeni sorgulayan bir pozisyon alarak devam etmiştir. Türkiye'nin ekonomisini güçlendirme sürecinde karşılaştığı zorluklar da göz ardı edilmemelidir. Öte yandan, Güney Kore'nin ekonomi politikasında "Han Nehri mucizesi"nin izleri gözlemlenmektedir. 21. yüzyıla Asya Krizi'nin gölgesinde giren Güney Kore, ekonomi politikasında yükselen ve geleneksel orta güç davranışlarını harmanlamıştır.

Dış politika stratejileri söz konusu olduğunda, Türkiye ve Güney Kore'nin dış ilişkilerde yarattıkları benzerlikler dikkat çekicidir. Türkiye'nin dış politika anlayışı, özellikle 2000.2li yılalrda , bölgesel komşuluk ilişkilerine ve çok taraflı diplomasiye vurgu yaparak evrilmiştir. Özellikle Türkiye'nin bölgedeki komşu ülkelerle ilişkilerini geliştirme çabaları, uluslararası ilişkilerde daha aktif bir rol almasını sağlamıştır. Güney Kore'nin dış politika yaklaşımı da Türkiye'ye benzer bir evrim göstermiştir. Kore Yarımadası'nda savaşın gölgesinde bir dış

politika yürüten Güney Kore, hem Kuzey Kore ile ilişkilerini normalleştirme çabalarında bulunmuş hem de bölgesel ve küresel örgütlerde aktif bir rol almayı hedeflemiştir.

Jeopolitik ve güvenlik perspektifinden bakıldığında, her iki ülkenin stratejilerinde de benzer bir dönüşüm gözlemlenmektedir. Türkiye ve Güney Kore, klasik jeopolitik anlayışı terk ederek, fırsat odaklı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu yaklaşımın en belirgin örneği, Türkiye'nin jeopolitik konumunu dışa taşıma ve dış operasyonlarda elde ettiği tecrübeyle güvenliğini sağlama çabalarıdır. Aynı zamanda Türkiye, savunma sanayiinde yerlileşme ve millileşme çabalarıyla dikkat çekerken, Güney Kore de benzer bir yaklaşımla kendi savunma sanayiini geliştirmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye ve Güney Kore'nin orta güç olarak sahip oldukları stratejik kültürlerin, benzer dinamiklerle şekillendiği söylenebilir. Bu benzerlikler, her iki ülkenin de küresel düzende etkili birer aktör olma hedeflerinin bir yansımasıdır.

İkinci analiz noktasında, iki ülkenin stratejik kültürlerindeki farklılıklara odaklanılmıştır: Türkiye ve Güney Kore. Bu iki ülkenin nihai noktada farklılık gösteren stratejik kültür unsurlarının dış politikadaki yansımaları oldukça dikkat çekicidir. Türkiye'nin uluslararası arenada bir orta güç olarak tanınma hedefi, öncelikle kendi bölgesinde güçlü ve etkili bir aktör olmasını gerektirmiştir. Bu, bölgedeki diğer ülkelerle olan ilişkilerinde belli bir üstünlük kazanması ve bu üstünlüğü, bölgedeki diğer ülkeler için bir model olarak sunabilmesi anlamına gelmektedir.

Böylesi bir bölgesel güç olmanın yolu, bölgedeki diğer ülkelerle olan ilişkilerde başarılı olmaktan, bölgesinde saygı görmekten ve etkili bir şekilde dış politika yürütmekten geçer. Ancak, bu başarıların yanı sıra, model ülke olabilmenin de bazı gereklilikleri vardır. Bu noktada, model olma statüsü, bölge ülkelerinin yalnızca ekonomik veya politik açıdan değil, aynı zamanda kültürel ve sosyolojik olarak da kendine yakın hissettiği bir ülke olmayı gerektirir. Bu, bir ülkenin diğer ülkeler tarafından model olarak kabul edilmesi için sadece dış politikadaki başarılarına değil, aynı zamanda kültürel ve sosyolojik yönlerine de bağlıdır.

Bu dinamik içerisinde Türkiye'nin dış politika anlayışında, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası olan İmparatorluk kimliğinin rolü vurgulanmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere, bu kimlik, Türkiye'nin dış politikasında mütekabiliyet argümanı olarak sunulmuş, ancak son yıllarda Yeni Osmanlıcılık kavramsallaştırması altında yeniden değerlendirilmiştir. Yeni Osmanlıcılık anlayışı, eski İmparatorluk coğrafyasındaki halklarla kurulan tarihsel, dini, kültürel ve dilsel bağları temsil etmektedir.

Yeni Osmanlıcılık, Türkiye'nin stratejik kültürünün bir parçası haline gelmiş, bölgesel çatışma noktalarında aktif bir rol üstlenmesine, eski İmparatorluk coğrafyasında yumuşak güç faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine ve uluslararası meselelerde destek görmesine olanak tanımıştır. Bu, Türkiye'nin dış politika anlayışının, tarihsel ve kültürel kökenleriyle birleşerek, bölgesel ve küresel düzeyde etkili bir aktör olma yolunda ilerlemesine yardımcı olmuştur.

Öte yandan, Güney Kore'nin stratejik kültürü farklı bir evrim süreci izlemiştir. Güney Kore, tarihi Kore milliyetçiliği ve Konfüçyüsçülüğünü modernleşme süreci içerisinde adaptasyonla birleştirerek, Asya'da yaşayan Batılılar kimliğine bürünmüştür. Bu kimlik, Güney Kore'nin uluslararası ilişkilerde ve dış politika anlayışında etkili olmuştur.

Aynı zamanda, Türkiye ve Güney Kore'nin stratejik kültürlerinin ideolojik yönlerine de odaklanmak gerekmektedir. Türk siyasetinde, Kemalizm'in etkisi halen sürmektedir. Bu ideoloji, Türk dış politikasında zaman zaman referans alınan bir argüman olarak kalmaya devam etmektedir. Özellikle AK Parti'nin iktidara gelmesiyle, Kemalizm'in etkisi azalmış olsa da, söylemde ve pratikte belirli unsurlarla devam etmektedir. Güney Kore'de ise, ideolojik bir temele dayalı stratejik kültürün belirgin bir şekilde tezahür etmesi zordur. Bu, Güney Kore'nin tarihsel ve siyasi evrimine bağlı olarak şekillenmiştir. Ancak, Amerikan siyasetinin ideolojik doktrinlerinin etkisi, Güney Kore siyasetinde belirgin bir şekilde görülmektedir.

Üçüncü olarak, orta güç olarak tanımlanan Türkiye ve Güney Kore'nin dış politika stratejilerinin bütüncül bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Bu iki ülke, stratejik kültürlerinin değişim ve sürekliliğini, ekonomik kalkınmayı ve uluslararası ittifakları dikkate alarak, küresel düzeyde daha etkin bir rol oynamayı hedeflemişlerdir. Türkiye, bölgesel etkinliğini artırmak ve kültürel bağlarını güçlendirmek amacıyla, Güney Kore ise, küresel ekonomiye entegrasyon ve Amerikan etkisinin yansıması olarak, dış politika stratejilerini şekillendirmişlerdir. Bu çerçevede, G-20 Liderler Zirvesi'ne ev sahipliği yapmaları, her iki ülkenin de küresel politikadaki etkinliklerini artırma çabalarını simgeler niteliktedir.

Türkiye ve Güney Kore, stratejik kültürleri ve dış politika stratejileri aracılığıyla, 21. Yüzyıl'da küresel düzende nasıl konumlanacaklarını ve bu konumlanışın altında yatan motivasyonları ortaya koymaktadırlar. Türkiye, tarihi ve kültürel unsurları ön planda tutarak, bölgesel bir güç olma yolunda ilerlerken, Güney Kore, pragmatik ve ideolojiden arınmış bir yaklaşımla, küresel etkinliğini artırmayı hedeflemektedir. Bu karşılaştırmalı analiz, her iki ülkenin stratejik kültürlerinin dış politika üzerindeki etkilerini, motivasyonlarını ve bu çerçevede izledikleri

stratejileri detaylı bir şekilde ele alarak, 21. Yüzyıl'da Türkiye ve Güney Kore'nin küresel arenadaki rolünü anlamamıza katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma, yükselen orta güçlerin dış politika stratejilerini, stratejik kültür çerçevesinde inceleyen bir eser olması bakımından literatüre katkı sunmayı hedeflemiştir. Tez çalışmasının kaynakları alınırken birincil kaynaktan alınma ihtimali olan söylemler, veriler ve diğer alıntılar birincil kaynaklardan alınmaya çalışılmıştır. Bu sebeple çalışmada tezin içeriği açısından destek verebilecek özellikle Güney Koreli odak kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları da bu mülakatların sayıları artırılmak istenmişse de özellikle Güney Koreli uzmanlardan dönüş alınmakta zorluk yaşanmasından oluşmaktadır.

Bu tez, gelecekteki akademik çalışmalara iki açıdan farklı perspektiften yaklaşım sunmaktadır. Birincisi geleneksel olarak güç dengesi ve uluslararası politika çerçevesinde materyal güce odaklanan yaklaşımların ötesine geçerek düşünsel açıdan karşılaştırmalarının yapılabilmesidir. Ortaya konan bu yaklaşım, orta güçlerin veya yükselen orta güçlerin sadece askeri veya ekonomik kapasiteleriyle değil, aynı zamanda ideolojik ve fikri yönleriyle de değerlendirilmesinin önünü açabilecek bir çalışma olmayı hedeflemiştir. Böylece bu tür ülkelerin yalnızca materyal özelliklerine değil, aynı zamanda değerlerine, inançlarına ve dünya görüşlerine de odaklanıldığında analizlerde bulunan boşlukların doldurulmasına katkı sağlayabilecektir. Ayrıca, bu fikri yaklaşım, ülkelerin uluslararası arenada nasıl hareket edeceklerini veya nasıl tepki vereceklerini anlamak için materyal gücün ötesine bakılmasının verebileceğini hareket alanına da imkan vermektedir.

İkinci olarak, tez, ülkelerin stratejik kültürlerini, farklı analiz çerçeveleri ile birleştirerek daha derinlemesine bir anlayış sunmaktadır. Tez, stratejik kültürün, farklı analiz çerçeveleri ile nasıl birleştirilebileceğini ve bu sayede farklı araştırma sorularına nasıl yanıt verilebileceğini dair farklı bir pencere açmayı amaçlamaktadır. Literatürde bugüne kadar ülkelerin genel stratejik kültürlerinin, belli dönemlerin stratejik kültür izlerinin, belli ortak özelliklerin stratejikj kültür ile ilişkisinin analiz edildiği görülmektedir. Güç kavramsallaştırması üzerinden stratejik kültür analizi gibi farklı analiz çerçeveleri oluşturularak, özellikle farklı ülkelerin stratejik kültürlerinin nasıl karşılaştırılabileceği ve bu karşılaştırmaların uluslararası politika analizine nasıl katkıda bulunabileceği konusunda yeni yaklaşımlar sunmasına katkı sağlayabilmeyi amaçlamıştır.

6. KAYNAKÇA

Abbondanza, G. (2019). *A Study in National Power and its Implications for Regional, Middle, and Great Power Theory: the Cases of Italy, Japan, and Australia* (Doctoral dissertation).

Acheson, Dean Present at the Creation, The New American Library, Inc., 1970.

Adler, Emanuel. (2002), 'Constructivism and International Relations', in Walter Carlsnaes, Beth A.

Akarslan, Mediha (1995). *Milli Mücadele Dönemi Türk Dış Politikası ve Atatürk.* İstanbul: Arion Yayınevi.

Akcelik, Y., Cortuk, O., & Turhan, I. (2014). Mitigating Turkey's Trilemma Tradeoffs. *Emerging Markets Finance and Trade, 50*(6), 102–118. https://doi.org/10.1080/1540496X.2014.1013862

Aksu, K. (2014). *Turkey: A Regional Power in the Making*. Cambridge Scholars Publishing.

AK Parti 2007 Genel Seçim Beyannamesi. (2015a). Ankara: *AK Parti*.

AK Parti 2002 Genel Seçim Beyannamesi. (2015b) Ankara: *AK Parti*.

Aktürk, Şener (2007), 'Incompatible Visions of Supra-Nationalism: National Identity Turkey and the European Union', *European Journal of Sociology*, 48 (2), 347- 72.

Aktürk, Ş. (2020). Turkey's Grand Strategy as the Third Power: A Realist Proposal. *Perceptions: Journal of International Affairs*, *25*(2), 152-177.

Anadolu Ajansı. (2019). "Cumhurbaşkanı Erdoğan BM'de konuştu: Dünya 5'ten büyüktür". https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-bmde-konustu-dunya-5ten-buyuktur/1592817

Anadolu Ajansı. (2020). "Türkiye'nin desteği 2020 yılında Libya'nın kaderini değiştirdi". https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-destegi-2020-yilinda-libyanin-kaderini-degistirdi/2093486

Anadolu Ajansı. (2022). "Türkiye ve Libya arasında hidrokarbon alanında mutabakat muhtırası imzalandı". https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ve-libya-arasinda-hidrokarbon-alaninda-mutabakat-muhtirasi-imzalandi/2701424

Aral, B., (2013). Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik. SETA.

Allied Market Search. (2021). *K-Beauty Products Market Size, Share | Industry Research Report, 2027*. Allied Market Research. https://www.alliedmarketresearch.com/k-beauty-products-market

Andranovich, G., & Burbank, M. J. (2011). Contextualizing olympic legacies. *Urban Geography*, *32*(6), 823-844.

Annex, I. Seoul Development Consensus for Shared Growth.

Alter, P. (2000). *The German Question and Europe: A History*. Arnold.

Aras, Tevfik Rüştü (1968). *Görüşlerim* (İstanbul: Yörük Matbaası).

Aras, Tevfik Rüştü *Atatürk'ün Dış Politikası,* İstanbul: Kaynak, 2003. Aslan, C. (2016). Kalkınma Hamlelerinin Batı Dışı Örnekleri: Türkiye ve Güney Kore'nin Karşılaştırılması. *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(1), 27-58.

ASEAN. (2014). *Joint Statement of the ASEAN-ROK Commemorative Summit on the 25th Anniversary of the ASEAN-ROK Dialogue Relations: Our Future Vision of ASEAN-ROK Strategic Partnership.* ASEAN.org, published December http://asean.org/storage/images/pdf/2014_upload/ASEAN-ROK_Joint_Statement-FINAL-15_Des_2014.pdf.

ASEAN Regional Forum. (t.y.). *Asean Regional Forum Dev*. Geliş tarihi 20 Haziran 2022, gönderen https://aseanregionalforum.asean.org/about-arf/

Australian Department of Foreign Affairs and Trade, "*5th MIKTA Foreign Ministers' Meeting,*" May 22, 2015. http://dfat.gov.au/ international-relations/international-organisations/mikta/ Pages/5th-mikta-foreign-ministers-meeting.aspx

Ataman, M. (2007) "Soğuk Savaş'tan Günümüze Türk Dış Politikasında Yeni Eğilimler ve Hedefler", Ed. DURSUN, D., B. Duran ve H.Al, *Dönüşüm Sürecindeki Türkiye / Aktörler, Alanlar, Sorunlar*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss. 282-302.

Atatürk, Mustafa Kemal (2015), *Nutuk,* Bayramoğlu ve Güran(Ed.). Kaynak Yayınları: Ankara.

Aybet, Gülnur (2006), 'Turkey and the EU after the First Year of Negotiations: Reconciling Internal and External Policy Challenges', *Security Dialogue* 37 (4), 529-49.

Aydemir, Ş. S. (1993). *İkinci adam*. Remzi Kitabevi.

Aydemir, Ş. S (1990). *İnkılap ve Kadro*. 4. Baskı. Remzi Kitabevi.

Aydin, M. (1999). Determinants of Turkish foreign policy: historical framework and traditional inputs. *Middle Eastern Studies*, *35*(4), 152–186. https://doi.org/10.1080/00263209908701290

Aydin, M. (2003a). Securitization of History and Geography: Understanding of Security in Turkey. *Southeast European and Black Sea Studies*, *3*(2), 163-184. https://doi.org/10.1080/713999347

Aydin, M. (2003a), 'Determinants of Turkish Foreign Policy, and Turkey's European Vocation', *The Review of International Affairs* 3(2), 306-3

Aydin, U. (2021). Rule-takers, rule-makers, or rule-promoters? Turkey and Mexico's role as rising middle powers in global economic governance. *Regulation & Governance*, *15*(3), 544-560.

Bahk, E., & Kim, E. (2019, Aralık 22). *"Moon Jae-in Care aims at offering equal opportunities for healthcare"*. Koreatimes. https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2022/06/119_280658.html

Baylis, J., Wirtz, J. J., & Gray, C. S. (2009). *Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies*. OUP Oxford.

Bank of Korea (BOK). (2013). *Monetary Policy in Korea*. Seoul: BOK.

Barkawi, T. (1998). Strategy as a vocation: Weber, Morgenthau and modern strategic studies. *Review of International Studies, 24*(2), 159–184. https://doi.org/10.1017/S0260210598001594

Barkin, J. S. (2003). Realist constructivism. *International Studies Review, 5*(3), 325-342.

Barlas, D. (2005). Turkish Diplomacy in the Balkans and the Mediterranean. Opportunities and Limits for Middle-power Activism in the 1930s. *Journal of Contemporary History, 40*(3), 441-464.

Barlas, D., & Vlašić, A. (2016). The Balkan Entente in Turkish–Yugoslav relations (1934–41): the Yugoslav perspective. *Middle Eastern Studies, 52*(6), 1011-1024.

Barnett, M. (1999). Culture, Strategy and Foreign Policy Change:. *European Journal of International Relations, 5*, 36 - 5.

Barro, R. J., & Lee, J-W. (2001). International data on educational attainment: Updates an implications, *Oxford Economic Papers*, 53(3), 541–563.

Basrur, R. M. (2001), "Nuclear Weapons and Indian Strategic Culture", *Journal of Peace Research*, Vol. 38, No. 2, s. 181-198.

Bazoğlu-Sezer, Duygu(1999), 'Turkish Security Challenges in the 1990s', in Stephen Blank (ed.), *Mediterranean security into the coming millennium* (USA: The Strategic Studies Institute), pp.263-79.

BBC. (2004). "Dolaylı görüşmeden referanduma: Kıbrıs süreci". https://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2004/04/040420_cyprus_talks_timeline.shtml

BBC. (2017). "Erdoğan'dan Rakka açıklaması: El Bab'dan sonra durmak yok". https://www.bbc.com/turkce/38948547

BBC. (2020). "Joe Biden Türkiye hakkında ne dedi, AKP ve muhalefetten hangi tepkiler geldi?". https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53794105

BBC. (2020). "Doğu Akdeniz: BM'nin Türkiye-Libya Deniz Yetki Alanları Anlaşması'nı kayda geçirmesi ne anlama geliyor?". https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54390418

BBC. (2020). "NATO: İsveç ve Finlandiya'nın üyeliğine Türkiye neden karşı çıkıyor;

Ankara'nın kaygıları giderilebilecek mi?". https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-61492109

BBC. (2023). "Reuters: Türkiye, Rusya'ya 600 milyon dolarlık doğalgaz ödemesini 2024'e erteledi". https://www.bbc.com/turkce/live/haberler-turkiye-65541585

Béraud-Sudreau, L., Liang, X., Lopes da Silva, D., Tian, N., & Scarazzato, L. (2022). The SIPRI Top 100 Arms-producing and Military Services Companies, 2021.

Berman, Sheri (1998), *The social democratic moment: Ideas and politics in the making of interwar Europe* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press).

Berman, Sheri (2001), 'Review Article: Ideas, Norms, and Culture in Political Analysis', *Comparative Politics,* 33 (2), 231-50.

Betts, R. K. (1997). Should strategic studies survive?. *World Politics, 50*(1), 7-33.

Berger, T. U. (1998). *Cultures of Antimilitarism: National Security in Germany and Japan*. Johns Hopkins University Press.

Bilge, A. S. (1992). *Güç komşuluk: Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkileri, 1920-1964* (1. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Bilgin, P. (2001), 'Turkey & The EU: Yesterday's Answers to Tomorrow's Security Problems?', (May 2001; EU Civilian Crisis Management Conflict Studies Research Centre), pp.38-51.

Bilgin, P. (2004), 'Clash of Cultures? Differences Between Turkey and the European Union on Security', in Ali L. Karaosmanoğlu and Seyfi Taşhan (eds.), *The Europeanization of Turkey's Security Policy: Prospects and Pitfalls* (Ankara: Foreign Policy Institute).

Bilgin, P. (2007), "Only strong states can survive in Turkey's geography": The uses of 'geopolitical truths' in Turkey', *Political Geography,* 26 (7), 740-56.

Bilgin, P. (2009), 'Securing Turkey through Western-oriented foreign policy', *New Perspectives on Turkey,* 40, 103-23.

Bloomberg HT. (2022). *TCMB'nin net rezervi 20 yılın en düşük seviyesinde*. https://www.bloomberght.com/tcmb-nin-net-rezervi-20-yilin-en-dusuk-seviyesinde-2311060

Bridges, B. (2008). The Seoul Olympics: Economic miracle meets the world. *The International Journal of the History of Sport, 25*(14), 1939-1952.

Brown, Cameron S. (2007), 'Turkey in the Gulf Wars of 1991 and 2003', *Turkish Studies,* 8 (1), 85-119.

Bilgin, P. (2008), 'The one coalition they craved to join: Turkey in the Korean War', *Review of International Studies,* 34 (1), 89-108.

Bhattacharya, I. (2021). NATO's Strategic Culture. *NATO and the Future of European and Asian Security*.

Blaney, D., & Inayatullah, N. (1998). *International Political Economy as a Culture of*

Competition. https://doi.org/10.1007/978-1-349-26778-1_4

Brooks, J. S., & Young, A. H. (1993). Revitalising the central business district in the face of decline: The case of New Orleans, 1973-1993. *The town planning review*, 251-271.

Borton, Hugh, Japan's Modern Century, New York: The Ronald Press Company, 1970.

Booth, K. (1979). *Strategy and Ethnocentrism*. Holmes & Meier Publishers, Incorporated.

Booth, K. (1990). The concept of strategic culture affirmed. *Strategic Power: USA/Ussr*, 121-128.

Booth, K. (2005), "Strategic Culture: Validity and Validation", *Oxford Journal on*

Bong, Y. D. (2016). The US-South Korea alliance: Local, regional, and global dimensions. *Asian Politics & Policy*, *8*(1), 39-49.

Bryman, A. (2012). *Social Research Methods* (4 edition). Oxford ; New York: OUP Oxford.

Bull, H. (1968). Strategic studies and its critics. *World Politics*, *20*(4), 593-605.

Buzan, B. (1987). *An introduction to strategic studies: military technology and international relations*. Springer.

Buzo, A. (2007). *The Making of Modern Korea*.

Bunge, F. M., United States. Department of the Army., American University (Washington, D. Foreign Area Studies. (1984). *Philippines, a country study.* 3rd. ed. [Washington, D.C.]: Headquarters, Dept. of the Army.

Butterfield, H., & Wight, M. (1966). Diplomatic investigations: Essays in the theory of international politics. *(No Title)*.

Buttery, E. A., & Leung, T. K. P. (1998). The differenc between Chinese and Western negotiations. European Journal of Marketing, 32(3–4), 374–389.

Byung-se, Y. (2015, Nisan 2). *Korean diplomacy: More robust than ever*. Koreatimes. https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2022/06/656_176443.html

Calhoun, M. T. (2011). Clausewitz and Jomini: Contrasting Intellectual Frameworks in Military Theory. *Army History*, (80), 22-37.

Calin, Costel (2007), "Strategic Culture: Operationalization And Determinants", Prepared for delivery at the *International Studies Association 48th Annual Convention*, 28 February - 3 March 2007, Chicago, IL.

Cassidy, R. M. (2003). *Russia in Afghanistan and Chechnya: Military Strategic Culture and the Paradoxes of Asymmetric Conflict*. DIANE Publishing.

Castañeda, J. G. (2010, Eylül 15). *Not Ready for Prime Time*. https://www.foreignaffairs.com/articles/south-africa/2010-09-01/not-ready-prime-time

Caprio, M. E. (2009). *Japanese Assimilation Policies in Colonial Korea, 1910-1945*.

University of Washington Press.

Castley, R. (1997). Koreas economic miracle: The crucial role of Japan. Basingstoke: MacMillan Press.

Caesar. (2019). *Notlar Galya Savasi Üzerine*. Doğu Batı Yayınları.

Cebesoy, A. F. (2001). *Bilinmeyen hatıralar: Kuva-yı Milliyeden Cumhuriyet devrimlerine*. Osman Selim Kocahanoğlu (Ed.). Temel Yayınları: İstanbul.

Cha, V. D. (2000). *Alignment Despite Antagonism: The United States-Korea-Japan Security Triangle* (1st edition). Stanford University Press.

Cha, V. D. (2001). Strategic Culture and the Military Modernization of South Korea. *Armed Forces & Society*, *28*(1), 99-127. https://doi.org/10.1177/0095327X0102800106

Cha, Y. J., Shim, M. P., Kim, S. K., & River, N. (2011, October). The four major rivers restoration project. In *UN-Water international conference, Zaragoza* (pp. 3-5).

Cha, D. W. (2015). The creative economy of the Park Geun-hye administration. *Korea's economy*, *30*, 35-46.

Chang, H.-J. (1993) The political economy of industrial policy in Korea, *Cambridge Journal of Economics*, 17, pp. 131-157

Chapnick, A. (1999). The middle power. *Canadian Foreign Policy Journal*, *7*(2), 73–82. https://doi.org/10.1080/11926422.1999.9673212

Cherry, J. (2007). *Foreign direct investment in post-crisis korea: European investors and'mismatched globalization'*. Routledge.

Cherry, J., & Dobson, H. (2012). Seoul-Searching: The 2010 G-20 Summit. *Global Governance*, *18*, 363.

Cho, M.-R. (1997) Flexibilization through metropolis: the case of postfordist Seoul, Korea, *International Journal of Urban and Regional Research*, 21, pp. 180-201

Choi, K. (1999). Korea: A Tradition of Peace–the Danger of War. *Booth and Trood, Strategic Cultures in the Asia-Pacific*, 106.

Choi, Y. O. (2002). Korean society after the World Cup: Changes in Korea-Japan relationship.

Chodor, T. (2017). The G-20 since the global financial crisis: Neither hegemony nor collectivism. *Global governance*, *23*, 205.

Chun, H. M., Munyi, E. N., & Lee, H. (2010). South Korea as an emerging donor: challenges and changes on its entering OECD/DAC. *Journal of International Development*, *22*(6), 788-802.

Kurultay, C. H. P. (Turkey) B. (1935). *C.H.P. Dördüncü Büyük Kurultayı görüşmeleri tutulgası, 9-16 Mayıs 1935*. Ulus Basımevi.

Cihan, A. R. (1993). *İsmet İnönü'nün TBMM'deki konuşmaları 1920-1973 (Cilt 1)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayyn Kurulu.

Cihan, A. R. (1993b). *İsmet İnönü'nün TBMM'deki konuşmaları 1920-1973 (Cilt 2)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayyn Kurulu.

Clausewitz, C. von, Heuser, B., Howard, M., & Paret, P. (2008). *On War*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Collins, S., & Park, W-A. (1989). External debt and macroeconomic performance in South Korea. In J. D. Sachs (Ed.), *Developing country debt and the world economy* (pp. 121–140). Chicago: University of Chicago Press.

Cooper, A. F., Higgott, R. A., & Nossal, K. R. (1993). *Relocating middle powers: Australia and Canada in a changing world order* (Vol. 6). Ubc Press.

Cooper, A. F. (1997). Niche diplomacy: a conceptual overview. *Niche diplomacy: Middle powers after the Cold War*, 1-24.

Cooper, A. F., & Parlar Dal, E. (2016). Positioning the third wave of middle power diplomacy: Institutional elevation, practice limitations. *International Journal*, *71*(4), 516-528.

Crawford, N. C. (1991). Once and future security studies. *Security studies*, *1*(2), 283-316.

Cem, İ. (2004). *Türkiye, Avrupa, Avrasya: Cilt. Strateji, Yunanistan, Kıbrıs*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

CNN Türk. (2009). "Baradey topu niye Türkiye'ye attı?". https://www.cnnturk.com/dunya/baradey-topu-niye-turkiyeye-atti

Connor, W. (1972). Nation-Building or Nation-Destroying? World Politics, 24(3), 319-355. https://doi.org/10.2307/2009753

Coşkun, B. B. (2007). Does "Strategic Culture" Matter? Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs*, *12*(3), 71-90.

Cotton, J. (1992). The two Koreas and rapprochement: Foundations for progress?. *The Pacific Review*, *5*(2), 162-166.

Coş, Kıvanç and Bilgin, Pınar (2010), 'Stalin's Demands: Constructions of the "Soviet Other" in Turkey's Foreign Policy, 1919–1945', *Foreign Policy Analysis*, 6, 43-60.

Crotty, J., & Lee, K. K. (2002). A political-economic analysis of the failure of neo-liberal restructuring in post-crisis Korea. *Cambridge Journal of Economics*, *26*(5), 667-678.

Cummings, B. (2005). Korea's Place in the Sun: A Modern History.

"Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in, 20'nci Dönem 4'üncü Yasama Yılını Açış Konuşması", Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 20. Dönem, 4. Yasama Yılı, 1. Birleşim 01/Ekim /1998 Perşembe, http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_b_sd.birlesim_baslangic?P4=330&P5=B&PAGE1=1&PAGE2=41

Dal, E. P. (2014). On Turkey's trail as a "rising middle power" in the network of global governance: Preferences, capabilities, and strategies.

Dal, E. P., & Gök, G. O. (2014). Locating Turkey as a 'rising power'in the changing international order: an introduction. *Perceptions: Journal of International Affairs*, *19*(4), 1-18.

Dal, E. P., & Erşen, E. (2014). Reassessing the "Turkish model" in the post-cold war era: A role theory perspective. *Turkish Studies*, *15*(2), 258-282.

Dal, E. P. (2019). Status-seeking policies of middle powers in status clubs: the case of Turkey in the G20. *Contemporary Politics*, *25*(5), 586-602.

Demir, Y., & Çakır, H. M. (2015). Finansal İstikrar Ve Türkiye'de Bankacılık Düzenlemeleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *18*(33), 33-53.

Dünya. (2014). "Özelleştirmeden 12.4 milyar dolar geldi". https://www.dunya.com/ekonomik-veriler/ozellestirmeden-124-milyar-dolar-geldi-haberi-233968

Dünya. (2016). " Terör örgütleri topyekun saldırıya geçti". https://www.dunya.com/gundem/teror-orgutleri-topyekun-saldiriya-gecti-haberi-327177

Daejeon International Exposition Organizing Committee (DIEOC). (1994). *Daejon Expo Official Report II: Management and results*. Daejeon: DIEOC.

Davison, Roderic H. (1999). "Ottoman Diplomacy and Its Legacy". *Nineteenth Century Ottoman Diplomacy and Reforms*. İstanbul: İsis Press.

Dedeoğlu, B. (2016). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji* (3. baskı). Yeniyüzyıl Yayınları.

Deringil, S. (1989), *Turkish foreign policy during the Second World War:An 'active' neutrality* (Cambridge: Cambridge University Press).

Deringil, S. (1992), 'Turkish foreign policy since Atatürk', in Clement H. Dodd (ed.), *Turkish foreign policy: New prospects* (England: The Eothen Press).

Deringil, S. (1994). *Denge oyunu: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin dış politikası*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Desch, M. C. (1998). Soldiers, states, and structures: The end of the Cold War and weakening US civilian control. *Armed Forces & Society*, *24*(3), 389-405.

Dornbusch, R., & Park, Y. C. (1987). Korean growth policy, brookings papers on economic activity, economic studies program. *The Brookings Institution*, 18(2), 389–454.

Donga. (2007). *[Editorial] Roh Administration's Poor Economic Performance*. www.Donga.Com. https://www.donga.com/en/article/all/20070808/254418/1

Donor Tracker. (2019). *South Korea*. Donor Tracker. Geliş tarihi 21 Haziran 2022, gönderen https://donortracker.org/country/south-korea

Donor Tracker. (2021). *South Korea announces five-year ODA strategy for 2021-2025 | Donor Tracker*. South Korea Announces Five-Year ODA Strategy for 2021-2025 | Donor Tracker. https://donortracker.org

Doyle, M. W. (1986). Liberalism and World Politics. *The American Political Science Review*,

80(4), 1151–1169. https://doi.org/10.2307/1960861

Drorian, Sevgi (2005), 'Turkey: Security, State and Society in Troubled times', *European Security*, 14 (2), 255-75.

Drew, D. M., & Snow, D. M. (1988). *Making Strategy: An Introduction to National Security Processes and Problems*. Air University Press.

Duyvesteyn, I., & Worrall, J. E. (2017). Global strategic studies: a manifesto. *Journal of Strategic Studies*, *40*(3), 347-357.

Easley, L.-E., & Park, K. (2018). South Korea's mismatched diplomacy in Asia: Middle power identity, interests, and foreign policy. *International Politics*, *55*(2), 242–263. https://doi.org/10.1057/s41311-017-0073-5

Earle, E. M. (2015). *Modern Stratejinin Ustaları* (S. Koçak, Trans.). Doruk Yayınları.

Eichengreen, B. Marriage Counseling for the G-20 and the IMF. Copyright: *Project Syndicate*, 2010a.

Eichengreen, B. (2010b). The G-20 and the IMF: an Uneasy Relationship. *Global Asia*, *5*(3), 28-32.

Elekdağ, Şükrü (1996), '2 1/2 War Strategy', *Perceptions: Journal of International Affairs*, 1 (1), 33-57.

Efstathopoulos, C. (2015). *Middle Powers in World Trade Diplomacy: India, South Africa and the Doha Development Agenda* (2015th edition). Palgrave Macmillan.

Efstathopoulos, C. (2023). Global IR and the middle power concept: exploring different paths to agency. *Australian Journal of International Affairs*, *77*(2), 213-232.

Elkins, D. J. (1979). A cause in search of its effect, or what does political culture explain?. *Comparative politics*, *11*(2), 127-145.

Elmacıoğlu, L. (2022). ""Komşularla sıfır sorun"dan "değerli yalnızlık" politikasına değişmeyen "düşman": Yunanistan". *Independent Türkçe*. https://www.indyturk.com/node/583461

Eren, E. (2022). Turgut Özal'ın Orta Asya (Türkistan) Politikası. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, *13*(25), 60-84.

Erdoğan, (2016) . "Kut'ül Ammare Zaferinin 100. Yıl Dönümü Töreni'nde Yaptıkları Konuşma", https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/43874/kutul-ammare-zaferinin-100-yil-donumu-toreninde-yaptiklari-konusma.html

Erdoğan, (2018) . ""Sınırlarımızın dibinde bize tehdit oluşturacak işler yapılmasına izin vermeyiz"", https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/99380/-sinirlarimizin-dibinde-bize-tehdit-olusturacak-isler-yapilmasina-izin-vermeyiz-

Erskine, T. (2014). Coalitions of the willing and responsibilities to protect: Informal associations, enhanced capacities, and shared moral burdens. *Ethics & International*

Affairs, 28(1), 115-145.

Farrell, T. (2001). Transnational Norms and Military Development:: Constructing Ireland's Professional Army. *European Journal of International Relations, 7*(1), 63–102. https://doi.org/10.1177/1354066101007001003

Feng, H., & He, K. (2019). A dynamic strategic culture model and China's behaviour in the South China Sea. *Cambridge Review of International Affairs, 34*, 510 - 529.

Fisher Onar, Nora (2009), 'Echoes of a universalism lost: rival representations of the Ottomans in today's Turkey', *Middle Eastern Studies*, 45 (2), 229-41.

Flake, G., & Wang, X. (2017). MIKTA: The Search for a Strategic Rationale. *Perth USAsia Centre*, 1-35.

Falk, R., & Farer, T. (2013). Turkey's new multilateralism: A positive diplomacy for the twenty-first century. *Global Governance*, *19*, 353.

Finnemore, M., & Sikkink, K. (2001). Taking stock: the constructivist research program in international relations and comparative politics. *Annual review of political science*, *4*(1), 391-416.

Fletcher, K. (2007). "IMF Survey: Turkey: Taking Growth to Next Level". *IMF European Departmant*. https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/socar0726b

Foster, G. D. (1996). Research, Writing, and the Mind of the Strategist. *Joint Force Quarterly*, *11*, 111-115.

Gallie, W. B. (1955, January). Essentially contested concepts. In *Proceedings of the Aristotelian society* (Vol. 56, pp. 167-198). Aristotelian Society, Wiley.

Gençleri, A. T. 19 Mayıs 1944 Gençlik ve Spor Bayramında Cumhurreisimizin Söyledikleri Nutuk.

Geertz, C. (Ed.). (1972). *Myth, symbol, and culture*. Norton

Geun-Hye, P. (2012). Creative Economy-Long-waited for Changes. *Park Geun-Hye Will Change It*.

George, A. L., & George, G. H. S. P. of I. R. A. L. (1991). *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*. US Institute of Peace Press.

G20 Antalya Zirvesi Bildirisi. (2015). http://g20.org.tr/g20-antalya-zirvesi-bildirisi

Gül, A. (2007). *Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları*. TC Dışişleri Bakanlığı.

Güney,Nurşin Ateşoglu. ‘’The New Security Environment and Turkey’s ISAF Experience’’. Nurşin Ateşoğlu Güney(Ed.). Contentious Issues of Security and the Future of Turkey içinde. Chippenham, Wiltshire: Ashgate, 2007, ss. 183

Göçek, Fatma Müge (2011), *The Transformation of Turkey: Redefining State and Society from the Ottoman Empire to the Modern Era* (London: I.B.Tauris).

Gray, C. S. (1981). National Style in Strategy: The American Example. *International Security*, *6*(2), 21–47. https://doi.org/10.2307/2538645

Gray, C. S. (1984), “Comparative Strategic Culture”, *Parameters*, Vol. 14, No. 4, s.26-33.

Gray, C. S. (1999). Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back. *Review of International Studies*, *25*(1), 49–69.

Gray, C. S. (2009). Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture. Içinde *Strategic Culture and Weapons of Mass Destruction* (ss. 221–241). Palgrave Macmillan, New York. https://doi.org/10.1057/9780230618305_14

Gray, Colin S. (2008), *Modern Strateji*, Çev., Handan Öz, Truva Yayınları, İstanbul

Güngör, G. ve Göksu, A. (2013). Türkiye’de eğitim finansmanı ve ülkeler arası bir karşılaştırma. *Yönetim ve Ekonomi,* 20(1), 59–72.

Güney, Aylin ve N. Mandacı (2013). “The meta-geography of the Middle East and North Africa in Turkey’s new geopolitical imagination”. *Security Dialogue* 44 (5-6): 431-448.

Gills, B. K., & Gills, D. S. (2000). Globalization and strategic choice in South Korea: economic reform and labor. *Korea’s globalization*, 29-53.

Goh, M. P. (2010). THE G20: Short of Steam. *The World Today*, *66*(6), 23–24. http://www.jstor.org/stable/41962536

Gold, J. R., & Gold, M. M. (2008). Olympic cities: regeneration, city rebranding and changing urban agendas. *Geography compass*, *2*(1), 300-318.

Govindasamy, G. (2012). Kim Dae Jung and The Sunshine Policy: An Appealing Policy Option for Inter-Korean Relations. *SARJANA*, *27*(1), 1-15.

Graham, E. M. (2003). Reforming Korea's industrial conglomerates. *Peterson Institute Press: All Books*.

Gugler, J., & Josef, G. (Eds.). (2004). *World cities beyond the West: Globalization, development and inequality*. Cambridge University Press.

Gurtov, M. (1996). South Korea’s Foreign Policy and Future Security: Implications of the Nuclear Standoff. *Pacific Affairs*, *69*(1), 8–31. https://doi.org/10.2307/2760871

Haacke, J. (2008). ASEAN and political change in Myanmar: towards a regional initiative?. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, *30*(3), 351-378.

Hale, W. (2000). *TÜRK DIŞ POLİTİKASI 1774-2000.*

Hale, William and Özbudun, Ergun (2010), *Islamism, Democracy and Liberalism in Turkey: The case of the AKP* (London and New York: Routledge).

Hanioğlu, Şükrü (2008), *A Brief History of the Late Ottoman Empire* (Princeton an Oxford: Princeton University Press).

Hart, B. H. Liddell (2003), *Strateji: Dolaylı Tutum*, Çev., Selma Koçak, Doruk Yayınları, İstanbul.

Harrison, S. (1993). Breaking the Nuclear Impasse: The United States and North Korea. *US House of Representatives, Committee on Foreign Affairs. Tensions on the Korean Peninsula, Appendix. Hearings. Washington, DC: GPO*.

Hassink, R. (1999). South Korea's economic miracle and crisis: Explanations and regional consequences. *European Planning Studies*, *7*(2), 127-143.

Heuser, B. (2012). A national security strategy for England: Matthew Sutcliffe, the Earl of Essex, and the Cadiz Expedition of 1596.

Heajin, K. (2015). "Northeast Asia, Trust and the NAPCI". *The Diplomat*

Herring, R. D. (1997). *Multicultural counseling in schools: A synergetic approach*. American Counseling Association.

Herald, K. (2017, Mayıs 9). *What Moon Jae-in pledged to do as president*. The Korea Herald. https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20170509000521

Herzog, M. (2014). From cusp to hub?: How Turkey tried to instrumentalize its cuspness as an aspiring multi-regional middle power. In *The Role, Position and Agency of Cusp States in International Relations* (pp. 42-59). Routledge.

Hwang, K. M. (2017). *A History of Korea*. Bloomsbury Academic.

Holbraad, C. (1984). *Middle powers in international politics*. Springer.

Hobson, J. M. (2002). Bringing the State Back in, Kicking the State Back Out' Reconstructing the Identity of the Discipline of International Relations?. *Cooperation and Conflict*, *37*(4), 437-444.

Howe, B. (2015). Development effectiveness: Charting South Korea's role and contributions. *Middle-power Korea*, 21-43.

Howlett, D. (2005). Strategic culture: reviewing recent literature; strategic insights, v. 6, issue 10 (November 2005). *Strategic Insights, v. 6, issue 10 (October 2005)*.

Huntington, S. P. (1996), *The clash of civilizations and the remaking of world order* (New York: Simon & Schuster).

Hundt, D. (2012). 14. Middle powers and the building of regional order: Australia and South Korea compared. *Asian Responses to the Global Financial Crisis: The Impact of Regionalism and the Role of the G20*, 193.

Hurrell, A. (2006). Hegemony, liberalism and global order: what space for would-be great powers?. *International affairs*, *82*(1), 1-19.

Hurst, D., & correspondent, political. (2013, Aralık 5). Australia finalises free trade agreement with South Korea. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/world/2013/dec/05/australia-finalises-free-trade-agreement-south-korea

Hwang, G. (2017, Eylül 4). *Moon's Misguided Minimum Wage Increase*. The Yonsei Annals. http://annals.yonsei.ac.kr/news/articleView.html?idxno=1771

Hyo-jin, K. (2016, Ağustos 3). *Opposition posing hurdle to THAAD*. Koreatimes. https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2022/06/113_211059.html

Hürriyet. (2000). "Bankalar Battı, Zararı Devlete". https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/ekonomi-haberleri/bankalar-batti-zarari-devlete_ID339240/

Hürriyet. (2008). "Gül'ün Erivan ziyareti dış basında". https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gulun-erivan-ziyareti-dis-basinda-9841318

Habertürk. (2009.)." Erdoğan'dan tarihi konuşma". https://www.haberturk.com/gundem/haber/164769-erdogandan-tarihi-konusma

Hürriyet, (2013). "Gezi Parkı olaylarına AB'den ilk tepki". https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gezi-parki-olaylarina-abden-ilk-tepki-23410185

Hürriyet, (2013). "Dış politikada 'değerli yalnızlık' dönemi". https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dis-politikada-degerli-yalnizlik-donemi-24553602

Holsti, K. J. (1970). National role conceptions in the study of foreign policy. *International studies quarterly*, *14*(3), 233-309.

Ikenberry, G. J., Mo, J., & Jongryn, M. (2013). *The rise of Korean leadership: Emerging powers and liberal international order*. New York: Palgrave Macmillan.

İnsel, A., Şenses, F., Öniş, Z., & Bakır, C. (Eds.). (2013). *Ülke deneyimleri ışığında küresel kriz ve yeni ekonomik düzen*. İletişim Yayınları.

IOC President holds fruitful talks in Pyongyang with Supreme Leader Kim Jong-un – DPRK commits to participation in future Olympic Games. (2022, Mayıs 21). International Olympic Committee. https://olympics.com/ioc/news/ioc-president-holds-fruitful-talks-in-pyongyang-with-supreme-leader-kim-jong-un-dprk-commits-to-participation-in-future-olympic-games

International Monetary Fund. Research Department. (2012). *World Economic Outlook, April 2012: Growth Resuming, Dangers Remain*. International Monetary Fund.

Iritani, E. (1996). *New Name in Lights in S. Korea—Los Angeles Times*. https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-08-19-mn-35586-story.html

İzmir'de Halk ile Konuşma. (t.y.). https://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-

demecleri/izmirde-halk-ile-konusma (10.10.2020)

Jacquin-Berdal, D., Oros, A., & Verweij, M. (Eds.). (2016). Culture in world politics. Springer.Gray, C. S. (1991). *War, Peace and Victory: Strategy and Statecraft for the Next Century*. Touchstone.

Jensen, L. (1982). *Explaining foreign policy*. Prentice-Hall.

Jepperson, R. L., Wendt, A., & Katzenstein, P. J. (1996). Norms, identity, and culture in national security. The culture of national security: Norms and identity in world politics, 33, 34.

Johnson, J. L., Kartchner, K. M., & Larsen, J. A. (2009). *Strategic Culture and Weapons of Mass Destruction: Culturally Based Insights Into Comparative National Security Policymaking*. Palgrave Macmillan.

Johnston, A. I. (1995a). Thinking about Strategic Culture. *International Security*, *19*(4), 32–64. https://doi.org/10.2307/2539119

Johnston, A. I. (1995b), *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, Princeton University Pres, New Jersey.

Johnston, A. I. (1996). Learning Versus Adaptation: Explaining Change in Chinese Arms Control Policy in the 1980s and 1990s. *The China Journal*, (35), 27–61. https://doi.org/10.2307/2950275

Jones, David R. (1990), "Soviet Strategic Culture", Editör: Carl G. Jacobsen, *Strategic Power: USA/USSR*, St. Martin's Press, Londra, s.35-49.

Joo, Y.-M., Bae, Y., & Kassens-Noor, E. (2017). *Mega-Events and Mega-Ambitions: South Korea's Rise and the Strategic Use of the Big Four Events*. Springer.

Jordaan, E. (2003). The concept of a middle power in international relations: distinguishing between emerging and traditional middle powers. *Politikon*, *30*(1), 165-181.

Jung, D., & Piccoli, W. (2001). *Turkey at the Crossroads: Ottoman Legacies and a Greater Middle East*. Zed Book

Jung, Dietrich (2003), 'The Sevres Syndrome: Turkish Foreign Policy and its HistoricalLegacies', *American diplomacy* 8(2).

Jae-won, K. (2016). *Korea faces risk of losing AIIB vice president post*. Koreatimes. https://www.koreatimes.co.kr/www/biz/2022/06/488_208860.html

Jeong-yong, K. (2003). The impact of president Kim Dae-jung's beliefs on North Korea policy. *Korea Observer*, *34*(2), 269.

Jiyoon, K., Friedhoff, K., & Chungku, K. (2013). e Fallout: South Korean Public Opinion Following North Korea's ird Nuclear Test.

Joo, Y. M., Bae, Y., & Kassens-Noor, E. (2017). Mega-events and mega-ambitions: South Korea's rise and the strategic use of the big four events. In *Mega-Events and Mega-Ambitions: South Korea's Rise and the Strategic Use of the Big Four Events* (pp. 1-22). Palgrave Pivot, London.

Jong-cheol, C. (2006). Strategic Flexibility of USFK and South Korea's Strategic Responses. *KOREA FOCUS ON CURRENT TOPICS*, *14*(2), 72.

Jørgensen, M. W., & Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. sage.

June-Done, K., & Yun-jong, W. (1996). *Toward Liberalization of International Direct Investment in Korea: Retrospects and Prospects*. Korea Institute for International Economic Policy.

Jwa, S. H. (2008). "MBnomics": A review and the road ahead. *International Journal*, *84*.

Karagöl, E. T. (2014, Ağustos). Kıtalar Arası Ekonomik İşbirliği: MIKTA. SETA.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı (t.y.). "Barışı Destekleme Harekatı". https://www.kkk.tsk.tr/bdh.aspx

Kepenek, Yakup ve Yentürk, Nurhan. (1997). "Türkiye Ekonomisi". İstanbul: Remzi Kitabevi.

Karaosmanoğlu, Ali L. (1993), 'Officers: Westernization and Democracy', in Metin Heper, Ayşe Öncü, and Heinz Kramer (eds.), Turkey and the West: Changing political and cultural identities (London: I.B.Tauris), pp.19-34.

Karaosmanoğlu, Ali L. (2001), 'Europe's geopolitical parameters', in S. Togan and V.N. Balasubramanyam (eds.), Turkey and central and eastern European countries in transition toward membership of the EU (Basingstoke: Palgrave).

Karaosmanoğlu, Ali L. (2009), 'Turkish security culture: Evolutionary or carved in stone', in Peter M. E. Volten (ed.), *Perceptions and Misperceptions in the EU and Turkey: Stumbling blocks on the road to accession* (The Netherlands: The Centre of European Security Studies), pp.27-46

Katzman, M. (1981). The Supply of Criminals: A Geo Economic Examination. *Crime spillover*, 119-134.

Ker-Lindsay, James (2007), *Crisis and Conciliation: A year of rapprochement between Greece and Turkey* (London: I.B.Tauris & Co.)

Keohane, R. O. (1969). Lilliputians' dilemmas: small states in Internatinal politics. *International organization*, *23*(2), 291-310.

Khong, Y. F. (2013). The American Tributary System. *The Chinese Journal of International Politics*, *6*(1), 1-47. https://doi.org/10.1093/cjip/pot002

Kibaroğlu, M. (2004). Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 154-172.

Kim, K. H. (2003, October). The archery tradition of Korea. In *Archery Traditions of Asia Seminar, Hong Kong*.

Kim, J. (2012). *A History of Korea: From "Land of the Morning Calm" to States in Conflict* (Illustrated edition). Indiana University Press.

Kim, J. (2014). Strategic Culture of the Republic of Korea. Contemporary Security Policy, 35(2), 270-289.

Kitchen, N. (2010). Systemic pressures and domestic ideas: a neoclassical realist model of grand strategy formation. *Review of international studies*, *36*(1), 117-143.

Kang, E. (2000). Segyehwa reform of the South Korean developmental state. *Korea's globalization*, 76-101.

Kang, D. C. (2003). International relations theory and the second Korean war. *International Studies Quarterly*, *47*(3), 301-324.

Kang, D. C. (2017). *American grand strategy and East Asian security in the twenty-first century*. Cambridge University Press.

Kang, T., & Ma, G. (2009). Credit card lending distress in Korea in 2003. *Bank of International Settlements Papers*, 46(46), 95-106.

Kang, H. (2013, Ocak 17). *4-river project a failure: Audit*. Koreatimes. https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2022/06/113_129047.html

KBS World. (2021). *Moon: Passage of "Anti-Google Law" Is Something to Be Proud of*. http://world.kbs.co.kr/service/news_view.htm?lang=e&Seq_Code=164011

Korea Development Institute (KDI). (1989). *The meaning and outcome of Seoul Olympics*. Seoul: Korea Development Institute

Kirk, D. (2002, Kasım 25). A Top South Korean Candidate Drops Out. *The New York Times*. https://www.nytimes.com/2002/11/25/world/a-top-south-korean-candidate-drops-out.html

Kim, A. E., & Connolly, D. (2021). Building the Nation: The Success and Crisis of Korean Civil Religion. *Religions*, *12*(2).

Kim, B. K., & Oh, K. (2000). Korea Briefing 1997–1999.

Kim, E. M. (2000). Globalization of the South Korean chaebol. *Korea's globalization*, 102-125.

Kim, S. S. (2000). Korea's Globalization. *AMERICAN HISTORICAL REVIEW*, *105*(4),

Kim, S. S. (2000). *East Asia and globalization*. Rowman & Littlefield Publishers.

Kim, Yong-Hak. "Prospects for Globalization." *Korea Focus* (January-February 2000).

Kim, Y. (2003). The Sunshine Policy and Its Aftermath. *Korea Observer*, *34*(4), 691.

Kim, J. I., & Kim, J. D. (2003). Liberalization of trade in services and productivity growth in Korea. In *Trade in services in the Asia Pacific region* (pp. 179-208). University of Chicago Press.

Kim, J. S. (2005). Resolving South Korea's Credit Card Hangover: An Analysis of the

Individual Debtor Rehabilitation Act. *NCJ Int'l L. & Com. Reg.*, *31*, 431.

Kim, H. N. (2008). The Lee Myung-bak Government‟ s North Korea Policy And the Prospects for Inter-Korean Relations. *International Journal of Korean Studies*, *12*(1).

Kim, I. J., & Kim, H. (2010). Four major river restoration project of Republic of Korea.

Kim, J. (2013). *Lee Myung-bak's lies about the Grand Waterway Project*. https://english.hani.co.kr/arti/english_edition/e_national/595591.html

Kim, J. O. (2016). *The Korean Wave as a localizing process: Nation as a global actor in cultural production* (Doctoral dissertation, Temple University. Libraries).

Kim, S. M., Haug, S., & Rimmer, S. H. (2018). Minilateralism revisited: MIKTA as slender diplomacy in a multiplex world. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*, *24*(4), 475-489.

Kim, J. (2020). *Moon's party passes bill to limit power of South Korea's chaebol*. Nikkei Asia. https://asia.nikkei.com/Politics/Moon-s-party-passes-bill-to-limit-power-of-South-Korea-s-chaebol

Kim, J.-H. (2022). *The best K-dramas on Netflix, according to someone who has seen them all*. TODAY.Com. https://www.today.com/popculture/tv/best-korean-dramas-netflix-rcna28503

Kirk, D. North Korea Takes over Mt. Kumgang.May 16, 2011. http://www.csmonitor.com/World/Asia-Pacific/2011/0516/North-Korea-takes-over-Mt.-Kumgang-tourist-area-further-dimming-Sunshine-legacy

Kirk, D. (2001, Mart 2). South Korea Now Pulls Back From Russia on Missile Shield. *The New York Times*. https://www.nytimes.com/2001/03/02/world/south-korea-now-pulls-back-from-russia-on-missile-shield.html

Klingner, B. (2015). South Korea Needs THAAD Missile Defense. *Heritage Foundation Backgrounder*, (3024).

KOFICE (2021). *Diagnosing the present and future of Hallyu across the world Published by the Korean Foundation for International Cultural Exchange Global Hallyu Trends*.

Koh, B. C. (1994). A comparison of unification policies. *Korea and the World: beyond the Cold War*, 156.

Koen. (2021). *Sustaining the Miracle on the Han River*. OECD. https://www.oecd.org/country/korea/thematic-focus/sustaining-the-miracle-on-the-han-river-103653fa/

Koo, J., & Kiser, S. L. (2001). Recovery from a financial crisis: The case of South Korea. *Economic and Financial Review*, *4*(4), 24-36.

Korean Society of Civil Engineers (KSCE). (2013). *Newsletter*, *61*(9), 13–17. Landing Int. to run casino in South Korea's Pyeongchang. (2014, December 16). *GGRASIA*.

Kozhakhmetova, D. (2012). Soft power of Korean popular culture in Japan: K-Pop avid

fandom in Tokyo.

Kristof, N. D. (1998, Şubat 25). South Korea's New President Appeals to North to End Decades of Division. *The New York Times*. https://www.nytimes.com/1998/02/25/world/south-korea-s-new-president-appeals-to-north-to-end-decades-of-division.html

Kawai, M., & Lamberte, M. B. (Eds.). (2010). *Managing capital flows: the search for a framework*. Edward Elgar Publishing.

Kwak, S. (2015). South Korea's development assistance and economic outreach toward southeast Asia. *Joint US Korea Academic Studies*, *2015*, 153-179.

Kwon, O. Y. (2001). Australia-Korea Economic Cooperation in the 21st Century: Challenges and Prospects. *Korean Studies at the Dawn of the Millennium*, 13.

Kim, K., & Leipziger, D. M. (1993). *Korea: A Case of Government-LED Development*. World Bank Group Publications.

Kim, L. and DAHLMAN, C. J. (1992) Technology policy for industrialization: An integrative framework and Korea's experience, *Research Policy*, 21, pp. 437-452.

Kim, Y. S. (2003). A Brief History of the US-Korea Relations prior to 1945. *Online: http://www. freerepublic. com/focus/f-news/943949/posts*.

Kirton, J. (2021). Growing G20 legitimacy. *The Crises of Legitimacy in Global Governance*, 55-71.

Knomena (2016), Republic of Korea - Public spending on education as a share of GDP, https://knoema.com/atlas/Republic-of-Korea/Education-expenditure (10.12.2020)

Kirişçi, K. (2009). The transformation of Turkish foreign policy: The rise of the trading state. *New Perspectives on Turkey*, *40*, 29–56. https://doi.org/10.1017/S0896634600005203

Klein, B. S. (1988), "Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics", *Review of International Studies*, Vol. 14, No. 2, s.133-148.

Krause, K., & Latham, A. (2012). Constructing non-proliferation and arms control: the norms of Western practice. In *Culture and Security* (pp. 23-54). Routledge.

Kratochwil, Friedrich (1989), *Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions ofPractical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affair* (Cambridge: Cambridge University Press).

Krueger, A. O. (1987). The importance of economic policy in development: Contrasts between Korea and Turkey.

Kösebalaban, Hasan (2011), *Turkish foreign policy: Islam, nationalism, and globalization* (Basingstoke: Palgrave Macmillan).

Kutlay, M. (2011). Economy as the'practical hand'of'new Turkish foreign policy': a political economy explanation. *Insight Turkey*, *13*(1), 67-88.

Landau, J. M. (1981). *Pan-Turkism in Turkey: A Study of Irredentism*. C. Hurst & Co.

Lantis, J. S. (2006). Strategic culture: From Clausewitz to constructivism. In *Strategic*

Culture and Weapons of Mass Destruction (pp. 33-52). Palgrave Macmillan, New York.

Lantis, J. S. (2014). Strategic Cultures and Security Policies in the Asia-Pacific. *Contemporary Security Policy*, *35*(2), 166-186. https://doi.org/10.1080/13523260.2014.927676

Larson, E. V., Levin, N. D., Baik, S., & Savych, B. (2004). *Ambivalent Allies?: A Study of South Korean Attitudes Toward the US*. Rand Corporation

Lee, J. W. (2016). The Republic of Korea's economic growth and catch-up: Implications for the People's Republic of China.

Lee, S. J. (Ed.). (2016). *Transforming global governance with middle power diplomacy: South Korea's role in the 21st century*. Springer.

Lefty, M (2014). "Vladimir Putin leaves G20 early after criticism from world leaders over Ukraine". https://www.independent.co.uk/news/world/politics/vladimir-putin-leaves-g20-early-after-criticism-from-world-leaders-over-ukraine-9863551.html

Levent, F., & Gökkaya, Z. (2014). Education policies underlying South Korea's economic success. *Journal Plus Education*, 10(1), 275–291.

Libel, T. (2016). Explaining the security paradigm shift: strategic culture, epistemic communities, and Israel's changing national security policy. *Defence Studies*, *16*, 137 - 156.

Lim, C., & Lay, C. S. (2003). Confucianism and the protestant work ethic. Asia Europe Journal, 1(3), 321–322.

Lock, E. (2010). Refining strategic culture: return of the second generation. *Review of International Studies*, *36*(3), 685–708. https://doi.org/10.1017/S0260210510000276

Lah, T. J., Park, Y., & Cho, Y. J. (2015). The Four Major Rivers Restoration Project of South Korea: An Assessment of Its Process, Program, and Political Dimensions. *The Journal of Environment & Development*, *24*(4), 375–394. https://www.jstor.org/stable/26197956

Lee, H. K. (1994). Attitudinal Reform Toward Globalization. *Korea Focus*, *2*(2), 85-94.

Lee, D. (2012). Political leadership during a policy shift: The effort to revise the Sejong city plan. Korean Journal of Policy Studies, 26(1): 1-169.

Lee, K. S. (2016). New approach of South Korea's middle power diplomacy: Focusing on global agenda setting. *Global Politics Review*, *2*(2), 40-57.

Lee, G. (2017). *Shifting Soft Power Dynamics in Anti-Hallyu of China and Japan.* Graduate School of International Relations Seoul National University

Lee, C. M. (2015). Recalibrating the rebalance: A view from South Korea.

Liao, H., & Pitts, A. (2006). A brief historical review of Olympic urbanization. *The International Journal of the History of Sport*, *23*(7), 1232-1252.

Liou, To-hai. (2016). An Analysis of FTA-Centered South Korea-Australia Economic Relations. The Journal of International Relations. XXXXII. 65-95.

Lim, P. (2003). ASEAN's role in the ASEAN Regional Forum: Will ASEAN remain in the driver's seat?–A European perspective. *Cooperation & Dialogue*, *2*, 5-11.

Luttwak, E. (1987). *Strategy: The Logic of War and Peace*. Belknap Press of Harvard University Press.

Marcella, G., & Fought, S. O. (2009). Teaching strategy in the 21st century. *Joint Force Quarterly*, (52), 57.

Mardin, Şerif (1997). Project as Methodology: Some Thoughts on Modern Turkish Social Science' in Sibel Bozdoğan and Reşat Kasaba, eds., *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey* (Seattle: University of Washington Press): 64–80.

Mack, A. (1991). North Korea and the Bomb. *Foreign Policy*, *83*, 87-104. https://doi.org/10.2307/1148719

Macrotrends. (2009). *Turkey Trade Balance 1960-2023*. https://www.macrotrends.net/countries/TUR/turkey/trade-balance-deficit

McGregor, J. (t.y.). Analysis | South Korea is dropping its maximum workweek to 52 hours. There is no federal limit in the United States. *Washington Post*. Geliş tarihi 10 Aralık 2020, gönderen https://www.washingtonpost.com/news/on-leadership/wp/2018/03/05/south-korea-is-dropping-its-maximum-work-week-to-52-hours-from-68-there-is-no-federal-limit-in-the-u-s/

McCready, D. (2003). *Crisis deterrence in the Taiwan Strait*. Strategic Studies Institute, US Army War College.

Meyer, C. (2006). *The Quest for a European Strategic Culture: Changing Norms on Security and Defence in the European Union*. Palgrave Macmillan UK.

Michishita, N. (2009). *North Korea's Military-Diplomatic Campaigns,, 1966-2008*. Routledge.

Mangan, J. A., & Ok, G. (2012). Seoul'88–Media, Politicians, Public: Confrontation, Cooperation and Democratic Consequences. *The International Journal of the History of Sport*, *29*(16), 2276-2292.

Manheim, J. B. (1990). Rites of passage: The 1988 Seoul Olympics as public diplomacy. *Western Political Quarterly*, *43*(2), 279-295.

Marx, A., & Soares, J. (2013). South Korea's transition from recipient to DAC donor: Assessing Korea's development cooperation policy. *International Development Policy| Revue internationale de politique de développement*, (4.2), 107-142.

Member Countries – *MIKTA*. (t.y.). Geliş tarihi 20 Haziran 2022, gönderen http://mikta.org/about/member-countries/.

Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. Norton.

MIKTA Booklet.2020. Available at: http://www.mikta.org/web/viewer.html?file=/images/2020%20 MIKTA%20Booklet.pdf

Ministry of Culture, Sports and Tourism (MCST). (2012). An analysis of mega-event hosting on local finance.

Ministry on Unification of the Republic of Korea, *Establishing Principled Inter-Korean Relations* (2010), http://www.unikorea.go.kr/CmsWeb/tools/board/downAttachFile.req?fileId=FI00000 99564 (Erişim Tarihi 20 Haziran 2022)

Mo, J. (2016). South Korea's middle power diplomacy: A case of growing compatibility between regional and global roles. *International Journal*, *71*(4), 587–607. https://www.jstor.org/stable/26414059

MOEF ROK. (2017). *3-YEAR PLAN FOR ECONOMIC INNOVATION*. https://english.moef.go.kr/popup/14_PolicyFocusBanner_20140401/popup.html

Moon, C. I. (2001). The Kim Dae Jung Government's Peace Policy Toward North Korea. *Asian Perspective*, *25*(2), 177-198.

Moon, C. I., & Mo, J. (2000). *Economic crisis and structural reforms in South Korea*. Economic Strategy Institute.

Moon, C. I., & Steinberg, D. I. (Eds.). (2002). *Korea in transition: three years under the Kim Dae-jung government*.

Mouat, S. S. A. (2011). [Ministry of Culture, Sports and Tourism] K-classics: a new presence on the world s musical stage.

Morgan, F. E. (2003). *Compellence and the Strategic Culture of Imperial Japan: Implications for Coercive Diplomacy in the Twenty-first Century*. Praeger.

Morgenthau, H. J., & Nations, P. A. (1993). The Struggle for Power and Peace. Brief Edition.

Moon, C. I., & Chun, C. (2003). Sovereignty: Dominance of the Westphalian concept and implications for regional security. *Asian security order: Instrumental and normative features*, 106-137.

Mufti, Malik (1998), 'Daring and caution in Turkish foreign policy', *Middle East Journal*, 52 (1), 32-50.

Murray, W., & Grimsley, M. (1994). Introduction: on strategy. *The making of strategy: Rulers, states, and war*, *22*.

Müftüler-Baç, Meltem (1997), *Turkey's relations with a changing Europe* (Manchester: Manchester University Press).

Müftüler-Baç (2000), 'The impact of the European Union on Turkish Politics', *East European Quarterly*, XXXIV (2), 159-79.

Mnd, R. (2003). ROK-US Alliance and USFK.

Milliyet, (2023). "Irak'ın 150 km derinliğinde PKK'ya MİT operasyonu". https://www.milliyet.com.tr/gundem/irakin-150-km-derinliginde-pkkya-mit-operasyonu-6995487

Musa & Özcan. (2021). "Barış Pınarı Harekatı'nın üzerinden 2 yıl geçti" . *Anadolu Ajansı*. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/baris-pinari-harekatinin-uzerinden-2-yil-

gecti/2386326

Nahm, A. C. (1998). Kore Tarihi ve Kültürü. *İzmir, EÜ Basımevi*.

Nahm, A. C. (1988). Korea: Tradition & Transformation. Hollym International Corp.

Neumann, I. B. ve Henrikki H. (2005), "Grand Strategy, Strategic Culture, Practice: The Social Roots of Nordic Defence", *Cooperation and Conflict*, Vol. 40, No. 1, s.5-23.

Neziroğlu, İ., & Yılmaz, T. (2013). *Hükümetler, programları ve genel kurul görüşmeleri*. TBMM Başkanlığı Yayınları.

Nishimura, H. (2017). Snapshots of the ASEAN story: ASEAN's strategic policy needs and dialogue partners' contributions. *ASEAN*, *50*, 315-348.

Nordin, J. (t.y.). *Taking Back Control: South Korea and the Politics of OPCON Transfer*. Institute for Security and Development Policy. Geliş tarihi 21 Haziran 2022, gönderen https://www.isdp.eu/publication/taking-back-control-south-korea-and-the-politics-of-opcon-transfer/

Noland, M. (2012). Korea's growth performance: Past and future. Asian Economic Policy Review, 7, 20–42.

Norman, L. D., & Han, Y. S. (2002). Sunshine in Korea. Santa Mónica. *RAND Center for Asian Pacific Policy*.

North Korea: "No apology" for S Korea Cheonan sinking. (2015, Mart 24). *BBC News*. https://www.bbc.com/news/world-asia-32013750

NTV. (2009). *Erdoğan: Kriz teğet geçer, 2010'da toparlanırız*. https://www.ntv.com.tr/ekonomi/erdogan-kriz-teget-gecer-2010da-toparlaniriz,YQWaSn8yoUOEuvgX9xjCUQ

NTV. (2011). *Türkiye büyümede dünya rekoru kırdı*. https://www.ntv.com.tr/ekonomi/turkiye-buyumede-dunya-rekoru-kirdi,NVNzK-tip0C6OfzG7WpzIA

OECD. (2021). *Net ODA, ODA grant equivalent, % of gross national income, 2018 – 2021*. OECD Data. https://data.oecd.org/chart/6ISq

OECD (2022*), Gross domestic product (GDP) (indicator*). doi: 10.1787/dc2f7aec-en (Accessed on 30 April 2022)

OECD (2022), Social spending (indicator). doi: 10.1787/7497563b-en

Oh, M. (1990). Orientation and policy of Taejon Expo '93: Review of architecture and building. *Science, 34*(6), 4–8.

Oh, K., & Hassig, R. C. (1994). North Korea's Nuclear Program. *Korea and the World. Beyond the Cold War*, 233-250.

Oğuzlu, Tarık (2003). "An Analysis of Turkey's Prospective Membership in the European Union from a 'Security' Perspective'". *Security Dialogue* 34 (3): 285-299.

Onaran, Ö., ve Stockhammer, E. (2005). Two Different Export-Oriented Growth

Strategies: Accumulation and Distribution in Turkey and South Korea. *Emerging Markets Finance and Trade*, *41*(1), 65–89. https://doi.org/10.1080/1540496X.2005.11052596

Oliver, C., & Pilling, D. (2010). Into Position. *Financial Times*, *17*.

Olson, R., & Tucker, W. F. (1989). *The Emergence of Kurdish Nationalism and the Sheikh Said Rebellion, 1880–1925* (Reprint edition). University of Texas Press.

Oran, B. (1988). *Atatürk milliyetçiliği: resmi ideoloji dışı bir inceleme*. Dost Kitabevi.

Organski, A. F. K. (1958). *World Politics*. Knopf.

Osgood, R. E. (1962). *Nuclear Control in NATO*. Washington Center of Foreign Policy Research.

Onuf, Nicholas G. (1989), *World of our making: Rules and rule in social theory and international relations* (Columbia, S.C.: University of South Carolina Press).

Öniş, Z., & Riedel, J. (1993). Economic crises and long-term growth in Turkey. World Bank: Washington D.C.

Öniş Z. (2003), 'Turkey and the Middle East after September 11: The Importance of the EU Dimension', *Turkish Political Quarterly*, 2 (3), 1-9.

Öniş, Z. (2012). Turkey and the Arab Spring: Between ethics and self-interest. Insight Turkey, 14(3), 45-63.

Öniş, Z. (2013). *Türk dış politikası: Kurtuluş Savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar*. Iletisim Yayinlari.

Öniş, Z., & Kutlay, M. (2013). Rising Powers in a Changing Global Order: the political economy of Turkey in the age of brics. *Third World Quarterly*, *34*(8), 1409–1426. https://doi.org/10.1080/01436597.2013.831541

Öniş, Z. (2014). Turkey and the Arab Revolutions: Boundaries of Regional Power Influence in a Turbulent Middle East. *Mediterranean Politics*, *19*(2), 203–219. https://doi.org/10.1080/13629395.2013.868392

Öniş, Z., & Kutlay, M. (2017). The dynamics of emerging middle-power influence in regional and global governance: the paradoxical case of Turkey. *Australian Journal of International Affairs*, *71*(2), 164-183.

Çalık, M. (1992). "Özal: Türkiye'nin Önünde Hacet Kapıları Açılmıştır". *Türkiye Günlüğü*, *19*, 5-23.

Öniş, Z., & Kutlay, M. (2016). The dynamics of emerging middle-power influence in regional and global governance: the paradoxical case of Turkey. *Australian Journal of International Affairs*, *71*(2), 1-20.

Özçelik, N., & Acun, C. (2018). Terörle mücadele de yeni safha: Zeytin Dalı harekatı. SETA.

Özer, A. İ. A. (2019). The rise of the Turkish Defense. SETA.

Özdemir, H. (1986). *Kalkınmada bir strateji arayışı, Yön hareketi* (Vol. 45). Bilgi Yayınevi.

Özcan, Gencer (2004), 'Turkey's Changing Neighbourhood Policy', *Turkish Yearbook of International Relations,* 35, pp.1-15.

Öz, S. (2008). *Küresel rekabette son aşamaya ulaşmak: Güney Kore.* İstanbul: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği.

Paret, P., Craig, G. A., & Gilbert, F. (Eds.). (1986). *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age* (1st edition). Princeton University Press.

Parsons, Craig (2007), *How to map arguments in political science* (Oxford: Oxford University Press).

Palit, D. K. (1966). War in the deterrent age.

Park, William H. (2005), 'The security dimensions of Turkey-EU relations', in Michael Lake (ed.), *The EU and Turkey: A glittering prize or a milestone?* (London: The Federal Trust).

Perusek, G. "Strategy and Changing Moods in Thucydides." *Poroi* 3, Iss. 2 (2004): p. 42-72 https://doi.org/10.13008/2151-2957.1037

Programı, C. H. P., & Onaylamıştır, P. D. B. K. (1935). Mayıs 1935.

Peker, R. (1984). *İnkılâp dersleri*. İletişim yayınları.

Porter, M. E. (1990) *The Competitive Advantage of Nations.* London, Basinstoke: MacMillan

Press, M. C. U. (2012). *Confronting Security Challenges on the Korean Peninsula* (B. E. Bechtol, Ed.). Military Bookshop.

Price, R., & Reus-Smit, C. (1998). Dangerous liaisons? Critical international theory and constructivism. *European journal of international relations*, *4*(3), 259-294.

Paik, H. (2002). Assessment of the Sunshine Policy: A Korean Perspective. *Asian Perspective*, 13-35.

Parasite. (t.y.). Box Office Mojo. Geliş tarihi 20 Haziran 2022, gönderen https://www.boxofficemojo.com/release/rl1258849793/

Park, D., & Rhee, C. (1998). Currency Crisis in Korea: Could It Have Been Avoided?. *Manuscript. Seoul: Seoul Nat. Univ., Dept. Econ.*

Park, T. I., & Joo, W. (2011). *The economic effects of hosting the PyeongChang Winter Olympics*. Seoul: Hyundai Research Institute.

Pastreich, E. (2005). The Balancer: Roh Moo-hyun's vision of Korean politics and the future of northeast Asia. *Japan Focus*, *3*(8), 1-14.

Pempel, T. J. (2010). Soft balancing, hedging, and institutional Darwinism: The economic-security nexus and East Asian regionalism. *Journal of East Asian Studies*, *10*(2), 209-238.

Pirie, I. (2016). Korea and the global economic crisis. *The Pacific Review*, *29*(5), 671-692.

Pollack, A. (1997, Aralık 11). Won Continues to Plummet Despite Government Efforts. *The New York Times*. https://www.nytimes.com/1997/12/11/business/international-business-won-continues-to-plummet-despite-government-efforts.html

Pollack, J. D. (2016, Eylül 2). Order at risk: Japan, Korea, and the Northeast Asian paradox. *Brookings*. https://www.brookings.edu/research/order-at-risk-japan-korea-and-the-northeast-asian-paradox/

POTROK (2021). Presindent for everyone!: *Press Kit of the President Moon Jae-in*.

Radelet, S., Sachs, J., & Lee, J. W. (2001). Determinants and prospects of economic growth in Asia. *International Economic Journal*, 15(3), 1–29.

Ramstad, E. (2017). *South Korea's Economic Challenges After the Park Geun-hye Era*. https://www.csis.org/analysis/south-koreas-economic-challenges-after-park-geun-hye-era

Randall S., J. (2021, Temmuz 13). The Korean New Deal. *Korea Economic Institute of America*. https://keia.org/the-peninsula/the-korean-new-deal/

Regnier, P. (1993) The dynamics of small and medium-sized enterprises in Korea and other Asian NIEs, *Small Business Economics*, 5.

Revere, E. (2012). Park Geun-hye's Electoral Victory: A Sigh of Relief from Washington? *Brookings*. https://www.brookings.edu/blog/up-front/2012/12/19/park-geun-hyes-electoral-victory-a-sigh-of-relief-from-washington/

Revere, E. (2015). Trilateral Development in Northeast Asia: South Korea, Japan, and China. *The National Bureau of Asian Research (NBR)*. https://www.nbr.org/publication/trilateral-development-in-northeast-asia-south-korea-japan-and-china/

Roche, M. (2002). *Megaevents and modernity: Olympics and expos in the growth of global culture*. Routledge.

Robins, P. (2003). *Suits and Uniforms: Turkish Foreign Policy Since the Cold War*. University of Washington Press.

Robinson, M. E. (2007). *Korea's Twentieth-Century Odyssey: A Short History by Michael E. Robinson*. University of Hawaii Press.

Rozman, G. (2007). South Korea and Sino-Japanese rivalry: a middle power's options within the East Asian core triangle. *The Pacific Review*, *20*(2), 197-220.

Riley, D. T., & LYKKE Jr, A. F. (1994). *A National Military Strategy process for the future*. US Army War College.

Ruggie, J. G. (1998). What makes the world hang together? Neo-utilitarianism and the social constructivist challenge. *International organization*, *52*(4), 855-885.

Sakong I. (1993) *Korea in the World Economy*. Washington, D.C.: Institute for International Economics.

Sayari, S. (2000). Turkish foreign policy in the post-Cold War era: The challenges of multi-regionalism. *Journal of International Affairs*, 169-182.

Scobell, A., & Sanford, J. M. (2007). *North Korea's Military Threat: Pyongyang's Conventional Forces, Weapons of Mass Destruction, and Ballistic Missiles - Scholar's Choice Edition*. Scholar's Choice.

Schelling, T. C. (1960). The retarded science of international strategy. *Bulletin of the Atomic Scientists*, *16*(3), 103-106.

Schmid, A. (2002). *Korea Between Empires, 1895-1919* (s. 480 Pages). Columbia University Press.

Schneidewind, D. K. (2016). *Economic Miracle Market South Korea: A Blueprint for Economic Growth in Developing Nations*. Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-0615-9

Schoeman, P. M. (2000). South Africa as an emerging middle power. *African Security Review*, *9*(3), 47-58.

Seth, M. J. (2010). *A Concise History of Modern Korea: From the Late Nineteenth Century to the Present*. Rowman & Littlefield.

Seongwhun, C. (2007). North Korea and the ROK–US security alliance. *Armed Forces & Society*, *34*(1), 5-28.

Sever, A. (1997). Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Orta Doğu, 1945-1958.

Shim, D. (2009). *A Shrimp Amongst Whales?: Assessing South Korea's Regional-power Status*. GIGA.

Smith, H. (1990). The womb of war: Clausewitz and international politics. *Review of International Studies*, *16*(1), 39-58.

Simmons, and Thomas Risse-Kappen (eds.), *Handbook of International Relations* (London: SAGE), pp.95-118.

Song, B-N. (2003). *The rise of Korean economy*. New York, NY: Oxford University Press

Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Yearbook 2000: Armaments, Disarmament, and International Security*. SIPRI Yearbook, 2000.

Suarez-Villa, L. ve Han, P. H. (1990) The rise of Korea's electronics industry: technological change,growth, and territorial distribution, *Economic Geography,* 66, pp. 273-292

Stueck, W., & Yi, B. (2010). 'An Alliance Forged in Blood': The American Occupation of Korea, the Korean War, and the US–South Korean Alliance. *Journal of Strategic Studies*,

33(2), 177-209. https://doi.org/10.1080/01402391003590200

Scobell, A., & Institute, A. W. C. (U S.) S. S. (2002). *China and strategic culture.* Strategic Studies Institute, U.S. Army War College.

Snyder, J. L. (1977). *The Soviet Strategic Culture. Implications for Limited Nuclear Operations* (Vol. 2154, No. AF). RAND CORP SANTA MONICA CALIF.

Snyder, S. (2009). *China's rise and the two Koreas: politics, economics, security.* Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.

Soysal, Mümtaz (2004), 'The future of Turkish foreign policy', in Lenore G. Martin and Dimitris Keridis (eds.), *Future of Turkish Foreign Policy* (Cambridge, Massachussetts: The MIT Press), pp.37-46.

Stone, E. (2006). Comparative Strategic Cultures Literature Review (Part 1).

Sung-han, K. (2013). Global governance and middle powers: South Korea's role in the G20. *Council on Foreign Relations, February*.

Sang-Hun, C. (2014, Ekim 24). U.S. and South Korea Agree to Delay Shift in Wartime Command. *The New York Times*. https://www.nytimes.com/2014/10/25/international-home/us-and-south-korea-agree-to-delay-shift-in-wartime-command.html

Security, U. S. C. H. C. on N. (1998). *Findings and Conclusions of the Commission to Assess the Ballistic Missile Threat to the United States: Hearing Before the Committee on National Security, House of Representatives, One Hundred Fifth Congress, Second Session, Hearing Held July 16, 19989*. U.S. Government Printing Office.

Shalendra, D. S. (2003). The Asian Financial Crisis: Crisis, Reform and Recovery.

Sherman. Wendy R., "Remarks on Northeast Asia," *Carnegie Endowment for International Peace*, February 27, 2015, http://www.state.gov/p/us/rm/2015/238035.htm

Sohn, Hyuk-Sang, and Jengho Choi. "South Korea's ODA Policies toward ASEAN: A Duet of Economic and Development Cooperation." The Southeast Asian Review 18, no. 2 (2008): 137-171. (in Korean)

South Korea Military Spending/Defense Budget 1960-2023. (n.d.). Retrieved 25 September 2023, from https://www.macrotrends.net/countries/KOR/south-korea/military-spending-defense-budget

Sabah. (2015). "Kadınlar ilk "G20" açılımını Türkiye'de yapacak". https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2015/09/01/kadinlar-ilk-g20-acilimini-turkiyede-yapacak

Skons, E., Perdomo, C., Perlo-Freeman, S., & Stalenheim, P. (2004). 10. Military expenditure. *SIPRI YEARBOOK*, 305-339.

Spiegel International (2010). "One of the Greatest Setbacks Since World War II". https://www.spiegel.de/international/europe/norway-takes-aim-at-g-20-one-of-the-greatest-setbacks-since-world-war-ii-a-702104.html

Soyaltin-Colella, D., & Demiryol, T. (2023). Unusual middle power activism and regime survival: Turkey's drone warfare and its regime-boosting effects. *Third World*

Quarterly, *44*(4), 724-743.

Sullivan, K. (1997, Kasım 23). Crısıs Wounds S. Koreans' Natıonal Prıde. *Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1997/11/23/crisis-wounds-s-koreans-national-pride/d521503b-0121-49a6-a12c-18584cec9c1c/

Sun, J., & Ye, L. (2010). Mega-events, local economies, and global status: What happened before the 2008 Olympics in Beijing and the 2010 World Expo in Shanghai. *Journal of Current Chinese Affairs*, *39*(2), 133-165.

Sun-tzu. (1998). *The Art of War*. Wordsworth Editions.

Sung-han, K. (2013). Global governance and middle powers: South Korea's role in the G20. *Council on Foreign Relations*.

Sung Deuk Hahm and Dong Seong Lee, "Consolidation of Democracy in South Korea: Evaluation of the Roh Moo Hyun Administration, 2003-2008." *Presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association*.

Stangarone, T. (2022). *South Korea Can Do More in the Battle Against COVID-19*. https://thediplomat.com/2022/05/south-korea-can-do-more-in-the-battle-against-covid-19/

Statista. (2021.). *South Korea: Korean drama popularity worldwide 2021*. Statista. Geliş tarihi 20 Haziran 2022, gönderen https://www.statista.com/statistics/999239/south-korea-korean-drama-popularity-worldwide/

Statista. (2022). *South Korea: Gaming market export value 2020*. Statista. https://www.statista.com/statistics/827854/south-korea-gaming-industry-export-value/

Stockholm International Peace Research Institute. (2005). *SIPRI Yearbook 2005: Armaments, Disarmament, and International Security*. SIPRI Yearbook.

Stone, M. R. (2003). Corporate sector restructuring: the role of government in times of crisis. In *Corporate Sector Restructuring*. International Monetary Fund.

Strother, J. (2008). *South Korea Announces Election Results | DW | 10.04.2008.* DW.COM. https://www.dw.com/en/south-korea-announces-election-results/a-5213865

Shin, D. M. (2012). The concept of middle power and the case of the ROK: a review. *Korea 2012*, 131-151.

Shin, S. O. (2016). South Korea's elusive middlepowermanship: regional or global player?. *The Pacific Review*, *29*(2), 187-209.

Sussangkarn, C. (2011). Chiang Mai Initiative Multilateralization: origin, development, and outlook. *Asian Economic Policy Review*, 6(2), 203-220.

Stassen, M. (2020, Şubat 24). *K-Pop has been streamed for more than 134bn minutes on Spotify since 2014*. Music Business Worldwide. https://www.musicbusinessworldwide.com/k-pop-has-been-streamed-for-more-than-134bn-minutes-on-spotify-since-2014/

Takeuchi, K. (1994). Nationalism and geography in modern Japan: With special attention to the period between the 1880s-1920s. *Geography and national identity*, 104-111.

Taylor, C. (1985). *Philosophical Papers: Volume 1, Human Agency and Language.* Cambridge University Press.

TBMM (1998) Meclis Tutanağı, 20. Dönem,4. Yasama Yılı, 1. Birleşim https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=aa4fa8d0-c388-4a00-be66-0185ceac8377

T.C. Cumhurbaşkanlığı. "G-20 Ülkeleri, Terörizmle Mücadele Konusunda Güçlü Bir Duruş Ortaya Koydu.", 11 Haziran 2019, https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/35997/g-20-ulkeleri-terorizmle-mucadele-konusunda-guclu-bir-durus-ortaya-koydu.html (11.06.2019)

Temiz, K., (2016). Münzevi Krallık'tan Mucizevi Ulus Devlet'e: Güney Kore. Dünya Siyasetinde Doğu Asya (pp.61-91), İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Transatlantic Security. *Perceptions, VII, Summer-Autumn*, 71-90. Cömert, S. (2000). *Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji*. İstanbul: Harp Akademileri Basım Evi.

Türkmen, Füsun (2010). "Anti-Americanism as a Default Ideology of Opposition: Turkey as a Case Study". *Turkish Studies* 11 (3): 329-345.

The Asian Research Network | *Survey on America's role in the Asia-Pacific 2016—United States Studies Centre*. (t.y.). Geliş tarihi 09 Aralık 2020, gönderen https://www.ussc.edu.au/analysis/the-asian-research-network-survey-on-americas-role-in-the-asia-pacific

Talley, I. (2015). Obama: We're all for the Asian Infrastructure Investment Bank". *The Wall Street Journal*, *29*.

Tanikawa, M., & Kirk, D. (2001, Nisan 17). Mushrooms With Garlic And Tariffs. *The New York Times*. https://www.nytimes.com/2001/04/17/business/mushrooms-with-garlic-and-tariffs.html

Teo, S., Singh, B., & Tan, S. S. (2013). *South Korea's middle-power engagement initiatives: perspectives from Southeast Asia*. Singapore: S. Rajaratnam School of International Studies.

Tiezzi, S. (2015). South Korea‟ s President and China‟ s Military Parade. *The Diplomat*.

Tisdall, S. (2018). Trump believes the North Korea summit is all about him. But Kim has a plan, too. *The Observer*. https://www.theguardian.com/us-news/2018/jun/10/north-korea-summit-trump-believes-all-about-him-kim-has-plan-too

The G20 Seoul Summit leaders' declaration. Seoul, 12 November 2010: http://www.g20.utoronto.ca/2010/g20seoul.html.

The Korean Herald. (2015, Mart 30). *S. Korea not in dilemma over rivalry between U.S., China: FM*. The Korea Herald. https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20150330000722

Thomas, V. (t.y.). *Late Sultan Ahmad Shah made co-hosting a reality*. Geliş tarihi 20 Haziran 2022, gönderen https://www.malaysiakini.com/letters/478730

Tsutsumi, M., Jones, R. S., & Cargill, T. F. (2010). The Korean financial system: Overcoming the global financial crisis and addressing remaining problems.

Tyler, P. E. (2001, Mart 1). South Korea's New Best Friend? *The New York Times*. https://www.nytimes.com/2001/03/01/world/south-korea-s-new-best-friend.html

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2015). *"G20 Özel"*. https://www.tccb.gov.tr/ozeldosyalar/g20/3/

T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2015. "G-*20 Ülkeleri, Terörizmle Mücadele Konusunda Güçlü Bir Duruş Ortaya Koydu*". https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/35997/g-20-ulkeleri-terorizmle-mucadele-konusunda-guclu-bir-durus-ortaya-koydu.html

T.C Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı. (2023). *Yıllık Faaliyet Raporu 2022*.

T.C Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı. (t.y.). *Savunma Sanayimiz Mevcut Durum*. https://www.ssb.gov.tr/WebSite/contentlist.aspx?PageID=48&LangID=1

T.C Dışişleri Bakanlığı. (t.y). Balkan Ülkeleri İle İlişkiler. *Bilgilendirme,* https://www.mfa.gov.tr/balkanlar_ile-iliskiler.tr.mfa

T.C Dışişleri Bakanlığı (2008). "No:184 - 17 Ekim 2008, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2009-2010 Dönemi Geçici Üyeliğine İlişkin Seçimler Hk." https://www.mfa.gov.tr/no_184 17-ekim-2008_-birlesmis-milletler-guvenlik-konseyi-2009-2010-donemi-gecici-uyeligine-iliskin-secimler-hk_.tr.mfa

T.C Dışişleri Bakanlığı (t.y). Medeniyetler İttifakı Girişimi. *Bilgilendirme*. https://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa

T.C. Hazine ve Maliyet Bakanlığı (t.y.). Türkiye-IMF İlişkileri. D*ış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü*. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/05/Türkiye-IMF-İlişkileri.pdf

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı (2021). *Bütçe Gider-Gelir Gerçekleşmeleri (1924-2020)*. https://www.hmb.gov.tr/bumko-butce-buyuklukleri-ve-butce-gerceklesmeleri

T.C. Merkez Bankası. (t.y.). Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları. https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kurlar_tr.html

The Libya Observer. (2019). "Erdogan: Turkey denounces conspiracy against Libya". https://libyaobserver.ly/news/erdogan-turkey-denounces-conspiracy-against-libya

TRT Haber. (2019). "Dünden bugüne Astana görüşmeleri". https://www.trthaber.com/haber/dunya/dunden-bugune-astana-gorusmeleri-445403.html

TRT Haber. (2021). "Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev'den Selçuk Bayraktar'a Karabağ Nişanı". https://www.trthaber.com/haber/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliyevden-selcuk-bayraktara-karabag-nisani-569385.html

TRT Haber. (2022). "Türkiye ve Libya'dan enerjide yeni iş birliği". https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-ve-libyadan-enerjide-yeni-is-birligi-713225.html

Turhan, Y. (2022). Turkey as an emerging donor in the development community: The Turkish-type Development Assistance Model (TDAM). *Development Policy Review*, *40*(4), e12583.

Uz Zaman, R. (2009), "Strategic Culture: A 'Cultural' Understanding of War", *Comparative Strategy*, Vol. 28, No. 1, s.68-88.

Unemployment, total (% of total labor force) (national estimate)—Korea, Rep. | *Data. (t.y.). Geliş tarihi 20 Haziran 2022, gönderen https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=KR*

UPI. (2005). *Hillary: S.Koreans have historical amnesia*. UPI. https://www.upi.com/Top_News/2005/10/27/Hillary-SKoreans-have-historical-amnesia/64881130409824/

UNICEF and BTS celebrate success of 'groundbreaking' LOVE MYSELF campaign. (2021.). Geliş tarihi 20 Haziran 2022, gönderen https://www.unicef.org/press-releases/unicef-and-bts-celebrate-success-groundbreaking-love-myself-campaign

Üçer S. E., (2018), Türkiye'de Özelleştirmenin Üç Dönemi: 1980'ler, 1990'lar ve 2001 sonrası, *1. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı*, 554-563.

Vali, P. F. A. (1971). *Bridge Across the Bosporus: The Foreign Policy of Turkey* (1st edition). The Johns Hopkins University Press.

Vander Lippe, J. M. (2000), 'Forgotten brigade of the forgotten war: Turkey's participation in the Korean War', *Middle Eastern Studies*, 36 (1), 92-102.

VOA. (2004). "Bush Hails Turkey's Secular Muslim Democracy". https://burmese.voanews.com/a/a-27-a-2004-06-27-5-1-93488419/1228942.html

Volfová, G. Ö. (2016). Turkey's Middle Eastern endeavors: Discourses and practices of Neo-Ottomanism under the AKP. *Die Welt des Islams*, *56*(3-4), 489-510.

Vision – MIKTA. (t.y.). Geliş tarihi 20 Haziran 2022, gönderen http://mikta.org/about/vision/

Walker, R. B. (1984). The territorial state and the theme of Gulliver. *International Journal*, *39*(3), 529-552.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. McGraw-Hill.

Wanne J. Joe (1982), *Traditional Korea: A Cultural History*. Seoul: Chung'ang University Press

Wedeen, L. (2002). Conceptualizing culture: Possibilities for political science. *American political science review*, *96*(4), 713-728.

Wendt, Alexander (1992), 'Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics', *International Organization*, 46 (2), 391-425.

Wendt, Alexander (1999), *Social theory of international politics* (Cambridge: Cambridge University Press).

White, J., & Wildavsky, A. (1989). Public authority and the public interest: What the 1980s budget battles tell us about the American state. *Journal of Theoretical Politics*, *1*(1), 7-31.

Williams, M. C. (1993). Neo-realism and the Future of Strategy. *Review of International Studies*, *19*(2), 103-121.

Wilz, J. E. (1985). Did the United States Betray Korea in 1905? *Pacific Historical Review*, *54*(3), 243-270.

Wylie, J. C. (2014). *Military Strategy: A General Theory of Power Control*. Naval Institute Press.

World Bank (1993) *The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy.* New York: Oxford University Press (A World Bank Policy Research Report). https://doi.org/10.2307/3639632

World Bank. "Gross domestic product 2017". 2017. https://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf (17.05.2019)

World Bank. (2022). *Overview*. https://www.worldbank.org/en/country/korea/overview

World Bank. (2009a). *GDP (current US$) – Turkiye*. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=TR

World Bank. (2009b). *Inflation, consumer prices (annual %) – Turkiye*. https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=TR

World Bank. (2009c). *Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US$) – Turkiye*. https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?end=2022&locations=TR&start=1974

World Bank. (2016a). *GDP growth (annual %) – Turkiye*. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2016&locations=TR&start=2008

World Bank. (2016b). *Current account balance (BoP, current US$) – Turkiye.* https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?locations=TR

World Bank. (2020). *GDP growth (annual %).* https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2022&start=2016

Walsh, J. (2014). Hallyu as a government construct: The Korean Wave in the context of economic and social development. In *The Korean Wave* (pp. 13-31). Palgrave Macmillan, New York.

Wang, K. (2014). *An Insanely Popular Korean Drama Is Ruining Lives In China*. BuzzFeed. https://www.buzzfeed.com/kimberlywang/an-insanely-popular-korean-drama-is-ruining-lives-in-china

What is Kpop? Here is everything you need to know. (2020, Mayıs 5). *90 Day Korean®*. https://www.90daykorean.com/what-is-kpop/

Watt, N., Lewis, P., & Branigan, T. (2015, Mart 13). US anger at Britain joining Chinese-led investment bank AIIB. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/us-news/2015/mar/13/white-house-pointedly-asks-uk-to-use-its-voice-as-part-of-chinese-led-

bank

World Bank. (2004). Republic of Korea: Four Decades of Equitable Growth: A Case Study from Reducing Poverty, Sustaining Growth, What Works, What Doesn't, and Why: A Global Exchange for Scaling Up Success.

Wildavsky, A. (1987). Choosing preferences by constructing institutions: A cultural theory of preference formation. *American political science review*, *81*(1), 3-21.

Yarger, H. R. (2006). *Strategic theory for the 21st century: the little book on big strategy*. DIANE Publishing.

Yavuz, M. H. (1998). Turkish identity and foreign policy in flux: The rise of Neo-Ottomanism. *Critique: Journal for Critical Studies of the Middle East*, *7*(12), 19-41.

Yavuz, M. H. (2020). *Nostalgia for the empire: the politics of neo-Ottomanism*. Oxford University Press.

Yum, J. O. (1988). The impact of Confucianism on interpersonal relationships and communication patterns in East Asia. *Communications Monographs*, *55*(4), 374-388

Yanık, Lerna K. (2009), 'The Metamorphosis of "Metaphors of Vision": "Bridging" Turkey's Location, Role and Identity After the End of the Cold War', *Geopolitics*, 14 (2), 531-49.

Yanık, L. K. (2011). Constructing Turkish "exceptionalism": Discourses of liminality and hybridity in post-Cold War Turkish foreign policy. *Political Geography*, *30*(2), 80–89. https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2011.01.003

Yanık (2012). Atlantik Paktı'ndan NATO'ya: Türkiye Büyük Millet Meclisinde Türkiye'nin Konumu ve Uluslararası Rolü Tartışmalarından Bir Kesit. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 29-50.

Yalçın, H. B. (2012). The concept of "middle power" and the recent Turkish foreign policy activism. *Afro Eurasian Studies*, *1*(1), 195-216.

Yerasimos, S. (2000). *Kurtuluş Savaşı'nda Türk-Sovyet ilişkileri, 1917-1923*. Boyut Kitapları.

Yeşiltaş, M., & Balcı, A. (2013). A dictionary of Turkish foreign policy in the AK party era: a conceptual map.

Yeşiltaş, M., Durgun, S., & Bilgin, P. (2015). *Türkiye dünyanın neresinde?: Hayali coğrafyalar, çarpışan anlatılar*. Koç Üniversitesi Yayınları.

Yeşiltas, M., Seren, M., & Özçelik, N. (2017). Fırat kalkanı harekatı: harekatın icrası, istikrarın tesisi ve alınan dersler. SETA.

Yonhap News. (2012, Haziran 23). *S. Korea joining "20-50 club" marks new chapter in development history: Gov't.* Yonhap News Agency. https://en.yna.co.kr/view/AEN20120623001200320

Yoon, S. (1996). South Korea's Kim Young Sam Government: Political Agendas. *Asian*

Survey, *36*(5), 511–522. https://doi.org/10.2307/2645497

Yoon, M.-S. (2013, Şubat 25). *The full text of Park's inaugural speech*. The Korea Herald. https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20130225000590

Yurdusev, A. Nuri (ed.), (2004), *Ottoman diplomacy: Conventional or unconventional?* (Basingstoke: Palgrave).

Zürcher, Erik J. (2004), *Turkey: A Modern History*. (London: I. B. Tauris, Third Edition).